

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ NADİR ESERLER
KÜTÜPHANESİ TÜRKÇE YAZMALARI
KOLEKSİYONUNDA 10715 NUMARADA KAYITLI
MECMUA-İ İLAHİYÂT

BÜŞRA YILDIRIM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Fatih BAŞPINAR

Konya-2023

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Büşra Yıldırım		
	Numarası	18810701028		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ NADİR ESERLER KÜTÜPHANESİ TÜRKÇE YAZMALAR KOLEKSİYONUNDA 10715 NUMARADA KAYITLI MECMUA-İ İLAHİYÂT			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Büşra YILDIRIM

İmzası

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Büşra Yıldırım		
	Numarası	18810701028		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Fatih BAŞPINAR		
Tezin Adı	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ NADİR ESERLER KÜTÜPHANESİ TÜRKÇE YAZMALARI KOLEKSİYONUNDA 10715 NUMARADA KAYITLI MECMUA-İ İLAHİYÂT			

Türk edebiyatında dönemin sosyal ve kültürel hayatı hakkında bilgi vermesi yanında birçok şairden de bahsetmesinden dolayı mecmualar önemli kaynaklardır. Kaynaklarda yer almayan ya da döneminde ilgi odağı haline gelmeyen şairlerin mecmualarda yer aldıkları da olmuştur. Çalışmamızın konusu İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda yer alan 10715 numarada kayıtlı Mecmua-i İlahiyât'ın şekil ve içerik açısından incelenmesidir. Buna göre mecmuadaki şiirler transkribe edilmiş ve nesre çevirisi yapılmış olup şekil ve içerik yönünden incelenmiştir.

İncelenen mecmuadaki şiirlerin çoğunluğu Türkçe olmakla birlikte Arapça ve Farsça şiirlere de rastlanmıştır. İncelenen 62 şaire ait 198 şiir tespit edilmiştir. Mecmuadaki şairlerin genel anlamıyla XIV-XVIII. yüzyıl şairleri arasından seçildiği dikkat çekmektedir. Mecmuada nazım şekilleri olarak en çok gazel, sonra koşma ve murabba nazım şekilleri kullanılmakla beraber muhammes ve kaside nazım şekilleri de tercih edilmiştir. Bu çalışmanın içerdiği şairler ve şiirler açısından alana katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Şiir Mecmuası, XIV-XVIII. yüzyıl Klasik Türk Edebiyatı, Dinî-Tasavvufi Türk Edebiyatı.

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Büşra Yıldırım		
	Student Number	18810701028		
	Department	Turkish Language and Literature		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Fatih BAŞPINAR		
Title of the Thesis/Dissertation	MECMUA-İ İLAHİYÂT, REGISTERED NO 10715, IN THE TURKISH MANUSCRIPTS COLLECTION OF THE LIBRARY OF RARE WORKS OF ISTANBUL UNIVERSITY			

In Turkish literature, mecmuas are important sources because they provide information about the social and cultural life of the period, as well as mentioning many poets. There were also poets who were not included in the sources or did not become the focus of attention in their period, and took place in the magazines. The subject of our study is the examination of Mecmua-i İlahiyât, registered at number 10715 in the Turkish Manuscripts Collection of the Istanbul University Rare Works Library, in terms of form and content. Accordingly, the transcription and prose translation of the mecmua were made and examined in terms of form and content. Although the majority of the poems in the examined mecmua are in Turkish, Arabic and Persian poems were also encountered. 198 poems belonging to 62 poets were identified. In the general sense of the poets in the mecmua, XIV.-XVIII. It is noteworthy that he was chosen among the poets of the 19th century. While ghazal and murabba are the most used verse forms in the mecmua, muhammes and qasida verse forms are also preferred. It is aimed to contribute to the field in terms of the poets and poems it contains.

Keywords: Istanbul University Rare Works Library, Poetry, Mecmua, XIV-XVIII. century Classical Turkish Literature, Religious-Mystical Turkish Literature.

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Büşra YILDIRIM
	Numarası	18810701028
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Fatih BAŞPINAR
	Tezin Adı	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ NADİR ESERLER KÜTÜPHANESİ TÜRKÇE YAZMALARİ KOLEKSİYONUNDA 10715 NUMARADA KAYITLI MECMUA-İ İLAHİYÂT

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda 10715 Numarada Kayıtlı Mecmua-i İlahiyât başlıklı bu çalışma .../.../.... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1			
2			
3			

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	iv
İÇİNDEKİLER	v
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ.....	x
ÖN SÖZ	xii
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM: İNCELEME.....	3
I.1. Mecmuanın Şekil İncelemesi	3
I.1.1. Mecmuanın Tanıtılması	3
I.1.2. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Nazım Şekilleri.....	5
I.1.2.1. Kaside.....	5
I.1.2.2. Gazel.....	5
I.1.2.3. Murabba	6
I.1.2.4. Koşma.....	7
I.1.2.5. Muhammes	8
I.1.3. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Vezinleri.....	8
I.1.4. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Kafiye ve Redifleri.....	10
I.1.5. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Bestelendikleri Makamlar	19
I.2. Muhteva İncelemesi.....	23
I.2.1. Mecmuada Adı Geçen Şairler ve Bestekârlar.....	23
I.2.1.1. Mecmuada Şiiri Bulunan Şairler.....	23
I.2.1.2. Mecmuada Şiiri Bulunan Şairlerin Kısa Biyografileri.....	26
I.2.1.2.1. Mecmuada Şiiri Bulunan Ancak Kesinliği Tespit Edilemeyen Şairler	38
I.2.1.2.2. Mecmuada Adı Geçen Bestekârlar.....	40
I.2.1.2.3. Mecmuada Adı Geçen Bestekârların Kısa Biyografileri.....	41
I.2.2. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Nazım Türleri.....	44
I.2.2.1. İlahi.....	44
I.2.2.2. Mersiye.....	44
I.2.2.3. Methiye.....	44

I.2.2.4. Mevlid.....	45
I.2.2.5. Mi'raciye	45
I.2.2.6. Münacat	45
I.2.2.7. Naat	45
I.2.2.8. Tevhid.....	46
I.2.3. Mecmuada Yer Alan Şiirlerde Ayrıntılı Muhteva İncelemesi.....	46
I.2.3.1 Peygamberler ve Önemli Şahsiyetler	46
a. Hz. Yakûb.....	46
b. Hz. Yûsuf.....	47
c. Hz. Eyyûb	48
ç. Hz. Mûsâ	48
d. Hz. Süleymân	49
e. Hz. Muhammed (s.a.v.)	50
f. Dört Halife: Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali.....	51
g. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin.....	52
ğ. Yezid	53
h. Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî.....	54
ı. Hallâc-ı Mansûr	54
i. Hızır (a.s.).....	55
j. Ferhâd u Şîrîn.....	56
k. Leylâ ve Mecnûn.....	56
l. Vâmık u Azrâ.....	57
m. Zâl ü Nerimân.....	58
I.2.3.2. Bayramlar, Önemli Geceler ve Mucizeler	58
a. Bayram/Iyd	58
b. Kadir Gecesi.....	58
c. Mevlid	59
ç. Miraç Gecesi.....	59
d. Şakku'l-Kamer	60
I.2.3.3. Dinî Kimliği Olan Şahsiyetler.....	60
a. Derviş	60
b. Hâce	61
c. Şeyh/Mürşid/Pîr	61
ç. Zâhid/Sûfî	62
I.2.3.4. Çeşitli Meslekler ve Tipler	63

a. Ârif.....	63
b. Bağban.....	63
c. Bîmâr	64
ç. Gedâ	64
d. Peyk	65
e. Rind.....	65
f. Sâkî.....	65
g. Tabîb.....	66
I.2.3.5. Değerli Madenler	67
a. Dürr/İnci.....	67
c. Mercân	67
b. Sîm	67
I.2.3.6. Müzik Aletleri	68
c. Kûs	68
b. Ney	69
I.2.3.7. Eşyalar	70
a. Âyîne	70
b. Bâb	70
c. Çerâg	70
ç. Kafes.....	71
d. Kalem.....	71
e. Peymâne.....	72
f. Şem	72
g. Şîşe	73
ğ. Zencîr.....	73
I.2.3.8. Giyecekler ve Kumaşlar ve Güzel Kokular	73
a. Atlas	73
b. Etek.....	74
c. Hırka	74
ç. Libâs.....	75
d. Misk ve Anber.....	76
e. Pîrehen	76
f. Tâc ve Külâh.....	77
I.2.3.9. Savaş Aletleri.....	78
a. Sihâm	78

b. Şemşîr/Kılıç	78
c. Tîşe	79
I.2.3.10. Yiyecek ve İçecekler	79
a. Bâde/Mey	79
b. Bal	80
c. Şeker.....	80
ç. Şerbet	80
I.2.3.11. Bitkiler	81
a. Gonca	81
b. Gül	82
c. Hâr	82
ç. Lâle.....	83
d. Nergis.....	83
e. Nesrin	84
f. Nihâl	84
g. Serv	84
ğ. Sünbül.....	85
I.2.3.12. Anâsır-ı Erba'a	86
I.2.3.13. Hayvanlar	86
a. Âhû.....	86
b. Ankâ.....	87
c. Bülbül/Andelîb	87
ç. Hümâ.....	88
d. Mâhî.....	88
e. Mâr.....	89
f. Pervâne.....	89
g. Tûtî.....	90
I.2.3.14. Kozmik Âlem Unsurları.....	91
a. Âfitâb	91
b. Bedr	91
c. Kâinat.....	92
ç. Semâ	93
I.2.3.15. Zaman Bildiren İfadeler	94
a. Hazan/Nevbahâr	94
b. Sabah/Akşam	95

c. Yaz/Kış.....	95
I.2.3.16. Yerleşim Yerleri/Mekânlar/Coğrafi İsimler	96
a. Kâbe	96
b. Hânkâh/Tekke	96
c. Nil	97
ç. Deryâ	97
d. Saray	98
e. Güzâr/Gülistan.....	98
f. Bâzâr/Pazar	99
I.2.3.17. Uzuvarlar	99
a. Ayak.....	99
b. Çeşm/Göz	100
c. Dest.....	101
ç. Diş.....	101
d. Ebrû	101
e. Leb/Dudak	102
f. Zülf/Saç	103
I.2.3.18. Milletler	103
a. Arap	103
b. Tatar	104
I.2.3.19. Deyimler ve Kalıplaşmış İfadeler	104
II. BÖLÜM: METİN VE NESRE ÇEVİRİ	112
II.1. Metin Kurulurken İzlenen Yöntem.....	112
II.1.1. Metnin Düzeniyle İlgili Hususlar	112
II.1.2. Metnin İmlasıyla İlgili Hususlar	113
II.2. Metin ve Çeviri	115
SONUÇ	345
KAYNAKÇA.....	348

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ا	a, ā, e, i, u, ü
ء	'
آ	a, ā
ب	b, p
پ	p
ت	t
ث	s
ج	c
چ	ç
ح	h
خ	h
د	d
ذ	z
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s
ش	ş
ص	ş
ض	đ, ž

ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	ʿ
غ	g̣
ف	f
ق	q̣
ك	k, g, ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	v, o, ō, ǒ, u, ū, ū, v
ه	h, a, e, i
ی	y, ı, i, ī

ÖN SÖZ

Klasik Türk edebiyatının en önemli kaynaklarından birisi şüphesiz ki mecmualardır. Mecmuaların yazıldığı dönemi, estetiği ve edebiyat anlayışını yansıttığının yanında siyasi ve kültürel gelişmeleri de yansıtabilecek türden çalışmalar olduğu ifade edilebilir. Mecmuaların derleyicisi tarafından öznelliği ağır basan ve keyfiyete bağlı çalışmalar olduğu unutulmamakla birlikte bir antoloji mahiyetindeki varlığı dikkat çekicidir. Subjektif tutumun bu çalışmaları bilimsel kaynak olarak ele alma noktasındaki tartışmaları gündemdeki geçerliliğini korusu da daha önce ortaya çıkmayan birçok şairin ve şiiirin gün yüzüne çıkarılmasında etkili olduğu da ifade edilebilir.

Tez konumuzun belirlenmesinden bugüne kadar geçen sürede işimizin ciddiyeti ve sorumluluğu karşısında zorluklar yaşasak da Klasik Türk Edebiyatı alanına en ufak bir katkı sağlayabilme düşüncesi bize güç ve motivasyon sağlamıştır. İncelediğimiz İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda 10715 Numarada Kayıtlı Mecmua-i İlahiyât, bu anlamda sorumluluğunu üzerimizde tez boyunca hissettirmiştir.

İncelemiş olduğumuz bu mecmuada çoğunluğu Türkçe olan şiirlerin Latin esaslı Türk alfabesine aktarımı ve nesre çevirisi yapılmıştır. Bununla birlikte mecmuanın şekil ve içerik yönünden incelenmesine de yer verilmiştir. Burada özellikle içerik incelemesinin belli başlı bir konu olması hasebiyle geniş kapsamlı olmadığını belirtmemiz icap eder. Nitekim divanların sosyal hayata dair incelenmesi belli başlı tez konuları olarak çalışılmaktadır.

Hazırlamış olduğumuz çalışmada giriş bölümüyle birlikte iki ana bölüm ve alt başlıklar yer almaktadır. Birinci bölümde mecmuanın şekil ve içerik yönü yukarıda belirttiğimiz sınırlar dahilinde incelenmiş, tezin ikinci bölümünde ise mecmuadaki şiirler Latin esaslı Türk alfabesine aktarılmış ve nesre çevirisi yapılmıştır. İncelenen şiirlerin çoğunluğu Türkçe olmakla birlikte az da olsa Arapça ve Farsça şiirler de bulunmaktadır.

Bütün eğitim hayatım boyunca bana destek olan aileme, arkadaşlarıma, derslerime giren ve ufkumu genişleten hocalarıma teşekkür ederim. Özellikle yüksek lisans eğitimim boyunca ve bu çalışmanın hazırlanmasında her türlü desteği ve yardımı sağlayan danışmanım Prof. Dr. Fatih BAŞPINAR'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Büşra YILDIRIM

Konya 2023

GİRİŞ

Divân edebiyatına önemli katkıları olan kaynaklardan mecmua, Arapça bir kelime olup dağınık şeyleri toplamak ve bir araya getirmek anlamında cem masdarından türetilmiştir. (Uzun, 2003: 265). Mecmuaların en önemli özelliklerinden birisi şiirleri derleyen kişinin zevk dünyasının bir ürünü olmasıdır. Başka bir ifadeyle, mecmualar bu yönüyle objektif bir düzenlemeden geçmeyip, derleyicinin kişisel dünyasından izler taşıması bakımından dikkat çeker. Başka bir ifadeyle, “Ortalama insan tipine karşılık gelen mürettepler de herhangi bir kayda bağlı olmaksızın ihtiyaç duydukları, beğendikleri, üzüldükleri, önemsedikleri şeyleri bu eserlere kaydetmişlerdir” (Gürbüz, 2013: 316). Mecmuaların muhteva açısından tasnif edilmesi için ilk denemeyi Âgah Sırrı Levend yapmıştır. Buna göre Levend, Nazîre mecmuaları, antoloji niteliğinde mecmualar, risalelerin bir araya getirilmesinden müteşekkil mecmualar, aynı konuda yazılmış olan mecmualar, faydalı bilgi veren mecmualar olmak üzere bir tasnif denemesinde bulunmuştur. (Levend, 1998: 166-174). Dönemin özelliklerini, siyasi ve sosyal hayatını, kültürünü ve edebiyat anlayışını yansıtan mecmuaların büyük çoğunluğunun kim tarafından ve ne zaman yazıldığı bilinmese de bunlar içeriğindeki şairlerden, şiir parçalarından, tarih manzumelerinden, cilt, kâğıt ve hat gibi özelliklerden tahmin edilebilmektedir.

Mecmuaların kişisel zevklere dayalı üretimiyle birlikte ağızdan ağıza dolaşması birden fazla kişi tarafından hazırlanabilmesi ve mecmuanın el değiştirmesi gibi durumlardan ötürü bilimsel kaynak olarak kullanılıp kullanılmaması konusu gündeme gelmiştir. Buna karşılık bazı mecmua derleyicilerinin ele aldıkları şairleri tezkirelerden doğruladığı da görülmektedir. (Gürbüz, 2013:339).

Mecmuaların ortak bir tema etrafında birleştirilmesi fikrine değinen Gürbüz, derleyicilerin buradan hareketle metin örneklerine yoğunlaştığını belirterek özellikle 16. yüzyılda mecmuaların popüler olduğunu belirtir. (Gürbüz, 2012, 104). Şiir mecmualarının nazım şekillerine, türlerine ve nazire olup olmamasına göre sıralandığı da görülür. Buna göre şiirlerin şekil özelliklerine, konularına, nazire yöntemine, şairlerin aidiyetine göre ve bir aidiyet duygusu olmadan belirli şairlerin şiirlerini bir araya getiren mecmualar sıralanmaktadır. (Gürbüz, 2012: 108-112).

Mecmuaların günümüzde ismi duyulmamış ya da daha önce üzerinde çalışma yapılmamış isimleri ortaya çıkarabilecek potansiyele sahip kaynaklar olduğu düşünülünce önemi daha da anlaşılır hale gelir. Başka bir ifadeyle, döneminde yaşamış fakat tezkireler dahil önemli kaynaklara geçmemiş şairlerin gün yüzüne çıkmasını mecmualar sağlayabilir. Bununla birlikte dönemin atmosferini, edebî zevk ve düşünce dünyasını da yansıtmaları açısından önemlidir. Şiir mecmualarında özellikle dikkati çeken bir diğer özellik ise nazım türü ve şekil birlikteliğinin zorunlu olmadan ortaya çıkmasıdır. Buna göre mecmuların ortak değer ve kural bütünlüğüne riayet etme zorunluluğu olmadığı da bu yönüyle ifade edilebilir.

Bu çalışmada incelediğimiz mecmua ise birçok şairin sosyal ve kültürel hayata dair görüşlerini barındırdığı ilahi mecmuasıdır. Bu çalışmada “İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Koleksiyonunda 10715 Numarada Kayıtlı Mecmua-i İlahiyât” şekil ve içerik yönünden incelenmiş, metin transkribe edilmiş ve günümüz Türkçesine aktarılmıştır.

I. BÖLÜM: İNCELEME

Çalışmamıza konu olan mecmua, Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda 10715 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Mecmua, makamlara göre sınıflandırılmış ilâhilerden oluşmaktadır. Toplamda 135 varaktan oluşan mecmuada şiir yazılmamış varaklar da bulunmaktadır. Mecmuada yer alan şiirlerin dili çoğunlukla Türkçe'dir, az da olsa Arapça ve Farsça şiirler de vardır. Mecmuada 62 şaire ait 198 şiir bulunmaktadır. Şiirlerin büyük bir kısmında başlık yazılmıştır, fakat başlığı olmayan şiirler de vardır. Şiirlerdeki başlıklardan yola çıkarak mecmuanın mürettibinin Neccâr-zâde Rızâ olduğunu düşünsek de kesin bir kanıt olmadığı için bunu söylemek mümkün değildir. Mecmua, Şekil İncelemesi ve Muhteva İncelemesi olmak üzere iki ayrı bölümde incelendi. Sonrasında Metin ve Nesre Çeviri kısmında mecmuada bulunan Türkçe şiirler transkripsiyonlu olarak Latin esaslı Türk alfabesine aktarıldı ve metin nesre çevrildi.

I.1. Mecmuanın Şekil İncelemesi

I.1.1. Mecmuanın Tanıtılması

Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda 10715 arşiv numarasıyla kayıtlı olan Mecmua-i İlahiyât, toplamda 135 varaktan oluşmaktadır. Eserdeki şiirlerin satır sayıları farklılık göstermektedir. İstinsah tarihleri ve müstensihî belli değildir. Mecmuanın zahriye kısmında bulunan beyitten mürettibin mecmuayı Muharrem ayında yazmaya başladığını anlamaktayız. (Başladım mâh-ı muharremde bunuñ taḥrîrine Rabbi yessir lâ tü'assir Rabbi temmim bi'l-ḥayır) Bununla birlikte mecmuanın zahriye kısmında belirtilen tesâhüb kaydında, İbnülemin Mahmut Kemal İnal'in esere 20 Rebîülevvel 1323'te sahip olduğu yazmaktadır. Mecmuadaki bazı şiirlerin başlıklarını incelediğimizde mürettibin Neccâr-zâde Rızâ olabilme ihtimalini değerlendirdik. Nitekim mecmuada en çok şiiri olan şair de Rızâdır. Mecmuada toplam 26 şiiri bulunan Rızâ, şiirlerinde genellikle "li-nâmıkıhî, li-muharririhî, li-kâtibihî" gibi başlıklar kullanmıştır. Fakat tüm bunlar bize kesin bir bilgi vermediği için sadece böyle bir tahminde bulunduk. Yani mecmuada, mürettibi hakkında kesin bir bilgi yoktur. Mecmuada, şiirlerin başlıkları, şiirlerde geçen

nakarat ve terennüm kısımları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Sayfa numaraları siyah mürekkep kullanılarak eski ve yeni rakamlarla yazılmıştır. Şiirlerin başlıklarında genellikle ilâhinin bestekârının adı yazılmaktadır ancak bestekârı yazılmayan ilâhiler de bulunmaktadır. Mahlaslar ise şiir içinde belirtilmiştir. Sayfanın başında makam adı yazılarak altına şiirler yazılmıştır. Mecmuada şiir bulunmayan boş bölümler de vardır ve bu bölümlerin bazılarında sadece makam adı ve makamla ilgili bir beyit bulunmaktadır. Boş varak/sayfa numaraları şunlardır: 4b, 5a, 5b, 6a, 6b, 7a, 7b, 8a, 8b, 9a, 10a, 11a, 11b, 12a, 12b, 13a, 14a, 14b, 15a, 16a, 18a, 18b, 19a, 19b, 20a, 20b, 21a, 21b, 22a, 24b, 25a, 25b, 26a, 26b, 27a, 29b, 30a, 30b, 31a, 39a, 39b, 40a, 42a, 42b, 43a, 45a, 47a, 47b, 48a, 49a, 50a, 51b, 52a, 52b, 53a, 55a, 55b, 56a, 56b, 57a, 58b, 59a, 59b, 60a, 61b, 62a, 63a, 64a, 65b, 66a, 66b, 67a, 68a, 68b, 69a, 71b, 72a, 73a, 74a, 75a, 76a, 76b, 77a, 77b, 78a, 78b, 79a, 79b, 80a, 80b, 81a, 82a, 84a, 84b, 85a, 85b, 86a, 86b, 87a, 88a, 88b, 89a, 89b, 90a, 90b, 91a, 92a, 92b, 93a, 93b, 94a, 94b, 95a, 96a, 97a, 97b, 98a, 98b, 99a, 103a, 104b, 105a, 107a, 107b, 108a, 108b, 109a, 109b, 110a, 111a, 113a, 114a, 114b, 115a, 117a, 118a, 121a, 121b, 122a, 122b, 123a, 124a, 126b, 127a, 129a, 130a, 130b, 131a, 131b, 132a, 132b, 134b.

Mecmuadaki ilâhiler makamlara göre tasnif edilmiştir. 1b ve 2a numaralı varaklarda bir fihrist yer almaktadır ve burada makamların isimleri ile mecmuadaki sayfa numaraları yer almaktadır. Mecmuada toplam 55 makam bulunmaktadır. Makamlar ve ilgili şiirler ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Aynı zamanda fihrist kısmında makam adlarının üstünde Mevlevî külahını temsil eden bir resim bulunmaktadır.

Mecmuada Türkçe olmayan 7 şiir bulunmaktadır. Bunlardan 2'si Farsça 5'i ise Arapça'dır. Farsça şiirlerde mahlas bulunurken Arapça şiirlerde bulunmamaktadır. Mecmuadaki bazı şiirlerin sonuna mîm (م) harfi konulmuştur. Mahlaslar, üzerine kırmızı mürekkep ile çizgi çekilerek belirtilmiştir ancak nadiren de olsa kırmızı mürekkeple yazılan mahlaslar da vardır. Bazı şiirlerde âyetlerden ve hadislerden iktibas yapılmıştır.

I.1.2. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Nazım Şekilleri

Mecmuada toplam 2 kaside, 112 gazel, 28 murabba, 50 koşma ve 6 muhammes nazım şekliyle yazılmış şiirler yer almaktadır. Mecmuada yer alan nazım şekilleri klasik divan tertibindeki sıraya göre incelenmiştir.

I.1.2.1. Kaside

Daha çok din ve devlet büyüklerini övmek amacıyla yazılan şiirlerdir. Belli bir maksatla yazıldığı için kaside adı verilmiştir (İsen vd., 2016: 246). Mecmuada kaside nazım şekliyle yazılmış 2 şiir bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Yahyâ Nazîm'e ait olan 1. şiirdir. *Dîvân*'da 25 beyit olan şiir, mecmuada 4 beyit olarak yazılmıştır. Kasidenin başlığı “*Na't-ı Latîf Der- Hakk-ı Sultân-ı Enbiyâ vü Resûl-i Kibriyâ 'Aleyhi's-salavât Ve't-tahiyyât*”tır. Nazîm'in Hz. Muhammed (s.a.v.)'i övmek amacıyla yazmış olduğu bir kasidedir.

Mecmuada bulunan diğer kaside ise İhyâ'ya ait olan 158. şiirdir. Peygamberimizi öven bu şiir, *Dîvân*'da 7 beyittir fakat mecmuada 4 beyit olarak yazılmıştır.

I.1.2.2. Gazel

Sözlük anlamı “kadınlarla âşıkâne sohbet etmek” olan gazel Arapça bir kelimedir. Özellikle sevgilinin güzelliği, aşk ve içki konularında yazılan şiirlerdir (Dilçin, 2013: 104). Mecmuada toplam 112 gazel yer almaktadır. Altı beyitli gazeller çoğunluğu oluşturur. Daha sonra dört, beş, sekiz, yedi, iki, dokuz, on dört, on iki ve üç beyitli gazeller gelmektedir. Beyit sayılarına göre gazel sayıları ve şiir numaraları şu şekildedir:

2 Beyitli Gazeller	3, 12, 21, 30.
3 Beyitli Gazeller	22, 83, 138, 168.
4 Beyitli Gazeller	8, 13, 33, 34, 39, 57, 78, 81, 84, 147, 154, 158, 170, 171, 181, 190, 192, 193,

	195, 196, 197.
5 Beyitli Gazeller	7, 10, 18, 19, 28, 32, 35, 43, 53, 101, 127, 131, 135, 141, 167, 191, 194, 198.
6 Beyitli Gazeller	6, 9, 16, 38, 40, 44, 47, 55, 65, 66, 69, 70, 71, 73, 74, 88, 96, 97, 98, 106, 110, 117, 118, 123, 128, 129, 130, 132, 144, 148, 150, 153, 156, 159, 161, 163, 166, 169, 172, 174, 177, 182, 183, 184, 185, 186.
7 Beyitli Gazeller	11, 20, 67, 111, 116, 140, 179.
8 Beyitli Gazeller	15, 29, 60, 102, 114, 120, 145, 152.
9 Beyitli Gazeller	26, 52.
12 Beyitli Gazeller	115.
14 Beyitli Gazeller	45.

I.1.2.3. Murabba

Bent adı verilen 4 dizelik dörtlüklerden oluşan nazım şeklidir. Birinci bendin dördüncü dizesi diğer bentlerde tekrarlanıyorsa böyle murabbalara mütekerrir murabba denir. Dördüncü dizelerin her bentte farklı olduğu murabbalara ise müzdevic murabba denir (Dilçin, 2013: 212). Mecmuada 29 murabba bulunmaktadır. Bunların büyük bir çoğunluğu da mütekerrir murabbadır.

I.1.2.4. Koşma

Koşma, Halk edebiyatı nazım şekilleri içinde en çok kullanılan ve sevilen nazım şeklidir. Genellikle 11’li hece ölçüsü kalıplarıyla yazılır, bununla birlikte karışık kalıplar kullanılarak yazıldığı da olur. 4 dizeli bentlerden oluşur (Dilçin, 2013: 305-306). Mecmuada çoğunluğu beş bentli koşmalardan oluşan, toplam 49 koşma bulunmaktadır. Mecmuada yer alan koşmalar, aşağıdaki tabloda şiir numaraları ve bent sayılarına göre gösterilmiştir.

1 Bentli Koşmalar	4.
2 Bentli Koşmalar	176.
3 Bentli Koşmalar	89, 93, 160.
4 Bentli Koşmalar	56, 62, 85, 122, 157.
5 Bentli Koşmalar	25, 37, 42, 49, 54, 75, 79, 86, 90, 91, 92, 99, 104, 105, 108, 124, 126, 136, 142, 143.
6 Bentli Koşmalar	27, 36, 58, 63, 80, 139, 175.
7 Bentli Koşmalar	50, 100, 103, 107, 149.
8 Bentli Koşmalar	68, 76, 113, 134.
10 Bentli Koşmalar	173, 180.
11 Bentli Koşmalar	189.

I.1.2.5. Muhammes

Mecmuada 6 muhammes bulunmaktadır. Bu şiirlerin numaraları şöyledir: 48, 64, 121, 133, 146, 188. Bunlardan 48 ve 188 numaralı şiirler müzdevic muhammes, diğerleri ise mütekerrir muhammestir. Her bendi beş dizeden oluşan nazım şeklidir. Birinci bendin dördüncü ve beşinci, ya da sadece beşinci dizesi diğer bentlerde tekrarlanıyorsa böyle muhammeslere mütekerrir muhammes denir. Beşinci dizelerin her bentte farklı olduğu muhammeslere ise müzdevic muhammes denir (Dilçin, 2013: 217).

Mecmuada 6 muhammes bulunmaktadır. Bu şiirlerin numaraları şöyledir: 48, 64, 121, 133, 146, 188. Bunlardan 48 ve 188 numaralı şiirler müzdevic muhammes, diğerleri ise mütekerrir muhammestir. Muhammeslerin hepsinde mahlas kullanılmıştır. 48.ve 133. şiirler Niyâzî-i Mısırî, 64. şiir Hasan Sezâyî, 121. şiir İsmâil Hakkı Bursevî, 146. şiir Derviş İsâ Pîrî ve 188. şiir Süleyman Nahîfî'ye aittir.

I.1.3. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Vezinleri

Mecmuadaki şiirler hem aruz hem hece ölçüsü ile yazılmıştır. Aruz vezninden en çok Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbı ve hece ölçüsünden en çok 7'li hece ölçüsü tercih edilmiştir.

VeZinler	Kullanım Sayısı	Kullanıldığı Şiirler
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	48	1, 2, 10, 21, 22, 28, 29, 34, 38, 48, 52, 55, 59, 60, 65, 74, 78, 88, 94, 95, 97, 98, 101, 106, 109, 110, 111, 112, 116, 117, 127, 129, 135, 140, 141, 153, 161, 171, 174, 179, 181, 183, 188, 190, 191, 192, 194, 196.
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	16	14, 31, 64, 72, 123, 150, 155.
Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	8	5, 9, 20, 35, 33, 37, 42, 69.
Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	24	8, 15, 45, 71, 73, 81, 84, 118, 130, 131, 132, 145, 148, 156, 158, 163, 167, 182, 184, 185, 193, 195, 197, 198.

Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün	1	7.
Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün	8	11, 19, 43, 96, 147, 154, 159, 168.
Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ûlün	13	17, 23, 26, 39, 41, 51, 57, 102, 119, 120, 162, 170, 186.
Mef'ûlü mefâ'ilün	2	121, 187.
Müstef'ilün müstef'ilün	3	24, 87, 165.
Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün	1	47.
Müstef'ilâtün müstef'ilâtün	1	40.
Mefâ'ilün mefâ'ilün	1	151.
Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	1	144.
5'li hece ölçüsü	4	25, 50, 108, 180.
7'li hece ölçüsü	17	32, 36, 54, 61, 68, 76, 80, 90, 91, 103, 105, 126, 139, 149, 169, 173, 189.
8'li hece ölçüsü	3	92, 93, 160.
10'lu hece ölçüsü	6	56, 70, 86, 115, 172, 177.
11'li hece ölçüsü	14	27, 33, 37, 42, 62, 75, 79, 82, 89, 104, 114, 122, 124, 176.
14'lü hece ölçüsü	2	30, 136.
16'lı hece ölçüsü	3	4, 44, 53.

I.1.4. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Kafiye ve Redifleri

Mecmuada yer alan şiirlerin kafiye ve redifleri son harflerine göre sıralanmış ve aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Kafiye/Redif	Şiir Numarası	Nazım Şekli
Aşk meydanında	108	Koşma
-ā	2, 21, 72, 77, 83	Murabba, Gazel, Murabba, Murabba
Ahmed Muhammed Muştafa	178	Murabba
Baňa	36	Koşma
-da ara	110	Gazel
-de	180	Koşma
Ĥabīb-i Kibriyā	1	Kaside
-ār -ı aşka	70	Gazel
Ĥul neylesün yā Rabbenā	165	Murabba
Merĥabā	46	Murabba
-ola	161	Gazel
-āb	98	Gazel
-dir bu şeb	181	Gazel
-ād	164	Murabba
Āh ümmetim deyüp ağlar Muĥammed	62	Koşma
Allāhümme şalli ‘alā	27	Koşma

Muḥammed		
-ı Muḥammed	159	Gazel
-lar/ler Muḥammed	57	Gazel
-Muḥammed	39, 79	Gazel, Koşma
Olmışam yâ Rab meded	65	Gazel
Yüce sulṭânım meded	34	Gazel
-âh	116	Gazel
-âhı gönüldür yâ Rasûlallâh	16	Gazel
Allah'ım Allah'ım Allah	41	Murabba
-âyım yâ Rasûlallâh	13	Gazel
-de	80, 139	Koşma
-dır/dur baña	106-196	Gazel
-dir yâ Rasûlallâh	132, 158, 184, 193, 197	Gazel, Kaside
Fağfir lenâ zünûbenâ	146	Muhammes
Ḥaḳ lâ İlähe illallâh	137	Murabba
Gel Mevlâya ' âşık gel Allâha	92	Koşma
Göçdi kerbân kaldık tağlar başında	122	Koşma
Göster cemâlün yâ Rasûlallâh	176	Koşma
Her derdlere dermân Allâh	134	Koşma

-i yā Rasūlallāh	167	Gazel
-im yā Rasūlallāh	73	Gazel
-ina	114	Gazel
-i tevḥīd ile	127	Gazel
-ībim yā Rasūlallāh	15, 182	Gazel
Ḳara ṭonlı Kaʿ betullāh merḥabā yā merḥabā	112	Murabba
Ḳıl bize	157	Koşma
Lā ilāhe illallāh	105	Koşma
-şlarına/-şlerine	6	Gazel
Merḥabā ey māh-ı mevlid merḥabā	155	Murabba
Muḥammedüñ kūsı çalınur bunda	89	Koşma
-oldı cenāb-ı Muştafā	29	Gazel
Sensin yā Rasūlallāh	149	Koşma
-sın yā Rasūlallāh	163, 195	Gazel
Ṭoğdığı gece	4	Koşma
Şereflendik bugün el- ḥamdülillāh	51	Murabba
-unca	154	Gazel
Uyan hey gözlerim vaḳt-i seḫerde	23	Murabba

-üñ yā Rasūllāh	8	Gazel
Yā Rasūllah	67, 71, 144, 145	Gazel
-ya/ye	3	Gazel
‘Āşık	148	Gazel
Baňa Allah’ım gerek	61	Murabba
-i ‘aşık	123, 129, 194	Gazel
Neme gerek	175	Koşma
-dür bu gönül	190	Gazel
Hağ hū deyü zıkr eyle gel	143	Koşma
Geldim yā Resūl	60, 192	Gazel
İster gönül	38	Gazel
Çande bağsañ ol güzel Allāhı bul	133	Muhammes
Luğf eyle ‘ināyet kıl	7	Gazel
Mevlid-i pāk-i Rasūllāh’a gel	14	Murabba
Tecellī kıl tesellī kıl	151	Murabba
Yā Rasūl	166	Gazel
-ām/em	30, 88, 168	Gazel

Bile tevḥīd idelim	54	Koşma
Bu göñlüm	86	Koşma
Geldim	177	Gazel
Ḥudāvendim efendim pādişāhım	162	Murabba
-ım	152	Gazel
-ına qurbān olayım	48	Muhammes
-ā konem	188	Muhammes
-maz/mez Allah'ım	53	Gazel
-misin bilmem	187	Murabba
-miyem bilmem	91	Murabba
Nemdür benüm	142	Koşma
Neylerem	100	Koşma
-üp geldüm	173	Koşma
Yüri Leylā ki ben Mevlāyı buldum	49	Koşma
Ağla mātendir Muḥarremdir bugün	82	Murabba
-lmişdur niçün tevḥīde gelmezsın	131	Gazel
-ān/en	45, 81, 138	Gazel

-ārın	50	Koşma
-ayım ben	99	Koşma
Ben ġarībim bī-kesim ķapuñda pūr-āh u enīn	109	Murabba
-dan/den	18	Gazel
Dilersen	40	Gazel
-dur hānķāhı İbn-i Neccāruñ	130	Gazel
El-amān ey faħr-ı ‘ālem el- amān	31	Murabba
El-amān yandı vücūdum firķatūñle el-amān	95	Murabba
-ħaberin sen	19, 96	Gazel
-imden	147	Gazel
-īn	59	Murabba
Muħammed Muşţafā sulţān-ı kevneyn	17	Murabba
Nolduñ a ġoñül nolduñ	126	Koşma
-sı ‘aşķuñ	170	Gazel
-sın	169, 183	Gazel
Şor bir mürşide sen niye geldüñ	56	Gazel
-uñ	66	Gazel
-uñ olayım senüñ	107	Koşma

-ün	5, 74	Gazel
-a kaçduñ var	172	Gazel
-acak/ecek çağıdur	124	Koşma
-ādan haberim var	11	Gazel
Allah görelim neyler	68	Koşma
-ā arar	150	Gazel
-ar/er	174	Gazel
Bilmem nedür	171	Gazel
Bilmez kandedür	135	Gazel
Dermān sendedir	25	Koşma
-dur	26, 118	Gazel
Envārunā hayru'l-beşer	160	Koşma
Ḥaqq'a tevḥīd ile irmiş erenler	42	Koşma
Ḥasan ile Ḥüseyn'dir	63	Koşma
-1 gör	94	Murabba
-1 Muḥammeddür	185	Gazel
-uñ nedir	64	Muhammes
-iñiler	101	Gazel
-lar iñiler	20	Gazel

-lar/ler	47, 93	Gazel
-li görünür	111	Gazel
-mek ister	186	Gazel
Muhammed ' Alinüñdür	58	Koşma
-muz vardır	198	Gazel
Neylerse güzel eyler	121	Muhammes
Oda yanar	35	Gazel
Olur	76	Koşma
Semā' şafā cāna şifā rūha ğidādur	136	Koşma
-sım gelür	32	Gazel
-uñ kandedir	75	Koşma
Çağırırım dost dost	189	Koşma
-a karşı	102	Gazel
Allah hū yā hū diyü	24	Murabba
-dır yā hū	55	Gazel
Hū	78, 97	Gazel
Hū hū diyelim yā hū	90	Koşma
İllā Hū	125	Murabba
-an gelsün berü	117	Gazel

-ā degül mi	12	Gazel
-sam/sem ağlayı ağlayı	113	Koşma
-an/en kişi	44	Gazel
-ānı	33	Gazel
-ār almadı	10	Gazel
Bizi ol dost Muammedden ayırma	104	Koşma
-dı mi rāc gicesi	140	Gazel
-dür gürüh-ı Halveti	141, 191	Gazel
-emi	28, 69	Gazel
-eni	115	Gazel
-ı	83, 120, 179	Gazel
-ı aşı	128	Gazel
-ı görindi	43	Gazel
-maya mı/meye mi	9	Gazel
Pür itsün albini aş-ı İlāh	119	Murabba
Seyr itdim Muammedi	103	Koşma
-āresi/-arası	52	Gazel
-ānesi	87	Murabba
-ā tuy	153	Gazel

Yâ Muhammed canım arzular seni	37	Koşma
-y1	156	Gazel
Senden şefâ' at isteriz	85	Koşma

I.1.5. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Bestelendikleri Makamlar

Mecmuada toplam 55 makam bulunmaktadır. Bu makamların isimleri şunlardır: Rast, Rehâvî, Sazkâr, Zîrefkend, Pençgâh, Nîkrîz, Pesendîde, Mâhûr, Dügâh, Sabâ, Uşşâk, Beyâtî, İsfahân, Hicâz, Hümâyûn, Nişâbûr, Nevâ-Uşşâk, Nevâ, Hüseyinî, Hisâr, Acem, Gül-İzâr, Gerdâniye, Tâhir, Şehnâz, Muhayyer, Kûçek, Beyâtî-Arabân, Arazbâr, Çârgâh, Nevrûz-Arab, Nevrûz-Acem, Nevrûz-Beyâtî, Uzzâl, Bûselik, Acem-Bûselik, Hisâr-Bûselik, Kürdî, Arazbâr-Zemzeme, Sabâ-Zemzeme, Segâh, Müste'âr, Hûzzâm, Irâk, Beste-Nigâr, Râhatü'l-Ervâh, Dilkeş-Hâverân, Evc, Bûselik-Aşîrân, Şevk u Tarab, Nühüft, Hüseyinî-Aşîrân, Acem-Aşîrân, Yegâh, Şet-Arâbân. Bunlardan 10'uyla ilgili şiir bulunmamaktadır. Şiir bulunmayan makamlar tabloda “-” ile gösterilmiştir. Ayrıca Yegâh ve Şet-Arâbân fihrist kısmında yer almasına rağmen şiirlerin olduğu kısımda yer almamaktadır. Aşağıdaki tabloda mecmuada yer alan makamlar ve bu makamlarda yazılan şiir sayıları, mecmuadaki sıralamaya göre gösterilmiştir.

Makamlar	Şiir Sayısı
Râst	10
Rehâvî	-
Sâzkâr	-
Zîrefkend	1

Pençgâh	2
Nikrîz	1
Pesendîde	1
Mâhûr	5
Dügâh	9
Sabâ	9
Uşşâk	16
Beyâtî	14
Isfahân	4
Hicâz	6
Hümâyûn	3
Nişâbûr	1
Nevâ-Uşşâk	2
Nevâ	4
Hüseynî	6
Hisâr	4
Acem	3
Gül-izâr:	1

Gerdâniye	1
Tâhir	4
Şehnâz	1
Muhayyer	8
Kûçek	1
Beyâtî Arabân	1
Arazbâr	2
Çârgâh	-
Nevrûz-Arab	-
Nevrûz-Acem	-
Nevrûz-Beyâtî	2
Uzzâl	4
Bûselik	-
Acem-Bûselik	1
Hisâr- Bûselik	1
Kürdî	-
Arazbâr-Zemzeme	2
Sabâ-Zemzeme	1

Segâh	12
Müste'âr	3
Hüzzâm	6
Irâk	8
Beste-Nigâr	2
Râhatü'l-Ervâh	4
Dilkeş-Hâverân	1
Evc	9
Bûselik Aşîrân	-
Şevk u Tarab	4
Nühüft	4
Hüseynî-Aşîrân	4
Acem-Aşîrân	10

I.2. Muhteva İncelemesi

I.2.1. Mecmuada Adı Geçen Şairler ve Bestekârlar

I.2.1.1. Mecmuada Şiiri Bulunan Şairler

Mecmuada yer alan toplam 198 şiiirden 5'inde hiç mahlas geçmediği için şairini tespit edemedik. Mecmuda şiiri bulunan toplam 62 şair bulunmaktadır. Kimliği tam olarak tespit edilen şair sayısı 48'dir. Mecmuadaki şairler, şiir sayısı ve numaraları alfabetik sırayla aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Şair	Mecmuadaki Şiir Sayısı	Şiir Numarası
Azîzî	1	126
Bahtî	1	5
Bayrâmî	1	86
Cemâl-i Halvetî	1	97
Derviş Abdullah	1	31
Derviş Ahmed	1	17
Derviş Himmet	2	25, 110
Derviş Mûsâ	1	27
Eşrefoğlu Rûmî	6	35, 45, 52, 90, 114, 175
Fazlî	1	69
Fu'âdî	1	117
Gafûrî	1	162

Hakîkî	1	120
Hakkî	9	9, 33, 38, 72, 121, 123, 131, 157
Hatâyî	1	58
Hüdâyî	8	42, 50, 61, 77, 87, 149, 164, 165
Itrî	1	183
İhyâ	1	158
İzzeddin	1	109
İzzî	1	95
Kenzî	3	8, 96, 176
Kuloğlu	1	112
Lâ-Mekânî	1	154
Lebîb	2	28, 59
Mahvî	1	60
Merkezî	1	151
Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî	1	153
Muhibbî	1	129
Muhyî	3	78, 135, 198
Nahîfî	2	13, 188
Nakşî	1	76

Nasûhî	1	81
Nâzikî	1	40
Nazîm	2	1, 15
Nazmî	1	159
Necîb	1	143
Nesîb	9	141, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197
Nesîmî	1	152
Neş'et	1	132
Niyâzî	16	10, 11, 19, 57, 65, 75, 88, 101, 124, 127, 133, 161, 168, 172, 177, 189
Nûrî	4	7, 91, 155, 180
Pîrî	1	146
Ra'ûfî	1	116
Recâyî	1	41
Rızâ	26	16, 24, 29, 55, 66, 67, 71, 73, 94, 106, 119, 128, 130, 144, 145, 148, 150, 163, 169, 174, 178, 179, 182, 185, 186, 187
Sadrî	1	85
Sahfî	1	140
Seyyid Nizamoğlu	4	6-74-107-134

Seyyid Şeref	1	51
Sezâyî	6	39, 64, 80, 82, 139, 147
Süleyman	1	70
Sünbülî	1	26
Şâkir	1	84
Şekûrî	1	166
Şemsî	2	43, 47
Şerîfî	1	184
Tâlibî	1	108
Üftâde	1	34
Ümmî Sinan	1	104
Vâlî	1	14
Yûnus Emre	25	18, 20, 32, 36, 37, 44, 49, 53, 56, 54, 62, 63, 68, 79, 89, 92, 93, 100, 103, 105, 113, 115, 122, 142, 173
Zâkirî	1	99

I.2.1.2. Mecmuada Şiiri Bulunan Şairlerin Kısa Biyografileri

Abdülehad Nûrî-i Sivâsî (d. 1594-ö. 1651): 1594 yılında Sivas'ta dünyaya geldiği hakkında kaynakların bilgi verdiği şair, babasını küçük yaşta kaybetmiştir. Bu nedenle İstanbul'a göç etmişlerdir. İstanbul'da Kâdiriyye tarikatına giren şair, iyi bir tahsil ve tasavvufî terbiye görmüştür. İlk dini bilgileri almasında ve yol açıcı

olması bakımından şairin ailesinin önemli olduğu görülür. Hocalık vazifesine geldikten sonra en önemli görevlerinden birisi Midille'ye görevli olarak gitmesidir. Orada vaazlarını ve irşat görevini hakkıyla yürütmüştür. Bunun üzerine Şeyhülislam Yahya Efendi onu İstanbul'a çağırarak Mehmed Ağa Tekkesi'ne atamıştır. 1651 yılında vefat etmiştir (Baz, 2004: 46-68).

Ali Kul Nesîmî (d. ?-ö. ?): Doğum ve ölüm tarihi hakkında kaynaklarda bilgi bulunmayan şairin asıl adı Ali'dir. Bununla birlikte eserlerinden hareketle şairin 17. yüzyılda yaşadığı tahmin edilmektedir. Tasavvuf ve edebî bilgileri iyi bilen şair öğreticiliği kendisine şiar edinmiştir. Tekke şairi olması bakımından da cönklerde birçok şiiri bulunmaktadır. Divân'ı yoktur (Pehlivan, 2020).

Aziz Mahmûd Hüdâyî (d. 1541-ö. 1628): Asıl adı Mahmûd olan mutasavvıf, 1541 yılında Şereflikoçhisar'da doğmuştur. Celvetiliğin kurucusu kabul edilmektedir. Hüdâyî mahlası doğru yola girmiş anlamındadır ve üstadı Üftâde tarafından verilmiştir. Aziz ise halk tarafından kendisine saygı duyulmasından dolayı verilmiştir. İlk tahsilinden sonra İstanbul'a gelen Hüdâyî, çalışkanlığıyla dikkat çekerek ilim ve tasavvuf konusunda kendisini sürekli geliştirmiştir. Hocası Üftâde'nin ölümünden sonra onun yerine geçmiştir. Devrin padişahları tarafından da ilgi gören Hüdâyî, Arapça ve Türkçe olmak üzere çeşitli eserler üretmiştir. Bununla birlikte Divân sahibi olduğu da unutulmamalıdır. Hüdâyî, 1628 yılında vefat etmiştir (Eren, 2020).

Azîzî (d. ?-ö. 1594): 16 yüzyılda yaşadığı tahmin edilen şairin hayatı hakkında ayrıntılı bilgi yoktur. Halvetî şeyhlerinden olduğu düşünülen şairin asıl adı bilinmemektedir. Bazı mecmualarda Azîzî bazılarında ise Azîz-i Halvetî şeklinde mahlasları yer almaktadır. 1594 yılında vefat ettiği tahmin edilmektedir (Çakır, 2014).

Bahtî (d. 1590-ö. 1617): Osmanlı padişahlarından Sultan Ahmed 1590 yılında Manisa'da doğmuştur. 14 yaşında tahta çıkarak 28 yaşına kadar hükümdarlıkta bulunmuştur. 28 yaşında vefat eden padişah, şiirle de ilgilenmiştir. Şiirlerinde Bahtî mahlasını kullanmıştır. Döneminde Aziz Mahmut Hüdâyî ile de

tanıymış ve ondan iyi bir eğitim almıştır. Duygulu ve hassas bir yapıya sahip olan Sultan Ahmed, Divân sahibi olmasına rağmen etkili şiirler yazamamış ve orta seviyede bir şair olarak kalmıştır (Kayaalp, 1991: 22-23).

Cemâl-i Halvetî (d. ?-ö. 1497): Asıl adı Muhammed olan şairin doğum tarihi bilinmemekle birlikte doğum yeri için Amasya denmektedir. 15. yüzyıl Tekke şairlerinden olduğu düşünülmektedir. Kullandığı mahlastan da anlaşılacağı üzere halveti tarikatından olan şair, Tebük'te 1497 tarihinde vefat eder. Eserlerinin çoğunluğu Arapça'dır ve tasavvuf öğretilerine dayanan eserlerdir. Bir de divançesi bulunur (Sarioğlu-Konur, 2022).

Derviş Abdullah (d. 1640-ö. 1710): Şeyh Abdullah Efendi adıyla da bilinen mutasavvıf şairdir. Bayramiyye tarikatının şeylerinden Himmet Efendi'nin oğludur. 1640 yılında İstanbul'da doğan şair tahsilini de bu şehirde almıştır. Çeşitli camilerde vaizlik yapan şair, babasının vefatı üzerine tarikatın başına geçmiştir. Tasavvufi şiirlerini mürettep bir Divân'da toplamıştır (Özcan, 1988: 74).

Derviş Himmet (d. ?-ö. 1683): Bolu 'da doğan Himmet Efendi'nin babası Hacı Ali Merdan isimli biridir. Doğum tarihi bilinmemektedir. Eğitim hayatına Bolu'da başlayan şair henüz çocuk yaşta 1609'da İstanbul'a gelerek eğitimine burada devam etmiştir. Bayramiye şeyhlerinden Tesbihci-zâde Şeyh Hüsameddin Efendi'ye intisap etmiştir. Himmet'in *Divançe*'si ve *Âdâb-ı Hurde-i Tarikat* isimli eseri vardır bunun yanında cönk ve mecmualarda çok sayıda şiiri bulunmaktadır. Himmet Efendi 1683 yılında vefat etmiştir (Aksoyak, 2020a).

Derviş Mûsâ (d. ?-ö. 1727/28): Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen şair, İstanbul'da doğmuştur. Mevlevî olan şair, neyzen, bestekâr ve şairdir. Münzevi bir hayat yaşayan şair, 1727-28 yıllarında vefat etmiştir. Yazdığı şiirlerden ziyade musikişinas oluşuyla dikkat çekmiştir (Özcan, 1994: 194, 195).

Eşrefoğlu Rûmî (d. 1353?-1469): Asıl adı Abdullah olan şair, şiirlerinde Rûmî, Kadirî, Eşrefoğlu gibi mahlasları kullanmıştır. Mısır'dan Anadolu'ya göç eden bir aileni çocuğu olan Rûmî, İznik'te doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen şairin 1353 ya da 1369 yıllarında doğduğuna dair tespitler vardır.

Eğitimine dair de kesin bilgiler bulunmayan şairin, aile eğitimi ve terbiyesinde yetiştiği tahmin edilmektedir. Başka bir ifadeye, çocukluğu ve gençliği İznik'te ailesinin terbiyesinde geçmiştir. Mevlâna Hocasâde isimli medrese hocasından faydalanan şair, Abdal Mehmet isimli bir zatla tanışmasıyla tasavvufa girmiştir. Hacı Bayram Veli'ye intisabı sonrası derin bir bilgi ve terbiye almıştır. Daha sonra Hacı Bayram Veli'nin damadı da olan Eşrefoğlu, kısa süreliğine Hama'ya gider (Özkan, 2013: 15-22). İrşat yıllarında söylentilere göre yetmiş bin müridi olan Eşrefoğlu, 1469 yılında vefat etmiştir. Eserlerinde sanat kaygısından uzak olan şairin Divân'ı tasavvufi unsurlar açısından zengindir. Bununla birlikte tarikatın edep ve usullerini anlattığı manzum ve mensur olmak üzere çeşitli eserleri vardır.

Fazlı (d. ?-ö. 1676): Hakkında geniş bir bilgi bulunmayan şairin asıl adı şeyh Seyyid Fazlullah Efendi'dir. Diyarbakırlıdır. Üsküdar'da Kadı Alaaddin tekkesinde şeyhlik yapmıştır. 1676'da vefat etmiş ve tekkesinde defnedilmiştir (Tuğluk, 2020).

Fu'âdî (d. 1559?-ö. 1636): 17. Yüzyıl şairlerinden olan şair, Halvetî bir mutasavvıftır. Asıl adı Ömer'dir. Fu'âdî mahlasını kullanmayı tercih eden şair, Kastamonu'da doğmuştur. Medresede tahsilini alıp müftü kâtipliği görevinde bulunmuştur. Abdülbâkî Efendiye intisap etmiş ve ilâhi aşkı aramaya koyulmuştur. Bunun sonrasında otuz üç yıl şeyhlik yapmıştır. 1636 yılında vefat etmiş ve mezarı Kastamonu'dadır. Çoğu küçük çaplı dini, tasavvufî otuza yakın eseri vardır. şiirlerinde öğreticiliği ön plana çıkarması nedeniyle sanatsal kaygılardan uzak durmuştur (Yazar, 2020).

Gafûrî (d. ?-ö. 1667/68): Doğum tarihi kaynaklarda belirtilmeyen şair Gelibolu'da doğmuştur. Asıl adı Mahmûd olan şairin, gençliğinde İstanbul'a gelip eğitim gördüğu ifade edilmektedir. Cennet Efendi'ye intisap ederek Celvetî olmuştur. şeyhinin ölümünden sonra tekkenin şeyhliğine geçmiştir. 1667-68 yılları arasında vefat etmiştir. Türbesi Üsküdar'dadır (Aksoyak, 2020b).

Hacı Bayrâm-ı Velî (d. 1352?-ö. 1429): Ankara'da 1352 yılında doğduğu düşünölen Bayrâmî tarikatının kurucusudur. Asıl adı Numan olan şair, ilk eğitimine doğduğu Ankara'da başlamıştır. Hocası şeyh İzzettin'den Arapçayı öğrenen

Bayrâm-ı Velî, çeşitli müderrisliklerde bulunmuştur. Bir süre Aksaray'da hocasıyla kalan şair, orada irşat görevini tamamladıktan sonra Ankara'ya geri dönmüştür. Tüm ömrünü tasavvufun öğretilerine adayan ve öğrendiklerini insanlara tebliğ etmekle geçiren Hacı Bayram, İslâmî ilimleri de öğrenmiş ve insanlara öğrenmeleri konusunda nasihatte bulunmuştur (Turan, 2020).

Hakîkî Ağa-Zâde Mehmet Dede (d. ?-ö. 1652): Asıl adı Mehmet'tir. Gelibolu'da doğan şairin doğum tarihi kaynaklarda bilinmemektedir. Bazı şiirlerinde Hakîkî mahlasını kullandığı belirtilmiştir. Yeniçeri ağalığından emekli olduğu için Ağa-zâde olarak bilinmektedir. Çeşitli seyahatlere giden şair, Gelibolu'ya döndüğü zaman görkemli bir medrese inşa ettirmiştir. 1652 yılında vefat etmiştir. Şiirlerinde tasavvuf ve öğreticilik esastır. Divan'ının olmadığı ifade edilmiştir. Şiirleri mecmualar üzerinden bilinmektedir (Duru, 2021).

Hasan Sezâyî (d. 1699/70-ö. 29.12.1738): Asıl adı Hasan olan şair 1699-1670 yılında doğmuştur. Dedesi Kurdbeyzâde Hüseyin Bey, babası Âlî Bey'dir. Sezâyî mahlasını ona Niyâzî-i Mısırî vermiştir. Câbî dede olarak bilinen şair Gülşenî şeyhlerindedir. 29 Aralık 1738'de vefat etmiştir. Âşıkâne ve ârifâne şiirleri vardır. *Dîvân*'ından başka *Mektubât* adlı bir eseri de vardır (Aksoyak, 2020e).

Hatâyî (d. 1487-ö. 1524): Erdebil Tekkesinin şeyhi ve Safevî devletinin kurucusu olan Hatâyî mahlaslı Şah İsmail, 1487 yılında Erdebil'de doğmuştur. Akkoyunlu egemenliğine son vermiştir. 1524'te Tebriz'de vefat etmiştir. Şah İsmail kendisi sanata hem ilgi duymuş hem de sanata ilgi duyanlara destek vermiştir. Birçok şairi Safevî sarayında destekleyen Hatâyî, Türkçe şiirlere de imza atmıştır. En önemli eseri yazmış olduğu Divân'ıdır. Bunun dışında Deh-nâme ve Nasihât-nâme adlı eserleri vardır. Bir yandan siyasi anlamda devlet görevini yürütmesi diğer yandan da sanata ilgi duyup şairleri teşvik etmesi en önemli ve dikkat çeken özelliklerindedir. Özellikle Yavuz Sultan Selim'le olan mücadelesi ve Çaldıran Savaşı ile müritleri arasında imajı zedelenmiştir (Macit, 2020).

Hoca Süleyman Neş'et Efendi (d. 1735-ö. 1807): 1735 yılında doğan şairin asıl adı Süleyman'dır. Edirne'de doğan şairin babası Enderun'dan gelmektedir.

Edirne'den babasıyla İstanbul'a gelen şair 14 yaşında babasıyla Hacca gitmiştir. Devrin önde gelen isimlerinden tahsil alan şair, rahat bir yaşam sürmüştür. 1807 yılında vefat etmiştir. Çok iyi derecede Farsça bilerek Mesnevihânlık yapan şairin Divân'ı ile birlikte birçok içerikte yazılmış eserleri mevcuttur (Genç, 2020).

Itrî Efendi (d. 1630?-ö. 1730-31?): Hayatı hakkında bilgiler çelişkili olsa da 1630 yılında doğduğu kabul edilen şairin asıl adı Mustafa'dır. Babasının "koku ticareti" mesleğinden dolayı Buhûrî-zâde sanıyla şöhret kazanmıştır. Kırım Hanı I.Selim Giray'ın toplantılarında musikileriyle itibar görmüştür. Bununla birlikte Osmanlı Sarayı'nda da IV. Mehmed zamanında birçok musiki ziyafeti vermiştir. 1730-31 yılları arasında vefat ettiği düşülen şairim mezarı kesin olmamakla birlikte Edirnekapı'dadır. Hânendeliği, şairliği ve hattatlığıyla birlikte musiki alanında itibar gören Itrî Efendi, Mevlevi olduğunu ve Mevlevihanelerde görevlerde bulunduğu bilinmektedir. Itrî mahlasının da çiçeklerle ve meyvelerle ilgilenmeyi sevmesinden dolayı aldığı düşünülmektedir (Özcan, 1999: 220-221).

İhyâ (d. 1742-43-ö. 1811): Hayatı hakkında pek fazla bilgi bulunmayan ve İhyâ mahlasıyla bilinen şair, 1742-43 yılları arasında İstanbul'da doğmuştur. Tezkirelerde isminin Seyyid Şeref Yahyâ İhyâ olarak bilindiği belirtilmektedir. Hayatının bir döneminde hastalığından dolayı yatağa mahkûm olan şair, içinde bulunduğu dönemde yalnız olduğunu düşünmüştür. İlk eğitimi ve gençliği hakkında da yeterli bilginin olmadığı ifade edilebilir. Bununla birlikte şairin şiirlerinden iyi bir eğitim almadığı düşünülmektedir. Ailesinin öğretilerinden hareketle dini ve tasavvufi anlamda eğitim aldığı belirtilebilir. Mevlevi ve Nakşi tarikatlarından *Divân*'ında bahseden İhyâ, 1811 yılında Süleymaniye medresesinde görevli iken vefat etmiştir. Mezarı Kasımpaşa'dadır (Erzen, 2012: 8-25).

İlyas Kuloğlu (d. ?-ö. 1658): Doğum tarihi ve nerede doğduğu kesin olarak bilinmeyen şairin 17. yüzyılda yaşadığı düşünülmektedir. Eserlerinden hareketle iyi bir eğitim aldığı düşünülen şairin, şeyhlik yaptığı da ifade edilmektedir. Asıl adının Mustafa olduğunu söyleyen kaynaklar olsa da bunun doğru olmadığı ve İlyas adının geçerli olduğu düşünülmektedir. Hacimli bir Divân'ı olan şairin İslâmi ilimler alanında da yazılmış çeşitli eserleri bulunmaktadır (Taş, 2020).

İsmail Hakkı Bursevî (d. 1651/52-ö. 1725): 1651-52 yılları arasında doğan şair, evlerinin yanması sonucu İstanbul'dan Trakya'ya giden Mustafa Efendi'nin oğludur. İlmîye sınıfına mensup bir aileden gelen şair, şiirlerinde Hakkî mahlasını kullanmıştır. Tahsilini tamamladıktan sonra çeşitli medreselerde ve camilerde irşat görevini yürüten Hakkı, Bursa'ya da göreve gitmiş ve Bursa halifesinin vefatıyla onun yerine geçmiştir. Sonrasında tarikatı Üsküdar'a taşıyan İsmail Hakkı, eserlerinin çoğunu bu şehirde yazmıştır. 73 yaşındayken Bursa'ya dönen şair, 1725'te Bursa'da vefat etmiştir. Tefsir, hadis, tasavvuf, şiir, hutbe, gramer gibi pek çok farklı alanda eserler ortaya koymuştur. Kaybolan eserleri de dikkate alınarak 120-130 kadar eserinin olduğu bilinmektedir (Eke, 2020).

İzzeddin Ahmed Efendi (d. 1672-73-ö. 1740): 1672-73 yılında Bursa'da doğan şair, şiirlerinde İzzi mahlasını kullanmıştır. İlk eğitimini babasından alan şair, tahsilini tamamladıktan sonra babasının şeyhliğinin altında irşat görevini sürdürmüştür. Babasının ölümü sonrası şeyhliğe kendisi geçmiştir. 1740 yılında vefat etmiştir. Tasavvufî eserlerinin dışında bir de *Divân*'ı vardır (Aksoyak 2020c).

Kenzî (d. 1607-ö. 1680): Hasan Kenzî, Ayaşlı Kenzî, Manisalı Kenzî veya Kenzî-i Rûmî isim, mahlas ve lakaplarıyla tanınan şair 1607'de doğmuştur. Babasının adı Ahmed'dir. İlk tahsilini Ayaş'ta yapan şair, sonrasında İstanbul'a giderek Koca Mustafa Sümbülî Âsitânesi şeyhi Mehmed Alâeddin Efendi'ye intisab etmiştir. Şair ve bestekâr olarak da tanınan Hasan Kenzî Efendi'nin hece vezniyle yazdığı şiirlerine çeşitli şiir mecmualarında rastlanılmaktadır. Kenzî mahlasıyla yazdığı ilahilerini *Divançe*'de toplamıştır. 1680 yılında vefat etmiştir (Demir, 2023).

Lâ-Mekânî (d. ?-ö. 1601): Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen şairin asıl ismi Hüseyin'dir ve 17. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı tahmin edilmektedir. Daha önce hiç evlenmediği ifade edilen şairin ailesi hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Doğum tarihi gibi doğum yeri hakkında da bilginin yetersizliğinden bahsedilebilir. Tahsilini tamamladıktan sonra İstanbul'a geldiği belirtilen şairin ölene kadar da İstanbul'da yaşadığı ifade edilmiştir. Dönemin devlet adamlarıyla iyi ilişkiler içerisinde olan şairin ölüm tarihi 1601 olarak belirtilmiştir.

Döneminde sevilen şeyhlerden birisi olan şairin Divân'ı ve çeşitli eserleri bulunmaktadır (Tuğluk, 2022).

Mahvî (d. 1637/38-ö. 21.09.1715): Asıl adı İsa'dır. 1637-38 yılları arasında Gerede'de dünyaya gelmiştir. İstanbul'da aldığı eğitime dair bilgiler belirsizlik taşısa da eserlerinden iyi bir eğitim aldığı tahmin edilmektedir. Bunun yanı sıra görev aldığı konumlar da yine kendisinin aldığı eğitimin iyi olduğunu doğrulamaktadır. Hac yolculuğu sırasında rahatsızlanarak vefat etmiştir. Divân sahibi olan şairin bunun dışında iki eserinden daha bahsedilmektedir (Birgören, 2020).

Merkezî (d. ?-ö. 1551/52): Asıl ismi Mûsâ'dır. Doğum tarihi hakkında bilgi bulunmayan şairin, Manisa'da doğduğu ifade edilmektedir. Sonradan İstanbul'a gelen şair, tahsilini burada tamamlayıp tekrar Bursa'ya dönmüştür. Çeşitli görevlerde bulunan şair, 1551-52 yıllarında vefat etmiştir. Telif ettiği bir eseri bulunmayan şairin bazı şiirleri kaynaklarda yer almıştır (Aksoyak, 2020d).

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (d. 1207-ö. 1273): 1207 yılında Belh'te doğan şairin asıl adı Muhammed Celâleddin'dir. Babası Bahâeddin Veled'in Konya'ya yerleşmesi ve birçok müridini etrafında toplaması sonrası kendisinden sonra gelecek Mevlânâ'yı iyi bir eğitimle terbiye etmiştir. Babasından görevi devralan Mevlânâ ve Şems arasındaki muhabbet birçok mürit arasında huzursuzluk oluşturmuştur. Şems'in bir gün ortadan kayboluşu sonrası derin bir hüznü duyan Mevlânâ ikinci kez Şems'le buluşsa da bu bayram havası kısa sürer. 1273 yılında Konya'da vefat eden Mevlânâ, *Mesnevî*, *Divân-ı Kebîr*, *Rubaîler*, *Fihî Mâ Fih*, *Mecâlis-i Seb'a*, *Mektûbât* gibi eserler üretmiştir. Şiirlerinde şiir söyleme endişesinden uzak duran Mevlânâ, sevgiyi ve hoşgörüyü tüm dünyaya aşılama çalışmıştır (Şentürk-Kartal, 2014:108-112).

Muhibbî (d. 1494-ö. 1566): 1494 yılında Trabzon'da dünyaya gelen Osmanlı padişahlarından Kanûnî Sultan Süleyman, siyasi anlamda güçlü bir imparatorluğun yönetimini sağlarken diğer taraftan da şiire ve şairlere ilgi duymuştur. Bu yönüyle patronaj kimliği olan sultanın, hacimli bir *Divân*'ı da vardır. Şiirlerinde Muhibbî

mahlasını kullanan Sultan, Türkçe yazmaya özen göstermiştir. Oğluyla mektuplaşmaları da estetik açıdan bir hayli değerlidir (Durmaz, 2021).

Muhyî (d. ?-ö. 1613): Bezcî-zâde veya Vahyî-zâde Şeyh Mehmed Muhyî sanıyla tanınan şair Konya'da doğmuştur. Doğum tarihi bilinmemektedir. İlk eğitimini aldıktan sonra Halvetî şeyhi Ezelî-zâde'ye bağlanarak tarikat yoluna giren şair sonrasında İstanbul'a gitmiştir. Mehmed Ağa Zâviyesi'nde vaizlik ve şeyhlik yapmıştır. *Mugni'l-Lebîb* şerhi ve bazı şiirleri vardır. 1613 yılında vefat etmiştir (Gönel, 2020).

Nahîfî Süleyman Efendi (d. 1646-47-ö. 1738): 1646-47 yılları arasında İstanbul'da doğan şair, iyi bir tahsil görmüştür. Mısır'a giden sonrasında Konya'ya uğrayan Nahîfî, yeniçeri çocuğu olmasından dolayı burada görev aldı. Hayatının çeşitli dönemlerinde sıkıntılar yaşayan şair, çeşitli memurluklarda da görev almıştır. 1738 yılında hayatını kaybeden Nahîfî'nin *Divân*'ı başta olmak üzere muhtelif türde yazılmış eserleri vardır (Aypay, 1992: 1-3).

Nakşî Ali Akkirmânî (d. ?-ö. 1655): Hakkında kaynaklarda çok detaylı bilgilere rastlanmayan şairin, Divriği'de doğup sonrasında İstanbul'a geldiği tahmin edilmektedir. Halvetiyye tarikatına bağlı olan şair Akkirman'a irşat görevi için gönderilmiştir. Doğum tarihi hakkında da kesin bilgi olmayan Akkirmânî, irşat için gittiği Akkirman'da vefat etmesinden ve orada medfun bulunmasından dolayı Akkirmânî mahlasını kullanmıştır. Bununla birlikte Nakşî mahlasıyla şiirler de yazmıştır. Divan sahibi olan şair, 1655 yılında vefat etmiştir (Atik, 2003: 1-4).

Nasûhî (d. 1648/50-ö. 1717): 1648-50 yılları arasında İstanbul'da doğmuştur. Babası sipahi olan şair, Nasûhî Dergâh'ında görev almıştır. Eyüp Camii'nde vaizlik yapan şair, Kastamonu'ya sürülmüş ve bir sene sonra İstanbul'a gelmiştir. 1717 yılında vefat eden şair, çeşitli eserlere imza atmıştır. Bunlardan birisi de ilahiler divanıdır (Baki, 2020).

Nazîm (d. ?-ö. 1649/50): Asıl adı Yahya olan İstanbullu şair, Gedikpaşa'da doğmuş ve bir süre Gedikpaşalı Nazîm olarak bilinmiştir. Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen şairin ölüm tarihi 1649/1650 yıllarına denk gelmektedir. Nazîm

mahasını Neşâtî'den aldığı söylenir. Güzel bir sese sahip olmakla birlikte şiir ve musikiye yeteneği vardır. İyi bir eğitim alan Nazîm için Mevlevî olduğuna dair söylemler de mevcuttur. Bilinen eseri beş divândan oluşan *Dîvân-ı Belâgat-unvân-ı Nazîm* isimli külliyaatıdır. İlk divânını 1668 yılında tertip eden şair, özellikle naat türünde birçok eser yazmıştır. Şair kaside türünde özellikle Nef'î'den etkilenmekle birlikte sanatında Neşâtî'nin de etkisi olmuştur (Çakır, 2018: 56-60).

Neccâr-zâde Rızâ (d. 1679/80-ö. 1746): Asıl ismi Rızâüddin Mustafa olan şair, İstanbul'da doğmuştur. Doğduğu semtin güzelliklerinden de şiirlerinde bahseden şair, kimi şiirlerinde de Beşiktaşlı Rıza mahlasını kullanmıştır. Devrinde iyi bir eğitim alan Rıza, şiirlerinde bu bilgisini göstermiştir. Nakşi tarikatından olan şair yine bu tarikatı öven şiirleri de Divânı'nda işlemiştir. Divân'ında dikkat çeken özelliklerden birisi de Hac ibadetinin övmesidir. 1746 yılında vefat eden şairin türbesi doğduğu semt Beşiktaş'tadır (Özdemir, 1999: 2-10).

Niyâzi-i Mısırî (d. 1618-ö. 1694): 1618 yılında doğan Niyâzi-i Mısırî, Türk tasavvufunda ve Türk edebiyatında önemli isimlerden birisidir. Malatya'da doğan şairin asıl adı Muhammed'tir. Nakşî tarikatından olan Mısırî, mahlas olarak da bunu tercih etmiştir. Çeşitli illeri gezen mutasavvıf, iyi bir tahsil ve edebiyat bilgisine sahiptir. Tasavvufun öğretilerini eserlerinde işlemesiyle birlikte devrinde otoritelerce kabul edilmiştir. Divân ve çeşitli eserlere sahip olan Mısırî, 1694 yılında Limni'de vefat etmiştir (Kavruk, 2020).

Ra'ûfî (d. ?-ö. 1748?): Asıl adı Ahmed olan şair Üsküdar'da doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Şeyh Seyyid Ra'ûfî Ahmed Efendi olarak tanınmıştır. Ramazaniye tarikatının Ra'ûfiye kolunun kurucusudur. Üsküdar'da kendi tarikatını ve tekkesini kurmuştur. İstanbul'da vefat etmiştir. *Dîvân*'ından başka *Kurretü'l-Uyûn* ve *Mecâlis* adlı eserleri vardır (Kesik, 2020a).

Sahfî (d. ?-ö. 1733): Asıl adı Şeyh Mehmed Efendi olan şair Bursalıdır. Sahaflık yapmıştır. Mahlası Safhî'dir bununla birlikte *Osmanlı Müellifleri*'nde Sahfî olarak kaydedilmiştir. Doğum tarihi hakkında bilgi bulunmayan şair 1733'te

Bursa'da vefat etmiştir. *Zeynü'l-A'yâd*, *Şerh-i Gazel-i Eşref-zâde* ve *Şerh-i Gazel-i Niyâzî-i Mısrî* adlı eserleri mevcuttur (Erdoğan, 2020).

Seyyid Nizamoğlu (d. ?-ö. 1601): 16. yüzyıl tekke şiirinin önemli isimlerinden birisidir. Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen şairin babası Bağdat'tan gelmiştir. Hece ve aruz vezniyle yazdığı şiirleri tekkelerde sevilerek okunmuştur. Caferiyye mezhebinden olan şairin şiirlerinde bunun izleri görülmektedir. *Divân* sahibi olan şairin çeşitli mensur eserleri de bulunmaktadır (Özdemir, 1996: 5-6).

Seyyid Şeref (d. 1669/70-ö. 1733): 1669-70 yılında Bursa'da doğan şairin, asıl adı Şerâfeddin Mehmed'dir. Medrese eğitimini gördükten sonra mülazım olan şair, tasavvuf eğitimini babasından almıştır. Şeyhlik ve irşat görevlerini de yürüten şair, 1733 yılında vefat etmiştir. Günümüze ulaşan eserleri hakkında bilgi bulunmamaktadır (Kesik, 2020b).

Sünbülî (d. ?-ö. 1529): Doğum tarihi hakkında kaynaklarda bilgi verilmeyen şairin asıl adı Yusuf Sinan'dır. Kendisi ve ailesi hakkında da kaynaklarda bilgi bulunmayan şairin, Halveti tarikatından olduğu bilinmektedir. 1529 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. Risaleleri ve tarikat adabını öğrettiği eserleri vardır (Ördek, 2020).

Şekûrî (d. ?-ö. 1766/67): Asıl adı Abdü'ş-şekur olan şair, 18. yüzyılda yaşamıştır. Himmetîliğe bağlı şeyh bir aileden gelen Şekûrî, Ayasofya'da vaizlik yapmıştır. Şeyh bir aileden gelen şair, iyi bir tahsil ve tasavvufî adap görmüştür. 1766-67 yılları arasında vefat ettiği bilinmektedir. *Divân*'ı ve *Tefsir-i Şerif* adlı eserleri vardır (Gültekin, 2009: 1-5).

Şemsî (d. 1520-ö. 1597): Asıl adı Ahmed olan şair 1520 yılında Tokat'ta doğmuştur. Lakabı Şemseddin olan şair, şiirlerinde Şemsî mahlasını kullanmıştır. Tanınmış bir Halvetî şeyhi ve çok eser veren bir müellif olarak hayatının en verimli dönemlerini Sivas'ta geçirmiştir. Yedi yaşında Zile'de ilk tahsiline başlamıştır. Sonraki dönemlerde devrin büyük âlimlerinden Arakiyecizâde Mevlânâ Şemseddin Efendi'den ders alan şair kısa zamanda naklî ve aklî ilimlerde büyük başarılar kazanmıştır. Kısa bir dönem müderrislik yapmıştır. Şemseddin Sivâsî, Sivas'ta

yaşamısına ve eserlerinin çoğunu bu şehirde vermesine rağmen şöhreti İstanbul'a kadar ulaşmıştır. *Divân* sahibi olan şairin manzum ve mensur olarak yazılmış 22 eseri vardır. Eserlerinin büyük çoğunluğu dini-tasavvufî konularda yazılmıştır. Şair 1597'de vefat etmiştir (Akkaya, 2020).

Üftâde (d. 1490-ö. 1581): Asıl adı Mehmed Muhyiddin olan şair, 1490 yılında Bursa'da dünyaya gelmiştir. Şiirlerinde Üftâde mahlasını kullanmaktadır. Kanuni Sultan Süleyman zamanında yaşamıştır. Müezzinlik ve imamlık gibi görevlerde bulunan şair tasavvuf yolunda da irşat görevini sürdürmüştür. Aziz Mahmud Hüdâyî gibi birçok önemli şahsiyetin yetişmesinde büyük rol oynamıştır. *Dîvân*'ının yanında *Hutbe Mecmuası* ve *Vâkı'at* adlı eserleri de günümüze ulaşmıştır. 1581 yılında vefat etmiştir (Karaca, 2020).

Ümmî Sinan (d. ?-ö. 10.04.1657): Asıl adı Yusuf olan şair Antalya Elmalı'da doğmuştur. Babasının adı İbrahim'dir. Şiirlerinde Sinan Ümmî ve Ümmî Sinan mahlaslarını kullanmıştır. Halvetiyye tarikatının Ahmediyeye kolundan olan Eroğlu Nuri'ye intisab etmiştir. Şairin medrese eğitimi aldığına dair kesin bilgi bulunmamaktadır. Ancak Hüseyin Vassaf'a uyararak medrese eğitimi aldığı görüşü yaygındır. *Dîvân* sahibi olan şairin *Kutbü'l-Meânî* adlı bir eseri de vardır. Doğum tarihi hakkında kesin bir bilgi olmayan Ümmî Sinan, 1657 yılında vefat etmiştir (Pehlivan, 2020).

Vâlî (d. 1571/72?-ö. 1598/99): Asıl ismi Ahmed olan şair, Yenipazar'da doğmuştur. Doğum tarihiyle ilgili kesin bilgi olmamakla birlikte, 1571-72 yılları olarak tahmin edilmektedir. Hoca Sadettin Efendi'nin öğrencilerinden olan Vâlî, kadılık görevinde bulunmuş ve 1598-99 yılında Yenipazar'da vefat etmiştir. Alegorik bir aşk mesnevisi olan *Hüsn ü Dil* adlı mesnevisi 3500 beyitten oluşur. Bununla birlikte manzum kırk hadis tercümeleleri de yazmıştır (Köksal, 2020).

Yûnus Emre (d. 1240/41-ö. 1320): Türk edebiyatının her sahasında ismi anılan isimlerden birisi Yûnus Emre'dir. Kul Yûnus, Âşık Yûnus gibi isimlerle de anılan şairin 1240-41 yılları arasında Sivrihisar'da doğduğu düşünülmektedir. Birden fazla Yunus isminin kaynaklarda yer alması şairin doğum tarihini ve doğum yerini

belirleme noktasında ihtilaflara sebebiyet vermiştir. Yûnus Emre'nin eğitimi konusunda ümmî bir şair olduğu söylenilmektedir. Tarikatı kesin olarak bilinmeyen şairin mürşidi ise Tapduk Emre olarak bilinmektedir. Vefatı hakkında da çeşitli görüşler bulunsa da 1320 yılı kabul edilmektedir. *Risâletü'n- Nushiyye* adlı mesnevisi ve *Divân'ı*, vardır (Tatçı, 2013: 600-602).

Zâkirî (d. 1600-ö. 1657): Asıl adı Abdullah b. Şaban olan şair 1600 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Çeşitli camilerde vaizlik yapmıştır. Tarikata da girerek usulleri öğrenen şair iyi bir eğitim almıştır. Şiirlerinde önce Abdî daha sonra Bîçâre mahlaslarını kullanmıştır. Bazı şiirlerinde Zâkirî mahlasını da kullanmıştır. 1657 yılında İstanbul'da vefat eden şairin hitabetinin iyi olduğu, insanları etkilediği kaynaklarda yer almaktadır (Ünal, 2020).

I.2.1.2.1. Mecmuada Şiiri Bulunan Ancak Kesinliği Tespit Edilemeyen Şairler

Mecmuada şiiri bulunan bazı şairlerin hayatları hakkında çeşitli sebeplerden dolayı kesin bilgiye ulaşamadık. Çünkü XIV-XVIII. yüzyılları arasında birçok şair yaşamıştır. Mecmuada şiiri bulunan bazı şairlerin eserlerinin olmaması ya da eserleri üzerinde çalışma yapılmamış olması veya aynı isimde birçok şairin olması da kimliklerini tespit etmeyi zorlaştırmıştır. Bu başlık altında, mecmuada şiiri bulunan fakat kesinliği tespit edilemeyen olası şairleri alfabetik sırayla aktardık.

Derviş Ahmed Dede: Derviş Ahmed Dede (d. ?-ö. 1744)., Derviş Ahmed el-Mevlevî (d. ?-ö. ?)., Derviş Ahmed Hassân Ahmed Efendi (d. ?-ö. ?).

İzzî: İzzî, Abdulazîz-zâde İzzî Nu'mân Efendi (d. ? -1810)., İzzî, Eşref-zâde İzzeddîn Ahmed Efendi (1672-1740)., İzzî Mehmed d. ?-ö. 1694)., İzzî Reis-zâde Mehmed Emîn İzzî Efendi (d. ?-ö. 1766)., İzzi Süleyman İzzî Efendi (d. ?-ö. 1754).

Lebîb: Lebîb, Abdullah Paşa-Zâde Sâdık Efendi (1748-1812)., Lebîb, Ahmed Lebîb Efendi (d. ? ö. ?)., Lebîb, Hüseyin Abdulgafûr(1695-1768)., Lebîb, Mehmed Lebîb Efendi (d. ?- 1702)., Lebîb, Müftî Efendi-Zâde (d. ?-1768)., Lebîb, Necîb-Zâde Ahmed (d. ?- ö. ?)., Lebîb, Şeyh Seyyid Ahmed Lebîb Efendi (d. ?-ö. 1714)., Lebîb, Şeyh Seyyid Mahmûd Efendi (d. ?-ö. 1737)., Lebîbâ(d. ?-ö. ?).

Nazmî: Murtazâ Nazmî-zâde Seyyid Murtazâ Efendi (d. ?-ö. 1723-24). Nazmî Ahmed Efendi (d.?-ö. 1679), Nazmî Ali Çelebi-zâde/Çivi-zâde/Şerife-zâde Seyyid Ali Nazmî Efendi (d.?-ö. Ocak 1634), Nazmî Hasan Dede (d. ?-ö. 1713-14), Nazmî Mehmed Nazmî Çelebi (d.?-ö. 1667), Nazmî Seyyid Ali Nazmî Efendi (d.?-ö. 1655), Nazmî Şeyh Mehmed Nazmî (d. 1622-ö. 1701), Refî' (?), Refî'â, Nazmî-zâde Şeyh Abdurrahman Efendi (d.?-ö. 1720).

Nâzikî: Derviş Nâzikî (d. ?-ö. 1491'den önce)., Nâzikî (d. ?-ö. ?)., İstanbulî Mehmed Nâzikî Efendi (d. ?-ö. 1623)., Mustafa Nâzikî Efendi b. Mehmed Nâzikî Efendi (d. ?-ö. 1668)., Şöhretî-zâde Nâzikî Çelebi (d. ?-ö. 1747-48)., Ahmed Nâzikî Efendi (d. ?-ö. 1855).

Necîb: İbrahim Necip Bey (1763-1818)., Necib Mehmed Efendi (d. ?-ö. 1706)., Necîbüddin Rıza Efendi (d. ? -ö. 1702)., Abdülkadir Necip Efendi (1703-1788).

Nesîb: Mustafa Nesîb Efendi (1722- 1787)., Seyyid Mehmed Nesib (1740-1790)., Uşşâkî- zâde Nesîb (d. ?-ö. 1726)., Seyyid Ahmed Nesib (d. ?-ö. 1629)., Yusuf Nesib (1632-1732).

Pîrî: Toklu-zâde/Doğlu-zâde Sadrî Pîrî Çelebi(d. ?-ö. 1556)., Süleymanbeg-zâde Dânişî Pîrî Çelebi(d. ?-ö. 1561)., Remzî/Pîrî Mehmed Paşa (d. 1463?-ö. 1532-33)., Ramazan-zâde Pîrî Paşa (d. ?-ö. 1562)., Pîr Ahmed Efendi (d. ?-ö. 1565)., Derviş İsa Pîrî (d. ?-ö. 1650-51'den sonra)., Derviş Çelebi Pîrî-zâde (d. ?-ö. 1672)., Şeyh-zâde Hacı Pîrî Efendi (d. ?-ö. 1771)., Pîrî Mehmed (d. ?-ö. 1736-37).

Recâyî: Recâyî (d. ?-ö. ?)., Recâyî (d. ?-ö. ?)., Mustafa Recâyî Efendi (d. ?-ö. 1664)., Recâyî Baba (d. ?-ö. ?)., Recâyî Ahmed (d. ?-ö. ?).

Sadrî: Abdülbaki Sadri, (d. ?-ö. 1671)., Şeyh Mehmed Sadrettin Efendi (d. ?-ö. 1722)., Şeyh Seyyid Mehmed Sadri Efendi (d. ?-ö. 1708)., Uşşâkî- zâde Sadrî Efendi (d. ?-ö. 1795).

Süleyman: Garip Süleyman (d. ? -ö. ?)., Kul Süleyman (d. ? -ö. ?)., Mustafa Süleyman Kuloğlu (d. ? -ö. ?)., Süleyman (d. ?-ö. 1670)., Enderunlu Haftânî

Süleyman Efendi (d. ? - ö. ?), Fahri-zâde Süleyman Efendi (1757-1817), Şeyh Süleyman Efendi (1646-1703), Şeyh Seyyid Süleyman Efendi (d. ? 1654).

Şâkirî: Şâkirî (d. ?-ö. ?), Şâkir Ahmed Bey (d. ?-ö. 1699-1700), Süleyman Şâkir Efendi (d. ?-ö. ?), Osman Şâkir (d. 1771-72-ö. 1817), Şâkir Feyzullah (d. ?-ö. 1761), Şâkir Ahmed Paşa (d. ?-ö. 1819), Mustafa Şâkir Efendi (d. ?-ö. 1747-48).

Şerîfî: Şerîfî (d. ?-ö. ?), Şerîfî (d. ?-ö. ?), Şerîfî Seyyid Abdulkerim (d. ?-ö. 1639), Şerîfî Şerif Çelebî (d. ?-ö. 1819).

Tâlibî: Tâlibî (1743-1813), Tâlibî (d. ?-ö. ?), Tâlibî Mustafa Tâlibî Efendi (d. ?-ö. ?), Tâlibî Şeyh Hasan Tâlibî Dede (d. ?-ö. 1717).

I.2.1.2.2. Mecmuada Adı Geçen Bestekârlar

Mecmuada bulunan 198 şiirden 37'sinde bestekâr adı bulunmaktadır. 161 şiirde ise bestekâr adı bulunmamaktadır. Mecmuadaki şiirlerde adı geçen 13 bestekâr tespit edilmiştir, bunlardan 9'unun kısa biyografilerine yer verdik, 4'ü hakkında bir bilgiye ulaşamadık. Mecmuada adı geçen bestekârlar, alfabetik olarak şiir sayıları ve numaraları ile birlikte aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Bestekâr	Mecmuadaki Şiir Sayısı	Şiir Numaraları
Bakkal Muhammed	1	57
Çâlâk-zâde	2	1, 33
Dede Efendi	9	3, 4, 13, 19, 75, 98, 100, 133, 172
Gafûri Efendi	1	134
Hüdâyî Şeyhi Şihâb Efendi	1	34
III. Selim	1	123
İsmâil Dede	2	77, 108
Kalbûrî-zâde	1	123
Nâyî Osman Dede	1	22
Niznâm Yûsuf	2	2, 21

Sâdık Efendi	3	23, 72, 78
Şikârî-zâde	9	6, 39, 74, 79, 120, 121, 122, 153, 181
Zâkir Hatib	4	30, 83, 125, 138

I.2.1.2.3. Mecmuada Adı Geçen Bestekârların Kısa Biyografileri

Çâlâk-zâde (d. ?-ö. 1757?): Doğumu ve hayatına dair yeterli bilgi bulunmayan bestekârın asıl adı Mustafa Efendi'dir. Babası Ahmet Efendi'ye atfedilen 'Çâlâk' lakabından dolayı kendisine de Çâlâk-zâde denilmiştir. İstanbul'da yaşadığı ve Bayrâmiyye tarikatına intisap ettiği düşünülmektedir. Cağaloğlu Sarayı'nda civarında yer alan Çâlâk Tekkesi'ne şeyh olarak atanmış ve ölümüne kadar o görevi sürdürmüştür. 1757 yılında vefat ettiği tahmin edilmektedir. Dönemin zâkirleri ve mevlidhânları arasında dikkat çeken isimlerden birisi olan Mustafa Efendi, dinî sahadaki besteleriyle ön plana çıkmıştır. Birçok ilahi bestesi bulunmaktadır (Özcan, 2020: 296-297).

III. Selim (d. 24.12.1761-ö. 28.07.1808): Osmanlı Padişahlarından olan III. Selim'in babası III. Mustafa, annesi Mihrişah Sultan'dır. Musiki ile ilgisiyle de bilinen bir padişaktır. Kırımlı Ahmet Kâmil Efendi'nin musiki konusunda III. Selim üzerinde etkili olduğu ifade edilmiştir. Kâmil Efendi'nin meşk eğitiminin ardından Tanbûrî İzak'tan tanbur dersleri alarak musiki hayatına devam etmiştir. Padişah saltanatı süresince hem musiki ile ilgilenmiş hem de kendisi bu yolda bestelerde bulunmuştur. Bununla birlikte çeşitli formlarda yüzden fazla eser bestelemiştir. Selim Dede mahlaslı bestelerin ona ait olduğu belirtilmiştir (Özcan, 2009: 425-426).

İsmâil Dede Efendi (d. 1778-ö. 1846): Hamâmizâde İsmâil Efendi olarak da bilinen bestekâr, 1778 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Doğumu Kurban Bayramı'nın ilk gününe denk geldiğinden dolayı İsmail adını almıştır. Bir süre kâtiplik de yapan Dede Efendi, öğrenciliği sırasında sesinin güzel olmasından dolayı ilâhicibaşı olmuştur. İlk musiki eğitimini Uncu-zâde Mehmet Emin Efendi'den alan Dede Efendi, düzenli eğitimine ise Yenikapı Mevlevîhânesi'nde devam etmiş ve orada Ali Nutkî Dede, Nâsir Dede ve devrin önemli musikişinaslarından eğitim

almıştır. Babasının vefatı üzerine sahip oldukları hamamı satan Dede Efendi, besteleriyle 3. Selim'in dikkatini çekmiştir. Bununla birlikte II. Mahmud zamanında da sarayla münasebetleri artarak devam etmiştir. Padişah tarafından imtiyaz nişanıyla ödüllendirilen Dede Efendi, Abdülmecid zamanında da sarayda bulunsa da padişahın izniyle Hac yolculuğuna çıkmıştır. Bu yolculuk sırasında kolera salgınından 1846 yılında vefat ettiği belirtilmiştir. Çeşitli formlarda besteleri bulunan Dede Efendi, hocalığıyla da Türk musikisine hizmet etmiştir (Özcan, 2001: 93-95).

Kalburî-zâde (d. ?-ö. 1822): Asıl adı Mehmed Emin olan bestekârın hayatı hakkında kaynaklarda detaylı bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte Kalburcu esnafının oğlu olması nedeniyle Kalburî-zâde lakabını almıştır. Hayatının büyük bir bölümünü Bursa'da geçiren Mehmed Emin'in doğum tarihi hakkında bilgi yer almamaktadır. Bir süre İstanbul'da da bulunan Mehmed Emin, dönemin üstatlarından musiki eğitimi almıştır. Daha sonra tekrar Bursa'ya dönen Mehmed Emin, İsmâil Hakkı Dergâhı'nda zâkirler arasında yer almıştır. Güftelerini daha çok İsmâil Hakkı Bursevî'nin eserlerindeki şiirlerinden seçmiştir. Ölüm tarihi ise 1822 yılı olarak belirtilmektedir (Özcan, 2003: 454).

Nâyî Osman Dede (d. ?-ö. 1729): Doğum tarihi hakkında bilgi bulunmayan Osman Efendi, İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Çocukluğundan itibaren tasavvuf, edebiyat ve musiki ile ilgilenen bestekâr, Galata Mevlevîhâne'si şeyhi Gavsî Ahmet Dede'ye intisap etmiştir. Eğitiminde önemli bir merhale olan bu isim ölümünden sonra da Osman Dede'yi yerine koymak istemiştir. III. Ahmed'in teveccühünü de gören Osman Dede, Galata Mevlevîhâne'sindeki görevini ölene kadar sürdürmüştür. 1729 yılında vefat eden Osman Dede, ney alanında çok ilerlemiş ve kendi adıyla anılan nota sistemini de bulmuştur. Neydeki üstün yeteneği nedeniyle "Kutbünnâyî" olarak bilinmiştir. *Nota-i Türki*, kendi bulduğu nota sistemiyle yazdığı eserleri içermesi bakımından dikkat çeken bir eser olmuştur (Erguner, 2007: 461-462).

Niznâm Yûsuf (d. ?-ö. ?): Kaynaklarda hakkında yeterli bilgi bulunmayan asıl adının Mustafa Çelebi olduğu belirtilen bestekârın İstanbul'da yaşadığı ve bir süre köle olarak hayatını devam ettirdiği düşünülmektedir. Doğum ve ölüm tarihleri hakkında da bilgi bulunmamaktadır. Dinî ve edebî bilgileri de öğrenen Çelebi,

efendisi tarafından azat edilince sesinin de güzelliğini kullanarak Sultan Selim Camii'nde naat-hân olarak görev yapmıştır. Beste, semai ve şarkı formunda birçok eser üreten Çelebi'ye neden Niznâm dendiği bilinmemektedir. Bunun aksine el yazması güfte mecmularında Naat-hân Yûsuf olarak yer almıştır (Özcan, Nuri, 2013: 9).

Sâdık Efendi (d. ?-ö. 1797): Hayatı hakkında detaylı bilgilere ulaşamayan bestekârın İstanbul'da doğduğu sonrasında Bursa'ya giderek orada uzun yıllar yaşadığı tahmin edilmektedir. Âmâ olmasından dolayı Âmâ Sâdık Efendi olarak bilinmektedir. III. Selim'in musâhipleri arasında yer alan Sâdık Efendi, Mevlevî tarikatına girmemesine rağmen tarikatın muhiblerinden olmuştur. 1797 yılında vefat ettiği belirtilmektedir (Aksoy, 2003: 522).

Şikârî-zâde (d. ?-ö. 1831): Asıl adı Ahmet olan bestekârın doğum tarihi hakkında kaynaklarda bilgi yer almamaktadır. Bununla birlikte hayatı hakkında da bilgilerin az olduğu ifade edilmektedir. İstanbul'da doğan ve hayatını orada sürdürdüğü tahmin edilen bestekârın Sünbüliyye tarikatına intisap etmiştir. 1791 yılında Medine kadısı olan Mehmet Atâu'llah Efendi ile birlikte Medine'ye gitmiştir. Bir yıl sonra İstanbul'a geri dönmüş ve 1831 yılında vefat etmiştir. Döneminde zâkirbaşılığıyla tanınan Ahmet Efendi, dinî sahadaki besteleriyle tanınmıştır (Özcan, 1989, 61-62).

Zâkir Hatib (d. ?-ö. 1623): Doğum tarihi hakkında kaynaklarda bilgi bulunmayan bestekârın asıl ismi Hasan'dır. Hatiplik yapması ve devrin önemli zâkirlerinden olması nedeniyle Zâkir Hatib Hasan Efendi diye bilinir. Foça'da doğan Hasan Efendi, İstanbul'a gelerek Halvetiyye tarikatı şeyhlerinden Nureddin-zâde'ye intisap etmiştir. Hoca Hayreddin Camii'ne hatip olarak atanmış ve görevi sırasında 1623 yılında vefat etmiştir. Cami musikisi formunda bestelenen eserleriyle tanınmıştır (Özcan, 1997: 319).

I.2.2. Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Nazım Türleri

Mecmuada ilahi, mersiye methiye mevlid mi'raciye münacat naat ve tevhid türlerinde şiirler bulunmaktadır. Bu bölümde mecmuada yer alan nazım türleriyle ilgili bilgiler ve bu türlerin tespit edildiği şiirlerin numaraları aktarılmıştır.

I.2.2.1. İlahi

Tanrıyı övmek, ona yalvarmak için yazılan şiirlere denir. Özel bir ezgiyle okunur (Dilçin, 2013: 343). Mecmuanın ilahi mecmuası olmasının da etkisiyle en çok tercih edilen tür ilahidir. Mecmuada toplam 110 ilahi bulunmaktadır. Bu şiirlerin numaraları şöyledir: 6, 9, 10, 11, 13, 18, 19, 20, 23, 24, 25, 26, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 40, 43, 44, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 64, 66, 68, 69, 70, 75, 76, 78, 79, 80, 81, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 100, 101, 102, 103, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 128, 129, 130, 132, 134, 135, 136, 139, 141, 142, 143, 147, 150, 154, 156, 161, 164, 166, 168, 170, 171, 172, 173, 177, 180, 186, 187, 188 189, 190, 191, 192, 194, 198.

I.2.2.2. Mersiye

Bir kimsenin ölümü üzerine duyulan üzüntü ve acıyı anlatmak için yazılan şiirlere denir(Dilçin, 2013: 259). Mecmuada mersiye türünde yazılan 4 şiir vardır. Bu şiirlerin numaraları şöyledir: 74, 82, 117, 145. Bu şiirlerin hepsinde kerbelâ olayı anlatılır. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in şehit edilmesinden dolayı duyulan acılar anlatılır.

I.2.2.3. Methiye

Bir kimseyi övmek için yazılan şiirlere denir. İki türüdür: Birincisi padişah, vezir, şeyhülislam gibi yaşayan devlet büyükleri için yazılır. İkincisi dört halife ve başka din ve tarikat uluları için yazılanlardır(Dilçin, 2013: 263). Mecmuada bulunan 63.şiir, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i övmek maksadıyla kaleme alınmıştır. Murabba nazım şekliyle yazılan şiir Yûnus Emre'ye aittir.

I.2.2.4. Mevlid

Sözlük anlamı itibariyle mevlid, bir kimsenin doğduğu zaman, doğduğu yer, doğum, bir kimsenin doğumu münasebetiyle yapılan tören, Hz. Muhammed'in dünyaya gelişini ve o andaki hadiseleri anlatan menkabe gibi anlamlara gelir (İsen, 2016: 300). Mecmuda mevlid nazım türüyle yazılan 5 şiir tespit edilmiştir. Bunlar, 3, 4, 14, 88 ve 155. şiirlerdir.

I.2.2.5. Mi'râciye

Mi'râc, Arapça yukarı çıkma aleti, merdiven ve yukarı çıkılacak yer demektir. Edebiyat terimi olarak Mirâciye, Hz. Peygamber'in mi'râc mucizesini anlatan umumiyetle mesnevi veya kaside nazım şekilleriyle yazılmış şiirlerin adıdır (İsen, 2016: 301). Mecmuada yer alan 29, 140 ve 181. şiirler mi'râciye nazım türüyle yazılmıştır. Bunlardan 29.şiir Rızâ'ya, 140.şiir Sahfî'ye ve 181.şiir Yahyâ Nazîm'e aittir.

I.2.2.6. Münacat

Lügatte münacat; “Bir kimsenin kulağına bir şey söylemek, fısıldamak, fısıldaşmak, bir sırrı paylaşmak” anlamına gelen “Necv”kökünden türemiş olup; Allah(c.c.).'a yalvarmak, niyaz ve duâ etmek mânâlarında kullanılır.

Bir edebiyat terimi olarak münacat; Allah Te'âlâ'ya yalvarmak,yakarmak, niyaz ve duâ etmek gayesiyle kullanılan manzumeler karşılığında kullanılmıştır (Canım, 2016: 198). Mecmuada münacat nazım türüyle yazılan 15 şiir tespit edilmiştir. Bu şiirlerin numaraları şöyledir: 7, 2 6, 30, 34, 41, 65, 77, 99, 104, 146, 151, 157, 162, 165.

I.2.2.7. Naat

Hz. Muhammed'i övmek için yazılan şiirlere naat denir. Hz. Muhammed'in türlü vasıflarıyla birlikte mucizeleri de anlatılır (Dilçin, 2013: 257). Mecmuada en çok kullanılan ikinci nazım türü naattir ve bu türle yazılan 50 şiir vardır. Bu şiirlerin numaraları şöyledir: 1, 2, 5, 8, 12, 15, 16, 17, 21, 22, 27, 28, 31, 39, 46, 48, 57, 59,

67, 71, 72, 73, 84, 85, 98, 106, 118, 144, 148, 149, 152, 153, 158, 159, 160, 163, 167, 169, 174, 176, 178, 179, 182, 183, 184, 185, 193, 195, 196, 197.

I.2.2.8. Tevhid

Tevhid sözlüklerde; bir kılma, bir etme, birleştirme, birleştirilme, bir sayma, bir olarak bakma, Allah'ın birliğine, ondan başka ilah olmadığına inanma anlamlarına gelir. Edebiyat terimi olarak tevhid, Allah'ın zat, sıfat ve fiillerinden söz ederek onun birliğini ve yüceliğini anlatan, onun birliğinden ve büyüklüğünden söz eden manzum veya mensur edebî türün adıdır (İsen, 2016: 311). Mecmuada tevhid nazım türüyle yazılan 8 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin numaraları şöyledir: 42, 105, 125, 127, 131, 133, 137, 138.

I.2.3. Mecmuada Yer Alan Şiirlerde Ayrıntılı Muhteva İncelemesi

I.2.3.1 Peygamberler ve Önemli Şahsiyetler

a. Hz. Yakûb

Hz. İbrahim'in torunu ve Hz. İshâk'ın oğlu olan Hz. Yakûb'un lakabı İsrâîl'dir. Onun soyundan gelenlere de İsrâîloğulları denmiştir. Hz. Yakûb on iki erkek çocuğuna sahip olmuştur. Oğulları arasında Hz. Yusuf'un kardeşleri tarafından kıskanıldığını anlayınca Hz. Yûsuf'a çeşitli öğütler vermiştir. Buna karşılık kardeşlerinin onu kuyuya atması sonrası Beytül-ahzen olarak da bilinen kulübesinde yıllarca ağlamış ve görme yetisini kaybetmiştir. Oğlu Bünyamin'in ona Hz. Yusuf'un gömleğini getirmesiyle tekrar gözleri açılmış ve şifa bulmuştur. Divân şiirinde şairlerin ilgi duyduğu ve şiirlerinde çeşitli yönlerden konu edildiği Hz. Yakûb genel anlamıyla Hz. Yûsuf peygamberle birlikte anılır. Bunun dışında Hz. Yakûb'un sabretmesi, ağlaması ve sonunda Hz. Yûsuf'a kavuşmasından dolayı sabır, hüznün evi ve Hz. Yakûb'un gözlerinin açılması yönünden şairler tarafından işlenmiştir. (Pala, 2014: 78). Söz gelimi sevgilisine kavuşmak isteyen âşığın döktüğü gözyaşları Hz. Yakûb'a göndermedir. Bununla birlikte hasret ve sevgiliye kavuşma isteği âşığın şifasıdır. Sevgiliden gelecek herhangi bir haber âşığın şifa bulmasına yardım eder. Bu noktada Hz. Yûsuf'un gömleği de telmihlerde kullanılmıştır. Mecmuada yer alan beyitlerde de şair Hz Yakûb ve Hz. Yûsuf'a birlikte ele almıştır.

Yûsuf'a duyulan hasret, gözyaşı ve hüzün şairler tarafından aşağıdaki beyitlerde de görülmüştür. Bu yönüyle sevgiliye ulaşmak için gözyaşının mübah olmasının yanında Hz. Yakûb ve Hz. Yûsuf kıssasında müjde de şairler tarafından dolaylı olarak konu edilir. Söz gelimi Hz. Yûsuf'un kokusunun Hz. Yakûb'a gelmesi hüznün yerini sevince bırakması ve müjde olması bakımından düşünülebilir.

Ya' kûba bugün Yûsufunuñ koşusu geldi

Eyyûba dahı şıhhatinüñ çağı görindi (43/2).

Gezer Ya' kûb olan Yûsuf için ağlayı ağlayı

Düşer 'aşk odına dâ'im ciger dâğlayı dâğlayı (156/1).

b. Hz. Yûsuf

İsrâfiloğullarından Hz. Yakûb'un oğludur. Kur'ân-ı Kerîm'de geçen kıssası meşhurdur. Bu kıssaya göre Hz. Yûsuf, bir gece rüyasında on bir yıldız, güneş ve ayın kendisine secde ettiğini görür. Hz. Yakûb bu olay üzerine kendisine rüyasını kardeşlerine anlatmamasını öğütler. Hz. Yakûb'un Hz. Yûsuf'a olan sevgisi kardeşlerini de kıskançlığa düşürmüş ve bunun ötesinde Hz. Yûsuf'a tuzak kurmaya götürmüştür. Babalarından izin alan kardeşleri Hz. Yûsuf'u bir kuyuya atarlar. Hz. Yûsuf'un kuyudan Mısır valisi makamına geçme sürecinde hem kendisi hem de babası Hz. Yakûb derin bir hasret yaşamışlardır. Hz. Yûsuf'un güzelliği de bir başka imtihan meselesi olmuştur. Mısır azizinin karısı Züleyhâ'nın ona aşk duyması ve Hz. Yûsuf'un bunu reddetmesi üzerine bu kez de Züleyhâ tarafından kendisine bir tuzak kurulur ve zindana atılır. Orada zindan arkadaşlarının rüyalarını doğru yorumlaması üzerine zindandan çıkarılarak maliye görevine getirilir. Adaletle görevini sürdüren Hz. Yûsuf, kardeşlerini de bu görev sırasında tekrar görür. Gönderdiği gömleği ile Hz. Yakûb'un gözleri açılır ve derin bir hasret yerine kavuşmaya bırakır. Öte yandan Züleyhâ'nın Hz. Yûsuf'a olan aşkı ve tüm malını onun yolundan harcaması Hz. Yûsuf'un da onu nikahına almasıyla bu imtihan da biter. Divan şiirinde birçok yönden Hz. Yûsuf'a telmihte bulunulur. Güzellik, adalet, sabır, zindan, rüya yorumlanması, Züleyha ile olan olayları bunlardan bazılarıdır. (Pala, 2014: 483-484). Hz. Yûsuf ve Züleyhâ'nın aşkı Divân edebiyatında mesnevilere de konu olmuştur.

Şiirlerde Hz. Yakûb ve Züleyhâ ile birlikte sıklıkla kullanılır. Mecmuada yer alan şiirlerde de bu yönde Hz. Yakûb ve Züleyhâ ile birlikte ele alınmıştır.

Yûsuf yolına ağlayan ancak dime Ya'kûb

İşitdün anı noldı Züleyhâ haberin sen (19/2).

Gezer Ya'kûb olan Yûsuf için ağlayı ağlayı

Düşer 'aşk odına dâ'im ciger dâğlayı dâğlayı (156/1).

c. Hz. Eyyûb

Hz. Eyyûb sabır deyince akla gelen peygamberlerdendir. İshak Peygamberin torunu olan Hz. Eyyûb, zenginliği, sağlığı ve evlatlarıyla imtihan edilmesiyle bilinir. Yaşadıklarına rağmen son derece sabırlı olan Hz. Eyyûb ayrıca çok şükretmesiyle de adından söz ettirir. İmtihanından sonra ayağını yere vurarak çıkan suyla şifa bulan Eyyûb, Divân şiirinde de sabır konusunda kendisine yer bulur. (Pala, 2014: 143-144).

Ya'kûba bugün Yûsufunuñ koşusu geldi

Eyyûba dağı şıhhatinüñ çağı görindi (43/2).

ç. Hz. Mûsâ

Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm'a göre İsrâîloğullarını Firavun'un zulmünden kurtarmıştır. Zulmün, baskının ve erkek çocuklarının öldürüldüğü bir zamanda dünyaya gelen Hz. Mûsâ, annesinin üç ay onu gizlemesi sonrasında sepetle nehre bırakılarak öldürülmekten kurtulmuştur. Firavun'un kızı sepeti görünce ailesinin de izniyle onu sahiplenmiştir. Süt emmesi için birçok kadın saraya getirilse de o öz annesinin sütünü emmiş ve öz annesine sarayda kavuşmuştur. Askeri ve siyasi birçok başarıya imza atan Hz. Mûsâ, kırk yaşında iken kaza ile Mısırlı bir kişiyi öldürmesi sonucu ölüm emri çıkarılmış Hz. Mûsâ da Medyen'e kaçmıştır. Orada sürüyü otlatırken bir dağdan ateş getirmeye giden Hz. Mûsâ orada Allah ile konuşmuş ve peygamber seçilmiştir. Hz. Hârûn'u da yanına alarak tebliğ görevine

başlamıştır. (Harman, 2020 :207-209). Firavun'un davete icabet etmemesi üzerine oradaki İsrâîloğullarıyla birlikte Mısır'dan çıktı. Hz. Mûsâ 120 yaşında vefat etmiştir ve birçok mucizesi olmuştur. Bunlardan bazıları, Allah ile konuşması, asasının büyük bir yılanı dönüşmesi, Kızıldeniz'i ikiye bölmesi, elinin göğsünden çıkardığında beyaz olmasıdır. Divân şiirinde genellikle bahsedilen bu mucizeler ele alınmıştır. Aşağıda yer alan beyitlerde de Hz. Mûsâ'nın Allah ile Tur dağında konuşması, asasının büyük bir yılanı dönüşmesine atıfta bulunulmuştur.

Dağlar dahı dayanmaz anuñ yüzine karşı

‘ Ālimlere şor Tūrile Mûsâ haberin sen 19/4).

Mûsâ oldum Tūr aldum

Biñ bir kelime kıldum

‘ Aşâm yire uruban

Ejderhâ olup geldüm (173/6).

d. Hz. Süleymân

Hz. Davûd peygamberin oğlu olan Hz. Süleymân, on iki yaşındayken babasının yerine geçmiştir. Bu yönüyle hem bir peygamber hem de bir hükümdar olduğu bilinir. Babasının vefatından sonra vasiyetini yerine getirmek için Mescid-i Aksâ'yı yedi yılda tamamlayan Hz. Süleymân, hayvanlara ve cinlere hükmedebilmesiyle meşhurdur. Rivâyete göre hayvanların ona boyun eğmesini İsm-i A'zâm yazılı bir yüzük sağlarmış. Bu yüzüğün çalınması sonrası birtakım olaylar yaşayan Hz. Süleymân'ın bu olayından dolayı “Mühür kimdeyse Süleymân odur” atasözü kullanılmıştır. Hz. Süleymân'ın Belkıs adlı bir hükümdarla da olayı anlatılmıştır. Buna göre güneşe tapan bir hükümdar olan Belkıs'ın ülkesini gören Hüdhdü olayı Hz. Süleymân'a anlatır. Bunun üzerine mektuplaşmalar başlar ve Belkıs Hz. Süleymân'ın dinine girmeyi kabul ederek eşi olur. Bundan başka Hz. Süleymân ve karınca kıssası da bir diğer olaylardandır. Buna göre Hz. Süleymân ordusuyla seferdeyken bir karıncanın sesini işitir ve onunla sohbet eder. Karıncanın verdiği çekirge budu bereketlenir ve tüm orduya yeter. Divân şiirinde de şairler tarafından yüzüğü, Belkıs olayı, karınca ile konuşması ve Hüdhdü kuşu ile

düşünülerek şiirlerde işlenmiştir. Buna göre sevgilinin dudakları mühür, Hz. Süleymân güç, karınca ise aczin ve tevazunun sembolü olarak kullanılır. (Pala, 2014: 411-412).

Şerî' at ehli ırak

İremez bu menzile

Ben kuş dili bilürem

Söyler Süleymân bana (36/4).

e. Hz. Muhammed (s.a.v.)

İslâm peygamberi olan Hz. Muhammed, Milâdi 571 senesinde Mekke'de dünyaya gelmiştir. Babası Abdullah, annesi ise Âmine'dir. Önce babasını kaybedip altı yaşında annesinin vefat etmesi üzerine dedesi Abdülmuttalip'e emanet edilen Hz. Muhammed, dedesinin de ölümü üzerine amcası Ebu Tâlip'in yanına verilir. Amcasının yanında kalarak ticareti öğrenen Hz. Muhammed, güvenilirliği ve karlı işlere imza atmasıyla adını duyurdu. Bu ticaretler sırasında Hz. Hatice ile evlendi. Bundan başka Hz. Sevede, Hz. Ayşe, Hz. Hafsa, Hz. Zeynep, Hz. Ümmü Seleme, Hz. Cüveyriye, Hz. Ümmü Habibe, Hz. Safiye, Hz. Meymûne ve Hz. Mariye ile de evlilik yapmıştır. Mekke'de putlara tapmayan sıklıkla Hirâ dağında inzivaya çekilen Hz. Muhammed, 610 yılında ilk kez Cebrâil ile karşılaştı. Bir süre sonra gelen vahyin tebliği konusunda çevresine Allah'ı ve kuralları anlatmaya başlar. Mekkelilerin baskısı nedeniyle Medine'ye göç eden Hz. Muhammed ve kendisine inananlar, burada İslâm'ı güçlü bir şekilde yaydılar (Fayda, 2020: 406-421). Hz. Muhammed, merhametin, şefkatin, tevazunun, güzel ahlakın, adaletin, doğruluk ve güvenilirliğin timsalidir. Divân şiirinde birçok şair Hz. Muhammed hakkında na'lar yazmıştır. Yine hayatı, mucizeleri ve mücadeleleri yönünden de birçok şair Hz. Muhammed'e şiirlerinde yer vermiştir.

İki bergüzide aduñ senüñ ey habîb-i Raḥmân

Biri Aḥmed Muḥammed biri Muştafâ degül mi (12/2).

Merhabā ey maẓhar-ı feyż-i cenāb-ı Kibriyā

Merhabā ey nām-ı pāküñdür Muḥammed Muştafā (2/2).

Bu şeb ḥurşid-i evreng-i risālet geldi dünyāya

Muḥammed Muştafānuñ nūrı şaldı āleme saye (3/1).

Ādem yüzi ol yüze muḳābil didi Aḥmed

Bu sözde olan remz ü ĩmādan ḥaberim var (11/4).

f. Dört Halife: Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali

Hz. Muhammed'in vefat etmesi sonrasında Hz. Ebûbekir'e biat edilmesiyle başlayan sırasıyla Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali ile devam eden sürece Hulefâ-yı Râşidîn denmiştir. Bu dört halife zamanında İslâmiyet yayılmaya devam etmiş siyasi ve içtimâi gelişmeler görülmüştür. Bununla birlikte devlet gelirlerindeki artış da Hulefâ-yı Râşidîn zamanında dikkat çekici gelişmelerdendir. İmar faaliyetleri, dini ilimler, kıraat ve tefsir alanında da yine gelişmeler görülmüştür. (Fayda, 1998: 314). Türk edebiyatında bu dönemde var olan dört halifeye övgülerin yapıldığı eserler de mevcuttur. “Divanlarda, mesnevîlerde, kaside, na't, münâcât ve medhiye gibi bölümlerin içerisinde kısmen yer alan dört halife övgülerine, na't, medhiye, hilye ve menâkıbnâme türleri içerisinde geniş olarak yer verilmiştir” (Kurt, 2015: 109). Divân şiirinde Hz. Ebubekir sadık olmakla, Hz. Ömer adalet ve cesaretle, Hz. Osman, cömertlik ve hayâ ile Hz. Ali ise cesaret ve adalet ile anılmıştır.

Zerrece ḳalmadı ḳalbinde ḥîle

Şıdḳ ile girmişem ben bu ḥaḳ yola

Ebū Bekir ‘Ömer ‘Oşmānda bile

Yā Muḥammed canım arzular seni (37/3).

Ol Ebū Bekir ʿ Ömer ʿ Oşmān ʿ Alī dört yārıdır

Ol risālet bāğınun anlar gül-i gülzārıdır

Cümle aşhābı hidāyet rāhının envārıdır

Ben anun āline aşhābına kurbān olayım

Ben anun aşhāb u ahhābına kurbān olayım (48/2).

İbtidādan yol şorarsan

Yol Muhammed ʿ Alīnūndür (hū).

Yetmiş iki dīn şorarsın

Dīn Muhammed ʿ Alīnūndür (hū). (58/1).

g. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin

Hz. Muhammed'in torunu ve Hz. Ali'nin büyük oğlu olan Hz. Hasan, halifelerin beşincisidir. Hz. Ali'nin şehit edilmesinden sonra hilafete gelmesi üzerine Hz. Muaviye ile aralarında problemler ortaya çıktı. Hz. Hasan her ne kadar barışçıl yolları zorlasa da çeşitli kargaşalar meydana geldi. Sonrasında bir anlaşma sağlanarak halifeliği Hz. Muaviye'ye teslim etti. Bir süre siyasetten uzak yaşasa da zehirlenerek şehit edilmiştir. (Fığlalı, 1997: 282-284). Divân şiirinde genellikle Hz. Hüseyinle birlikte anılan Hz. Hasan, mazlumluk, saflık, sevgi ve barışçıl yönleriyle bilinir. Bununla birlikte Hz. Muhammed'i öven şiirlerde de kendilerine yer bulabilirler.

Hz. Hüseyin de Hz. Muhammed'in diğer torunu ve Hz. Ali'nin Hz. Hasan'dan sonraki çocuğudur. Tıpkı Hz. Hasan gibi cennet çocuklarının efendilerinden olduğu hadisine nail olan Hz. Hüseyin, Kerbelâ'da vahşice şehit edilmiştir. Bu olay üzerine İslam tarihinde ve Divân şiirinde kendisine ciddi bir yer edinmiştir. Divân şiirinde Maktel-i Hüseyin'lerde ve mersiyelerde Hz. Hüseyin ismine sıkça temas edilir. Hz. Muhammed'in sevgisini alan Hz. Hüseyin, Kerbelâ olayı ve yaşananlar Divân

şiiirinde şairlerin temas ettiği isimlerdendir. Öyle ki şehitlik denince telmihte bulunulan isimlerin başında gelmektedir. (Fığlalı, 1998: 521-522).

Alı ile Hasan Hüseyin anda

Sevgüsi gönülde muhabbet cānda

Yarın maşşer günü Hağ dıvānında

Yā Muşşammed canım arzular seni (37/4).

‘Alı sancağını alup eline

Çeküben gider maşşer yirine

Hasan Hüseyin’i alup dizine

Āh ümmetim deyüp ağlar Muşşammed (62/3).

Şehıdlerin ser-çeşmesi

Enbiyānuñ bağrı başı

Evliyānuñ gözi yaşı

Hasan ile Hüseyin’dir (63/1).

ğ. Yezid

Kerbelā olayıyla birlikte anılan bir kavram olan Yezid, Hz. Muaviye’nin oğlu ve Emevi devletinin ikinci halifesi olarak bilinir. Hz. Hüseyin’in şehit edilmesi noktasında özellikle Maktel-i Hüseyin’lerde ismi sıklıkla anılır. Divān şiiirinde de olumsuz olarak algılanan Yezid kelimesi bahsedilen şiiirde de yanına gidilmemesi gereken birisi olarak tanıtılmıştır. (Pala, 2014: 482). Mecmuada yer alan şiiirlerde de olumsuz manada kullanılan Yezid, lanetlerle anılmıştır. Karşılığında ise Hz. Ali, övülmüştür.

Varma Yezîdüñ yanuna

Çarhı toķınur tenüñe

La‘ net Yezîdin canuna

Yol Muhammed ‘ Alînüñdür (58/4).

Ol Yezîde cān u dilden la‘ net idenlerdenüz

Ol pelîde sebb ü hem la‘ n eyleyen gelsün berü (117/4).

h. Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî

1207 yılında Belh’te doğan şairin asıl adı Muhammed Celâleddin’dir. Babası Bahâeddin Veled’in Konya’ya yerleşmesi ve birçok müridini etrafında toplaması sonrası kendisinden sonra gelecek Mevlânâ’yı iyi bir eğitimle terbiye etmiştir. Babasından görevi devralan Mevlânâ ve Şems arasındaki muhabbet birçok mürit arasında huzursuzluk oluşturmuştur. Şems’in bir gün ortadan kayboluşu sonrası derin bir hüznü duyan Mevlânâ ikinci kez Şems’le buluşsa da bu bayram havası kısa sürer. 1273 yılında Konya’da vefat eden Mevlânâ, *Mesnevî*, *Divân-ı Kebîr*, *Rubaîler*, *Fîhî Mâ Fîh*, *Mecâlis-i Seb’a*, *Mektûbât* gibi eserler üretmiştir. Şiirlerinde şiir söyleme endişesinden uzak duran Mevlânâ, sevgiyi ve hoşgörüyü tüm dünyaya aşılama çalışmıştır. (Şentürk-Kartal, 2014:108-112).

‘ Aşkile geliñ t̄alib-i cüyende olalum

Zevķile şafâlar sürelüm zinde olalum

Ĥazret-i Mevlânāya geliñ bende olalum

Semā‘ şafā cāna şifā rūḫa ġidādur (136/5).

ı. Hallâc-ı Mansûr

Edebiyatta ismi sıklıkla anılan, asıl adı Ebû’l- Mugîsü’l- Hüseyin olan Hallâc-ı Mansûr genç yaşta girdiği tasavvufta hızla ilerleyerek İslâm’ı yaymaya çalışmıştır. Her gün bin rekât namaz kıldığı söylenen Hallâc-ı Mansûr, fenâfillah makamına

ulaşarak “Ene’l-Hâkk” ifadesini kullandı. Bu sözün düşmanları tarafından yanlış anlaşılması nedeniyle hapse gönderildi. Hapiste kaldığı sekiz yıllık sürede Tavâsî adlı eserini yazdı. Kâ’be’yi tahrip eden bir grup olunca mahkeme olayı bu esere dayandırdı. Bunun üzerine katline hükmedildi. Hakkında birçok rivayetler bulunan Hallâc-ı Mansûr, edebiyatta inancı uğruna zorluklara göğüs germenin ve ölümü göze almanın sembolü olarak kullanılmakla birlikte sevgilinin saçlarının darağacına benzetilmesiyle de kullanılmıştır. (Pala, 2014: 185-186).

Menem Maşûrî dâr iden menem her varı var iden

Menem ağıyârı yâr iden benem her giden ü tûran (45/10).

i. Hızır (a.s.)

Âb-ı hayat içip ölümsüz olduğu düşünülen kişi olarak bilinen, kelime anlamıyla yeşillik ve tazelik anlamlarına sahip olan Hızır, halk arasında konumu itibarıyla son derece önemlidir. Kur’ân-ı Kerîm’de ise Hz. Musa ile yolculuğundan bahsedilen Hızır, inanişâ göre yol gösterici, sıkıntı kalanlara yardımda bulunabilen bir kişi olarak düşünülür. Hz. Musa ile anılmasının dışında, Hz. Nuh ve İskender zamanlarında yaşadığına dair inanişlar da mevcuttur. Hızır’ın Âb-ı hayata erişmesi arkadaşı İlyas ile yolculuğuna dayanır. Buna göre Hızır ve İlyas ölümsüzlük suyunu aramaya koyulmuşlardır. Bir gün bir pınar kenarında balık yerken pınardan aldıkları suyun balığa damlamasıyla onu canlandırdığını fark etmişlerdir. Bunun üzerine ölümsüzlük suyunu bulduklarını anlamışlardır. Bunun sonucunda kıyamete kadar yaşayacak bu iki kişiden Hızır, denizde; İlyas ise karada sıkıntıya düşen insanların yardımına koşarmış. Bu ikisinin buluştukları güne ise Hızır ve İlyas’tan türetilmiş olarak Hıdırellez denilmiştir. Divân şiirinde de rehber olma, sıkıntıları giderme ve sevgilinin ayva tüyleri gibi çeşitli sembollerle kullanılır. Yine kelime anlamıyla yeşillik ve tazelik anlamları da sevgiliyle Hızır’ın benzetilmesi konusunda kullanılmıştır. İncelenen mecmuada da Hızır, Âb-ı hayat ile özdeşleştirilmiştir. Bununla birlikte yol gösterici anlamında kullanılması da Hz. Musa ve Hızır olayını çağrıştırmaktadır. (Pala, 2014: 204-205).

Pey-rev-i rehber-i tevfiķ olan erbāb-ı sülūk

Hızr-veş āb-ı hayātuñ yolını bulmaya mı (9/5).

j. Ferhād u Şîrîn

İran edebiyatını önemli mesnevi konularından olan Ferhād u Şîrîn Divân edebiyatını etkileyen ve kendisine yer bulan eserlerdendir. Hikâyenin özeti kısaca şöyledir: Mehin Bânû isimli bir kız babasının ölümü üzerine hükümdar olur ve kız kardeşi Şîrîn için bir köşk yaptırır. Babasıyla bu köşke çalışmaya gelen Ferhād'â âşık olan Bânû, onu sürekli görmek ister. Ferhād ise Şîrîn'e tutulmuş ve birbirlerini sevmişlerdir. Bir gün Şîrîn, aşkını ispat etmesi için Ferhād'a bir görev verir ve dağı delmesini ister. Ferhād bu görevi yaparken Hüsrev adlı bir kişi de Şîrîn'e âşık olur. Ferhād dağı delmek için çalıştığı sırada ona Şîrîn'in öldüğünü söyler. Bunun üzerine Ferhād elindeki aletle kendisini öldürür. Bunu duyan Şîrîn, Ferhād'ın mezarı başında kendisini hançerle öldürür. (Pala, 2014: 152). Divân şiirinde bîsütûn kelimesiyle sık sık ele alınan Ferhād mesnevi konusuyla da aşkı, azmi ve sadakati temsil eder.

‘ Acebdür hikmet-i Mevlâ

Kimi ednâ kimi a‘lâ

Kimi Mecnûn kimi Leylâ

Kimi Şîrîn kimi Ferhād (164/4).

k. Leylâ ve Mecnûn

Türk edebiyatında otuzdan fazla şairin işlediği bir konu olan Leylâ ve Mecnûn hikâyesinin gerçek kahramanlar olduğu düşünülmektedir. Hikâyenin konusu sonradan Mecnûn olarak anılan Kays ve Leylâ'nın çocukluktan başlayan aşklarına dayanır. Birçok engellerle karşılaşan bu çift, birbirlerine duydukları aşk hasretiyle ölürler. Asıl olarak Arap hikâyesi olan Leylâ ve Mecnûn, Türk edebiyatında Nizâmî'nin etkisiyle tanınmış ve işlenmiştir. Ali Şir Nevâî, Fuzûlî ve Hamdullah Hamdî'nin Leylâ ve Mecnûn eserleri meşhurdur. (Pala, 2014: 288-289). Divân şiirinde de sıklıkla gönderme yapılan bu ikili, aşkın, mücadelenin ve hüznün

sembolleri olarak kullanılmıştır. Âşıkların kendisini Mecnûn'a, sevgilisini ise Leylâ'ya benzetmesinden de bahsedilebilir. Bununla birlikte Mecnûn'un sevgilisini arayışı, her yerde onu görüşü, şairlerin kullandığı motif olarak belirtilebilir. İncelediğimiz mecmuada da bu yönde şiirlerin varlığı tespit edilmiştir. Bu yönüyle arayış ve her yerde sevgilinin görünüşü aşağıdaki beyitlerde işlenmiştir.

Her müdde'îye şorma ki 'aşkıdan haberi yok

Mecnûna su'âl eyle ol Leylâ haberin sen (96/2).

'Aşkile mecnûn olan Leylâ arar

Bende olur bendeyi Mevlâ arar (150/1).

Topludur 'aşk u muhabbet ile kevn ü mekân

Çande baksam baña her kûşede Leylâ görünür (111/6).

I. Vâmık u Azrâ

Aslı Pehlevîce olan ve Türk edebiyatında da işlenen mesnevi konularındandır. Vâmık adlı gencin güzelliğini duyarak ona görmeden âşık olan Azrâ, kendi resmini bir şekilde ona ulaştırır ve Vâmık çeşitli zorluklardan sonra Azrâ'ya kavuşur. Bu mesnevinin en büyük özelliklerinden birisi ilk kez âşıklar birbirine kavuşur. Türk edebiyatında ilk kez Behiştî tarafından yazılan eser, Lâmiî Çelebî'nin çevirisi ile Türk edebiyatında kendisini güçlü şekilde hissettirir. (Pala, 2014:471-472). Divân şiirinde de aşk, özlem ve mücadele için bu iki isme göndermelerde bulunulmuştur.

Mecnûn sever Leylâyı

Vâmık özler 'Azrâyı

Nidem ğayrı sevdâyı

Baña Allah'im gerek (61/5).

Benem Mecnûn-şıfat Leylâsı ‘aşkuñ

Muhabbet Vâmıķı ‘Azrâsı ‘aşkuñ (170/1).

m. Zâl ü Nerimân

Rüstem’in dedesi olan Neriman, pehlivan anlamına gelir. Pehlivanlık dolayısıyla güç, kuvvet gibi kavramlara atıfta bulunulur. Neriman bazı zamanlarda zâl ile de birlikte anılır. Sam’in oğlu olan Zâl, doğuştan itibaren beyaz saça, kirpiğe ve kaşa sahip olmasıyla bilinir. Bu şekilde doğumu nedeniyle babası tarafından bir dağa atılır. Bu efsane ve saçının beyazlığı nedeniyle ihtiyar anlamına gelen zâl denmiştir. (Onay, 2016: 33).

‘Ārife her şubḥ-dem

Nār ola bāğ-ı İrem

Tevbede şābit-i kadem

Zâl ü Nerimân olur (76/6).

I.2.3.2. Bayramlar, Önemli Geceler ve Mucizeler

a. Bayram/Iyd

Divan şiirinde bayram sevgili ve âşık arasındaki ilişki anlamında önemli bir yer tutar. Sevgiliye kavuşmak, âşık için bir bayramdır. Bu anlamda bayramlar Divan şiirinde sevinci çağrıştırır.

Gelür geçer sürün sürün bayrāmıdır yāḥud düğün

Gelür m’ola yarın bugün benim göñlüm alan kişi (44/5).

Kūy-ı ‘aşkuñ baña kūh-ı tecellī görünür

Ḳalbime ‘ıyd-i vişālūñle tesellī görünür (111/1).

b. Kadir Gecesi

Kelime anlamıyla değer, rütbe, derece, onur ve itibar anlamlarına gelen kadr, İslâmiyet’te Ramazan ayının 27. gecesi olduğu düşünülen Kadir gecesi, Kur’ân’ın

indirilmeye başlandığı gecedir. (Pala, 2014: 27). Kur'ân'da açık olarak Kadir sûresiyle bu gecenin varlığına ve önemine dikkat çekilmiştir: “Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır” (Kadir/3). Buna göre bu gecenin bin aydan daha hayırlı olduğu ve tövbe edenlerin bağışlanacağı müjdesi verilmiştir. Aşağıda örnek verdiğimiz şiirde de Kadir gecesi ve Hz. Muhammed'in doğduğu gece arasında bir benzerlik kurularak bu iki gecenin de değerli geceler olduğuna değinilmiştir.

Ol rasülün doğduğu şeb bî-gümân

Leyle-i kadre müşâbihdür hemân

Bulmak istersen cehennemden emân

Mevlid-i pâk-i Rasûlullâh'a gel (14/2).

c. Mevlid

Hz. Muhammed'in doğumunu anlatmakla birlikte, hayatını, mucizelerini ele alan eserlere denir. Genel anlamıyla manzum olarak yazılan mevlidler, Türk kültüründe önemlidir. Özellikle Hz. Muhammed'in doğum günü olan gecelerde okunan eser, Divân şairleri tarafından pek ilgi görmemiştir. Süleyman Çelebi'nin Hz. Muhammed'in diğer peygamberlerden üstün oluşunu ispat etmek amacıyla yazdığı Vesiletü'n- Necât isimli eseri Türk edebiyatında ünlü bir eserdir. Bu eser sonradan yazılan birçok esere de kaynaklık etmiştir (Pala, 2014: 312-313).

Ey vücūd-ı pâk ey nūr-ı muşavver pür-ziyâ

Mevlid-i sultân-ı kevneyn-i Muḥammed Muştafâ (21/2).

Mevlid-i pâküñ tülû' -ı âfitâb-ı feyz-i Hâk

Vaqt-i teşrîfün şeref-yâb itdi bezm-i ' âlemi (28/2).

ç. Miraç Gecesi

Kelime manası olarak merdiven anlamına gelen miraç, Hz. Muhammed'in Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya göğe yükselerek ulaşmasına verilen isimdir.

Hz. Muhammed'in o gece bütün peygamberleri ve gayb âlemini görmesiyle de bilinen bu gece Hz. Muhammed'in Allah'a en çok yaklaştığı gece olarak da bilinir. Bu olayı anlatan uzun şiirlere miraciye de denir. (Pala, 2014: 322).

Leyletü'l-İsrâ Haremnden eyleyüp geşt ü güzâr

Zulmet-efrüz-ı dücâ oldu cenâb-ı Muştafâ (29/2).

d. Şakku'l-Kamer

Hz. Muhammed'in en büyük mucizelerinden biri olan ayın ortadan ikiye yarılması olarak da bilinen Şakku'l-kamer, peygamberliğin 8. yılında gerçekleşmiştir ve kısaca şu şekildedir: Kureyş müşrikleri bir gece Hz. Muhammed'e bir mucize getirmesini söylerler. Hz. Muhammed de Allah'a dua ederek parmağıyla işaret eder. Ay ikiye bölünerek tekrar bir araya gelir. (Pala, 2014: 420).

Envâr-ı Muhammed toğuban tıtdı cihânı

Şakku'l-kamerüñ mu' cize parmağı görindi (43/4).

Çaldı beyne'l-hâcibeyn engüşt-i mu' cizden eşer

Rû-nümâdur kaşlarında hâlet-i şakku'l-kamer (174/3).

1.2.3.3. Dinî Kimliği Olan Şahsiyetler

a. Derviş

“Tarikata girip bir şeyhe bağlanan, onun izinden Hak yolunda yürüyüp nefisini ıslah eden, varlık iddiasından geçip Allah'ın birliğini bütün kâinatta görerek kendini Hakk'a ve onun yarattıklarına adayın kimse, tarikat müntesibi” olarak ifade edilir. (Ayverdi, 2011:274). Dervişlerin genel anlamıyla dünyevi zevklerden uzak duran, kanaat eden ve ebedî hayat için çalışan bir tip olduğu ifade edilebilir. Sultanların gösterişli liderliklerinin karşısında dervişler manevi zenginliğe ulaşmış gönül sultanları olarak düşünülür. Aşağıda verilen dörtlükte ise derviş ve mürşid arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Buna göre Kıyamet gününe değinen şair bugünde dervişin kendi hocasına dayanacağını ve ondan öğrendiklerine güveneceğini

düşündürür. Bu yönüyle derviş olmanın iyi bir mürşidin eğitiminden geçmek olduğu da şiir de şair tarafından işlenmiştir.

Kıyâmet kopıcağ cānlar uyanur

Kāmil dervīş mürşidine dayanur

Yüzin yire urup Hākka yalvarur

Āh ümmetim deyüp ağlar Muḥammed(62/2).

b. Hâce

Günlük konuşma dilinde hoca, edebiyatta hâce şeklinde kullanılan bu kelimenin eski ve yeni anlamları şunlardır: 1. Zengin adam. 2. Muteber adam, efendi. 3. Müderris, medrese mensubu. 4. Mektep muallimi. 5. Ta'zîm ifade için mesela Hakîm Senâî, Şeyh Sa'dî, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî isimlerinin başında unvan olarak kullanılmıştır. 6. Tüccar. 7. Üfürükçü. 8. Vâiz, Sûfî. 9. Sâhip. 10. Hâcegî: İstanbul bedesteninin büyük sermaye sahiplerine denir (Onay, 2016: 213). Birden fazla anlamı olan bu kelime divan şiirinde sıkça kullanılmıştır. Aşağıda örnek verilen beyitte de kelimenin müderris anlamı ifade edilmiştir.

Ey h̄âce benden ders ister-iseñ

Dil nüshasın gör Qur'ân dilersen (40/4).

c. Şeyh/Mürşid/Pîr

Sözlükte yaşlı kimse olarak geçen şeyh kelimesi, pir ve mürşid kelimeleriyle de aynı anlamda kullanılmıştır. Bu üç kavramın da yol gösterici olma özelliği vardır. Bununla birlikte cömert, tok gözlü, edepli, iyi huylu, söylediğini önce kendisi yapan şeyhler, Divân şiirinde de olumlu bir kişi olarak kendisine yer bulur. (Öngören, 2010: 50). Yaşlı, ihtiyar, bilgin gibi anlamlara gelen pîr kelimesi de bu benzerliğin dışında herhangi bir tarîkatın ilk kurucusu olarak da bilinir. Arapça karşılığı şeyh olan pîr, genel anlamıyla, bir işin öncüsü olarak kullanılır. Söz gelimi terzilerin pîri olarak İdris Peygamber kabul edilir. Divân şiirinde de şairler, pîr kelimesini hocaları

için kullanmakla birlikte hikmet, himmet, el almak ve açılan yolda gitmek anlamında kullanmışlardır.

Varam yüz sürem şeyh işigine

Bir hırka giyem yüz biñ pãreden (18/3).

Uyan hey gãfil uyan hey gãfil

Şor bir mürşide sen niye geldüñ (56/1).

Söyle esrâr-ı zamîrûñ ne ise ketm itme

Himmet al pîrden eşnâ-yı du‘ âdır yâ hû (55/3).

Muzmer u mazhara erbâb-ı kerem yeksandır

Pîrden maţlabumuz luţf u ‘ aţâdır yâ hû (55/4).

ç. Zâhid/Sûfi

Divân edebiyatında genellikle Rind ile birlikte anılan zâhid, diğeri ismiyle sûfi sevilmeyen ve olumsuzlanan bir tip olarak kendisine yer bulur. Dünya işleriyle ilgilenmeyen bir tip olmakla birlikte dünya işlerine kayıtsız kalmayan Rind’in de düşmanıdır. (Onay, 206: 437). Divân şiirinde zahid ve rakib kavramları Şentürk’e göre meşrep itibariyle birbirlerinden farklı olsalar da âşîğın düşmanı olma noktasında birleşirler. (Şentürk, 1996: 2). Genel itibariyle Zâhid’in olumsuz bir tip olması Divân şiirinde sataşılacak, düşman görülecek bir öteki kavramını oluşturmuştur. Bu öteki dünyaya ilgisiz, zevksiz, cahil, gösteriş yapan ve sosyal hayatta hoş karşılanmayan bir tip olarak ifade edilebilir.

Başdan ayağa neydügin bilmediler dilberimüñ

Zâhidüñ eksik olmasun cezâları başlarına (6/5).

Olur ey zâhid-i bî-tab‘ -ı mezâk

Mûsikîden mütelezziz ‘ uşşâk (*)

Şūfî bu ‘aşk işûñ degül derdlere uğradur seni

Yar yüregüm kim bir nazar it bu bağrımıñ başlarına (6/3).

I.2.3.4. Çeşitli Meslekler ve Tipler

a. Ârif

İrfan sahibi olarak bilinen, Allah'ı hakkıyla tanıyan kişiler için ârif kelimesi kullanılır. Burada ilim sahibi olmakla birlikte kitâbî bilgilerin de ötesine geçen bir ilimden bahsedilebilir. Bir başka ifadeyle, ârif vasfına sahip kişinin yalnızca kitâbî bilgileri değil aynı zaman da bu bilgilerin ötesinde hikmeti kavraması da beklenir. Bilginin ötesine geçmek, görünenin ardını kavramak, yapılan işleri yalnızca Allah'ın rızasını kazanmak için yapmak, Allah'ın varlığını tüm zerrelere hissetmek ârif kişinin özelliklerindedir. Divân şiirinde ârif, sevgiliye atfedilen kelimelerdendir. Bununla birlikte ârif kelimesinin zâhidin karşısında kullanıldığı da görülür. Zâhid'in çıkarıcılığı, cimriliği karşısında ârif, cömertliği, çıkarsız ibadeti ve kanaatkârlığıyla Divân şiirinde kendisine yer bulur. (Pala, 2014: 25-26). Âriflik bu yönüyle insanların sahip olması gereken bir özellik olarak çeşitli şiirlerde telkin edilir. Mecmuada yer alan şiirde de ârif olmanın faziletine dikkat çekilmiştir.

‘Ârif ol ey dil

Olagör kâmil

Ben diyen gâfil

Utanur yarın (50/4).

b. Bağban

Bahçenin bakımıyla ilgilenen kişiye bahçıvan denir. Divân şiirinde sevgilinin bahçelerde yer aldığı, bahçelere anlam kazandırdığı bilinir. Bu yönüyle sevgilinin bahçelerde yer aldığı yerde âşık da bahçıvana benzetilir. Başka bir ifadeyle, bahçesinde bulunan çiçeklerin bakımından sorumlu olan, onları koruyan bahçıvan gerçeği, sevgilinin çiçeklere; bahçıvanın da âşığa benzetilmesiyle birlikte düşünülür. Bu yönüyle âşık, sevgilisi korumak için elinden geleni yapan bir bahçıvan olur.

Yaz gelür kuşlar ötişü ne deyü Allâh deyü

Nâlesinden bâğ u bâğçe bile bâğbân iniler (101/3).

c. Bîmâr

Kelime anlamı olarak hasta anlamına gelse de Divân şiirinde âşığı temsil eden özelliklerden birisi olarak kullanılır. Başka bir ifadeyle, âşık, sevgilisi için her şeyi yapmaya kararlı olan, onun için hastalığı da kabul eden birisidir. Âşığın yakalandığı bu aşk hastalığının çözümü ise sevgilinin dudaklarındadır. (Pala, 2014: 72). Mecmuada yer alan beyitte de Hz. Muhammed'e duyulan aşkın karşılığında hasta olan âşıktan bahsedilir.

N'ola şerh eyledikçe vaşfuñı cezb-i kulüb itsem

Senüñ bîmâruñ olmuşken tabîbim yâ Rasûlallâh (15/6).

Revâdur tâli'imde devlet-i evşâfuñ el virse

Felekde mazhar-ı keffü'l-htaîbim yâ Rasûlallâh (15/8).

ç. Gedâ

Divân şiirinde dilenci anlamında kullanılan gedâ kelimesi, âşığın, sevgilisi karşısında sahip olduğu özelliklerden birisidir. Diğer bir deyişle, sevgilinin mahallesinde kapı kapı dolaşmasıyla, kapı kapı dolaşıp para isteyen dilenci arasındaki benzerlikten yola çıkılarak düşünülür. Bununla birlikte âşığın çektiği ıstırap ve kapı kapı dolaşmasıyla yaşadığı çileler onu pespaye bir hâle de sokmaktadır. Divân şiirinde sultanın tezatı olarak kullanılan gedâ kavramından âşık asla gocunmaz ve bu durumda olmak onun için övünülecek bir şeydir. (Pala, 2014: 166). Mecmuada yer alan şiirde ise sevgili, Hz. Muhammed'e ulaşmak, şifa bulmak için gedâ olmuştur.

Kerem kıl luţf u ihsânuñla dil-şâd eyle ben zârı

Naḥîfiyem kapuñda bir gedâyım yâ Rasûlallâh (13/4).

d. Peyk

Osmanlı'da postacı ve muhafızlara verilen isim olan peyk haberci veya mektup taşıyan kişi olarak isimlendirilmiştir. Güçlü ve hızlı kişilerden seçilen haberciler Divân şiirinde de bu yönüyle kullanılmıştır. Söz gelimi sevgiliden gelecek bir haber âşıklara hayat olur. Bu yönüyle âşıkların görmekten hoşlandığı isimlerden birisi habercilerdir.

Āsitān-ı rif' atin dā'im melekler hıfz ider

Sidreden teşrîfine peyk-i celîl eyler şitâb (98/4).

e. Rind

Divân şiirinde tiplerden en sık kullanılanlarından birisi rind tipidir. Zâhid'in karşısında yer alan rind, şairlerin kendilerini özdeşleştirdiği tiptir. Buna göre rind olumlu özellikleriyle şairler tarafından zâhid karşısında üstün tutulmuştur. Sevmekten hiç usanmayan âşıktır özelliği gösteren rind, sevgiliye giden yolda her türlü eziyete göğüs germeyi kabul eder. İnsanların onu gittiği bu yolda ayıplaması rind için sorun değildir. Bununla birlikte aşk sarhoşu olan rind, gösterişten uzak durarak eğlenmesini bilir. (Durmaz, 2005: 58-64). Divân şiirinde âşıklar kendilerini rind gibi görürken rakiplerini de zâhide benzetirler. Bu yönüyle olumlu özellikleri kendileriyle bütünleştirirken, olumsuz özellikleri de zâhid ve rakip ile özdeşleştirirler.

Nefsiñi ey dil

Rind-i ma' nî kııl

Anda rağbet bil

Rindedür rinde (180/9).

f. Sâkî

Kadeh sunan kişi olarak bilinen sâkî, Divân şiirinin ve meclislerin en önemli ve dikkat çeken isimlerindedir. Meclise neşe ve canlılık veren, insanları mest eden,

kendinden geçiren sâkîdir. Şairler de bu tasavvuru şiirlerinde işlemekten geri durmamışlardır. Buna göre şairler için sevgili bir sâkîdir. Başka bir ifadeyle, insanlara neşe veren, canlılık katan sâkî gibi sevgili de âşıklarına hayat vermesi bakımından benzerlik taşır. (Pala, 2014: 387). Tasavvufi anlamda da sâkînin mürşid olarak kullanımı düşünülür. Buna göre müridlerine ilmiyle hayat veren mürşidler sâkî gibi düşünülür. Allah aşkını aşılması dolayısıyla müridlerin kendinden geçmesi de yine sâkînin insanları kadehleriyle kendinden geçirmesine benzer. Aşağıda verilen örneklerde de sâkînin mest edici ve insanları kendinden geçirici özelliğine değinilmiştir.

Sâkîsi ola Mevlâ

Akdâhı anuñ esmâ

Bir kerre içen kat' â

Ġam görmeye dünyâde (139/2).

Mest eyledüñ 'uşşâkı

Cezb eyledüñ âfâkı

Bildür baña ey sâkî

Mey-ḥâne misin bilmem (187/4).

g. Tabîb

Divân şiirinde âşıkların sevgiliye duyduğu karşılıksız aşk ve çaresiz oluşları çoğu zaman onları doktorlarla birlikte kılar. Buna göre âşıkların çarelerine derman bulunmaz. Doktorların ne yaparsa yapsın çaresiz olduğu hayal edilir. Bununla birlikte doktorların çare bulmasını âşık da istemez. O bu hâlimden memnundur.

N'ola şerḥ eyledikçe vaşfuñı cezb-i kulüb itsem

Senüñ bîmâruñ olmuşken tabîbim yâ Rasûlallâh (15/6).

I.2.3.5. Değerli Madenler

a. Dürr/İnci

Divân şiirinde sevgilinin tanıtılması hususunda kullanılan bazı değerli madenler vardır. Bu değerli madenlerden birisi de sevgilinin dişlerinin tanıtılmasında kullanılan dürr/incidir. Bununla birlikte dürr, âşığın gözyaşı için de kullanılan bir kavram olarak dikkat çeker. İncinin oluşumu sadef içerisinde çeşitli aşamalardan geçtikten sonra oluşur. Bu yönelim âşığın da sevgilisi için çeşitli mücadelelerden geçtikten sonra gözyaşı dökmesine benzetilmiştir. (Pala, 2014: 236).

Göñül karanlığı gidüp ne hoş münevver olmadı

Bir nazar it dilberimüñ incü gibi dişlerine (6/4).

Benem her derdüñ dermānı menem her ma' denüñ kānı

Menem ol dürr-i bī-hemtā menem ol baħr-i bī-pāyān (45/3).

c. Mercân

Mercân, denizlerde yaşayan kırmızı renkli bir hayvandır. Divan şiirinde rengi dolayısıyla kullanılan mercân, bazı eşyalara süs olmasının yanında sevgilinin dudağı ve ağzının benzetilmesinde de yararlanılan bir kavramdır. Bu kullanımından başka âşığın kanlı gözyaşları da yine mercâna benzetilir. (Pala, 2014: 306).

Kūşe-i çeşm-i şefā' atde muķīm etseñ beni

Ey ħabībā yek nazar dürr-i güher mercāndır baña (196/2).

b. Sîm

Sözlük anlamı olarak gümüş anlamına gelen sîm, sevgilinin bedenini tanıtmak için kullanılan sîm, rengi dolayısıyla Divân şiirinde kullanılmıştır. Sevgilinin teni, âşığın gözyaşı ve gözü gümüşe benzetilir. Tasavvufi açıdan da gümüşün kalp temizliği gümüşle ilişkilendirilir. Bununla birlikte kalbin gümüşe benzetilmesi değer noktasında ele alınmıştır. Bir başka ifadeyle, değerli ya da

değersiz insanların tutumu bir para birimi olarak gümüş sembolüyle düşünülmüştür. (Yüksel, 2019: 80).

Ḳara kemḥādur libāsuñ hem ḳuşağuß sīm ü zer

Şāf gümüşden yapılmış ḳapuñ olmuş mu‘ anber

Altun oluḳ cānibi mīzāb-ı raḥmetdür meger

Ḳara tonlu Ka‘ betullāh merḥabā yā merḥabā (112/4).

I.2.3.6. Müzik Aletleri

a. Def

Klasik Türk musikisinde vurmali çalgılardandır. Ele sığacak kadar küçük olan def, kasnak, parmak ve tırnaklarla fiskelenmek suretiyle vurulur. (Öztuna, 2000: 78-79). Divân şiirinde ise âşığın gönlünü veya sevgilinin yüzü özelinde temsil edilen bir kavramdır. Divân şiirinde gönül bazen âşığın çekilen acılara tempo tutması bakımından benzetilir. Yüz ise defin yuvarlak oluşu bakımından def ile birlikte düşünülür. (Pala, 2014: 109). Mecmuada yer alan şiirde ise coşkunun olduğu bir ortamda kullanılmıştır. Bu yönüyle defin bu şiirde kullanımı eğlence dolayışladır.

‘ Aşķile geliñ eyleyelüm zevķ ü şafāyı

Zevķile şafālar sürelüm hüyle hāyı

Çalalum ḳudüm deprime[lim] def ile nāyı

Semā‘ şafā cāna şifā rūḥa ḡidādur (136/4).

c. Kûs

Vurmali çalgılardan olan kôs davula benzer bir çalgı aletidir. Savaş zamanlarında ve törenlerde çalınan bu alet, tarihsel süreçte hem İslâm öncesi hem de İslâmiyet sonrası Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde karşılık bulmuştur. Tek olarak çalındığı gibi çoğunlukla at üstünde taşınarak ikili şekilde çalınır. Batı musikisi de

kösü Osmanlı ordularından görüp tanımışlardır. (Sözer, 2012: 135-136). Özellikle savaş zamanlarında

Şahfiyâ dergâh-ı Hâkdan iste maşşud u rızâ

‘Āşıkâna kūs-ı vuşlat çaldı mi‘ râc gicesi (140/7).

b. Ney

Klasik Türk musikisi üzerinde çalışması olan Nejat Sefercioğlu’na göre Klasik Türk musikisi aletleri şekilleri, yapıları ve sözlük anlamlarıyla Divân şairleri tarafından sıkça kullanılmıştır ki bu anlamda en sık kullanılan aletlerden birisi neydir. (Sefercioğlu, 1999: 654). Asıl olarak nây olarak kullanılan ney, kamıştan yapılan nefesli bir çalgıdır. Bu aleti kullananlara ise nâyî ya da neyzen denir. Genel olarak Mevlânâ ile özdeşleşen bu kavram, acıklı bir ses vermesi bakımından dikkat çeker. Bununla birlikte kalplere ferahlık vermesi bakımından da kendisine özgü bir sesi vardır. Bu yönüyle dinleyenlerin gönülleri hem rahatlatan hem de acıtan bir sesiyle Divân şairleri tarafından kullanılmıştır. Mecmuada yer alan şiirlerde de neyin dinleyenlerin gönlünü yaraladığı ve deldiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte aşkın sembolü olan ney, dinleyenleri kendinden geçirmesi noktasında da yorumları akla getirir.

Çün neyistân-ı ezelden kesilüp düşdi garîb

Ney gibi bağırını yüz yirde bu dil dilmeye mi (9/3).

Şol elif kâmetleri dâl eyledi

Deldi bağırın ehl-i derdüñ nây-ı ‘aşk (123/4).

Bezm-i gamda çeng gibi hem inlemek kânün olur

Her kimüñ güşında kıala bu şadâ-ı nây-ı ‘aşk (129/3).

I.2.3.7. Eşyalar

a. Âyîne

İnsanların günlük hayatlarında kendilerini görmek için kullandıkları ayna Divân şiirinde süs malzemesi olarak kullanılmıştır. Divân şiirinde sevgilinin yüzü, pürüzsüz ve parlak olduğu için ayna karşısında kendisini estetik olarak da olumlu bulur. Ayna yansıtıcılığı noktasında şiirlerde kullanılır. Tasavvufta da adem-i mutlak ayna olarak düşünülür. (Pala, 2014: 47).

Görmege âyînesinde pertev-i nūr-ı Hakkı

Hâkipây-ı Muştafâdan tütüyâ ister gönül (38/2).

b. Bâb

Sözlük anlamı olarak kapı, dergâh gibi anlamlara gelir. (Parlatır, 2014: 137). Divân şiirinde sevgilin kapısında köle olmak ya da mürşidin kapısında ilim yolunda talebe olmak şeklinde düşünülebilir. Mecmuada yer alan şiirde de ilim yolunda kullanımı görülür.

İntisâb-ı bâb-ı zâtuñ 'afv-ı cürme çün sebeb

Âsitân-ı rahmet-i Raḥmāna geldim yâ Resül (60/5).

c. Çerâğ

Kandil, mum veya aydınlatma aracı olarak bilinen çerağ, (Parlatır, 2014: 288). parlaklık ve aydınlıkla kullanılan bir kavramdır. Tasavvufta mürşidin yol göstericiliği bu kavram özelinde düşünülür. Mecmuada yer alan şiirde de tasavvufi bir unsur olarak çevreyi ilimle aydınlatmak noktasında kullanılmıştır.

'Âleme 'ibret göziyle baḳanlar

Çerâğın nūr-ı Mevlâdan yaḳanlar

Yerden gökden geçüp 'arşa çıkanlar

Hakk'a tevḥîd ile irmiş erenler (42/4).

ç. Kafes

Hayvanların kaçmalarını engellemek amacıyla aralıklı olarak yapılan mahfazaya kafes ismi verilir. Kafesler genellikle kuşlar için yapılmaktadır Divân şiirinde de âşıkların gönlü sevgilinin kafesindedir. Âşık genellikle kafes sembolünde bir kuş olarak sevgilinin kafesine hapsolür. Aşağıda yer alan örneklerde de şair, kafese hapsolmaktan bahsederek bir anlamda hapisaneye düşmekten bahseder. Buna göre özgürlüğün ortada olmadığı bu hayale göre sevgili ne isterse âşıklar onu yapmak zorundadır. Şair bu durumdan kurtulmak için Allah'tan yardım dilemektedir.

Çalmışam zindân-ı cism içre bugün تنها ğarîb

Bu kafeşde rüz u şeb zâr olmışam yâ Rab meded (65/5).

Uçsa kafeşden ‘ andelîb

Çoma **Hüdâyi** ğarîb

İt gülşen-i vaşluñ naşîb

Çul neylesün yâ Rabbenâ (77/9).

d. Kalem

Bir yazı aleti olarak kullanılan kalem, Kur'ân- Kerîm'de de sure olarak geçmektedir. Kalemin ilim konusundaki önemi, şairlerin duygularını yazıya dökmesine yarayan bir araç olması önemlidir. Eskiden kalem yerine kamyş divitlerin kullanıldığı görülmüştür. Kalemin Divân şiirinde de çeşitli hayaller doğrultusunda kullanıldığı görülür. Buna göre kalemin düzgün yazması ve sevgilinin düzgün konuşması arasında benzerlik bunlardan biridir. Bununla birlikte kalemin ucundaki mürekkep ve âşığın gözyaşları arasında da bir benzerlikten bahsedilebilir. Sevgilinin boyu da yine düzgünlüğü ve inceliği doğrultusunda kalemle özdeşleştirilmiştir. Yine sevgilinin kaşı şekli dolayısıyla kaleme benzetilmiş ve kalem gibi kaşlı sözü günümüze kadar gelmiştir. (Pala, 2014: 253). Mecmuada yer alan beyitlerde kalemin hem ilim hem de sevgilinin bir unsuru olarak kullanıldığı görülmüştür. Buna göre şair, sevgilinin kirpiğini ortaya çıkaracak herhangi bir yazının düşmanı olarak o kalemi kırmaktan bahseder. Bununla birlikte bir başka yoruma göre de sevgilinin

kirpikleri düzgünlük bakımından kaleme benzetilmiş ve sevgilinin kirpiği üstün tutulmuştur. Diğer beyitte ise kalemin ilimle olan bağlantısına dikkat çekilmiştir.

Yazayım dirse alem kirpigünüñ şerhini men

Yarayım başdan ayağa bıçağıla alemi (69/5).

Nür-ı vechinden alındı encüm ü şems ü amer

Baır-ı ilminden bilindi hikmet-i levh ü alem (88/3).

e. Peymâne

Büyük kadeh anlamına gelen, câm olarak da ifade edilebilen peymâne, sevgilinin dudağıdır, ağzıdır. Busenin insanı etkilemesi ve içi dolu olan kadehin mest edici etkisi dolayısıyla bir benzerlikten bahsedilebilir. Yine sevgilinin âşığı yaralayıcı, acı sözleri gibi şarap da acıdır bu yönden de bir benzerlik şairlerce düşünülmüştür. Kırmızı rengi dolayısıyla gonca veya gülle de benzerlik kurulur. Bunlarla birlikte sevgilinin güzelliği âşığı kendinden geçirir bu durum yine kadehin âşığı kendinden geçirmesiyle de birlikte düşünülür. (Pala, 2014: 82).

Ben meye tevbe itmişem ağıyar elinden içmege

Kendi elüñle şun bize olu olu peymânele (47/4).

f. Şem

Divân şiirinde pervâne ile birlikte anılan şem, mum demektir. Yanan mum etrafını aydınlatarak ışık saçar. Bu hayal şairler tarafından sevgili ve mürşid özelinde düşünülebilir. Başka bir ifadeyle, sevgili ve mürşid, kendisine yönelenleri aydınlatır. Âşığın pervâne olduğu durumlarda sevgilinin yüzü ve yanağı aydınlık, parlaklık yönünden mum olur. Divân şiirinde birçok mesnevi Şem ü Pervâne adıyla işlenmiştir. (Pala, 2014: 427).

Bir şeb-i mi râc için biñ şem  uyandır cânıña

Şem -i Hâdan şeş cihâtında ziyâ ister gönül (38/4).

g. Şişe

İçine her türlü sıvının konulduğu çeşitli şekillerden üretilen bir eşyadır. Büyüklüğü değişmekle birlikte ağız kısmı dar olan şişeler, genellikle camdan ve plastikten üretilir. Cam dolayısıyla kırılabilirliğin hayal edilebileceği düşünülebilir. Bununla birlikte şişenin bezm meclislerinde meyle birlikte anılabileceği de düşünülebilir. Aşağıda verilen beyitte de şair, üzüntü meclisine gözyaşlarından iki şişe ile katılmıştır. Başka bir ifadeyle, şair gözyaşlarını şişeye doldurup dertlilerin olduğu meclise katıldığını ifade etmiştir.

Derd ehline nüş itmek için eyledim ihzâr

Bezm-i gama iki şişe mey dîdelerimden (147/2).

ğ. Zencîr

Divân şiirinde sevgilinin karmaşık saç zincire benzetilir. Âşığın çektiği gam ve sevgilinin saç arasındaki bu ilgi şairleri etkileyen bir kavram olarak dikkat çeker. (Pala, 2014: 494). Yine sevgilin saçlarının karmaşık olması ve âşıkları oraya hapsetmesi nedeniyle hapisane imajıyla da düşünülebilir. Bu yönüyle zincir ve sevgilinin saçları hapisane kavramıyla bütünleşir. Zincirin bağlayıcılık yönü şairler tarafından zincirle bütünleştirilmiştir. Bu yönüyle sevgili, âşığını kendisine bağlar ve artık onu esiri olarak görür.

Ol hâli çok a' lā güzel yağmaladı gönlüm evin

Pek bağla ' aşkuñ zencîrin boşanmasun dîvâneler (47/2).

I.2.3.8. Giyecekler ve Kumaşlar ve Güzel Kokular

a. Atlas

Diğer ismiyle saten olarak bilinen atlas ipeğin parlaklığı ciddi bir biçimde gösterir. Çeşitli renkleri olsa da genellikle kırmızı olan renginin tercih edildiği atlas, sert bir kumaş türüdür. Kumaş isminin yanında gökyüzünde dokuzuncu feleğe de atlas denilmiştir. Bununla birlikte aşağıda yer alan şiirlerde atlasın gökyüzü

anlamında değil kumaş anlamında kullanıldığı görülür. Buna göre renk bakımından siyah bir atlasın tercih edildiği şair tarafından işlenmiştir.

Cümle hüccācile giydük yine ihrām u ‘abā

Kıbleye toğrı yöneldik giderüz mişl-i şabā

İrişü gördük bürünmüş bir siyeh atlas kabā

K̄ara tonlu Ka‘ betullāh merħabā yā merħabā (112/1).

Atlası koydı pālāsı giydi

İbrāhīm Edhem sırdan tıyalı (115/8).

b. Etek

Bedenin belden aşığısı için giyilen genellikle kadın kıyafeti olarak bilinen etek, gerçek anlamının dışında mecazi olarak da kullanılır. Divân şiirinde sevgilinin etekleri adım attığı yeri heyecanlandırır. Âşıklar ise sevgilinin eteklerine yakın olmak için sevgilinin ayaklarına kapanır. “Divân edebiyatında âşığın gözü, ince gibi yaşlarla dolu bir etektir ki, bu inciler, sevgili için yollara saçılır (Pala, 2014: 105).

El benim dāmen senüñ ey raħmeten lil-‘ālemīn

Şöhretim ‘işyān benim sen ‘afvile meşhürsın (183/4).

c. Hırka

Kelime anlamına bakıldığında kalın kumaştan yapılmış ceket uzunluğunda bir giyecektir. (Devellioğlu, 2011: 417). Divân şiirinde ise dervişlerin giydiği hırka, şeyh tarafından müride giydirilir. Bu olaydan sonra mürid, şeyhine bağlılığını göstermiş olur. Dervişlerin hırka giymesi dünyevi nimetlerden uzaklaşması noktasında da düşünülür. (Pala, 2014: 204). Divân şiirinde hırka, şeyhle birlikte sıklıkla kullanılır. Mecmuada yer alan şiirde de şeyhin kapısına gitmek ve müridi olmak için hırkaya giymekten bahsedilir. Yine hırkanın dünya nimetlerinden uzaklaşma sembolü dolayısıyla süslü bir hırka yerine parçalanmış, eski bir hırkadan söz edilmiştir.

Varam yüz sürem şeyh ışigine

Bir hırka giyem yüz biñ pareden (18/3).

ç. Libâs

Elbise olarak Türkçeye çevrilen libâs, genellikle rahat ve geniş olması yönünden kullanılır. Divân şiirinde sevgilinin üzerinde anlam kazanan ve renkli olmasıyla dikkat çeken elbise buna karşılık tasavvufta sade renklerin elbise konusunda tercih edildiği düşünülebilir. Bu yönüyle aşağıda yer alan şiirde de elbise siyah oluşuna dikkat çekilmiştir.

Ḳara kemhâdur libâsuñ hem ḳuşağuş sîm ü zer

Şâf gümüşden yapılmış ḳapuñ olmuş mu^ç anber

Altun oluḳ cānibi mîzāb-ı rahmetdür meger

Ḳara ṭonlu Ka^ç betullāh merḫabā yā merḫabā (112/4).

d. Misk ve Anber

Yaban keçisinin göbeğindeki ura misk adı verilir. Nâfe olarak da adlandırılan bu ur hayvanı rahatsız ettiği için yaban keçisi sürtünerek bu urdan kurtulur. Koku üretiminde kullanılan bu madde, Divân şiirinde sıklıkla kullanılmıştır. Özellikle kokusu ve siyah rengine atıfta bulunan şairler, sevgilinin kokusunu miske benzetirler. Siyahlığı ve kokusu dolayısıyla özellikle sevgilinin saçını miskle özdeşleştirilir. Rüzgârın sevgilinin saçından aldığı bu kokuyu âşıklarına götürmesi sıklıkla kullanılan hayallerdendir. (Pala, 2014: 324). Miskle birlikte kokusu yönünden ele alınan bir diğer kavram ise anberdir. Hint denizinde ada balığından elde edildiği düşünülen anber, siyah renkli ve güzel kokusuyla öne çıkar. Şairlerin misk de olduğu gibi anberde de kokusu ve rengi dolayısıyla hayallere başvurduğu görülür. Buna göre anber, sevgilinin saçıyla anılır. Bu iki kavramın da ortak özelliği âşıklarını mest etmesidir.

Qoy muhabbet ‘ ūdı yansun micmere

Cān mu‘ aṭṭar ola müşk ū ‘ anbere

Gel şalavāt virelim peygambere

Allāhümme şalli ‘ alā Muḥammed (27/4).

e. Pîrehen

Elbise altına giyilen bir kıyafet olarak ifade edilebilir. Divân şiirinde gömlek denince akla Hz. Yusuf ve Hz. Yakûp akıllara gelir. Başka bir ifadeyle, Hz. Yakup’un gözlerinin açılmasını sağlayan Hz. Yusuf’un gömleği Divân şiirinde de bu anlamda kullanılmıştır. Aşağıdaki yer alan şiirde de Hz. Yusuf ve Hz. Yakûp’a göndermede bulunulmakla birlikte müjde anlamında yer almıştır. Diğer bir ifadeyle, Hz. Yusuf’un gömleği bir müjde olarak Hz. Yakûb’a iletilmiş ve şifa bulmasına vesile olmuştur.

Hāne-i albūn **Rızāyā** eyleyūp beytū'l-hāzen

‘ Aşķile Ya‘kūb-ı vaqt ol kes ūmīdin ğayriden

Eylesūn memlū meşām-ı cānı būy-ı pīrehen

Tahtgāh-ı Mısr-ı dilde Yūsuf u Ken‘ānı gör (94/3).

f. Tāc ve Külāh

Hükümdarların resmi günlerde başlarına taktıkları süslü, işlemeli güç göstergesi olarak ifade edilebilir. Tasavvufta ise dervişlerin ve şeyhlerin belirli bir mertebeye ulaştıktan sonra taktıkları başlıklara külāh ismi verilir. Divān şiirinde sevgiliye yakışan tāc, âşıkların gözlerini kamaştırır. Aşağıda yer alan şiirde ise tasavvufi anlamdaki şekliyle kullanıldığı görülür. Buna göre şair, ulaştığı mertebenin getirisi olarak giydiği tācı terk etmeyi ilahi aşka ulaşmak için terk etmeye hazır olduğunu dile getirir. Külāh ise genellikle yeşil renkli olmasıyla bilinir. Aşağıda yer alan ikinci şiirde de yine mertebenin ve gücün göstergesi olan şeyh, bundan vazgeçerek Allah’ın rahmetine sığınır. Başka bir ifadeyle, örnek olarak gösterilen bu iki şiirde de tāc ve külāh gücün aksine tevazu noktasında şiirlerde işlenmiştir.

Cān kuşunu saña uçur

‘ Aşķ meyinden baña içür

Bu tāc u hırkadan geçür

‘ Uryānuñ olayım senüñ (107/3).

Her şāhib-i tāc u külāh

Senden umar ey pādişāh

Sensin kamu halka penāh

Yā Rabbenā yā Rabbenā

Fağfir lenā zünūbenā (146/1).

I.2.3.9. Savaş Aletleri

a. Sihâm

Ok olarak da bilinen sihâm, nâvek ve tîr olarak da bilinir. Bir savaş aleti olarak kullanılmasının yanında sevgilinin güzellik unsurlarından birisi olarak da kullanılmıştır. Sevgilinin âşığı yaralama unsuru olarak kullanılan sihâm, sevgilinin kirpikleri, gamzesi ve gözü ile benzeşim içerisinde olmuştur. Sevgili her ne kadar âşığı yaralasa da âşık sevgiliden gelen her türlü cefaya ve cezaya razı olduğu için bunları lütuf olarak görür. Çünkü âşık için ölüm sevgilinin sessizliğidir. Bundan dolayı sevgili gamzesiyle, kirpikleriyle ve yaralayıcı bakışlarıyla âşığı ele geçirir. Âşık ise bu anlamda sevgilinin okları karşısında gönlünden yaralanmıştır. (Pala, 2014: 364).

Hedef itmiş sihâm-ı inkisâra cism-i huşşâdı

Kemingâh-ı hafâdur hânkâh-ı ibn-i Neccâruñ (130/4).

b. Şemşîr/Kılıç

Kesici bir savaş aleti olan kılıç, savaş aleti olmakla birlikte Divân şiirinde de kullanılan kavramlardandır. Kesici olması yönünden bazı imajlarla kullanılan kılıç, sevgilinin kirpiği ve gamzesi kılıç gibi düşünülmüştür. (Pala, 2014: 269). Bir başka ifadeyle, sevgilinin âşığı sözleriyle ve davranışlarıyla yaralaması kılıç gibi yaralayıcı ve kesicidir. Sevgili üzerinde kılıç sembolünün kullanılması bir başka yönden âşıklara bir uyarıdır. Diğer bir deyişle, bu yola çıkacak âşıkların her türlü acıyı ve sıkıntıyı göze alması gerekir. Kılıç, İslâmi literatürde ise Hz. Ali ile özdeşleşmiştir. Bedir Savaşından önce Kureyşlilerle savaşan ve Velid b. Mugire'yi öldüren Hz. Ali'ye bundan sonra zülfikâr isimli bir kılıç hediye edilmiştir. (Çopur, 2020: 65). Aşağıda yer alan şiir örneklerinde de bu yönde sevgilinin gamzesi ve kılıç arasında bir benzerlik görülmüştür. Bununla birlikte kılıç ve sırat köprüsü arasında keskinlik noktasında bir imaj kullanılmıştır.

Şîrâţ kıldan incedür kılıçdan keskincedür

Varup anuñ üstünde evler yapasım gelür (32/2).

Nürdan bir tâze sünböldür siyâh kâkülleri

Ġamze-i şemşîrine virmiş dilâ âteşden âb (98/3).

c. Tîşe

Kelime anlamı olarak balta, keser gibi anlamlara gelen tişe, zarar verici özelliğiyle de kullanılır. Mecmuada yer alan şiirde de binanın yıkılışı özelinde kullanılmıştır.

Yıkılsun tîşe-i kâhrile ħal' in isteyen münkir

Yıkılmaz bir binâdur ħânħâhı İbn-i Neccâruñ (130/3).

I.2.3.10. Yiyecek ve İçecekler

a. Bâde/Mey

Divân şiirinde en sık kullanılan kavramlardan birisi bâdedir. Sözlük anlamı şarap olan bâde, rengi dolayısıyla dudak, gözyaşı ve yanağa benzetilir. Bezm ve meclislerinin vazgeçilmez unsuru olan bâde, tasavvuf edebiyatında sıklıkla kullanılır. Bâde, tasavvufta Allah'a ulaşmada ruh coşkuluğu amacıyla kullanılır. Şairlerin vazgeçemediği bâde, özellikle rind ve zâhid çatışmasında da belirleyici kavramlardandır. Söz gelimi bâdeyi yasaklayan ve içenlere hor bakan zâhide karşılık rind onsuz bir hayatı düşünemez. (Pala, 2014: 52).

Ben meye tevbe itmişem ağıyâr elinden içmege

Kendi elüñle şun bize tolu tolu peymâneler (47/4).

Derd ehline nüş itmek için eyledim iĥzâr

Bezm-i ġama iki şîşe mey dîdelerimden (147/2).

Dimâġım bâde-yi la' l-i lebûñden neş'e-dâr oldı

Anuñçündür dem-â-dem mey-perestim yâ Rasûlallâh (182/2).

b. Bal

Çiçeklerde bulunan şekerli birleşiklerin bal arılar tarafından toplanıp çeşitli işlemlerden sonra peteklere yerleştirilmesiyle oluşan bir gıdadır. Tatlandırıcı olmasının yanında tedavi edici yönüyle de eskilerden beri kullanılan bal; asel, engebîn ve nûş isimleriyle de bilinir. (Saral, 2017: 29). Tatlılığı bakımından Divân şiirinde sevgilinin dudağına benzetilir. Bir başka ifadeyle, sevgilinin dudağı âşıkları için tatlıdır ve şifa vericidir. Bu yönüyle bal ve sevgilinin dudağı arasında bir benzerlik kurulmuştur.

Nazîm-āsā olup şîrîn-mezâk-ı lezzet-i na‘ tûñ

Zübâbım mâ’ il-i şehd ü zebîbim yâ Rasûlallâh (15/7).

c. Şeker

Tatlı bir yiyecek türü olan şeker, Divân şiirinde genel anlamıyla sevgiliyle bütünleştirilen kavramlardandır. Buna göre sevgilinin ağzı, dudağı ve mutlu olduğu günlerde ağızından çıkan sözleri şekerle benzetilir. Şekerin şiirlerde papağanla olan birlikteliği de yaygındır. Bir başka ifadeyle, papağanın şeker yemesi kimi şairlerce kullanılmıştır. Aşağıda yer alan şiirde ise şeker, güzel sözlü konuşma şeklinde işlenmiştir.

Ol dost baña ümmî dimiş

Hem adımı ümmî komış

Dilim şeker gövdem kâmiş

Bu söyleyen nemdür benüm (142/2).

ç. Şerbet

Tatlı bir içecek ürünü olan şerbet, tatlı olmasının yanında şifa verici özellikleriyle de bilinmektedir. Bu yönüyle şerbetin hastalıklardan korunmada ve şifa vermedeki özelliği meşhurdur. Divân şiirinde ise sevgilinin dudağı şerbet saçan bir şifa deposudur. Âşıklar, sevgilinin dudağına erişmek ve şifa bulmak için can atmaktadır. Aşağıda yer alan şiirde de şerbetin şifa verici özelliğine değinen şair,

tasavvufi boyutta Hz. Muhammed'e seslenerek şerbet ve şifa yönünü birlikte kullanarak Hz. Muhammed'e olan sevgisini dile getirmiştir.

Şerbet-i la' lûñ ' ayn-ı şıhhatdür

Dil-i bîmāra yā Rasūlallāh (144/3).

Cenānım rāhatım mihrim necātım varlığım zātım

Tabībim şerbetim hıızrım vücūdum şāhım u cānım (152/3).

I.2.3.11. Bitkiler

a. Gonca

Açılmamış çiçek, tomurcuk gibi anlamlara gelen gonca, Divân şiirinde sıkça kullanılan kelimelerdendir. Sevgilinin ağzı yerine kullanılan gonca, sevgilinin âşıklarına yüz vermemesi noktasında benzerlik gösterir. Diğer bir ifadeyle, sevgilinin âşıklarına gülmesi onlar için beklenmedik bir gelişmedir. Sevgilinin nazlı ve yüz vermeyen bir profili olduğu hatırlanınca gonca ve sevgilinin ağzı arasındaki benzerlik arasında ilişki kurulabilir. Goncanın bununla birlikte kadeh ve defter gibi çağrışımları da Divân şiirinde görülür.

Seherlerde eser bād-ı tecellî

Uyan hey gözlerim vakt-i seherde

Açılır gonca-i ihsân-ı külli

Uyan hey gözlerim vakt-i seherde (23/1).

Ger tegannî ide âheng-i şabâ

Devha-i dilde olur gonca-küşâ (29/8).

Bostān-ı leṭāfetde

Gülzār-ı muḥabbetde

Behcetde ṭarāvetde

Bir ḡonce-i zībāsın (169/3).

b. Gül

Divân şiirinde ismi en çok zikredilen çiçeklerden birisi güldür. Kırmızı rengi ile genel olarak sevgilinin yanağı ve yüzü ile ilişkilendirilir. Bununla birlikte tazeliği, kokusu, canlılığı ve huzur veren yapısıyla da gülün sevgiliye benzetildiği durumlar ortaya çıkar. Gül bulunduğu ortamda hemen dikkatleri üzerine çekmesiyle de Divân şiirindeki sevgilinin dikkatleri üzerinde toplaması arasında bağlantı kurulabilir. Gülün yetiştirmenin zahmetli oluşu, ilgiyle büyütülmesi ve sevgilinin nazlı yapısı arasında da yine benzerlikler görülür. Gülün açıldığı anda mutluluk verici özelliğiyle birlikte çabucak solması ise geçiciliğe dair bir metafordur. Sevgili, âşık ve rakib arasındaki münasebetler de gül, diken ve bülbül kavramlarıyla metafor haline getirilir. Bir başka ifadeyle, gül, sevgiliyi, diken, rakibi, bülbül ise gül karşısında âşığı ifade eder. (Pala, 2014: 171-172).

Gül-i gülzār-ı risālet o ḡadem şāhibidür

Aḡmedā ṭurma yüzüñ sür ḡademine o gülün (5/2).

Ḳarīn eyle gül-i ḡuş-ı ḡabūle nāle-i şevḡim

Riyāz-ı midḡatūñde ‘ andelībim yā Rasūlallāh (15/5).

c. Hâr

Diken, sevgilinin kirpiğiyle, yanağındaki tüylerle birlikte anılmakla birlikte, âşığın karşısındaki rakib olarak da değerlendirilir. Başka bir ifadeyle diken, Divân şiirinde olumsuzlamalar için genellikle kabul edilir. Buna göre âşığın eziyet çekmesi için öne çıkan olaylar diken ile bütünleştirilir. (Pala, 2014: 191).

Cümle eşyāda görürdüm hār var gülzār yoğ

Hep gülistān oldu ‘ālem Şimdi hiç hār şalmadı (10/2).

Bu gülŐende hezār-ı bī-nevāyım yā Rasūlallāh

Velī āzürde-yi hār-ı cefāyum yā Rasūlallāh (13/1).

Gülşen-i‘ālem Őehā hār-ı elemdir ser-be-ser

Ravza-ı kūyuñ riyāz-ı bāđ-ı rıđvāndır bana (106/5).

ç. Lāle

Divan Şiirinde kırmızı rengi ile dikkat çeken çiçeklerden birisi de laledir. Sevgilinin yanağı ile ilişkilendirilen lale, ilk baŐlarda taŐralı bir çiçek olarak düşünülürken daha sonra estetik özelliğiyle Şairler tarafından kullanılmıştır. Bununla birlikte lale ve Allah lafzı arasındaki yazım benzerliği bu kelimenin kolay benimsenip kullanılmasına neden olmuştur. Lalenin sevgiliyle birlikte āŐıkla da kullanımı görülür. Söz gelimi āŐıđın yanan gönlü ve lalenin rengi arasındaki kırmızı renk iliŐkilendirilmesi yapılır. (Açıl, 2015: 14). Bununla birlikte lalenin ortasındaki karalığın yüzdeki ben ile iliŐkilendirilmesi de mümkündür.

Cānān ilinüñ güllerinüñ bāđı görindi

Dost iđlīminüñ lālesinüñ tağı görindi (43/1).

d. Nergis

Divan Őiirinde sevgilinin gözüyle iliŐkilendirilen nergis kelimesi, mitolojik olarak Narkisos ile de anılır. Narkisos’un kendisine āŐık bir erkek olduğu ve kimseyi beğenmediği ifade edilir. Bunun neticesinde kızların Narkisos’u Tanrılara Őikāyet etmesi ile Narkisos ceza alır ve bir gün suda kendisini görür ve suya dūŐerek ölür. Kendisinden geriye su üzerinde göze benzeyen nergis kalır ve herkese hayranlıkla bakar Őeklinde durur. (Pala, 2014:256). Sevgilinin gözünün nergise benzetilmesi ise baygın bakıŐı ve dikkatleri üzerine çekmesiyle iliŐkilendirilir.

Yuyanlar çeşm-i nergisden bu hâbı

Seher vakti görürler âfitâbı

İşit gel kavı-i **Hak**kiden hitâbı

Uyan hey gözlerim vakt-i seherde (23/5).

e. Nesrin

Kelime anlamı olarak yaban gülü olarak da bilinir. Beş yapraklı bir çiçek olan nesrin, keskin dikenleriyle varlığını uzun yıllar devam ettirmiştir. Bu yönüyle hem güzel hem de güçlü bir çiçek türüdür. Bununla birlikte tarihsel süreçte uzun yıllardan beri varlığını sürdürse de çabuk solması bakımından da kırılğan olarak da düşünülmüştür. Bir başka ifadeyle, tarihsel anlamda çok eski zamanlara kadar uzansa da kısa sürede solmasıyla yaban gülü, dikkat çekici çiçeklerdendir. Divân şiirinde de bu yönüyle düşünülmüştür. Söz gelimi aşağıda yer alan beyitte de aşk hevesinin yaban gülü gibi solmasına değinilerek hüznün verdiği bahsedilmiştir.

Her kimin cânına kâr itdi hevâ-yı ‘aşkuñ

Berg-i nesrîn gibi âhir şararup şolmaya mı (9/4).

f. Nihâl

Divan şiirinde sevgilinin boyu ile ilişkilendirilen bir kavramdır. Taze fidan anlamına gelmesiyle de bilinir. Sevgilinin boyu, endamı ve düzgün oluşu çoğu zaman nihâl kelimesine benzetilir. (Pala, 2014: 359).

Gül ü nesrîn ü süsen şerm ider reng-i ‘izâruñdan

Nihâl-i gülşen-ı bāğ-ı ‘Arabsın yâ Rasûlallâh (163/3).

g. Serv

Divân şiirinde adından sıkça söz ettiren kavramlardan birisi diğer adıyla selvi olarak bilinen servdir. Genel olarak mezarlıklarda bulunan selvi kavramı sevgili için serv-i revân tamlamasıyla da kullanılır. Sevgilinin tanıtıcı özelliklerinden olan serv kelimesiyle sevgilinin boyuna göndermelerde bulunulur. Yaz, kış yeşil kalan selvi

ağacı, tazeliğini canlılığını korur. Bu yönüyle sevgilinin her daim güzel kaldığı, güçlü olduğu ve kendisine iltifat edildiği yorumları düşünülebilir. (Pala, 2014: 400).

Rızā bāğında teşrīf-i kudūmūñ intizārıyla

Ḳıyām üzre t̄urur serv-i dil-ārā yā Rasūlallah (67/13).

Yüzüñdür maḳşadım ḳıblem

Lebüñdür āb-ı hayvānım

Eyā serv-i ser-efrāzım

Fedā olsun saña cānım (152/1).

Serv-i bālāña berāber mi olur serv-i çemen

Bāğ-ı   alemde anuñ göklere irerse başı (179/2).

ğ. Sünbül

Dağ ve kırlarda yetişen sünbül, rengi, zarıflığı ve kokusuyla bilenen çiçeklerdendir. “Klasik Türk şiirindeki temel işlevi; sevgilinin saçı, zülfü, kâkülü vb. için doğal bir benzerlik ögesi olarak değerlendirilmesine dayanmaktadır” (Karaman, 2012: 302). Bununla birlikte güzel kokusu ve tazeliği de sünbül ile sevgili arasındaki ilişkiyi ortaya koyar. Sünbülün karmaşık görünümü ve sevgilinin saçı arasındaki ilişki de yine yorumlanabilir. Mecmuada yer alan şiirde de sevgilinin saçı ve sünbül arasındaki bağlantıya temas edilmiştir.

Boyun egmiş durur çeşmüñe hayrān

Çemen şahnında sünbüller Muḫammed (57/3).

Nürdan bir tāze sünbüldür siyāh kākülleri

Ġamze-i şemşīrine virmiş dilā āteşden āb (98/3).

I.2.3.12. Anâsır-ı Erba'a

Dört unsur olarak bilinen toprak, hava, su ve ateş anâsır-ı erbaa olarak tanımlanır. Varlık âleminin de bu dört varlıktan oluştuğu bilinir. Antik Yunan ve İslam felsefesinde bu kavramlar kâinatın yaratılışında tartışılan maddeler olarak da belirtilir. İnsan tabiatıyla eşleştirilen bu dört kavrama göre, ateş sıcaklık, nem su, soğukluk hava, kuruluk da toprakla bütünleştirilir. Divân şiirinde anâsır-ı erbaa çeşitli sembollerle kullanılmıştır. Söz gelimi ateş, sevgilinin kırmızı yanağı, âşığın yanan gönlü gibi düşünülmüştür. Yine âşığın sevgilisi tarafından yaşadığı sıkıntılar ve içinde bulunduğu durum âşık ve ateş arasındaki benzerliğe göndermedir. Bunun yanında hava ise rüzgâr kelimesiyle bütünleştirilerek sevgilinin âşık karşısında en büyük yardımcılarından. Sevgilinin kokusunun ona ulaştırır. Su ise âşığın gözyaşı olarak tahayyül edilir. Âşığın dertli gönlü, durmak bilmeyen gözyaşı sel olup taşar. Toprak ise genellikle sevgilinin ayağını bastığı yer, sevgilin mahallesi şeklinde düşünülür.

İñilerim dün ü günü derdi olanlar iniler

Düşmüşem ' aşkuñ odına oda yananlar iniler (20/1).

Görme misin şuyı kim dost yüzini görmek için

Her seher her yaña tırmaz aqıp çağlar iniler (20/2).

Degilim otan u şudan ya topraqdan ya hod yelden

Ben erken var idim erken henüz yoğ idi bu ezmân (45/11).

Rif' at-ile hâkden eflâke mi' râc eyledi

Pertev-endâz-ı semâ oldı cenâb-ı Muştafâ (29/3).

I.2.3.13. Hayvanlar

a. Âhû

Divân şiirinde sıklıkla benzetilen hayvanlardan birisi de ceylandır. Steplerde ve ormanlarda yaşayan ceylan, hızıyla, gözleriyle, kokusuyla ve ürkekliğiyle bilinen

hayvanlardandır. Divân şiirinde de bu özellikleriyle şairler tarafından hayal edilmiştir. Sevgilinin kolay kolay etkilenmemesi ve ceylanın kolay av olmaması arasındaki benzerlik bu anlamda dikkat çeker. Bununla birlikte ceylanın kokusu ve sevgilinin saçlarının kokusu ile sevgilinin gözleri ve ceylanın gözleri arasında da benzerlik yine şairler tarafından işlenmiştir. (Ertap, 1996: 114-115). Aşağıda yer alan beyitte de şair, ceylanın gözlerini şiirine konu edinmiştir.

Gözi âhūsına âhir şikâr oldum bu deşt içre

Ruğunda hālını gördüm kıtı müşkîn ü fâ'ikdür (118/3).

b. Ankâ

Mitolojik unsurlardan olan Ankâ'nın Kafdağı'nda yaşadığı düşünülür. Yüzü insana benzeyen, tüyleri renkli olan ve daima yükseklerde uçarak ayakları yeryüzüne değmeyen Ankâ'nın gerçekte varlığına dair bir işaret yoktur. Boynunun uzunluğu dolayısıyla avlarını alıp uzaklara uçan Ankâ, Sîmurg ve Sîreng isimleriyle de bilinir. Ankâ'nın ulaşılamaması yönünden sevgiliye benzetilmesi şairler tarafından düşünülmüştür. Buna göre sevgilinin bir görünüp bir görünmemesi nedeniyle belirsizliği, Ankâ'nın belirsizliğine benzer. Yine yükseklerde oluşu ve âşıklara görünmemesi nedeniyle de Ankâ'nın sevgiliye benzetildiği durumlar görülür.

Gönlümüñ şehbâzı 'ulvîlerde itmişken karâr

Bir 'aceb lu'bile şaydile itdi anı 'ankâ-ı 'aşk (129/4).

c. Bülbül/Andelîb

Bülbül/andelîb şakıyışıyla bilinen bir hayvan olmasıyla Divân şiirinde çeşitli sembollerde kullanılmıştır. Divân şiirinde sevgilinin çevresinde bulunan âşıkları bir bülbül gibi sevgilinin güzelliklerini şakıyan birer bülbüllerdir. Metafor olarak sevgili dikenleriyle birlikte var olan gülken, âşık ise dikenlerine de razı olduğu gülü seven bülbül olarak bu metafora yer edinir. Gül yani sevgili karşısında kendisinden geçen âşık, iltifatlarıyla, kendisinden geçişiyle bir bülbül olur. (Pala, 2014: 77). Bunun yanında bülbülün gül karşısındaki bu durumu acı da vermeye başlar, gülün dikenleri gibi sevgilinin umursamaz tavrı âşığı yaralar, canını acıtır. Bu yönüyle mecmuada bülbül gibi ağlayan bir âşık imajından bahsedilmiştir.

Bülbül gibi pür-zâram dâ'im durmaz ağlaram

Dağı kime yalvaram luş eyle ' inâyet kııl (7/4).

' Aceb mi her seğer nâle iderse ' andelîb-i dil

Nevâ-sâz-ı gülistândur mađâlûñ yâ Rasûlallâh (8/2).

ç. Hümâ

Efsanevi kuşlardan olduğu düşünölen Hümâ kuşunun, Hint okyanusunda yaşadığına inanılır. Yere inmemesi, renkli oluşu ve havada yumurtlamasıyla dikkat çeker. Yere inmemesi nedeniyle ayakları olmadığına inanılan Hümâ kuşu, talih kuşu olarak da düşünölür. Bir başka ifadeyle kimin başına pislerse ya da konarsa o kişinin talihe kavuşacağı düşünölür. Devlet kuşu olarak da bilinen bu olayın dışında Hümâ kuşunun kutsallığına dair inançlar da mevcuttur. Buna göre bu kuşu öldüren kişinin kırk gün içerisinde öleceğı inancı hâkimdir. Sevgilinin yükseklerde olması ve ara ara görünmesi bir başka deyişle mekânının belli olmaması Hümâ kuşuna benzetilir. (Ertap, 1996: 65-66). Aşğıda örneklenen beyitte ise Hümâ kuşunun zamansız ve mekânsız gezinmesine göndermede bulunulmuştur. Şair, buradan hareketle kendisinin zamansız ve mekânsız olduğunu ifade etmiştir.

Zamânsız bî-zamânam ben mekânsız bî-mekânam ben

Dü ' âlemde hümâyam ben menem her gösteren gören (45/12).

d. Mâhî

Deniz canlılarından birisi olan kelime anlamıyla balık, şekilleri, renkleri ve su içinde yaşamalarıyla birçok şekilde Divân şiirinde hayal unsuru olarak kullanılmıştır. Söz gelimi şekli yönünden kaşa, su içinde toplu hareket etmeleriyle ordulara benzetilen balık, üzerindeki pullarla orduların zırhıyla birlikte de düşünölmüştür. (Ertap,1996:176-178). Bununla birlikte İslâmiyet'te balık ve Hz. Yunus kıyası da meşhurdur. Birçok balığın av konumunda olması, narin ve hassas bir hayvan olması nedeniyle Divân şiirinde âşıklar için de düşünölebilir. Bir başka ifadeyle, âşık ve balık bu yönüyle zayıflık noktasında birleşirler. Bununla birlikte gözleri açık uyuyan

balıklar ve sevgilinin aşkından dolayı uyuyamayan âşıklar arasında da bir benzerlik düşünülebilir.

Ka' rına irişmedüm mâhî olup kaşd eyledüm

Ṭül u ' arzı yok ' aceb ' ummân ı mış deryâ-ı ' aşk (129/2).

e. Mâr

Sürüngen canlılardan birisi olan yılan, rengi, uzunluğu, sürüngen olması, zehre sahip olması dolayısıyla Divân şiirinde tahayyül edilen hayvanlardandır. Yılan şekli itibariyle de sevgilinin saçlarına benzetilir. Âşığının gönlünü alıp saçlarına hapsetmesi ve sevgilinin saçlarının kıvrımlı olması bu anlamda dikkat çeker. (Ertap, 1996: 205). Bununla birlikte sevgilinin âşığına yüz vermemesi ve onu sürekli terslemesi, yılanın zehrine teşbih edilir. Bu yönüyle sevgili zehir gibi sözleriyle yılan benzetilir.

Ḳarî̄n-i nef̄s-i emmâre

Ḳarî̄b olur begim mâre

Çeker ol şâhibin nâre

İşi dâ'im olur ifsâd (164/2).

f. Pervâne

Geceleri ortaya çıkan ve ışığın çevresinde görülen küçük kelebek olarak tanımlanabilen pervane, Divân şiirinde âşığı tarif eder. Buradan hareketle Divân şiirinde şairler sevgiliyi muma, âşığı ise pervaneye benzetmişlerdir. Bu yönüyle mumun etrafında sürekli dönen ve en sonunda kendisini mumun alevine bırakarak yok olan pervaneler gibi âşıklar da sevgilinin etrafında döner, kendilerini aşkı için feda ederler. Bununla birlikte pervane ve mum kavramları vahdet yolundaki dervişin yok oluşuna da benzetilir. Bu yönüyle ışık ilahi aşkı, pervane ise dervişe temsil eder. Genel anlamıyla pervanenin sevdiği uğruna kendisinden vazgeçtiği, ölümü göze aldığı ve şikâyet etmeden sessizliği tercih ettiği söylenebilir. (Pala, 2010: 370).

Bülbüllere de şorma yüri hâlet-i 'aşkı

Pervâneden al gizlice tenhâ haberin sen (19/3).

Eşk-i çeşmim ğarğa viridi 'âlemi ey nûr-ı zât

Medh ü rahm yolına pervâne geldim yâ Resûl (60/8).

Bülbül güle karşı zâr

Pervâneyi yakmış nâr

Her kuluñ bir derdi var

Baňa Allahım gerek (61/4).

g. Tûtî

Divân şiirinde kuşların kullanımı sıklıkla görülür. Papağan da bülbülden sonra en fazla kullanılan kuş türü olmasıyla dikkat çeker. Kafeste yaşaması, konuşması, şeker yemesi, renkli yapısıyla şairlere ilham vermiştir. Sevgilinin kimi zaman zehir gibi sözleri olduğu yılanı benzetilmesiyle görülse de şeker yemesinden dolayı tatlı sözlü oluşuna göndermelerde de bulunulmuştur. Bu yönüyle sevgili ağzından bal damlayan bir şekilde de düşünülmüştür. Papağanın yeşilliği ve sevgilinin gezindiği yerler arasındaki bağlar arasında da bağlantı kurulmuştur. Bununla birlikte sevgilinin serv olarak düşünüldüğünde de papağanın yeşilliğine dair hayaller kurulmuştur. Sevgiliyle birlikte âşıklar da papağana çeşitli yönlerden benzetilmiştir. Buna göre papağanın kafeste yaşaması ve âşığın gönlünün sevgili tarafından kafeste tutulması yönünden benzerlik görülür. (Ertap, 1996: 85-88).

Püyende vü cüyende hânende vü nälende

Ey bülbül-i dil-zinde tûtî gibi güyâsın (169/5).

I.2.3.14. Kozmik Âlem Unsurları

a. Âfitâb

Güneş, şems, hurşîd ve mihr isimleriyle de bilinir. Divân şiirinde daha çok ışık, parlaklık, sıcaklık unsurlarıyla kullanılır. Parıltılı görünüşüyle doğan kuşu, devamlı dönüşüyle bir kadeh, sevgili karşısındaki aczi ve kapı kapı dolaşmasıyla bir köle, doğuş ve batış anındaki görünümüyle bir külah, daima dönüşüyle bir divâne, yuvarlaklığıyla davul, dünyanın etrafında dönüşüyle pervâne şeklinde tasavvur edilmiştir. (Caran, 2003: 52). Âfitâbın hayat kaynağı ve güç sembolleri nedeniyle sultana benzediği de düşünülür. Felek unsurlarında da diğer gezegenlerin onun hizmetinde bulunduğu düşünülünce sultan imajı belirginleşir. Sultanın çevresin, aydınlatması ve güneşin aydınlatıcı yönü bu anlamda özdeşleştirilir. Bununla birlikte Divân şiirinde sevgilinin yüzü de parlaklığı yönünden güneş gibidir. Yine sevgili özelinde birçok güneş özelliği hayal edilir. Buna göre sevgilinin çevresini aydınlatması, hayat kaynağı olması, âşıkların gönüllerini ısıtması anlamında düşünülür. Tasavvufî anlamda da mürşitlerin çevresini ilimle aydınlatması, onlara ebedî âleme hazırlaması bakımından hayat kaynağı olması güneş ile birlikte düşünülebilir. Mecmuada yer alan beyitlerde de güneş aydınlatıcı ve parlaklık yönünden işlenmiştir.

Âfitâb-ı şubh-ı *mā evhā* habîb-i Kibriyâ

Mâh-tâb-ı şâm-ı *ev ednā* habîb-i Kibriyâ (1/1).

Muḥakkaḳ iktibâs-ı nūr ider şems-i risâletden

Velâyet burcunuñ mâhı gönüldür yâ Rasûlallâh (16/2).

b. Bedr

Mâh, kamer, hilâl ve mehtâb, ay gibi kullanımları da olan bedr, ışık kaynağıdır. Güneşten farklı olarak ışığı sıcaklık değil nurdur. Gece ile birlikte anlamladır. Sevgilinin yüzü nurla bütünleştirilir. Bu yönüyle sevgili, geceyi aydınlatan ay gibi karanlıkları, sıkıntıları ışığıyla giderir. Dertli âşıkların gönülleri sevgilinin nurlu yüzüyle ortadan kaybolur. Bununla birlikte ayın dokunulmazlığı,

yüksekte oluşu ve sevgilinin ulaşlamaması arasında da bir benzerlik kurulmuştur. Ay ve sevgili arasındaki benzerlik birçok yönden Divân şairleri tarafından düşünülmüştür. Buna göre ayın lekeleri, ay tutulması, ayın buluttan çıkışı çeşitli şekillerde sevgili ile hayal edilmiştir. Bir başka ifadeyle, ay tutulması sevgilinin saçlarının yüzünü örtmesi, ayın buluttan çıkışı ise sevgilinin elbisesini çıkarması şeklinde düşünülmüştür. Divân şiirinde ayın Hz. Yusuf ve Hz. Muhammed ile anılması da yaygındır. Buna göre Hz. Yusuf'un rüyasında ayın ona secde ettiğini görmesi, Hz. Muhammed'in mucizelerinden ayın ikiye ayrılıp tekrar birleşmesi şairlerin gündeminde olmuştur. Kozmik âlemde güneş sultan ise ay da onun veziri olarak ikinci dereceden gücün göstergesidir. (Pala, 2014: 42).

Luṭfunuñ mecbûrüyam ey resûl-i pâk-zât

Ḳıl şefâ'at eyleyüp luṭf u 'inâyet ol mu'în

Her nefes biñ biñ şalât olsun saña ey bedr-i tam

Bu **Lebîb-i** derdmendin ey şeff' u 'l-müzñibîn (59/2).

Sîneñ içre bedr olan mâhîñ nedir

Taht-ı dilde hüküm iden şâhîñ nedir

Şaqlama benden ki dil-ḥâhîñ nedir

Söyle 'âşık bâ' iş-i âhîñ nedir

Derd ile 'azm itdigiñ râhîñ nedir (64/1).

c. Kâinat

Dünya, evre, âlem ve cihân gibi isimlerle de bilinen kâinat, Allah tarafından yaratılmış her şeye denir. Tasavvufta ise kâinat, Allah'ın tecellisi olarak görülmüştür. Bir başka ifadeyle, kâinatta olan her şeyin Allah'ın varlığına işaret ettiği düşünülür. Divân şiirinde ise kâinat, din ve tasavvuf başlıkları altında genellikle, geçicilik, fanilik, dert ve sıkıntı yuvası, bağ, bahçe ve misafirhane şeklinde algılanır. (Pala, 2014: 16-17). Bu nedenle şairler kâinattan bahsettikleri zaman genellikle

geçici oluşuna değinirler. Çünkü kâinat, ebedî hayatı unutturacak çeşitli zevk tuzaklarıyla insanların düşmanıdır. Mecmuada yer alan şiirde de şair, kâinatın aldanılamayacak, geçici bir yer oluşuna değinerek asıl ebedî olan âleme hazırlık yapılması gerektiğine işaret etmiştir.

Aldanma key şaşın bu kâ'inâta

Geç ağ u karadan ir nūr-ı zāta

İrmek isterseñ bākī hayāta

Haqq'a tevhīd ile irmiş erenler (42/3).

ç. Semâ

Diğer isimleriyle, gökyüzü, felek olarak bilinen semâ, gök tabakasıdır. Dünyayı dokuz kat semânın çevrelediği bilinir. Birinci felek ay olmak üzere sırasıyla Utarid, Zühre, Şems, Mirrih, Müşteri ve Zühâl gezegenleri bulunur. Sekizinci felekte sabit yıldızlar, dokuzuncu felekte ise bütün felekleri saran Atlas felek olarak da bilinen en büyük felek bulunur. Atlas feleğin kendisi dönerken diğer sekiz felekleri de döndürür ve bu dönüş insanların talihlerine olumsuz etkileri olduğuna inanılır. Bu nedenle feleğe sövmek icat olmuştur. Bununla birlikte eski inanişaya göre, Güneş, feleğin sultanıdır. Ay, vezir, Utarid, kâtip, Merîh baş komutan, Müşterî, kadı, Zühâl, bekçi, Zühre ise çalgıcıdır. Edebiyatta felek şikâyet için sıkça kullanılır. Divân şairleri tarafından yükseklik, parlaklık, genişlik gibi anlamlarla ele alınır. Sevgili ise şairlerce semâdan da yüksektir. Âşık ise âhlarıyla semaya duygularını gönderir. (Pala, 2014:149-150).

Semâda seyr ider sırrım cihâna taldı envârim

Muqaddesler cemî'îsi benim sırrımda ser-gerdân (45/4).

Cihân kulağına taldı şadâdan

Semâ' vü gulğuli gavgâsı ' aşkuñ (170/4).

I.2.3.15. Zaman Bildiren İfadeler

a. Hazan/Nevbahâr

Sonbahar, bir diğerk adıyla hazan, baharın zıddı olarak ele alınmıştır. Özellikle yüklendiğı olumsuz anlamlar; hüzn, ayrılık, yaşlılık gibi çağrışımları ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte insanın kendisini bu zamanlarda sorgulaması yönünden olumlu bir zaman dilimi olarak algılayan şairler de olmuştur. İlkbahar sevgilinin mevsimiye, hazan âşığın mevsimidir. Bu anlamda âşık hazan mevsimini temsil eder yorumu düşünülebilir. Âşığın bedduası, yıpranmışlığı ve gönlün perişanlığı bu mevsimin olmazsa olmazıdır. Solan yapraklar, âşığın hasta yüzüne teşbih edilir. (Yıldırım, 2020: 214).

Niçe bir bāğ-ı fenāda zār ide cān bülbüli

Bir hāzān irmez gülistān-ı bekā ister gönül (38/3).

Divân şiirinde en çok üzerinde durulan mevsim bahardır. Birçok çiçeğin açtığı, ortalığın şenlendiğı, sevgilinin neşe saçtığı bir mevsimdir. Hayat ve tabiatın dirildiğı bu mevsimde, ortalığa neşe saçılır. (Pala, 2014: 54). Şairler bahar mevsiminde tasvirlerini canlı kılarken, nehirler güzellerin yüzüne ayna olur. Meclisler kurulur, güzel kokular etrafa yayılır, ferahlık ve sevinç adeta yeryüzünü kapsar. Bahar rüzgârı ağaçların arasından geçerken bir ses çıkarır. Bu ses ise ney sesine benzer. (Yıldırım, 2020: 198-199). Aşağıda yer alan beyitlerde de şairlerin baharı müjdeyle karşıladığı görülür. Hazan ayrılık vaktiyse, şaire göre bahar da mutluluk vaktidir.

Nevbahâr oldı yine vakt-i şafādır yā hū

Halka cünbān-ı der-i vaşla şalādır yā hū (55/1).

Bāğ-ı Hūda bülbül iseñ rü-be-rü efğāna gel

Kim bahāra Hū irüp zeyn oldı hoş gülzār-ı Hū (78/2).

Serv-i bostān-i risālet nev-bahār-i ma' rifet

Gulbun-i bāğ-i şerī' at sunbul-i bālā tuyī (153/5).

b. Sabah/Akşam

Sabahtan akşama kadar geçen süredeki aydınlık için gündüz; güneşin doğduğu andan öğlene kadar olan süreye sabah; güneşin batmasından geceye olan süreye kadar akşam; genellikle saat 22.00'dan gün ağarıncaya kadar olan süreye ise gece ismi verilir. Sabah, Divân şiirinde canlanmanın, umudun ve yeniden doğuşun simgesidir. Sevgilinin yüzü sabah vakti aydınlığı gibidir. Âşıklarına hayat verir. Bununla birlikte sevgilinin sabah vakti yüzü baygındır. Âşıkların sevgiliye ulaşması sıkıntılardan kurtulması anlamına gelir. Bu durum ise karanlığın yerini aydınlığa bıraktığı sabah vakti gibidir. “Âşık için sevgiliye kavuşmak, bir güneş kadar güzel olan sevgilinin sabah vakti doğması gibidir” (Yıldırım, 2020: 268). Akşam vakti ise sabahın zıddı olarak karanlığın, hüznün zamanıdır. Diğer bir ifadeyle, sabah vakti kavuşmanın; akşam ise ayrılığın vakti olarak düşünülür.

Āfitāb-ı şubḥ-ı *mā evḥā* ḥabīb-i Kibriyā

Māh-tāb-ı şām-ı *ev ednā* ḥabīb-i Kibriyā (1/1).

Du' ā-yı şubḥ-gāh-ı ehl-i dildür maṭlabım zīrā

Meded-ḥāh-ı seḥer-gāhı gönüldür yā Rasūlallāh (16/3).

Şabāḥ olunca otluḡ gözetme

Aḥşām olunca yataḡ gözetme (56/5).

c. Yaz/Kış

İlkbahar ve sonbahar arasındaki sıcak mevsim olarak ifade edilen yaz, Divân şiirinde kışın karşılığında kullanılmıştır. Bir başka ifadeyle, kışın ve kış tasvirlerinin karşısında bir anlam kazanan yaz bahar kadar olmasa da olumlu anlamlar barındırır. Buna göre sıcaklığın kendisini göstermesiyle sevgili evinde olmaz. Buna karşılık kış ise tabiatın güzelliklerinin örtüldüğü, adeta beyaz bir elbise giydirildiği şeklinde

düşünülür. Oluşan tabiat olaylarından dolayı hünerli bir sihirbaz gibi de düşünülen kış, şairlerce olumsuz anlamda karşılanmıştır.

Bu ay u gün bu yıldızlar bu giceler bu gündüzler

Bu yaz u kış u güzler benim emrimledir yeksan (45/5).

I.2.3.16. Yerleşim Yerleri/Mekânlar/Coğrafi İsimler

a. Kâbe

Mekke'de İbrahim peygamber ve oğlu İsmail peygamber tarafından siyah taşlarla inşa edilen Kâbe, önceleri putların içine doldurulduğu bir yerken vahdet inancı ve İslâmiyet'le birlikte bu durumdan kurtulmuştur. Tasavvufa göre gönülle özdeşleşen bir kavram olan Kâbe, Divân şairleri tarafından da sıklıkla kullanılmıştır. Aşk, sevgi, güzellik, kavuşma ve gönül bu noktada şairlerin Kâbe ile benzeşim yaptığı kelimelerdendir. (Pala, 2014: 245). Mecmuada yer alan şiirlerde Kâbe'nin genellikle kavuşma anlamında kullanıldığı görülür. Söz gelimi Hz. Muhammed'e kavuşma isteği özelinde kişinin sevdiğine ulaşma arzusu Kâbe'ye ulaşma arzusuyla benzerlik taşımıştır. Bu yönüyle Kâbe, arzulanan ona ulaşmak isteyenler ise arzulayan konumunda Kâbe'yi şiirlerinde konu edinmişlerdir.

Bir mübârek sefer olsa da gitsem

Ka'be yollarında kıumlara batsam

Hüb cemâlün bir kez ru'yâda görsem

Yâ Muhammed canım arzular seni (37/2).

b. Hânkâh/Tekke

Tekkenin büyüğüne verilen isim hânkâhdır. Tekkeler ise tarikap mensuplarının topluca ibadet ettikleri, öğrencilere eğitim verdikleri yer olarak bilinir. Halka açık olan tekkelerde ihtiyacı olanlar buralara uğrayarak hem ihtiyaçlarını giderir hem de ilim öğrenirler. Sadelik, tevazu ve gösterişten uzak olmak tekkelerin özelliklerindedir.

Bedevî topı şafâ virdi dil-i ‘uşşâka

Tekyemiz merkez-i meydân-ı Hudâdır yâ hû (55/2).

Cenâb-ı hâ’cegâna cilvegâh-ı “hûş der-dem” dür

Gülistân-ı **Rızâ**dur hânķâhı ibn-i Neccâruñ (130/6).

c. Nil

Mısır’ın hayat kaynağı olarak bilinen nehridir. Birçok bakımdan Mısır için önemli olan nehir, rengi dolayısıyla şiirlerde kullanılmıştır. “Eski coğrafya kitaplarında kaydedildiğine göre Nil kaynağından çıkıp gelinceye kadar başka nehirlerle karışmaz, karıştıkları yine kendisinden ayrılmış olan nehir kollarıdır” (Şahin, 2017: 283). Nil’in taşması çoğu kez âşığın gözyaşlarıyla özdeşleştirilir. Aşağıdaki beyitte de şair, çektiği acıları ve sonrasında döktüğü gözyaşını Nil ve Fırat nehrine benzetmiştir. Bu yönüyle Nil’in taşmasına göndermede bulunmuştur.

Her kaçan ol serv-i revân görsem revân olduğımı

Nîl ü Fırât beñzemeye gözlerimüñ yaşlarına (6/2).

ç. Deryâ

Divan şiirinde, sıkça kullanılan deniz anlamına gelen deryâ, bahr gibi kelimeler, genişlik, bolluk ve ferahlık, bazen de gam ve üzüntü anlamlarını çağrıştırır. İnci ve mercan gibi değerli eşyalarında evi olan deniz, insana sunduğu olumlu özelliklerin yanında şairlerin gözyaşı olması bakımından da kullanılmıştır. Öyle ki âşıkların gözyaşları denizlerden daha fazla imajıyla kullanılmıştır. Tasavvufta ise deniz, sonsuzluğu temsil etmesi bakımından Allah’ı, damlalar ise kesreti simgeler. (Pala, 2014: 111). Allah’ın övülüşü noktasında genişlik ve sonsuzluğu temsil eden deniz yetersiz kalır. Bununla birlikte hem tasavvufta hem de Divân şiirinde deniz mücadelenin de olduğu bir yerdir. Nasıl ki denizde dalgalar ve türlü zorluklar olursa Allah’a giden yolda da deniz mücadelenin verildiği yer olarak düşünülür. Yine bu düşünce âşığın sevgilisine ulaşma mücadelesi olarak da ifade edilebilir.

Eşrefoğlu Rūmī bu derde giriftār olalı

Düşdi bir deryāya kim yoǵdur anuñ kenāresi (52/9).

Ḳa' rına irişmedüm māhī olup ǵaşd eyledüm

Ṭül u ' arzı yoǵ ' aceb ' ummān imiş deryā-yı ' aşǵ (129/2).

Vāşıl-ı deryā olup māhī-yi dil

Ḳa' r-ı deryā içredür deryā arar (150/4).

d. Saray

Hükümdarların yaşadığı yapılara saray ismi verilir. Genellikle süslü ve büyük yapılardan oluşan saraylar, Farsça kelime olan kâşâne olarak da kullanılır. Zenginlik ve süs dolayısıyla sarayın güç göstergesi olarak kullanılmasının karşısında özellikle tasavvufta saraylar tevazu için tercih edilmez. Söz gelimi aşağıda yer alan şiiirde şair sarayın yıkılmasına göndermede bulunarak bir anlamda tevazuda bulunmuştur.

Devr idüp geldim cihāna yine bir devrān ola

Ben gidem bu ten sarāyı yıkılup vīrān ola (161/1).

Şeh-i ḫalvet-sarāy-ı li-ma' allāhı Muḫammeddür

Ḥarīm-i kābe kavseynüñ şehinşāhı Muḫammeddür (185/1).

e. Gülzâr/Gülistan

Gülşen, gülzâr, gülistan gibi isimlerle de kullanılan gül bahçesi, sevgilinin bulunduğu ortamlardandır. Tazeliği, kokusu ve rengi dolayısıyla olumlu bir kavram olarak algılanır. Divân şiiirinde bu gül bahçeleri, işret ve zevk meclisleriyle birlikte, şairlerin zihinleri dışındaki soyut mekânları da yansıtır. (Çukurlu, 2017: 71). Baharın gelmesiyle birlikte anlam kazanan bu bahçeler, birçok türden çiçeğin yer aldığı bir yerdir. Âşığa ilham veren ve daima sevgiliyi hatırlatan gül bahçeleri, kimi zaman sevgilinin de orada görülebilmesiyle farklı bir atmosfere bürünür. Bu anlamda sevgilinin güzelliği oradaki tüm çiçekleri kışkandırır. Şairlerin gerek görerek gerekse

zihin dünyalarında canlandırarak şiirlerinde işledikleri gül bahçeleri Divân şiirinde vazgeçilemeyen mefhumlardandır.

‘ Aceb mi her seher nâle iderse ‘ andelîb-i dil

Nevâ-sâz-ı gülistândur maqâlûñ yâ Rasûlallâh (8/2).

Cümle eşyâda görürdüm hâr var gülzâr yok

Hep gülistân oldu ‘ âlem şimdi hiç hâr kalmadı (10/2).

Açılır bâğ u bostânuñ oqunur dilde destânuñ

Sen baqđıđuñ gülistânuñ gülleri şolmaz Allah’ım (53/2).

f. Bâzâr/Pazar

Alıcı ve satıcıların ortak alanda buluştuğu yerleşim yerleri olan pazarlar, üstü açık ya da kapalı olabilecek şekilde olabilir. Sosyal hayatın önemli bir merkezi olan pazarlar, birçok ürünün satılmasıyla birlikte eskilerden kölelerin de satıldığı yer olarak bilinmektedir. Aşağıda yer alan şiirlerde de pazar kavramı almak ve vermek özelinde alım-satım noktasında kullanılmıştır.

Gitdi keşret geldi vahdet halvet oldu dostile

Hep Hâk oldu cümle ‘ âlem şehri ü bâzâr kalmadı (10/4).

Bu bâzâr-ı muhabbet içre ‘ âşık

Alan dildârını dil virmek ister (186/3).

I.2.3.17. Uzuvar

a. Ayak

Vücudun organlarından olan ayak Divân şiirinde genellikle toprakla birlikte anılır. Özellikle sevgilinin ayak bastığı toprak sıkça işlenen konulardandır. Aşağıda yer alan beyitlerde ise ayak üzerinden toprağa bir göndermede bulunulmakla birlikte tevazu ve sadelik öne çıkarılmıştır. Şair, ayağının altına bak ve kibirlenme diyerek

tevazudan bahsetmiştir. Yalın ayak ifadesiyle de yine fakirlik, sadelik ve tevazuya dolaylı olarak bir göndermede bulunulmuştur.

Çürümüş tenlere bir kez eger dersem *bi-iznī kum*

Yalın ayak çü baş açuķ k̄amusı turalar uryān (45/6).

Ayağūñ altına baķ itme tekebbür vā' iz

Başdığūñ hāk-i şafā bāb-ı **Rızā**dır yā hū (55/6).

Cümle varım itdi yağma rāh-ı Haķ düşmenleri

Baş açuķ yalın ayak dīvāne geldim yā Resūl (60/4).

b. Çeşm/Göz

Divân şiirinde en fazla sözü edilen güzellik unsurlarından olan Türkçede göz anlamına gelen çeşm kavramıdır. Sevgilinin övülen özelliklerinden birisi de genellikle siyah ya da ela rengiyle gözdür. Sevgilinin mahmur bakışı, etkileyiciliği gözüyle âşığı kendisine bağlar. Sevgilinin gözü âşığı öldürücü yönüyle savaş aleti gibidir. Kaşların yay olduğu bu metaforla göz ise ok gibi âşığı yaralar. (Pala, 2014: 101). Âşık ise kanlı gözyaşı döker. Başka bir ifadeyle sevgilinin etkileyici arzulan gözleri, âşığın yaralanan ve acı çeken gözüyle tezatlık taşır. Mecmuada yer alan beyitlerde de gözün yukarıda açıklanan durumlarla benzerlik taşıdığı görülür. Bu yönüyle, göz sevgilinin âşığı etkilemesinde, âşığın ise gözyaşlarıyla bütünleşir.

Şol gözlerim dola dola şaldı beni irāķ yola

Derdli hālinden ne bile yüregi sağ olan kişi (44/3).

Pāk eyle gönül çeşmesini tā durulunca

Dik tüt gözini gönlüne gönlüñ göz olunca (154/1).

Boyun egmiş durur çeşmüne hayrān

Çemen şahnında sünbüller Muhammed (57/3).

c. Dest

Divân şiirinde vücut isimlerinden sıklıkla kullanılan dest, el mânâsındadır. Divân şiirinde el âşığın yakarışının, çektiği üzüntünün sembolüdür. Bu sembole göre âşık, sevgilisini arzular ve ona ulaşmak için her türlü eziyeti göze alır. Bunlardan birisi de sevgiliye el açmaktır. Bu anlamda sevgilinin, arzulanan bir konumda olması sevgilinin ona el açması gündeme gelir. Bununla birlikte sevgili, âşığına asla el vermez, elini uzatmaz. Âşığın acı çekmesi için her türlü cefayı yapar.

Cihân ılsımınıñ bendi benim destimdedir şimdi

Benim bugün bu meydānda benimdir topıla çevgān (45/8).

ç. Diş

Sevgilinin dişleri de güzellik unsurlarındandır. Sevgilinin kusursuz olan vücudunun tanıtılmasında dişler de şekli ve rengi ile ön plana çıkar. Bu yönüyle sevgilinin dişleri inci gibi değerlidir. Dişlerin dizilişi ve parlaklığı âşığın gönlünü fether. (Pala, 2014: 111). Dudakların sakladığı bu incileri görmek için âşıklar sevgilinin mahallesinde nöbet tutarlar. Bu değerli dişlerin karşısında ise âşığın gözyaşları deniz sembolü olarak kullanılır. Buna göre âşık ağlayarak deniz oluştururken sevgilinin bir anlamda incilerini de meydana getirmeye yardım eder. Mecmuada yer alan beyitte de sevgili inci gibi dişleriyle ele alınmıştır. Burada şair, gönül karanlığına karşılık parlaklığın, beyazlığın da sembolü olan inci gibi dişleri kullanarak tezat oluşturmuştur.

Göñül karanlığı gidüp ne hoş münevver olmadı

Bir nazar it dilberimüñ incü gibi dişlerine

d. Ebrû

Sevgilinin güzellik unsurlarından biri olan ebrû kaş anlamına gelmektedir. Sevgilinin yay şeklinde olan kaşları, fitne dükkanıdır. “Sevgilinin kaşı şekli itibariyle; gözü, gamzesi ve kirpiği de yaralayıcılık fonksiyonu itibariyle hançere benzetilir. (Arı, 2019: 27). En büyük özelliği eğri oluşu olan kaş, bayramı müjdeleyen bayram hilâline de benzer. Bir savaş aleti olarak yay ve hançer olarak da

algılanan kaş, bazen de mihrab, kible kavramlarıyla da benzerlik kurdurur. Bu şekliyle âşık, sevgilinin kiblesine yönelir. Kaş, kokusuyla da anber gibi kokar. (Pala, 2014: 130-131). Divân şiirinde sevgilinin kaşlarını çatması âşık için ölüm gibidir. Bununla birlikte âşık sonu ölüm olsa da sevgilinin kaşlarına ve tuzaklarına meyleder.

Ḳābe ḳavseyne nişān oldı kemān ebrūları

Menzil-i ḳurbet-serā oldı cenāb-ı Muştafā (29/6).

Hilāl ebrūlarıñ ‘ aks eylemiş levḥ-i cebīn üzre

Mişāl-i ḡurre-i māh-ı şeb-ārā yā Rasūlallah (67/3).

e. Leb/Dudak

Divan şiirinde üzerinde durulan kavramlardan birisi de dudak anlamına gelen lebtir. Güzellik unsurlarından birisi olan leb, rengi ve şekli dolayısıyla şairlerin şiirlerinde kullandığı bir kelimedir. Sevgilinin inci olan dişleri dudak tarafından gizlenir. Bu yönüyle sevgilinin dudağı âşık için önemlidir. Sevgilinin ağzından çıkan sözler de yine âşık için can bağışlayıcıdır. Renk ve şekil yönünden şarap, kadeh, meyhâne gibi kelimelerle özdeşleştirilir. Şekil yönünden mühr-i Süleymân, nitelik bakımından doktor ve ilaçtır. Bununla birlikte sevgilinin âşığa olan bazı sözleri can yakıcıdır. Bu nedenle zehir ve kanla da bütünleştirilir. (Pala, 2014: 285).

Ḥadīş-i ḥaḳḳdur u ḥaḳḳ söz ḥaḳīḳat

Egerçi söyleyen dildir dudaḳdır (26/2).

Lebüñ vaşfunda sulṭānım dehān ‘ āşık zebān ‘ āşık

Saḅa ey mihr-i tābānım zemīn ‘ āşık zamān ‘ āşık (148/1).

Vāşıl-ı āb-ı ḥayāt olsam eger nūş itmem

Kevşer-i la‘ l-i lebüñ teşnesi çekmez ‘ aṭaşı (179/6).

f. Zülf/Saç

Divân şiirinde güzellik unsuru olarak kullanılan kavramlardan birisi de saçtır. Şekli, rengi ve kokusuyla şiirlerde kullanılır. Sevgilinin âşık karşısında güçlü silahlarından birisi de dağınık saçlarıdır. Sevgiliyi hapseden, aklını başından alan âşığın saçları, misk ve anberden de güzel kokar. Divân şairleri tarafından saçın rengi her zaman siyah oluşuyla ön plana çıkar. (Pala, 2014: 384). Sevgilinin saçlarını tuzak olarak âşıklara taşıyan rüzgâr olur. Bir tuzak gibi âşıkları kokusuyla etkiler ve sonrasında karmakarışık saçlarına âşıkların gönlünü hapseder.

Kerbelānuñ tā içinde

Nūr balķır siyāh saçında

Ķızıl ķanlarıñ içinde

Ħasan ile Ħüseindir (63/4).

Dil-beste-i zülf-i siyehem yine **Sezāyī**

Sevdā-yı cünün gitmedi bir kerre serimden (147/4).

Bī-ķarār olmuş gezer Mecnün-veş kühsārda

Ġālibā Leylā-yı zülfünden şabā almış ħaber (174/4).

I.2.3.18. Milletler

a. Arap

Özellikle İslâmiyet sonrası Türklerin tanıdığı bir millet olan Araplar, Divân şiirinde de çeşitli şekillerde kullanılmıştır. Hz. Muhammed'in Arap olması dolayısıyla saygı duyulan bir millet olan Araplar, "Divan şairleri "Arap" kelimesini genellikle "zenci, siyah" anlamlarında kullanmışlardır. Kelime günümüzde de aynı anlamları çağrıştırmaktadır (Kavaklıyazı, 2016: 236). Aşağıda yer alan beyitte Hz. Muhammed'in Arap oluşuna değinilmiştir.

Gül ü nesrîn ü süsen şerm ider reng-i ‘ izāruñdan

Nihāl-i gülşen-ı bāğ-ı ‘ Arabsın yā Rasūlallāh (163/3).

b. Tatar

Türk kelimelerinden birisi olarak da geçen Tatar, Divân şiirinde hem olumlu hem olumsuz olarak ele alınmıştır. “Tatarın önde gelen özelliği «yağmacı» olmasıdır. Bunun yanında yakıp yıkan, akıncı, kavgacı gibi savaşçı özellikleri; ok, şemşir, navek, taraç gibi savaş aletleriyle kullanılmış ve akla olumsuz anlamları getirmiştir” (Atalay, 2017: 414). Bu olumsuz anlamla birlikte Tatarların Doğu Türkistan’ı akıllara getirmesiyle oranın zenginlik ve güzellikleriyle anıldığı da bilinmektedir. Aşağıda yer alan şiirde de Tatar, Doğu Türkistan’a göndermede bulunulmuş ve müşk kavramıyla düşünülmüştür. Buna göre güzellikler karşısında şair dostun kokusunu Türkistan’ın kokularına değişmemektedir.

Vaḥdet meyinüñ cür‘ asın

Ma‘ şük elinden içmişem

Ben dost қоһусın almışам

Müşk-i Tātārı neylerem (100/2).

I.2.3.19. Deyimler ve Kalıplaşmış İfadeler

Özel bir yapıdan oluşan, farklı kavramları veya durumları anlatan, genellikle gerçek anlamından uzaklaşmış birden fazla sözcükten oluşan söz öbeğine deyim denir. Çalıştığımız mecmuadaki şiirlerde deyimler ve kalıplaşmış ifadeler bulunmaktadır. Deyimler ve kalıplaşmış ifadelerin anlamları noktasında Türk Dil Kurumu (TDK)’nun Güncel Türkçe Sözlüğünü kaynak olarak kullandık ve şiirlerde geçen örnekleriyle bu başlık altında aktardık.

Aklı dağılmak: Düşünceyi belli bir konu, olay üzerinde toplayamamak.

Mest itdi yāruñ sevdā-yı ‘ aşkı

‘ Aklım tağıtdı şahbā-yı ‘ aşkı (128/1).

Bağrını delmek: Çok dokunmak, içine işlemek.

Şol elif kāmētleri dāl eyledi

Deldi bağrın ehl-i derdüñ nāy-ı ‘ aşk (123/4).

Başı göğe ermek: Beklenmeyen bir mutluluğa ulaşmak.

Serv-i bālāña berāber mi olur serv-i çemen

Bāğ-ı ‘ ālemde anuñ göklere irerse başı (179/2).

Bayram etmek (veya yapmak): Çok sevinmek.

Bayrāmī imdi **Bayrāmī** imdi

Bayrām idersin yār-ile şimdi

Ĥamd ü şenāda ĥamd ü şenāda

Dostile bayrām itdi bu göñlüm (86/5).

Boynunu vurmak: Başını keserek öldürmek.

Ādem oldum bilmedüm

Nefsin boynun urmadum

Yañılup buğday yidüm

Cennetden çıqup geldüm (173/2).

Cana kıymak: Öldürmek.

‘ Aşk bezirgānı sermāye cānı

Bahadır gördüm cāna kıyanı (115/1).

Can kulağıyla (dinlemek) işitmek: Bütün işlerini bırakarak bir kişinin bütün dikkati ile dinlemek.

Cān kulağıyla işit **Muhyī** Muḥammed nuṭṭıdır

Kendi nefsin bilmeyen Raḥmānı bilmez kandedür (135/5).

Cefa çekmek: Zulüm görmek.

Göñüller irincek zevk u şafāya

Bakılmaz çekilen cevr ü cefāya

İrişdik Ḥaḫḫ Te'ālādan 'aṭāya

Şereflendik bugün el-ḥamdüli'llāh (51/2).

Cihana gelmek: Doğmak, meydana gelmek, ortaya çıkmak.

Nice Süleymān geldi cihāna

Ben **Süleymānım** serdār-ı 'aşka (70/5).

Çare bulmak: Çözüm yolu sağlamak, sorunu çözmek, zorluğu atlatmak, çaresizliği yenmek.

Şabr it sitem-i ḥāre

Gül vaşlına bul çāre

Çāresini istersen

Ḳalma ḳafes-i tende (80/3).

Derman bulmak: Kuvvet bulmak, çare ve ilaç bulmak.

Ḳaṭreyim 'ummān buldum

Derdime dermān buldum

Dün gice kadre irdim

Seyr itdim Muḥammedi (103/5).

Diline düşmek: Yermek veya alay etmek amacıyla birinin kötü veya yanlış davranışını sürekli söylemek.

Düşeli bu ‘aşkuñ cānım eline

Beni düşürdi bu ḥalkuñ diline (114/1).

Eline almak: Bir işin veya yerin yönetimini üstlenmek.

‘Alī sancağını alup eline

Çeküben gider maḥşer yirine

Ḥasan Ḥüseyin’i alup dizine

Āh ümmetim deyüp ağlar Muḥammed (62/3).

El yumak(yıkamak): İlgisini kesmek.

Yağdı yandurdu seni ‘aşkuñ odı

Nālišüñ ‘uşşākı ḥayretde kodı

Göz yaşın kim gördi senden el yudı

Söyle ‘āşık bā‘ iş-i āhuñ nedir

Derd ile ‘azm itdigüñ rāhuñ nedür (64/4).

Firar etmek: Kaçmak.

Firār it Ḥaḳḳa gel güş eyleyüp *fe firrū ila’llāh*

Ḳula lāzım olan bulmaḳdurur Mevlāyı Mevlāyı (156/3).

Gark olmak: Gömülmek, batmak, boğulmak.

Ṭaşdı rahmet deryası

Ġarq oldu cümle ‘ aşī

Dört kitābuñ ma‘ nāsı

Lā ilāhe illa’llāh (105/1).

Giriftār olmak: Yakalanmak, tutulmak.

Eşrefoğlu Rūmī bu derde giriftār olalı

Düşdi bir deryāya kim yokdur anuñ kenāresi (52/9).

Hayran olmak: Kendinden geçmek, sarhoş olmak.

Maqşadı ‘ aşıkların

Menzil-i cānān olur

İsmiñi yād eylesem

Vālih ü hayrān olur (76/1).

Kanat açmak: Birini korumak, himaye etmek.

Dünyā gamından geçüp

Yokluğa kanat açup

‘ Aşqile dā’im uçup

Çağırırım dost dost (189/5).

Kâr etmek: Etki etmek.

Cānıma kār itdi firqat yā Muḥammed Mehdī gel

Ƙıl teraħħum yā İlāhī eyle iħsān nuşretüñ (74/3).

Kul olmak: Aşırı derecede bağlanmak, boyun eğmek.

Muħsinler ecrin iħsān ider Ĥaķ

Allah'a Ƙul ol iħsān dilersen (40/2).

Kül olmak: Bütünüyle yanmak, varını yoğunu yitirmek.

Yandım kül oldum

‘Aşķ meydanında

Ƙoķar gül oldum

‘Aşķ meydanında (108/1).

Mest etmek: Kendinden geçirmek.

Şarāb-ı ‘aşķı içmiş **Sünbülī** çün

Velīkin mest iden şol şoñ ayakdur (26/9).

Nasip etmek: 1. Fırsat vermek. 2. Eriştirmek.

Ĝanī Mevlām naşīb itse

Varsam ağlayı ağlayı

Medīnede Muħammedi

Görsem ağlayı ağlayı (113/1).

Reddetmek: Geri çevirmek, kovmak.

Şayılmaz cürmile noķşan budurur cümleten kārım

Beni redd itme bābıñdan recādur yā Rasūla’llāh (184/3).

Sararıp solmak: Giderek daha çok solmak, sağlığı bozulmak.

Gör beni noldum şarardum şoldum

Vaşl umarken hicrāna kaçduñ var (172/3).

Seyran etmek (veya eylemek): Gezmek, gezinmek, dolaşmak.

‘İsā gibi dünyā koyup

Gökleri seyrān eylerem

Mūsā-yı dīdār olmuşam

Ben *len-terānī* neyelerem (100/5).

Sevdasına düşmek: Bir şeyi çok fazla istemek,

Ey murğ-ı hümā-sāye

Düşdüñ yine sevdāye

Ol şem^c-i şeb-ārāye

Pervāne misin bilmem (187/3).

Şehit düşmek (veya olmak): İmanı, vatani ve kutsal bir amacı uğrunda savaşırken ölmek.

Kerbelā-yı ‘aşk içinde cān ile olup şehīd

Sīnesin çāk eyleyüp kanlar saçan gelsün berü (117/3).

Terk etmek: Bırakmak, vazgeçmek.

Terk it cihānı cānān dilerseñ

Cāndan elin yu dermān dilerseñ (40/1).

Ümidini kesmek: Umudunu yitirmek.

Hāne-i albūñ **Rızāyā** eyleyüp beytū'l-azen
  Akile Ya kb-1 vat ol kes ūmīdin ayriden
 Eylesün memlū meām-1 cānı by-1 pīrehen
 Tatgāh-1 Mır-1 dilde Ysuf-1 Ken ānı gr (94/3).

Yād etmek: Anmak, hatırlamak.

Bī-āreleri yād it vīrāneyi ābād it
Nūrī kluñı ād it lufeyle  ināyet ıl (7/5).

Yüz srmek: Aırı sevgi gstermek iin yere eilmek.

Varam yz srem eyh iigine
 Bir hıra giyem yz biñ pāreden (18/3).

II. BÖLÜM: METİN VE NESRE ÇEVİRİ

II.1. Metin Kurulurken İzlenen Yöntem

II.1.1. Metnin Düzeniyle İlgili Hususlar

1. Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda 10715 arşiv numarasıyla kayıtlı olan Mecmua-i İlahiyât'taki şiirleri öncelikle çeviri yazı alfabesine aktardık.

2. Metindeki her şiire sıra numarasını kalın yazı tipiyle verdik.

3. Mecmuada şiirin hangi sayfada yer aldığını dipnotta şiir numarasının yanında koyu şekilde gösterdik: **5. 2b**.

4. Yeni rakamlarla yapılan numaralandırmayı esas aldık.

5. Şiirlerin numaralarını ve başlıklarını koyu renkle yazdık. Mahlasları şiir üzerinde koyu renkle belirttik.

6. Şiirden hemen önce vezinleri eğik olarak yazdık.

7. Bütün şiirleri nesre çevirdik. Şiirlerin nesre çevirisinde anlamı ifade etmeye önem verdik. Bu yüzden gerekli görülen yerlerde eklemelerle ve nispeten daha serbest bir tavırla çeviri yaptık. Birden çok şekilde çevrilebilecek ifade ya da kelimelerde ise kimi zaman eğik çizgi (/) ile farklı çeviri tercihini yansıtmaya çalıştık.

8. Mecmuada yer alan şiirlerin divanlardaki yerlerini tespit edip beyit/bent sayısı divanla farklılık gösterenleri dipnotta belirttik: Bu şiir Divan'da 7 beyittir.

9. Metinde bir yerde geçen ayet iktibasını transkribe ederek eğik biçimde yazdık. Ayetin nesre çevirisini tırnak içinde (" "). ifade ettik. Kur'ân'daki yerini ise nesre çeviriden önce gösterdik. Şiirde geçen ilgili kelimeyi âyetin meâlini yazarken koyu renkle belirttik. Yine aynı şekilde metinde geçen hadis iktibasını transkribe ederek eğik biçimde yazdık. Hadisin nesre çevirisini tırnak içinde (" "). ifade ettik.

Hadislerde başvurduğumuz kaynağı kaynakça kısmında belirttik: Yılmaz, Mehmet (1992). *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*, İstanbul: Enderun Kitabevi.

Kaynağı metin içerisinde belirtmedik.

10. Metinde, âyet ve hadisler dışında kullanılan Arapça ifadeleri de transkribe edip eğik biçimde yazdık.

11. Metinde okunamayan kısımları köşeli parantez içinde üç nokta [...] ile gösterirken, müstensih'in gözden kaçırmış olabileceği veya eksik olduğunu düşündüğümüz kısımlarda, şiiri ses, ahenk, vezin ve anlam bakımından tamamlayacak uygun kelimeyi köşeli parantez [] ile ilave ettik.

12. Anlam veremediğimiz yerlerde hem metinde hem de çeviride parantez içinde soru işaretini (?). kullandık.

13. Özel isimleri büyük harfle başlayarak yazdık.

14. Mecmuada genellikle şiirlerden önce, sayfanın en üst kısmında makamla ilgili bir beyit yazılmıştır. Bu beyitleri, şiirden hemen önce koyu şekilde yazdık ve çevirisini dipnotta (*). ile gösterdik.

15. Şiirlerde geçen terennüm kısımlarını metinde ve nesre çeviride parantez içinde gösterdik.

16. Dipnotlarda şiirlerin kaynağı olan divan, tez veya çalışmalardaki nazım şekillerini ve şiir numaralarını belirttik: *Bahî Dîvânı*, m. 1., *Yahyâ Nazîm Dîvânı*, k. 4. vb.

II.1.2. Metnin İmlasıyla İlgili Hususlar

1. Metni kurarken, eserin yazıldığı dönemin ses özelliklerini göz önünde bulundurduk.

2. Aslında h emze (ه). bulunan ancak ye (ي). ile yazılan Arapça/ Farsça kelimeleri hemzesiz şekilde yazdık: Sezâyî, Hüdâyî, Fenâyî... Hemze (ه). ve ye (ي). ile yazılan kelimelerde ise hemzeyi gösterdik: dâ'im, sâ'il...

3. Tamlama yapılırken sonu elif (ل) veya vâv (و) harfiyle biten Arapça/ Farsça kelimelerde tamlamaya işaret etmek için yâ-yı izâfet kullanımının yanı sıra genellikle hemze (ة) kullanılmıştır. Fakat çeviri yazı yapılırken bütün tamlamalarda izâfet belirtilmediği için hemzeli olan ifadelerde de hemze gösterilmemiştir.

4. i- fiilin çekimleri olan ise, idi, imiş ve iken yazımında elif (ل) harfinin bulunuşunu göze aldık. Eğer elif harfi varsa ayrı yazdık: görmez isem. Elif harfi yoksa bitişik yazdık: iderse, giderse, olmazsa...

5. Şiirlerde geçen “ile” edat/bağlaçlarını gösterirken y (ي) harfi varsa “-” kullandık: aşk-ile, cân-ile ... Elif (ل) harfi varsa ayrı yazdık: mescid ile, derd ile... Bu iki harf olmadan bitişik yazılmışsa bitişik şekilde yazdık: tevhîdile, âhile...

6. Bazı şiirlerde geçen izâfet kesresi, atıf vâvı görevindedir. Metinde geçtiği şekilde yazdık fakat nesre çeviride anlama göre hareket ettik: şavm u sivâ, baħr-i ‘ummân, âyîn-i eṭvârı ...

II.2. Metin ve Çeviri

RĀST

1.

Na‘t-i Şerīf, Beste-i Çālāk-zāde

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Āfitāb-1 şubḥ-1 *mā evḥā* ḥabīb-i Kibriyā
 Māh-tāb-1 şām-1 *ev ednā* ḥabīb-i Kibriyā
- Cevher-i kül tāb-1 sūz-1 mihriniñ pervānesi
 Şem‘-i bezm-i leyletü’l-İsrā ḥabīb-i Kibriyā
3. *Ve ‘d-duḥā* vaşf-1 güli *ve ‘l-leyl* şerḥ-i sünbülü
 Bāğ-1 *Yāsīn* ravza-i *Tāhā* ḥabīb-i Kibriyā
- Umarım ma‘zūr ola evzā‘-1 güstāḥānesi
 Bakma noqşān-1 **Nazīme** yā ḥabīb-i Kibriyā

^{1.} **2^b**. *Yahyâ Nazîm Dîvânı*, k. 4.(Çakır, 2018: 172, 173, 174). Bu şiir *Dîvân*’da 25 beyittir.

¹ “**Kuluna vahyedeceği şeyi** vahyetti.” (Necm 53/10) sabahının güneşi olan sevgili! “İki yay aralığı kadar **hatta daha yakın** oldu.” (Necm 53/9) akşamının ayı olan yüce sevgili!

² İsrâ gecesindeki meclisin mumu olan ve yüce sevgili! Kâinatın özü, senin güneşinin ateşinin ışığına pervanedir.

³ Ey Yasin bağındaki gül yüzünün vasfı Duhâ suresi, Tâhâ bahçesindeki sümbül saçının şerhi Leyl suresi olan yüce sevgili!

⁴ Küstahça tavırlarının mazur görüleceğini umarım. Ey yüce sevgili Nazîm’in kusuruna bakma.

2.

Tevşih, Beste-i Niznām Yūsuf*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün*

I

1. Merhabā ey şu'le-i āyīne-i sırr-ı Hudā
Merhabā ey şāhid-i dīdār-ı maqşūdu'l-verā
3. Merhabā ey mazhar-ı feyz-i cenāb-ı Kibriyā
Merhabā ey nām-ı pākūndür Muḥammed Muştafā

3.

Tevşih, Beste-i Dede*Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün*

1. Bu şeb ḥurşid-i evreng-i risālet geldi dünyāya
Muḥammed Muştafānuñ nūri şaldı 'āleme saye

Tonandı 'ālem-i bālā ser-ā-ser nūr ile ol şeb
Kadem başdı vücūd iklīmine ol āsumān-pāye

2. 2^b.

1 Ey Allâh'ın sır aynasının ışığı, merhaba
2 Ey bütün âlemin istediği Allâh'ın tecellisinin şâhidi, merhaba
3 Ey Allâh'ın feyzine mazhar olan, merhaba
4 Ey temiz ismi Muhammed Mustafa olan, merhaba.
3. 2^b.

1 Bu gece peygamberlik tahtının güneşi dünyaya geldi. Muhammed Mustafa'nın nuru bütün âleme yayıldı.

2 O, derecesi gök kadar yüksek olan, varlık ülkesine ayak bastı. O gece yüce âlem baştan başa nur ile süslendi.

4.

İlāhī, Beste-i Dede*16'lı hece ölçüsü*

I

1. ʿĀlemler nūra ğarķ oldu Muḥammed toĝdıĝı gice
Mü'min münāfık farķ oldu Muḥammed toĝdıĝı gice
3. ʿArşuñ nūrı yire indi şuyuñ rengi nūra döndi
Hep şusuzlar şuya ķandı Muḥammed toĝdıĝı gice

5.

Tesbīḥ*Fe'ılātün fe'ılātün fe'ılātün fe'ilün*

I

1. N'ola cānum gibi başımda götürsem dā'im
Ḳademi resmini [ol] ḥazret-i şāh-ı rusülün
3. Gül-i gülzār-ı risālet o ḳadem şāhibidür
Aḥmedā ṭurma yüzün sür ḳademine o gülün

4. 2^b.

I

1 Hz. Muhammed doğduĝu gece ālemler nur ile doldu.
2 Hz. Muhammed doğduĝu gece mümin ve münafık ayrıldı.
3 Arşın nuru yere indi, suyun rengi nura döndü.
4 Hz. Muhammed doğduĝu gece susuz olanlar suya doydular.
5. 2^b. *Bahī Dīvānu* m. 1. (Kayaalp, 2019: 68).

I

1 Canım gibi daima başımda taşısam ne olur?
2 O peygamberler şahının ayak izini
3 O ayağın sahibi peygamberlik bahçesinin gülüdür
4 Ey Ahmet! Öyleyse durma sen de o gülün ayağına yüzünü sür.

6.

İlâhî, Beste-i Şikâri-zâde*16'lı hece ölçüsü*

1. Estagfirullâhe'l- 'Azîm mürâyînüñ işlerine
Gördi sücüd eylemedi dilberimüñ kaşlarına
- Her kaçan ol serv-i revân görsem revân olduğunu
Nîl ü Fırât beñzemeye gözlerimüñ yaşlarına
3. Şûfî bu 'aşk işüñ degül derdlere uğradur seni
Yar yüregüm kim bir nazar it bu bağrımüñ başlarına
- Gönül karanlığı gidüp ne hoş münevver olmadı
Bir nazar it dilberimüñ incü gibi dişlerine
5. Başdan ayağa neydüğün bilmediler dilberimüñ
Zâhidüñ eksik olmasun cezâları başlarına
- Seyyid Nizâmoğlu** cihan taldı cemâl-i yâr-ile
Görmediler gözler anı girmede hem düşlerine
(Kerîm Hû Rahîm Hû Mevlâm Hû)

6. **3^a**. *Seyyid Nizamoğlu Dîvânı* g. 250. (Özdemir, 1996: 233-234). Bu şiir *Dîvân*'da 7 beyittir.

¹ İki yüzünün işlerinden dolayı Allâh'tan bağışlanma dilerim. Çünkü sevdiğimin kaşlarını gördüğü hâlde ona secde etmedi.

² Ne vakit o sevgilinin yürüdüğünü görsem gözyaşlarına Nil ve Fırat bile benzeyemez.

³ Ey sufi! Bu aşk senin işin değil, seni derdlere uğratar. Yüreğimi yar, bu bağrımın yaralarına bir bak.

⁴ Gönül karanlığı gidip güzelce aydınlanmadı. Dilberimin inci gibi dişlerine bir bak.

⁵ Dilberimin ne olduğunu baştan ayağa bilmediler. Zahitlerin başlarından ceza eksik olmasın.

⁶ Ey Seyyid Nizamoğlu! Cihan yârin güzelliğiyle doldu. Gözler onu görmedi, düşlerine de girmede.

(Kerîm Hû, Rahîm Hû, Mevlâm Hû)

7.

İlahî

Mef'ülü Mefā'îlün Mef'ülü Mefā'îlün

1. 'Aşkuñla cihān beste luṭf eyle 'ināyet kıł
Derdüñle bu cān ḥaste luṭf eyle 'ināyet kıł
- Raḥmān u Raḥîmimsin sulṭān u Kerîmimsin
Gufrān u 'Azîmimsin luṭf eyle 'ināyet kıł
3. Ey raḥmeti çok Raḥmān 'ālem gözime zindān
Uçarsa kaḫesden cān luṭfeyle 'ināyet kıł
- Bülbül gibi pür-zāram dā'im durmaz aḫlaram
Daḫı kime yalvaram luṭf eyle 'ināyet kıł
5. Bî-çāreleri yād it vîrāneyi ābād it
Nûrî kuluñı şād it luṭfeyle 'ināyet kıł
(Yā Allāh Hû)

8.

Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün

1. Mefā'îḫü'l-hüdā oldı hilālüñ yā Rasūlallāh
Meşābîḫü'd-dücā nūr-ı cemālüñ yā Rasūlallāh

7. **3^a**. *Abdūlahad Nûrî ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, 71. şiir (Çelik, 1999: 121). Bu şiir *Dîvân*'da 7 beyittir.

¹ Aşkınla bütün cihan bağlanmış, lutf eyle, ihsan buyur. Derdinle bu can hasta, lutf eyle ihsan buyur.

² Sen benim Raḥmān'ımsın, Raḥîm'imsin, sultanımsın Kerîm'imsin. Gufrān'ımsın ve Azîm'imsin, lutf eyle, ihsan buyur.

³ Ey rahmeti çok olan Raḥmān! Âlem gözüme zindandır. Can kafesten uçarsa lutf eyle, ihsan buyur.

⁴ Bülbül gibi çok inlerim hiç durmadan ağlarım. Başka kime yalvarayım, lutf eyle, ihsan buyur.

⁵ Çaresizleri hatırla, viraneyi şenlendir. Nûrî kulunu sevindir, lutf eyle, ihsan buyur.
(Ey Allāh Hû)

8. **3^b**. *Kenzî Dîvânı*, g. 28, (Küçükçalık, 2016: 92). Bu şiir *Dîvân*'da 6 beyittir.

¹ Ey Allāh'ın Resulü! Hilal kaşların hidayetini anahtarları oldu. Yüzünün nuru karanlığı aydınlatan kandildir.

‘ Aceb mi her seher nāle iderse ‘ andelīb-i dil
Nevā-sāz-ı gülistāndur maḳālūñ yā Rasūlallāh

3. Yazaldan ḳalbime ḫüsnūñ kitābın ḫāzret-i Mevlā
Beni mest eyledi fikr ü ḫayālūñ yā Rasūlallāh

Ḥabībā nār-ı ḫasretle ḳuluñ **Kenzi** ḫarāb oldu
‘ İmāret eyledi ‘ id-i viṣālūñ yā Rasūlallāh

9.

Fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilün

1. Ḳala mı böyle gönül derdine em bulmaya mı
Ḳanlı yaşım silinüp yüz ü gözüm gülmeye mi

Dem olup esmeye mi bād-ı nesīm-i maḳşūd
Bülbül-i cāna o bāguñ ḫaberi gelmeye mi

3. Çün neyistān-ı ezelden kesilüp düşdi ḡarīb
Ney gibi baḡrını yüz yirde bu dil dilmeye mi

Her kimin cānına kār itdi hevā-ı ‘ aşḳuñ
Berg-i nesrīn gibi āḫir ṣararup ṣolmaya mı

² Gönül bülbülü her seherde inlerse şaşılmaz. Ey Allāh’ın Resulü! Senin sözlerin, gül bahçesinde ona şarkılar söyletiyor.

³ Ey Allāh’ın Resulü! Allāh, kalbime senin güzelliğinin kitabını yazalı beri seni düşünmek ve hayal etmek beni mest etti.

⁴ Ey sevgili! Kulun Kenzî hasret ateşiyle yıkıldı. Ey Allāh’ın Resulü! Sana kavuşmanın bayramı onu yeniden yaptı.

^{9.} 4^a.

¹ Gönül böyle kalacak mı, derdine derman bulmayacak mı? Kanlı gözyaşım silinip yüzüm ve gözüm gülmeyecek mi?

² An gelip muradımızın rüzgârı esmeyecek mi? Can bülbülüne o baḡın haberi gelmeyecek mi?

³ Mademki bu gönül ezel kamışlığından kesilip gurbete düştü, baḡrını ney gibi yüz yerden delmesin mi?

⁴ Senin aşkının hevesi her kimin canına tesir ettiyse sonunda yaban gülünün yaprağı gibi sararıp solmasın mı?

5. Pey-rev-i rehber-i tevfiķ olan erbāb-ı sülük
Hızr-veş āb-ı ħayātuñ yolını bulmaya mı

Hakķiyā yaralaruñ bir gün ola sīneñde
Merhem-i luţf-ı İlāhī ile oñulmaya mı

10.

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Ben şanurdum ‘ ālem içre hiç baña yār kalmadı
Ben beni terk eyledüm gördüm ki aġyār kalmadı

Cümle eşyāda görürdüm ħār var gülzār yok
Hep gülistān oldu ‘ ālem şimdi hiç ħār kalmadı

3. Gice gündüz zār u efġān eyleyüp iñlerdi dil
Bilmezem noldı kesildi āh-ile zār kalmadı

Gitdi keşret geldi vaĥdet ħalvet oldu dostile
Hep Ħak oldu cümle ‘ ālem şehr ü bāzār kalmadı

5. Dīn diyānet ‘ ādet ü şöhret kamu vardı bile
Ey **Niyāzī** noldı sende ħayd-ı dindār kalmadı

⁵ Allāh’ın yardımına rehber olanların izinden giden tarikat mensupları, Hızır gibi ābıhayatın yolunu bulmazlar mı?

⁶ Ey Hakkī! Gönlündeki yaralar, günün birinde İlāhi lütfun merhemiyile şifa bulmaz mı?

¹⁰ 4^a. *Niyāzī-i Mısrī Dīvānı*, 40. şiir (Bilginer, 1976: 69).

¹ Ben âlemde bana hiç yār kalmadı sanırdım. Ben beni terk ettim, artık başkalarının da kalmadığını gördüm.

² Her şeyde dikenin olduğunu, gülün olmadığını görürdüm, Şimdi âlem hep gül bahçesi oldu, hiç diken kalmadı.

³ Gönül, gece gündüz ağlayıp feryat ederek inlerdi. Şimdi ne oldu bilmem, āh ile inleme kalmadı, kesildi.

⁴ Çokluk gitti, birlik geldi, dost ile baş başa kalındı. Şehir de pazar da kalmadı, bütün âlem hep Hak oldu.

⁵ Ey Niyāzī! Din, diyānet, âdet ve şöhret hepsi de vardı. Ne oldu, sende dindarlık tasası kalmadı.

ZİREFKEND

11.

İlahî

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe 'ülün

1. ' Āriflere esrār-ı Hudādan haberim var
' Āşıklara dildār-ı beķādan haberim var
- Ey firķat odına yanuban bağrı göyünen
Gel kim yaraña dürlü devādan haberim var
3. Gel ulu iseñ sözlerime tüt ķulađıñ kim
Cān bağş idici nefh-i Hudādan haberim var
- Ādem yüzi ol yüze muķābil didi Aħmed
Bu sözde olan remz ü ĩmādan haberim var
5. Gir mekteb-i ' irfāndan oķı ādemüñ ' ilmin
' Ālemlere bu ' ilm-i künādan haberim var
- Vechinde yedi Fātiħa āyātı yazılmış
Ādemdeki āyāt-ı hüdādan haberim var
7. Ādemde bulup vech-i İllāhīyi **Niyāzī**
Ol mecmā' -ı evřāf-ı ' amādan haberim var

¹¹. 9^b. *Niyāzī-i Mısrī Dıvānı*, 145. şiir (Bilginer, 1976: 159).

¹ Āriflere Allāh'ın sırlarından haberim var. Āşıklara ebedī sevgiliden haberim var.

² Ey ayrılık ateşinde yanıp bağrı yanan! Yarana türlü ilaçlardan haberim var, gel.

³ Gel, ulu isen sözlerimi dinle. Can bağışlayan Hudā'nın nefesinden haberim var.

⁴ Hz. Ahmed, "İnsan yüzü o yüze karşı karşıyadır" dedi. Bu sözdeki işaret ve imādan haberim var.

⁵ İrfan mektebine gir, insanın ilmini oku. Bütün âleme bu künye/isim ilminden haberim var.

⁶ Yüzüne yedi Fātiħa ayeti yazılmış. İnsandaki hidayet âyetlerinden haberim var.

⁷ Niyāzī, Allāh'ın tecellisini insanda buldu. O yokluk âleminin vasıflarının toplandığı o mecmuadan haberim var.

PENÇGĀH

12.

Tesbīḥ-i Şerīf

?

1. Yā Rasūlallāh cemālūñ keşefe'd-dücā degül mi
Ḥabībā senūñ kelāmuñ belāğa'l- 'ulā degül mi

İki bergüzīde aduñ senūñ ey ḥabīb-i Raḥmān
Biri Aḥmed Muḥammed biri Muştafā degül mi
(Ne 'aceb şafā degül mi)

13.

İlāhī, Beste-i Dede

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

1. Bu gülşende hezār-ı bī-nevāyam yā Rasūla'llāh
Velī āzürde-i ḥār-ı cefāyam yā Rasūla'llāh

N'ola olsam devā-cüyende-i dārū-yı iḥsānuñ
Esīr-i derd-i 'ışka mübtelāyam yā Rasūla'llāh

3. Nigāh-ı şefkatūñden ben ġarīb ü zārı dūr itme
Yoluñda ben de kemter ḥak-i pāyam yā Rasūla'llāh

Kerem kıllıḫ u iḥsānuñla dil-şād eyle ben zārı
Nahīfīyem қаpuñda bir gedāyam yā Rasūla'llāh

¹². **10^b**.

¹ Ey Allāh'ın Resulü! Senin yüzünün güzelliği karanlıkları aydınlatan değil mi? Ey sevgili! Senin sözün yüksek derecelere ulaşan değil mi?

² Ey Allāh'ın sevgilisi! Senin iki seçkin adından biri Ahmed Muhammed, diğeri Mustafa değil mi?

¹³. **10^b**. *Nahīfī Süleyman Efendi (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nun Tenkitli Metni)*. g. 426 (Aypay, 1992: 429). Bu şiir *Dîvân*'da 7 beyittir.

¹ Ey Allāh'ın Resulü! Bu gül bahçesinde nasipsiz bülbülüm. Öyle ki cefa dikenlerinden incinmişim.

² Ey Allāh'ın Resulü! Aşk derdinin müptelasıyım, senin lütfunun ilacını arayana çare olsam şaşılmaz.

³ Ey Allāh'ın Resulü! Benim gibi garib ve demansız, şefkatli bakışından mahrum etme. Ben de senin yolunda değersiz bir kulum.

⁴ Ey Allāh'ın Resulü! Nahīfī'yim, senin kapında bir dilenciyim. Bana lütuf ve ihsanıyla iyilik et ve beni sevindir.

NİKRİZ

14.

İlahî

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

I

1. Ey Hudādan luṭf u iḥsān isteyen
Mevlid-i pāk-i Rasūlu'llāha gel
3. Cennet içre ḥūr u ḡilmān isteyen
Mevlid-i pāk-i Rasūlu'llāha gel

II

1. Ol rasülün ṭoḡdıḡı şeb bî-gümān
Leyle-i ḡadre müşābihdür hemān
3. Bulmaḡ istersen cehennemden emān
Mevlid-i pāk-i Rasūlu'llāha gel

III

1. Na' t-i pākin cān-ı dilden diñle sen
Maḡz-ı nūr-ı Ḥaḡdır ol zāt-ı ḡasen
3. Oldıḡınca dünyāda saḡ u esen
Mevlid-i pāk-i Rasūlu'llāha gel

¹⁴. 13^b.

I

- 1 Ey Allāh'tan lütuf ve ihsan isteyen
- 2 Allāh Resulünün mübarek mevlidine gel.
- 3 Cennet içinde hūri ve ḡılman isteyen
- 4 Allāh Resulünün mübarek mevlidine gel.

II

- 1 O Resulün doğduḡu gece şüphesiz
- 2 Ancak Kadir gecesine benzer
- 3 Cehennem kurtulmak istersen
- 4 Allāh Resulünün mübarek mevlidine gel.

III

- 1 Sen mübarek na'ti canı gönülden dinle
- 2 O güzel yüzlü kimse Allāh'ın nurunun ta kendisidir
- 3 Dünyada saḡ ve saḡlam oldukça
- 4 Allāh Resulünün mübarek mevlidine gel.

IV

1. Meclis-i mevlüdda ey **Valî** müdām
Ol Rasûle vir şalât-ile selam
3. Cennet-i a' lāda isterseñ maķām
Mevlid-i pāk-i Rasûlu'llāha gel

PESENDİDE**15.**

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

1. Reh-i ' aşkıñda bî-şabr u şekîbim yā Rasûla'llāh
Seni her kim severse ben raķîbim yā Rasûla'llāh

Gözüm eşkile māl-ā-mal göñlüm ' aşkile memlū
Ba' idim şuretā ma' nen qarîbim yā Rasûla'llāh
3. Debistān-ı haķîkatde olup şākird-i nā-ķābil
Velî fenn-i mecāzîde edîbim yā Rasûla'llāh

Rızā vü zühd ü takvāda hemān levḥ-i derün sāde
Haḫāda şafḥa-i pür-naķş u zîbim yā Rasûla'llāh
5. Karîñ eyle gül-i güş-ı kabûle nāle-i şevķim
Riyāz-ı midḫatiñde ' andelîbim yā Rasûla'llāh

IV

¹ Ey Vâlî! Mevlid meclisinde devamlı

² Resule salat ve selam ver

³ En yüksek cennette makam istersen

⁴ Allāh Resulünün mübarek mevlidine gel.

¹⁵ **15^b**. *Yahyâ Nazîm Dîvânı*, g. 652. (Çakır, 2018: 1026-1027). Bu şiir *Dîvân*'da 10 beyittir.

¹ Ey Allāh'ın Resulü! Aşkının yolunda sabırsızım. Her kim seni severse ben ona rakibim.

² Ey Allāh'ın Resulü! Gözüm yaşla dolup taşı, gönlüm aşkla doldu. Görünüşte uzağım, mânâca yakını.

³ Ey Allāh'ın Resulü! Hakikat okulunda yeteneksiz bir öğrenciyim. Ama mecaz ilminde yazarım.

⁴ Ey Allāh'ın Resulü! Rıza, zühd ve takvâda kalp levhası ancak sadedir. Hatada, süs ve nakış dolu bir sayfayım.

⁵ Ey Allāh'ın Resulü! Seni övmenin bahçelerinde bülbülüm. Hevesimin iniltisini güle benzeyen kulağına kabul et/yaklaştır.

N'ola şerh eyledikçe vaşfını cezb-i kulüb itsem
Seniñ bīmārın olmuşken tabībim yā Rasūla'llāh

7. **Nazīm**-āsā olup şīrīn-mezāk-ı lezzet-i na' tūñ
Zübābım mā'il-i şehd ü zebībim yā Rasūla'llāh

Revādur ṭālī' imde devlet-i evşāfīñ el virse
Felekde mazhar-ı keffü'l-ḥaṭībim yā Rasūla'llāh

MĀHŪR

16.

İlāhī, Beste-i Li-muharririhi

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Hüviyyet tahtınuñ şāhı gönüldür yā Rasūla'llāh
Bu iklīmüñ şehinşāhı gönüldür yā Rasūla'llāh

Muhakkak iktibās-ı nūr ider şems-i risāletden
Velāyet burcunuñ māhı gönüldür yā Rasūla'llāh

3. Du' ā-yı şubḥ-gāh-ı ehl-i dildür maṭlabım zīrā
Meded-ḥāh-ı seher-gāhı gönüldür yā Rasūla'llāh

Ma' iyyet hücreinde maḥrem-i esrār u vaḥdetdür
Ḥarīm-i li ma'allāhi gönüldür yā Rasūla'llāh

⁶ Ey Allāh'ın Resulü! Senin vasfını açıkladıkça kalpleri cezbetsem ne olur? Ben senin hastan iken doktorum.

⁷ Ey Allāh'ın Resulü! Nazīm gibi, lezzetli na'tinin tadına, kuru üzüm ve bala meyletmiş bir sineğim.

⁸ Ey Allāh'ın Resulü! Felekde hatibin eline ulaşan benim. Senin vasıflarının büyüklüğü bana bahtımda yardım etse uygundur.

¹⁶. **16^b**. *Neccār-zāde Rızâ Dîvânı'nın Edisyon Kritiği* g. 77. (Özdemir, 1999: 159).

¹ Ey Allāh'ın Resulü! Hakikat tahtının padişahı gönüldür. Bu ülkenin padişahlar padişahı gönüldür.

² Ey Allāh'ın Resulü! Peygamberlik güneşi, muhakkak ışığından faydalanır. Velilik burcunun ayı gönüldür.

³ Ey Allāh'ın Resulü! İsteğim, gönül ehlinin sabah vakti duasıdır, zirâ seher vaktinde yardım isteyen gönüldür.

⁴ Ey Allāh'ın Resulü! Arkadaşlık hücreinde birlik ve sırların mahremidir. "Benim **Allāh ile** öyle anlarım olur ki ne bir mukarreb melek, ne de gönderilmiş bir nebi öyle bir yakınlığı elde edebilir." harimi gönüldür.

5. Muṭalsam nüṣḥa-i kenzü'l-ḥakāyık vaṣf-ı zātuñda
Fe va'llāhi ve bi'llāhi gōñüldür yā Rasūla'llāh

Dil-i gümrāhı hem-rāh eyle erbāb-ı dile çünkim
Rızā dergāhınuñ rāhı gōñüldür yā Rasūla'llāh

17.

İlahī, Beste-i [...]

Mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün

I

1. Eyā rehber olan rāh-ı vişāle
Muḥammed Muṣṭafā sultān-ı kevneyn
3. Senüñle irdiler nūr-ı cemāle
Muḥammed Muṣṭafā sultān-ı kevneyn

II

1. Ki ol taht-ı risālet şāhı sensin
Gōñül iqlīminüñ çün māhı sensin
3. Şefā' at ḥ'āhınuñ dergāhı sensin
Muḥammed Muṣṭafā sultān-ı kevneyn

⁵ Ey Allāh'ın Resulü! Senin zatının vasfında Kenzü'l- Hakāyık'ın nüshası sihirlidir. Vallāhi ve billāhi gōñüldür.

⁶ Ey Allāh'ın Resulü! Yolunu kaybetmiş gönlü, gönül sahiplerine yoldaş kıl. Çünkü Rızā dergāhının yolu gōñüldür.

¹⁷. **16^b.**

I

- 1 Ey kavuşmanın yoluna rehber olan
2 İki âlemin sultanı Muhammed Mustafa
3 Güzelliğin nuruna seninle ulaştılar
4 İki âlemin sultanı Muhammed Mustafa

II

- 1 O peygamberlik tahtının padişahı sensin
2 Sen gönül diyarının ayı gibisin
3 Şefâat isteyenlerin dergāhı sensin
4 İki âlemin sultanı Muhammed Mustafa

III

1. Hâbîb-i hâzret-i Yezdân Muḥammed
Yoluñda sâlikiñdür bu **Dervîş Ahmed**
3. Ne var ‘afv it kuşürin eyleme red
Muḥammed Muştafâ sultân-ı kevneyn

18.

İlahî

Mef’ûlü mefâ’îlün fe’ûlün

1. Ayırma beni senden Yaradan
Düşüp ölürüm ben bu yaradan

Öldiğim için ğam mı çekerem
Alur cânımı bir gün Yâradan
3. Varam yüz sürem şeyh işigine
Bir hırka giyem yüz biñ pâreden

Ağlama direm şol gözlerime
Kıan yaş akıdur akdan kıaradan
5. ‘**Âşık Yûnusun** budur maqşûdı
Alup yârini çıka aradan

III

¹ Allâh’ın dostu Muhammed
² Bu Dervîş Ahmed senin yolunun yolcusudur
³ Kusurunu affet ne var reddetme
⁴ İki âlemin sultanı Muhammed Mustafa
^{18.} **16^b**. *Yûnus Emre Dîvânı*, 284.şiiir(Tatçı, 2005: 274, 275). Bu şiiir *Dîvân*’da 8 beyittir.

¹ Allâh’ım beni senden ayırma. Ben bu yara ile düşüp ölürüm.
² Öldüğüm için üzülür müyüm? Yaradan bir gün canımı alır.
³ Şeyh eşiğine gideyim, yüz süreyim. Yüz bin parçadan bir hırka giyeyim.
⁴ Şu gözlerime ağlama derim. Akından karasından kanlı yaş akıtır.
⁵ Âşık Yûnus’un maksadı budur. Yârini alıp aradan çıksın.

19.

İlahî, Beste-i Dede*Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün*

1. Aldıñ mı göñül ħüsn ile yektâ ħaberin sen
Duyduñ mı hem ol Yûsuf-ı zîbâ ħaberin sen

Yûsuf yolına ağlayan ancak dime Ya'ķûb
İşitdûñ anı noldı Züleyhâ ħaberin sen

3. Bülbüllere de şorma yürî ħâlet-i 'aşkı
Pervânededen al gizlice tenhâ ħaberin sen

Dağlar dahı dayanmaz anuñ yüzine karşı
'Âlimlere şor Tûr ile Mûsâ ħaberin sen

5. Lâhût ile nâsûtı göñül añladı ise
Mısrî aña şor kâf ile ankâ ħaberin sen

20.

İlahî*Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*

1. İñilerim dün ü günü derdi olanlar iñiler
Düşmüşem 'aşkuñ odına oda yananlar iniler

Görme misin şuyı kim dost yüzini görmek için
Her seher her yaña tırmaz akıp çağlar iniler

¹⁹. **17^a**. *Niyâzî-i Mısrî Dîvânı*, 101. şiir (Bilginer, 1976: 123). Bu şiir *Dîvân*'da 12 beyittir.

¹ Gönül güzelliği ile eşsiz haberini aldım mı? Hem o güzel Yûsuf'un haberini duydun mu?
² Yûsuf'un yoluna ağlayan ancak Yakub'u söyleme. Züleyhâ'nın haberi ne oldu? Sen onu duydun.

³ Aşkın hâlini bülbüllere sorma, yürü. Sen pervaneden gizlice ve tenhada haberi al.

⁴ Onun yüzüne karşı dağlar bile dayanmaz. Sen Tûr ile Mûsâ'nın haberini âlimlere sor.

⁵ Gönül, lâhut ile nâsutu anladiysa, Mısrî, sen ona kâf ile ankânın haberini sor.

²⁰. **17^b**. *Âşık Yûnus Dîvânı*, 26. şiir (Tatcı, 2005: 33, 34). Bu şiir *Dîvân*'da 9 beyittir.

¹ Gece gündüz inlerim, derdi olan inler. Aşkın ateşine düşmüşüm, ateşe yananlar inler.

² Dost yüzünü görmek için akan suyu görmez misin? Her seherde her yana akıp çağlar durmaz, inler.

3. Gösterür kendözini perdeden ol şāhib-cemāl
 Kaynadur ‘ aşıkların yüregın dağlar iniler

Ağla ey gözlerim ağla bunda gelen gülmedi
 Bu fenā dünyā elinden nice merdān iniler

5. Gösterir kendüzini pinhāna urmuş özini
 Gören ol dost yüzini gözleri ağlar iniler

Ben n’ideyim ‘ ömrüm itürdim işledüm nice günāh
 Şuçlıyım Hāđ huzūrunda suçlı olan iniler

7. Derd-mend bīçāre **Yūnus** yaralıdır Hāđ bilür
 Her seğer yarasını şeyhine söyler iniler

DÜGĀH

İtse tađrīr-i dügāh ile kalem
İki telliye döner şakđ-ı kalem *

21.

Tevşīh, Beste-i Niznām Yūsuf
Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Ey şehensāh-ı serīr-i enbiyā vü evliyā
 Sipeh-sālār-ı hayl-i etkıyā vü aşfiyā

Ey vücūd-ı pāk ey nūr-ı muşavver pür-ziyā
 Mevlid-i sulţān-ı kevneyn-i Muğammed Muştafā

³ O güzel yüzün sahibi kendisini perdeden gösterir. Âşıkların yüregini kaynatır, dağlar inler.
⁴ Ağla ey gözlerim ağla, buraya gelen gülmedi. Bu fāni dünyanın elinden nice yiğitler inler.
⁵ Kendisini gösterir, içini gizler. O dost yüzünü görenin gözü ağlar, inler.?
⁶ Ben ne yapayım ömrümü bitirdim, çok günah işledim. Hak huzurunda suçluyum, suçlu olan inler.

⁷ Dertli, çaresiz Yūnus yaralıdır, Hak bilir. Her seherde yarasını şeyhine söyler, inler.

* Kalem dügāh ile yazsa, kalemin parçası iki telliye döner.

21. 22^b.

¹ Ey evliyā ve enbiyānın tahtının şahlar şahı! Ermişler ve müttekiler güruhunun başkomutanı!
² Ey temiz vücud! Ey ışıkla dolu bir şekle konulmuş nur! İki âlemin sultanı Hz. Muhammed Mustafa’nın mevlidi.

22.

Tevşih, Beste-i Nâyî ‘Osmân Dede*Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün*

1. Yâ hafıyye’l hüsni beyne’n-nâsi yâ nûra’d-dücâ
Ente şemsü’l-ḥaḳ yehfî beyne şa‘ şâ‘i’ḍ-ḍuhâ

... *Rabbü’l’arşi yahfî hüsnihi mi’n-nefsihi*
Ġayretün minhü ‘alâ zâkil-kemâli’l-müntehâ

3. Eş-şalâtü ve’s-selâm ey nûr-ı zât-ı Kibriyâ
Eş-şalâtü ve’s-selâm ey ḥaḳ Muhammed Muştafâ

23.

İlâhî, Beste-i Şâdıḳ Efendi*Mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe ‘ülün*

I

1. Seherlerde eser bād-ı tecellî
Uyan hey gözlerim vaḳt-i seherde
3. Açılır gonce-i iḥsân-ı külli
Uyan hey gözlerim vaḳt-i seherde

22. 22^b.

¹ Ey insanların arasındaki gizli güzelliklerin sahibi, ey karanlıkların nûru! Sen sabahın parıltısı arasında gizli olan hakkın güneşisin.

² ...

³ Salât ve selâm sana, ey nûr-ı zât-ı Kibriyâ! Salât ve selâm sana ey hak Muhammed Mustafa!

23. 22^b.

I

¹ Kader rüzgârı, seher vakti eser
² Hey gözlerim! Seher vaktinde uyan
³ Bütün iyiliklerin gencası açılır
⁴ Hey gözlerim! Seher vaktinde uyan.

- II
1. Seherdür ehl-i ‘aşkuñ cilvegāhı
Seherdür ehl-i derdün vaqt-i āhı
3. Seherdür cümle vaqtün pādīshāhı
Uyan hey gözlerim vaqt-i seherde
- III
1. Tecellī bāğına girmek dilersen
Ḥaḳīḳat güllerin dirmek dilersen
3. Cemāl-i ḥazreti görmek dilersen
Uyan hey gözlerim vaqt-i seherde
- IV
1. Ḥicāb-ı ḡafleti kaldır aradan
Uyursun sen uyumaz ol Yaradan
3. Görünsün vech-i bākī her aradan
Uyan hey gözlerim vaqt-i seherde
- V
1. Yuyanlar çeşm-i nergisden bu ḥābı
Seher vakti görürler āfitābı
3. İşit gel ḳavl-i **Ḥaḳḳī**den ḥitābı
Uyan hey gözlerim vaqt-i seherde

-
- II
- 1 Aşk ehlinin görüdüğü vakit seherdir
2 Dert ehlinin feryat vakti seherdir
3 Bütün vaktin padişahı seherdir
4 Hey gözlerim! Seher vaktinde uyan.
- III
- 1 Tecellî bağına girmek dilersen
2 Hakikat güllerini toplamak istersen
3 Hazretin güzelliğini görmek istersen
4 Hey gözlerim! Seher vaktinde uyan.
- IV
- 1 Gaflet perdesini aradan kaldır
2 Sen uyursun, O Yaradan uyumaz
3 Ebedî yüz her aradan görünsün
4 Hey gözlerim! Seher vaktinde uyan.
- V
- 1 Nergisin gözünden bu uykuyu yıkayanlar
2 Seher vakti güneşi görürler
3 Hakkî'nin sözünden hitabı duy, gel
4 Hey gözlerim! Seher vaktinde uyan.

24.

İlâhî, Beste li- nāmıkhî*Müstef' ilün Müstef' ilün*

I

1. Gel halka-i tevḥīde gir
Allāh Hū yā hū diyü
3. Zāhir ola sırr-ı zamīr
Allāh hū yā hū diyü

II

1. Ey tālib-i her mā-sebaḳ
Olsun saña benden sebaḳ
3. İde zuhūr esrār-ı Haḳ
Allāh hū yā hū diyü

III

1. ‘ İlme’l-yakîn ‘ ayne’l-yakîn
Ma’ lüm ola bî-ân u ĩn
3. Māhiyyet-i haḳḳa’l-yakîn
Allāh hū yā hū diyü

²⁴. **23^a**. *Neccâr-zâde Rızâ Dîvânı'nın Edisyon Kritiği* g. 231. (Özdemir, 1999: 367). Bu şiir *Dîvân*'da gazel şeklindedir.

I

- 1 Gel, tevhid halkasına gir
2 Allâh hu ya hu diyerek
3 Kalbin sırrı açığa çıksın
4 Allâh hu ya hu diyerek.

II

- 1 Ey gemişe talib olan
2 Benden sana ders olsun
3 Allâh'ın sırları meydana çıksın
4 Allâh hu ya hu diyerek.

III

- 1 İlme'l- yakîn ayne'l- yakîn
2 Ayrıntısız bilinsin
3 Hakku'l- yakînin özü
4 Allâh hu ya hu diyerek.

IV

1. Āyīne-i dilden keder
Meclā-yı zıkr ile gider
3. Qalbe şafā vir ey püser
Allāh hū yā hū diyü

V

1. Şākir olur meşkūr olur
Zākir olur mezkūr olur
3. Ādem ser-ā-ser nūr olur
Allāh hū yā hū diyü

VI

1. Ey bülbül-i bāğ-ı **Rızā**
Nālān olup şubḥ u mesā
3. Gül şevḳine eyle nidā
Allāh hū yā hū diyü

IV

- 1 Keder, gönül aynasından
2 Zikir aynasıyla gider(?)
3 Ey oğul! Kalbe huzur ver
4 Allāh hu ya hu diyerek.

V

- 1 Şükreden olur teşekküre lâyıḳ olur
2 Zikreden olur, anılır
3 İnsan baştan başa nur olur
4 Allāh hu ya hu diyerek.

VI

- 1 Ey Rızâ bağımın bülbülü
2 Sabah akşam inleyip
3 Gülün neşesiyle seslen
4 Allāh hu ya hu diyerek.

25.
İlahî

5'li hece ölçüsü

I

1. Vakt-i seherde
Açılır perde
3. Düşüğüm yerde
Dermân sendedir

II

1. Nefs-i zâlimi
Gözle hâlîmi
3. Şundum elimi
Dermân sendedir

III

1. Menem bî-çâre
Kaldım âvâre
3. Düşüm ne çâre
Dermân sendedir

²⁵. **23^a**. *Bolulu Şeyh Himmet ve Divânçesi, İlahiyyât* (Yetkin, 2016: 79).

I

- 1 Seher vaktinde
2 Perde açılır
3 Düşüğüm yerde
4 Derman sendedir.

II

- 1 Zâlim nefis
2 Hâlîmi gözetle
3 Elimi uzattım
4 Derman sendedir.

III

- 1 Çaresiz benim
2 Perişan kaldım
3 Düşüm ne çare
4 Derman sendedir.

IV

1. Düşmüşüm kaldır
Minnetim oldur
3. Ağlarım güldür
Dermān sendedir

V

1. **Dervīş Himmete**
Çāre vuşlata
3. Derd-i firqate
Dermān sendedir

26.

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

1. Gel ey sālīk diyem bir söz ki haq̄dır
İşidür haq̄kı ol kim haq̄ kulak̄dur

Hadīs-i haq̄dur u haq̄q̄ söz haq̄īkat
Egerçi söyleyen dildir dudak̄dur

3. Şular ki geçmedi cān u cihāndan
Ne tıydu ' aşkı vü ne duyacak̄dur

IV

- 1 Düşmüşüm kaldır
2 Şükürüm odur
3 Ağlarım güldür
4 Derman sendedir.

V

- 1 Dervīş Himmet'e
2 Çare kavuşmaya
3 Ayrılık derdine
4 Derman sendedir.
26. **23^b.**

1 Ey Allāh yoluna giren kişi! Gel de sana gerçek bir söz söyleyeyim. Gerçekleri ancak gerçek kulak sahibi olan duyar.

2 Her ne kadar söyleyen dil ve dudak olsa da, doğru sözdür ve doğru söz hakikattir.

3 Dünya sevgisinden ve nefsinin isteklerinden vazgeçemeyenler, Allāh aşkını ne duydu ne de duyacaktır.

Münevver olamaz zühd ile zāhid
Sefer ehli degüldür oturağdur

5. Kıalanlar zühd ü takvāda muğarrer
Anuñ yiri kıarañu bir bucağdur

Şi'ār-ı 'āşıkı benden şorarsañ
Cünün u āh u vāh ağlamağdur

7. Gerekmez 'āşığa keşf ü kerāmet
Ki 'āşık olana bunlar tuzacağdur

Anuñ 'aşkuñda iken ğayra bakma
Şağın kim 'āşığına ol kıyağdur

9. Şarāb-ı 'aşkı içmiş **Sünbülī** çün
Velīkin mest iden şol şoñ ayacağdur

27.

11'li hece ölçüsü

I

1. Bir ismi Muştafā bir ismi Ağmed
Allāhümme şalli 'alā Muğammed
3. Rūz-ı mağşerde ide bize meded
Allāhümme şalli 'alā Muğammed

⁴ Zahid, kuru kuruya ibadet etmekle bilgi ve görgü sahibi olamaz. Yolculuk ehli değildir, sâbittir.

⁵ Zühd ve takvâda karar kılanların yeri karanlık bir köşedir. ?

⁶ Âşığın alâmetlerini benden sorarsan, delilik, ah vah edip ağlamaktır.

⁷ Âşığa keşif ve kerâmet gerekmez. Âşığa bunlar tuzaktır.

⁸ Ona âşikken başkasına bakma, uzak dur. O, âşığına yaptığın iyiliktir.

⁹ Sünbülî, aşk şarabını içmiş ama onu sarhoş eden şu son kadehtir.

^{27.} 23^b.

I

- 1 Bir ismi Mustafa bir ismi Ahmed
2 Allāhümme salli alā Muhammed
3 Mağşer günü bize yardım etsin
4 Allāhümme salli alā Muhammed.

II

1. Nā'il olam dirseñ eger vuslata
Gel teveccüh it cenāb-ı ' İzzete
3. Vir şalavāt rūḥ-ı pāk-i ḥazrete
Allāhümme şalli 'alā Muḥammed

III

1. Nūrı anuñ ḳalbūñi pür-nūr ider
Zikri göñül mülkini ma' mūr ider
3. Çok şalavāt ādemi mesrūr ider
Allāhümme şalli 'alā Muḥammed

IV

1. Qoy muḥabbet ' üdı yansun micmere
Cān mu' aṭṭar ola müşk ü ' anbere
3. Gel şalavāt virelim peygambere
Allāhümme şalli 'alā Muḥammed

V

1. Geldi ṭoldı nūr ile bu kā'ināt
Ümmeti olan ḳamu buldı necat
3. Fahr-ı ' ālem Muḥammede şalavāt
Allāhümme şalli 'alā Muḥammed

II

- 1 Eğer vuslata ulaşayım dersen
2 Gel, Allāh'a yönel
3 Peygamberimizin temiz ruhuna salavat oku
4 Allāhümme salli alā Muhammed.

III

- 1 Onun nuru senin kalbini nurla doldurur
2 Onun zikri gönül âlemini güzelleştirir
3 Çok salavat insanı mutlu eder
4 Allāhümme salli alā Muhammed.

IV

- 1 Muhabbet udunu buhurdanlığa koy, yansın
2 Can misk ve anberle güzel koksun
3 Gel, peygambere salavat verelim
4 Allāhümme salli alā Muhammed.

V

- 1 Geldi, âlem nurla doldu
2 Onun ümmeti olan hep kurtuluş buldu
3 Âlemin övünme kaynağı Muhammed'e salavat
4 Allāhümme salli alā Muhammed.

VI

1. Dervîş **Mūsā** hâliş eyle niyetüñ
Emrine imtişâl eyle hazretüñ
3. İşte budur toğrı yolu cennetüñ
Allāhümme şalli ‘alā Muḥammed

28.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Ḥayra maḫdem ey gurūh-ı enbiyānuñ aḫdemi
Ḥazret-i Ḥaḫḫuñ sa‘ādetle ḥabīb-i ekremi

Mevlid-i pāküñ ṭulū‘-ı āfitāb-ı feyz-i Ḥaḫ
Vaḫt-i teşrîfüñ şeref-yāb itdi bezm-i ‘ālemi

3. ‘Āleme nūr-ı zuhūruñ ‘illet-i ġā’iyedür
Maḫzar-ı esrār-ı esmā ḫıldı sırr-ı Ādemi

Pādişāhā ne sa‘ādetdür maḫām-ı ḫizmetüñ
Ḥāk-i pāyuñ cevher-i ‘aşkūn medār-ı elzemi

5. Zıkr ü fikründür **Lebībāya** ḫayāt-ı cāvidān
İsm-i pākünde bulur esrār-ı ism-i a‘zāmı

VI

- 1 Derviş Musa niyetini samimi kıl
2 O hazretin emrine uy
3 İşte cennetin doğru yolu budur
4 Allāhümme sallı alā Muhammed.
28. 24^a.

- 1 Ey cemaât! Hayra geliş, enbiyanın önde gelenleri! Allâh’ın cömert dostu mutlulukla. ?
2 Senin mübarek mevlidin Allâh’ın bereket güneşinin doğuşudur. Senin şerefleendirme vaktin, âlemin meclisine şeref kazandırdı.
3 Görünüşünün nuru, âleme sebeptir.
4 Ey padişah! Hizmet yerin ne mutludur. Ayağının toprağı, aşkının cevheri, en lüzumlu sebebi.
5 Ey Lebîb! Ebedî hayat, senin zikir ve fikrindir. Senin temiz isminde, çok büyük isimlerin sırlarını buldu.

29.

Maḳām-ı Dügāh

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

1. Kible-i ehl-i şafā oldı cenāb-ı Muştafā
Ka' be-i kūy-ı vefā oldı cenāb-ı Muştafā
- Leyletü'l-İsrā Haremnden eyleyüp geşt ü güzār
Zulmet-efrüz-ı ducā oldı cenāb-ı Muştafā
3. Rif' at-ile ḥākden eflāke mi' rāc eyledi
Pertev-endāz-ı semā oldı cenāb-ı Muştafā
- Sidre oldı ḳāmet-i ṭübāsınuñ āvāzesi
Servere müntehā oldı cenāb-ı Muştafā
5. Eyledi ḥalvet-serāy-ı *lī ma' allāha* nüzül
Şem' -i cem' -i Kibriyā oldı cenāb-ı Muştafā
- Ḳābe ḳavseyne nişān oldı kemān ebrūları
Menzil-i ḳurbet-serā oldı cenāb-ı Muştafā
7. Kaşr-ı *mā evḥāda* gördi zāt-ı vahdet güllerin
Bülbül-i bāğ-ı liḳā oldı cenāb-ı Muştafā

²⁹. 24^a. *Neccār-zāde Rızā Dîvânı'nın Edisyon Kritiği*, k. 11. (Özdemir, 1999: 233, 234). Bu şiir *Dîvân*'da 17 beyittir.

¹ Hz. Muhammed Mustafa, huzur ehlinin kiblesi ve vefa köyünün Kâbe'si oldu.

² Hz. Muhammed Mustafa, Miraç gecesi Harem'de gezip dolaşarak gecenin karanlığını aydınlattı.

³ Hz. Muhammed Mustafa, yücelikle topraktan(yerden) göklere yükseldi, gökyüzüne ışık saçtı.

⁴ Tübâ ağacının sesi Sidre oldu. Hz. Muhammed Mustafa, son önder oldu.

⁵ Hz. Muhammed Mustafa, Allâh'ın meclisinin nuru oldu. "Benim **Allâh ile** öyle anlarım olur ki ne bir mukarreb melek, ne de gönderilmiş bir nebi öyle bir yakınlığı elde edebilir." tenha sarayına

⁶ "İki yay aralığı kadar hatta daha yakın oldu." (Necm 53/9) keman kaşları işaret oldu.

⁷ "Kuluna vahyedeceği şeyi vahyetti." (Necm 53/10) köşkünde vahdet zâtının güllerini gördü. Kavuşma bağının bülbülü, Hz. Muhammed Mustafa oldu.

Hādī-yi rāh-ı rızā oldı cenāb-ı Muşţafā
Muşţafāya reh-nümā oldı cenāb-ı Muşţafā

Ger teğannī ide āheng-i şabā
Devħa-i dilde olur ğonce-küşā*

ŞABĀ

30.

Tesbīħ-i Şerīf, Beste-i Zākır Haḫīb

14'lü hece ölçüsü

1. *Yā Allāh yā Raḫmān yā 'Alīm yā 'Allām*
Yā Sultānu yā Sübhān yā ze'l-luḫfu ve'l-iḫsān

Ente'l Kayyūm ellezī lā-yemūtu lā yenām
Rabbenā yā rabbenā teḫabbel minne's-şıyām

31.

İlāhī

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

I

1. Ravzaña çün yüz süren bulur amān
 El-amān ey faḫr-ı 'ālem el-amān
 3. Her gelen dil-ḫaste bulur tāze cān
 El-amān ey faḫr-ı 'ālem el-amān

⁸ Hz. Muhammed Mustafa, hoşnutluk yolunda hidayet edendir, Mustafa'ya da kılavuzdur.

* Eğer sabanın nağmesiyle şarkı söylerse gönül ağacında gonca açar.

³⁰ **27^b.**

¹ Ey Allāh, ey Raḫmān, ey Alīm, ey Allām! Ey Sultān, ey Sübhān, ey lütuf ve ihsan sahibi!

² Sen ölmeyen, uyumayan Kayyūm'sun! Rabbimiz, ey Rabbimiz! Oruçları bizden kabul et!

³¹ **27^b.**

I

¹ Senin ravzana (kabrine) yüz süren kurtuluş bulur

² Medet Ey Muhammed (s.a.v) medet

³ Her gelen gönlü hasta (âşık) taze bir nefes bulur

⁴ Medet Ey Muhammed (s.a.v) medet.

II

1. Oldum ‘aşkuñla diyārımdan cüdā
Tā duḥūl-ı ravzaña olam sezā
3. Ḥamdüli’llāh Ḥaḫ naşīb itdi baña
El-amān ey faḫr-ı ‘ālem el-amān

III

1. Eyleseñ luḫfuñla bir kerre nazār
Hiç derūnumda ḫalūr mı bir keder
3. Ḳı1 şefā‘ at Ḥaḫdan nūr-ı başār
El-amān ey faḫr-ı ‘ālem el-amān

IV

1. Anda kim medfūn ola nāzik tenüñ
Cennet-i a‘lāya beñzer medfenüñ
3. Dervīş ‘**Abdullāh** ğarībüñdür senüñ
El-amān ey faḫr-ı ‘ālem el-amān

32.

7’li hece ölçüsü

1. Ben dervīšem dīyene bir ün idesim gelür
Çağıruban sesine varup yitesim gelür
(Lā ilāhe illa’llāh)

II

1. Senin aşkınla memleketimden ayrıldım
2. Tâ kabrinin girişine layık olayım
3. Allâh’a hamd olsun bana nasip etti
4. Medet Ey Muhammed (s.a.v) medet.

III

1. İyiliğinle bir kere baksan
2. Kalbimde hiç üzüntü kalır mı
3. Göz nuru, Allâh’tan bizim için şefaât iste.
4. Medet Ey Muhammed (s.a.v) medet.

IV

1. Senin nazik teninin defnedildiği yer olsun
2. Senin kabrin cennet-i a’lāya benzer
3. Derviş Abdullah senin garibindir
4. Medet Ey Muhammed (s.a.v) medet.

32^b. *Âşık Yûnus Dîvânı*, 41. şiir (Tatcı, 2005: 45, 46). Bu şiir *Dîvân*’da murabba şeklindedir.

1. Ben dervişim diyene bir seslenesim gelir. Çağırıp sesine gidip yetişesim gelir.
(Lâ ilâhe illAllâh)

Sırāt kıldan incedür kılıçdan keskincedür
Varup anuñ üstünde evler yapasım gelür

3. Altında ğayyā vardur içi nār ile pürdür
Varuban ol gölgede biraz yatasım gelür

Oda gölgedür diyü ta' n eylemeñ h'āceler
Hātırñuz hoş olsun yanup tütesim gelür

5. Dervīş **Yūnus** bu sözi egri bügri söyleme
Seni şīğaya çeker bir Monlā Kāsım gelür
(Lā ilāhe illa 'llāh)

33.

İlāhī, Beste-i Çālāk-zāde

11'li hece ölçüsü

1. Yine añdum yine gönülüm alanı
Benim gönülüm alup şeydā kılanı
- Çün alduñ gönülümü virgil murādum
Murādum bu senden göster cemālūñ
3. Ger öldür ger dirgür fermān senüñdür
Helaldür ma' şūka efendim ' āşıkuñ kanı

Gerçi sever **Hakkî** Şems-i Tebrīzi
Fedādur yolına baş-ile cānı

² Sırat köprüsü kıldan incedir, kılıçtan keskindir. Gidip onun üstüne evler yapasım gelir.
³ Altında gayyâ kuyusu vardır, içi ateşle doludur. Gidip o gölgede biraz yatasım gelir.
⁴ Efendiler! Ateşe gölge ediyor diye ayıplamayın. Gönünüz hoş olsun, yanıp tütesim gelir.
⁵ Derviş Yunus! Bu sözü eğri bügri söyleme. Seni sorguya çeken bir Monla Kāsım gelir.
(Lā ilāhe illallāh)

33. **28^a.**

¹ Yine gönülümü çalanı, gönülümü alıp beni divane edeni hatırladım.
² Mademki gönülümü aldın isteğimi yerine getir. O güzel yüzünü göster, senden isteğim budur.
³ İster öldür, ister dirilt; söz sahibi sensin. Efendim! Aşığın kanı, aşık olunan kimseye helaldir.
⁴ Gerçi Hakkî, Şems-i Tebrîz'i sever. O'nun yoluna başı ve canı fedadır.

34.

İlâhî, Beste-i Hüdâyî Şeyhî Şihâb Efendi*Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*

1. Derdimüñ dermânı sensin yüce sulţânım meded
Cânımuñ cānānı sensin yüce sulţânım meded

Ġurbete düşdüm ilimden firķat odı yaķtı āh
Vaşlını eyle müyesser yüce sulţânım meded

3. Enbiyānuñ 'izzetine evliyānuñ ħürmetine
Cümle 'aşıklar dilinde yüce sulţânım meded

Dermend **Üftādenüñ** budur murādı dā'imā
Ĥüb cemālün görmek ister yüce sulţânım meded

35.

İlâhî*Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*

1. Nideyim şabr idebilsem dil ü cān oda yanar
Vāy āh dersem kevn ü mekân oda yanar

Boyadı yir yüzüñi āhile zārüm tütünü
Bu inildim zārına cümle cihān oda yanar

³⁴. **28^a**. *Üftāde Dîvânı*, 32.şiiir (İlhan, 2020: 85). Bu şiiir *Dîvân*'da 7 beyittir.

¹ Yüce sultanım! Derdimin dermanı sensin yardım et. Yüce sultanım! Canımın cananı sensin, yardım et.

² Yüce sultanım! Memleketimden ayrıldım. Āh! Ayrılık ateşi beni yaktı. Kavuşmayı nasip et. Yüce sultanım! Yardım et.

³ Peygamberlerin ve velilerin hürmetine Bütün âşıkların dilinde: Yüce sultanım! Yardım et.

⁴ Dertli Üftāde'nin isteği daima budur. Güzel yüzünü görmek ister. Yüce sultanım! Yardım et.

³⁵. **28^a**. *Eşrefoğlu Rûmî Dîvânı*, 29. şiiir (Güneş, 1994: 247). Bu şiiir *Dîvân*'da 5 beyittir.

¹ Ne yapayım sabredebilsem gönül ve can; vay āh dersem de kâinat ateşte yanar.

² Āh ile inlememin dumanı yeryüzünü boyadı. Bu iniltim ve feryadımın şiddetinden dolayı bütün dünya ateşte yanar.

3. Beni vaşlından ırağ eyleyüp cennetde koma
Bu inildim işiden hūr-ı cinān oda yanar

Yā Rabbi firkatūñ odına yanar yedi tamu
Nice yüz peri vü pervāne oda yanar

5. Var a Eşref yanagör kūh-ı kenārında Hāḫḫūñ
Dimesünler **Rûmî**ye ibn-i filān oda yanar

36.

İlahî

7'li hece ölçüsü

I

1. Benem ol ' aşḫ baḫrîsi
Deñizler ḫayrān baña
3. Deryā benim ḫaṭremdir
' Aşḫ oldı seyrān baña

II

1. Çünkü toğdı Muştafā
Oldı ' ālem pür-şafā
3. Ol kıldı ' ahde vefā
Andandır iḫsān baña

³ Beni kavuşmaktan uzaklaştırıp cennette bırakma. Bu iniltimi duyan, cennetlerdeki huriler ateşte yanar.

⁴ Ey Allāh'ım! Yedi cehennem, ayrılığın ateşinden yanar. Pek çok peri ve pervane ateşte yanar.

⁵ Ey Eşref! Git, Allāh'ın yanında, dağ gibi yanadur. Rûmî'ye, "filanın oğlu ateşte yanar" demesinler.

³⁶. **28^b**. *Yûnus Emre Dîvânı*, 12. şiir (Tatcı, 2005: 28,29). Bu şiir *Dîvân*'da gazel şeklindedir.

I

- 1 O, aşḫ denizi benim
2 Denizler bana hayran
3 Deniz benim damlamdır
4 Aşḫ bende dolaştı.

II

- 1 Çünkü Mustafa doğdu
2 Dünya huzurla doldu
3 O, verdiği sözde durdu
4 Bana iyilik ondandır.

- III
1. Çün dosta gider yolum
Mülke irişdi elim
3. Hâkdan söyler bu dilim
Mürşiddir Qur'an baña
- IV
1. Şerî' at ehli irak
İremez bu menzile
3. Ben kuş dili bilürem
Söyler Süleymân baña
- V
1. Yoğ iken bu bārgāh
Sen var idüñ pādīşāh
3. Āh bu aşk elinden āh
Derd oldı dermān baña
- VI
1. **Yûnus** bu halk içre
Eksikligüñ Hâk bilür
3. Dîvân' olmuş çağırır
Dervîşlik bühtân baña

-
- III
- 1 Çünkü yolum dosta gider
2 Elim mülke ulaştı
3 Bu dilim Allâh'ın dediklerini söyler
4 Kur'an bana rehberdir.
- IV
- 1 Şeriat ehli uzak
2 Bu menzile ulaşamaz
3 Ben kuş dili bilirim
4 Süleyman bana söyler.
- V
- 1 Bu makam yok iken
2 Sen vardın padişah
3 Ah bu aşkın elinden
4 Dert bana derman oldu.
- VI
- 1 Yûnus bu halk içinde
2 Eksikliğini Allâh bilir
3 Deliye dönmüş çağırır
4 Dervişlik bana iftiradır.

37.

11'li hece ölçüsü

I

1. Arayı arayı bulsam izini
 İzinüñ tozına sürsem yüzimi
 3. Hâk naşîb eylese görsem yüzini
 Yâ Muhammed canım arzular seni

II

1. Bir mübârek sefer olsa da gitsem
 Ka' be yollarında kumlara batsam
 3. Hüb cemâlüñ bir kez ru'yâda görsem
 Yâ Muhammed canım arzular seni

III

1. Zerrece kalmadı kalbimde hîle
 Şıdķ ile girmişem ben bu hâk yola
 3. Ebû Bekir ' Ömer ' Oşmânda bile
 Yâ Muhammed canım arzular seni

³⁷. 28^b. *Aşık Yûnus Dîvânı*, 196. şiir(Tatcı, 2005: 159, 160). Bu şiir *Dîvân*'da 6 benttir.

I

- 1 Araya araya izini bulsam
 2 İzinin tozuna yüzümü sürsem
 3 Allâh nasip etse de yüzünü görsem
 4 Ey Muhammed (s.a.v) gönlüm seni ister. II

- 1 Bir mübarek yolculuk olsa da gitsem
 2 Kâbe yollarında kumlara batsam
 3 Güzel yüzünü bir kez rüyada görsem
 4 Ey Muhammed (s.a.v) gönlüm seni ister. III

- 1 Kalbimde zerre kadar hile kalmadı
 2 Ben bu doğru yola, doğrulukla girmişim
 3 Ebû Bekir, Ömer ve Osman'da bile
 4 Ey Muhammed (s.a.v) gönlüm seni ister.

IV

1. ‘ Alī ile Ḥasan Ḥüseyin anda
Sevgüsi gönülde muḥabbet cānda
3. Yarın maḥşer günü Ḥaḫ dīvānında
Yā Muḥammed canım arzular seni

V

1. **Yûnus** medḥ eylesün seni dillerde
Dillerde dillerde hem gönüllerde
3. Ağlayı ağlayı ḡurbet illerde
Yā Muḥammed canım arzular seni

38.

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Her nefesde bir tecellī-yi Ḥudā ister gönül
Kendüye bu ḡurbet içre āşinā ister gönül

Görmege āyīnesinde pertev-i nūr-ı Ḥaḫḫı
Ḥākipāy-ı Muştafādan tütüyā ister gönül

3. Niçe bir bāḡ-ı fenāda zār ide cān bülbülü
Bir ḫazān irmez gülistān-ı beḫā ister gönül

IV

- 1 Ali ile Hasan Hüseyin onda
2 Sevgisi gönülde muhabbeti canda
3 Yarın maḥşer günü Allāh’ın huzurunda
4 Ey Muhammed (s.a.v) gönlüm seni ister. v

- 1 Yûnus seni dillerde övsün
2 Hem dillerde hem gönüllerde
3 Ḡurbet ellerde ağlaya ağlaya
4 Ey Muhammed (s.a.v) gönlüm seni ister.
38. **29^a.**

- 1 Gönül, her nefeste Allāh’ın tecellisidir(zuhuru), bu ḡurbette, kendine bir tanıdık ister.
2 Gönül, Allāh’ın nurunun ışığını aynasında görmek için Hz. Muhammed Mustafa’nın ayağının toprağından toz ister.

- 3 Bu can bülbülü, daha ne kadar fānilik bağında inlesin! Gönül, bir sonbahara ulaşmaz, ebedîliğin gül bahçesini ister.

Bir ŧeb-i mi' rāc içün biñ ŧem' uyandır cānıña
ŧem'-i Hāğdan ŧeŧ cihātında ziyā ister gōñül

5. Devlet-i dñnyā vü ' uķbā unki tecrīd içredür
Ne ķabāya meyl ider ne ħod ' abā ister gōñül

Hāķķiyā maħrem bulunmaz rāh-ı ' aŧğda bu zamān
Hāķ-ı ' ālemden anuñçün iħtifā ister gōñül

Olur ey zāhid-i bī-tab'-ı mezāk

Mūsiķiden mūtelezziz ' uŧŧāk*

'UŧŧĀĶ

39.

İlāhī, Beste-i ŧikārī-zāde

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1. Kapuña geldiler ümmet Muħammed
Dilerler merħamet ŧeŧkat Muħammed

Cihāna Hāķķ te' ālā ķıldı iħsān
Vücūduñ āyet-i raħmet Muħammed

3. Nebīlerle velīler bāb-ı Hāğda
Senüñle buldılar rif' at Muħammed

⁴ Bir Mirā gecesi için canına bin mumu yak. Gōñül, Allāh'ın nurundan her tarafta ıŧık ister.

⁵ Gōñül, ne kabayı ne de kendi abasını ister. Çünkü āhiret ve dñnya mutluluğu, dñyevī ŧeylerden vazgeçmeyi gerektirir.

⁶ Ey Hakkī! Bu zamanda, aŧk yolunda gizlilik olmaz. Onun için gōñül, ālem halkından (insanlardan) saklanmak ister.

^{*} Ey zevksiz mizaçlı zāhid! Āŧıklar, musikiden lezzet alırlar.

^{39.} **31^b.** *Sezāyī Divānı*, 42. ŧiir (Özuygun, 1999: 339). Bu ŧiir *Divān*'da 8 beyittir.

¹ Ey Muhammed (s.a.v.)! Ümmet kapına geldi, senden merhamet ve ŧeŧkat isterler.

² Ey Muhammed (s.a.v.)! Allāh, seni tüm dñyaya baėıŧladı (armağan etti), senin varlığın Allāh'ın rahmetinin iŧaretidir.

³ Ey Muhammed (s.a.v.)! Peygamberler ve Allāh dostları, hak kapısında seninle yüksek mevkilere ulaŧtı.

Sezâyi var niyâz it kapusunda
Seni redd eylemez elbet Muhammed

40.

İlâhî, Beste li-nâmîkîhî
Müstef' ilâtün Müstef' ilâtün

1. Terk it cihâni cānān dilerseñ
Cāndan elin yu dermān dilerseñ
(Allah dilersen)

Muḥsinler ecrin iḥsān ider Ḥaḳ
Allah'a ḳul ol iḥsān dilersen

3. Düşdüñ ḳapūda olduñ rubūde
Kim çāre itsün seyrān dilersen

Ey ḥ'āce benden ders ister-iseñ
Dil nüshasın gör Ḳur'ān dilersen

5. Terk it hevāyı iste Ḥudāyı
Sil māsivāyı Sübhān dilersen

Gel **Nāzikî**den gūş it bu pendi
İnsān olursın insān dilersen
(Allāh dilersen)

⁴ Sezâyi! Kapısına git ve ona yalvar. Elbet Muhammed (s.a.v.) seni reddetmez.

⁴⁰ **31^b.**

¹ Sevgiliyi istersen dünyayı terk et. Derman istersen canından vazgeç.
(Allāh'ı istersen)

² Allāh, iyilik edenlere sevabını verir. İyilik istersen Allāh'a kul ol.

³ Kapıda düştün, kapıldın. Gezip dolaşmak istersen sana kim çare bulur.

⁴ Ey hoca! Benden ders istersen, Kur'ân'ı istersen gönül nüshasını gör.

⁵ Hevesleri terk et, Allāh'ın rızâsını iste. Allāh'ın rızâsını istersen Allāh'tan uzaklaştıran her şeyi bırak.

⁶ Gel! Nazikî'den bu öğüdü dinle. İnsan olmak istersen insan olursun.

(Allāh'ı istersen)

41.

İlahî

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün

I

1. Bu cān teşne vişāl-i ḥazretüñe
(Allāh'ım Allāh'ım Allāh)
3. Efendim ma' būdum maḫşūdum Allāh
(Allāh'ım Allāh'ım Allāh)

II

1. Ne çāre niçe irem vuşlatuña
Allāh'ım Allāh'ım Allāh
3. Efendim ma' būdum maḫşūdum Allāh
Allāh'ım Allāh'ım Allāh

III

1. Bî-ḥaḫḫ-ı sūre-i Ṭā-hā vü Yā-sīn
Allāh'ım Allāh'ım Allāh
3. Ḳabūl eyle **Recāyî'** nūñ du' āsın
Allāh'ım Allāh'ım Allāh

⁴¹. 31^b.

I

- 1 Bu can senin huzuruna kavuşmaya çok hevesli
2 Allāh'ım Allāh'ım Allāh
3 Efendim, ilāhım, maksadım Allāh
4 Allāh'ım Allāh'ım Allāh.

II

- 1 Sana nasıl kavuşayım, çare nedir
2 Allāh'ım Allāh'ım Allāh
3 Efendim, ilāhım, maksadım Allāh
4 Allāh'ım Allāh'ım Allāh.

III

- 1 Yâsin ve Tâhâ surelerinin hakkı için
2 Allāh'ım Allāh'ım Allāh
3 Recāyî'nin duasını kabul et
4 Allāh'ım Allāh'ım Allāh.

IV

1. Gider albindeki ubb-ı sivāsin
Allāh'ım Allāh'ım Allāh
3. Efendim ma' būdum maşūdum Allāh
Allāh'ım Allāh'ım Allāh

42.

İlahî

11'li hece ölçüsü

I

1. Tevhîd ile olur her derde dermān
aa tevhîd ile irmiş erenler
3. Tevhîd ile olur her müşkil āsān
a'a tevhîd ile irmiş erenler

II

1. Bilmediklerini bilmek dilersen
albünüñ pāsını silmek dilersen
3. Eger aı sende bulma dilersen
a'a tevhîd ile irmiş erenler

IV

- 1 Kalbindeki başka sevgileri yok et
2 Allāh'ım Allāh'ım Allāh
3 Efendim, ilāhım, maksadım Allāh
4 Allāh'ım Allāh'ım Allāh.
42. **31^b. 32^a.** *Aziz Mahmut Hüdāyî Dîvānı*, 1. şiir (Tatcı ve Yıldız, 2005: 15).

I

- 1 Tevhid her derde derman olur
2 Erenler, Allāh'a tevhid ile ulaşmış
3 Tevhid ile her zor iş kolaylaşır
4 Erenler, Allāh'a tevhid ile ulaşmış.

II

- 1 Bilmediklerini bilmek istersen
2 Kalbinin pāsını silmek istersen
3 Eğer sen de Allāh'ı bulmak istersen
4 Erenler, Allāh'a tevhid ile ulaşmış.

III

1. Aldanma key şaķın bu kâ'ināta
Geç ađ u karadan ir nūr-ı zāta
3. İrmek isterseñ bākī hayāta
Haķķ'a tevḥīd ile irmiş erenler

IV

1. 'Āleme 'ibret göziyle bakanlar
Çerāğın nūr-ı Mevlādan yakanlar
3. Yerden gökden geçüp 'arşa çıkanlar
Haķķ'a tevḥīd ile irmiş erenler

V

1. Bulmaķ isterseñ eger Hudāyı
Ehl-i tevḥīde hizmet it **Hüdāyī**
3. Yola çeken oldur bāy u gedāyı
Haķķ'a tevḥīd ile irmiş erenler

III

- 1 Bu dünyaya aldanma kendini koru
2 Aktan karadan vazgeç, O'nun nuruna ulaş
3 Ebedî hayata ulaşmak istersen
4 Erenler, Allāh'a tevhid ile ulaşmış. IV

- 1 Dünyaya ibret gözüyle bakanlar
2 Işığımı Allāh'ın nuruyla yakanlar
3 Yerden gökten geçip en yükseğe çıkanlar
4 Erenler, Allāh'a tevhid ile ulaşmış. V

- 1 Eğer Allāh'ı bulmak istersen
2 Hüdâyî, tevhid ehline hizmet et
3 Zengin ve fakiri yola çeken odur
4 Erenler, Allāh'a tevhid ile ulaşmış.

43.

İlahî

Mef'ûlü Mefā'îlü Mefā'îlü Fe'ûlün

1. Cānān ilinüñ güllerinüñ bāğı görindi
Dost iklīminüñ lālesinüñ tağı görindi
- Ya' kûba bugün Yūsufunüñ koşusu geldi
Eyyūba dağı şıhhatinüñ çağı görindi
3. Zülmet gicesi gitdi kamu kalmadı korğu
Vuşlat gününüñ gündüzünüñ ağı görindi
- Envār-ı Muḥammed toğuban tutdı cihānı
Şakku'l-kamerüñ mu' cize parmağı görindi
5. Dil ḥastesinüñ derdine dermānı irişdi
Şemsîye bugün dostunuñ otağı görindi

44.

İlahî

16'lı hece ölçüsü

1. ' Aceb midür deli olmak ' aşka yakın olan kişi
' Aşka yakın yürimesün eyü adın şakınan kişi
(*Allāh Allāh illa 'llāh hū*)

⁴³. 32^a. *Şemseddîn Sivâsî Dîvânı*, g. 107 (Süer, 2015: 292). Bu şiir *Dîvân*'da 6 beyittir.

¹ Sevgilinin memleketindeki güllerin bağı göründü. Dost diyarının lalesinin dağı göründü.

² Bugün Yakup'a Yusuf'unun kokusu geldi. Eyyup'a da sağlığının zamanı göründü.

³ Karanlık geceler bitti, kimsede korku kalmadı. Kavuşma gününde gündüzün berraklığı göründü.

⁴ Hz. Muhammed'in nurları, doğarken dünyayı kapladı. Ay'ın ikiye bölünmesiyle mucize parmağı göründü.

⁵ Gönül hastasının derdine dermanı yetişti. Bugün Şemsî'ye dostunun çadırı göründü.

⁴⁴. 32^a. *Âşık Yunus Dîvânı*, 205.şiir (Tatçı, 2005: 165, 166). Bu şiir *Dîvân*'da murabba şeklindedir.

¹ Aşka yakın olan kişinin deli olmasına şaşılmaz. İyi adımı koruyan kişi, aşka yakın yürümesin. (Allāh Allāh illallāh hū)

Kim şakınur eyü adın bıraksun elden ‘ aşk adın
Tîz çaldırırmuş kanadın daldan dala konan kişi

3. Şol gözlerim dola dola şaldı beni irāk yola
Derdli hālinden ne bile yüregi sağ olan kişi

Şol gözlerim yola bakar başım döner yaşım akar
Ġayrı yüze nice bakar dost vechini gören kişi

5. Gelür geçer sürün sürün bayrāmıdır yāhud düğün
Gelür m’ola yarın bugün benim gönlüm alan kişi

Yine toğdı ‘ aşk güneşi **Yûnus** yola koydı başı
Şol münkirler atar taşu gelsün kâ’il olan kişi
(*Lā ilāhe illa’llāh hū*)

45.

İlāhî

Mefā’îlün Mefā’îlün Mefā’îlün Mefā’îlün

1. Tecellî şevk-i dîdāruñ beni mest eyledi hayrān
Ene’l-Hak sırrını cāndan anuñçün kılmadım pinhan

‘ Aceb hayrān u mestüm ki bilişden bilmezem yāri
Gözüm her kıanda kim baksa görünür şüret-i Raḥmān

² İyi adını koruyan, aşkın adını elden bıraksın. Daldan dala konan kişi kanadını çabuk çaldırır.
³ Şu gözlerim dola dola beni uzak yola düşürdü. Yüregi sağ olan kişi dertlinin halinden ne anlar.

⁴ Şu gözlerim yola bakar, başım döner, gözyaşım akar. Dost yüzünü gören kişi, başka yüze nasıl bakar.

⁵ Sıkıntı içinde gelir geçer bayram veya düğündür. Benim gönlümü alan kişi, bugün yarın gelir mi?

⁶ Yûnus, yola baş koydu, yine aşk güneşi doğdu. Şu inkarcılar taş atar, inananlar bizimle gelsin.

(*Lā ilāhe illa’llāh hū*)

⁴⁵. **32^b**. *Eşrefoğlu Rûmî Dîvânı*, 85. şiir (Güneş, 1994: 334). Bu şiir *Dîvân*’da 19 beyittir.

¹ Güzel yüzünü görmenin şevki aklımı başımdan aldı. Onun için *Ene’l-Hakk*’ın sırrını sevgiliden gizlemedim.

² Şaşkın ve sarhoş olduğum için sevgiliyi tanıyamadım mı acaba? Gözüm her nereye baksa orada Allāh’ın sureti görünür.

3. Benem her derdüñ dermānı menem her ma^ç denüñ kāmı
Menem ol dürr-i bī-hemtā menem ol baħr-i bī-pāyān

Semāda seyr ider sırrım cihāna ıoldı envārim
Muḳaddesler cemī^ç īsi benim sırrımda ser-gerdān

5. Bu ay u gün bu yıldızlar bu geceler bu gündüzler
Bu yaz u kış u güzler benim emrimledir yeksan

Çürümüş tenlere bir kez eger dersem *bi-iznī kum*
Yalın ayak çü baş açuḳ ḳamusı turalar ^ç uryān

7. Menem ^ç ilm-i ledünnümde hezārān Hızır olur ^ç āciz
Menem her bir tecellīimde nice biñ müsīler ḳayrān

Cihān tılsımınuñ bendi benim destimdedir şimdi
Benim bugün bu meydānda benimdir tıpıla çevgān

9. Menem şāhı bu devrānuñ menem ḳuṭbı bu meydānuñ
Menem cānı bu cānlaruñ benimle diridir her cān

Menem Mansūri dār iden menem her varı var iden
Menem aḡyārı yār iden benim her giden ü tıran

³ Her derdin dermanı benim, her madenin kaynaḡı benim. O eşsiz inci benim, o sonsuz deniz benim.

⁴ Sırrım, gökyüzünde gezip dolaşır, nurlarım dünyayı kapladı. Bütün kutsallar benim sırrımdan dolayı şaşkın.

⁵ Bu ay ve gün, yıldızlar, geceler ve gündüzler, bu yaz, kış ve güzler benim emrimle eşit olur.

⁶ Eger çürümüş tenlere bir kez “bi izni kum” dersem, yalın ayak baş açık olanların hepsi çıplak bir şekilde durular.

⁷ Benim ilm-i ledünnümde binlerce Hızır âciz olur. Benim her tecellīme, pek çok vasiyet edenler hayrandır.

⁸ Cihān büyüsunün halkası, şimdi benim elimdedir. Bugün bu meydandaki top ile çevgān benimdir.

⁹ Bu dünyanın padişahı ve merkezi benim. Bu canların canı benim, her can benimle diridir.

¹⁰ Mansūr’u huzursuz eden benim, her varlığı yaratan benim. Başkalarını yār eden benim, her giden ve duran benim.

11. Degilim otdan u şudan ya toprağdan ya h̄od yelden
Ben erken var idim erken henüz yoğ idi bu ezmān

Zamānsız bī-zamānam ben mekānsız bī-mekānam ben
Dü   alemde h māyam ben menem her g steren g ren

13. G r rs n Őuret  adem benim emrimde d    alem
Feleklerde melekler hep baňa maħk mdur ins   c n

Őanurlar **EŞrefoğlu**yam ne R m yem ne  znik 
Benem ol D 'im   B k  g r nd m Őuret  ins n

46.

 lah 

8'li hece  l s 

I

1. Ey enbiy lar serveri
Ey evliy lar rehberi
3. Ey ins   c n peygamberi
Ehlen ve sehlen merħab 
(Y  merħab  y  Muştafa)
(Ehlen ve sehlen merħab )

¹¹ Ottan ve sudan değilim, ya topraktan ya da r zg rdanım. Ben  nceden vardım, bu zamanlar yoktu.

¹² Zamansız, zamansızım. Mekansız, mekansızım.  ki  lemde de h m  kuŐuyum, her Şeyi g ren ve g steren benim.

¹³ G r n Őte insan g r rs n, iki  lem benim emrimdedir. Feleklerdeki melekler, insanlar ve cinlerin hepsi bana mahkumdur.

¹⁴ EŞrefoğlu'yum sanırlar, ne R m 'yim ne  znik .  nsan s retinde g r nd m. D im ve B k  olan benim.

⁴⁶ 33^a.

I

- 1 Ey peygamberlerin  nderi
2 Ey velilerin rehberi
3 Ey insan ve cinlerin peygamberi
4 Hoş geldin, merhaba! Ey Mustafa! Merhaba, hoş geldin.

II

1. Sen cānların cānānısın
Derdlülerin dermānısın
3. Ālemlerin sultānısın
Ehlen ve sehlen merḥabā
(*Yā merḥabā yā Muṣṭafā*)
(*Ehlen ve sehlen merḥabā*)

III

1. *Allāhu ekber ṣānehū*
Subḥānehu sultānehū
3. *Ḳad cā'enā burhānehū*
Ehlen ve sehlen merḥabā
(*Yā merḥabā yā Muṣṭafā*)
(*Ehlen ve sehlen merḥabā*)

IV

1. Peygamber idüñ ol zamān
Yok idi Ādemden niṣān
3. Ḳurbān saña baş ile cān
Ehlen ve sehlen merḥabā
(*Yā merḥabā yā Muṣṭafā*)
(*Ehlen ve sehlen merḥabā*)

II

- 1 Sen insanların sevgilisisin
2 Dertlilerin dermanısın
3 Ālemlerin sultanısın
4 Hoş geldin, merhaba! Ey Mustafa! Merhaba, hoş geldin.
III

- 1 Allāhu ekber ṣānehū
2 Subḥānehū sultānehū
3 Kad cā'enā burhānehū
4 Hoş geldin, merhaba! Ey Mustafa! Merhaba, hoş geldin.
IV

- 1 O zaman peygamberdin
2 Ādem'den bir iz yoktu?
3 Baş ile can sana kurbandır
4 Hoş geldin, merhaba! Ey Mustafa! Merhaba, hoş geldin.

V

1. Cümle nebîler geldiler
Emriñe muṭî^ç oldılar
3. Hakkı senüñle buldılar
Ehlen ve sehlen merḥabā
(*Yā merḥabā yā Muṣṭafā*)
(*Ehlen ve sehlen merḥabā*)

VI

1. Sensin o maḥbüb-ı Hüdā
İtme şefā^ç atden cüdā
3. Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā
Ehlen ve sehlen merḥabā
(*Yā merḥabā yā Muṣṭafā*)
(*Ehlen ve sehlen merḥabā*)

47.

İlāhî

Müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

1. Göster cemālün şem^ç ini yansun oda pervāneler
Devlet degil mi ^ç aşıkā şem^ç ine karşı yanalar
- Ol ḥālî çok a^ç lā güzel yağmaladı göñlüm evin
Pek bağla ^ç aşkuñ zencirin boşanmasun dīvāneler

v

- 1 Bütün peygamberler geldiler
2 Senin emrine uydular
3 Doğruyu seninle buldular
4 Hoş geldin, merhaba! Ey Mustafa! Merhaba, hoş geldin.

- 1 O, Allâh'ın sevgilisi sensin
2 Beni şefaatten mahrum bırakma
3 Ahmed Muhammed Mustafa
4 Hoş geldin, merhaba! Ey Mustafa! Merhaba, hoş geldin.
47. 33^a. *Şemseddin Sivâsi Dîvânı*, g. 17 (Süer, 2015: 215).

- 1 Güzel yüzünün nurunu göster, pervaneler ateşte yansın. Nurun karşısında yansınlar, Âşık için bu, yüce bir makam değil midir?
2 O hali gönlümün evini pek güzel yağmaladı. Aşkın zincirini sağlam bağla, divaneler kaçıp kurtulmasın.

3. Mescid ile medreseyi işmarladık zâhidlere
 Hakkâ ‘ibâdet itmege yiter bize vîrâneler
- Ben meye tevbe itmişem aġyâr elinden içmege
 Kendi elüñle şun bize tolu tolu peymâneler
5. Bezm-i elestden bir kadeh şundi bize luḡfi ile
 Bir cür^c asından mest olur nice yüz biñ dîvâneler
- Cevr ü cefâ itmekile **Şemsî** seni terk eylemez
 Sen şanma ki seni seven senden şehâ uşanalar

48.

İlâhî

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

I

1. Ol cihânuñ fahrinüñ sırrına kurbân olayım
 Hıḡbe-i levlâk inen şânına kurbân olayım
3. *Kâbe kavseyn-i ev ednâsına* kurbân olayım
 Ben anuñ ‘ilmine ‘irfânına kurbân olayım
5. Ben anuñ esrâr-ı Mi‘râc’ına kurbân olayım

³ Mescid ile medreseyi zâhidlere bıraktık. Allâh’a ibadet etmek için, bize viraneler yeter.
⁴ Ben başkalarının elinden şarap içmeye tövbe ettim. Bize, kendi elinle dolu dolu kadehler sun.
⁵ Elest (ezel) meclisinden, bize iyiliġiyle bir kadeh sundu. Binlerce divane, bir yudumundan sarhoş olur.
⁶ Şemsî, ona eziyet ettin diye seni terk etmez. Ey sevgili! Seni sevenler senden usanmazlar.
^{48.} 33^b.

I

1 O, cihanın övücünün sırrına kurban olayım
 2 Levlak hutbesi inen
 3 “İki yay aralıġı kadar **hatta daha yakın** oldu.” (Necm 53/9) kaşlarına kurban olayım
 4 Ben onun ilmine, irfanına kurban olayım
 5 Ben onun Miraç sırlarına kurban olayım.

II

1. Ol Ebū Bekir ‘ Ömer ‘ Oşmān ‘ Alī dört yāridir
Ol risālet bāğınuñ anlar gül-i gülzāridir
3. Cümle aşhābı hidāyet rāhının envāridir
Ben anuñ āline aşhābına kurbān olayım
5. Ben anuñ aşhāb u aḥbābına kurbān olayım

III

1. Ol Ḥasan ḥazretlerine zehr içürdi eşkıyā
Hem Ḥüseyn oldı şusuzluğdan şehīd-i Kerbelā
3. İki de aşl-i nesl-i cümle āl-i aşfiyā
Ben anuñ āline evlādına kurbān olayım
5. Ben anuñ evlād u ensābına kurbān olayım

IV

1. Her ne deñlü enbiyā vü mürselīn kim geldiler
Ümmeti olmaqlığı Ḥağdan temennī kıldılar
3. Evliyā aña **Niyāzī** kul u kurbān oldılar
Ben anuñ ayağınuñ tozına kurbān olayım
5. Yolına gidenlerin izine kurbān olayım

II

- 1 Onun dört dostu Ebu Bekir, Ömer Osman ve Ali'dir
- 2 Onlar, o peygamberlik bağındaki gül bahçesinin gülleridir
- 3 Ona mensup olanlar, hidayet yolunun nurlarıdır
- 4 Ben onun ailesine ve ona mensup olanlara kurban olayım
- 5 Ben ona mensup olanlara ve dostlarına kurban olayım.

III

- 1 Haydutlar, Hasan hazretlerine zehir içirdi
- 2 Hz. Hüseyin de susuzluktan Kerbelâ şehidi oldu
- 3 İki de bütün neslin temeli, temiz kimselerin ailesi
- 4 Ben onun ailesine, çocuklarına kurban olayım
- 5 Ben onun çocuklarına ve soylarına kurban olayım.

IV

- 1 O kadar çok peygamber geldi
- 2 Allâh'tan, ümmeti olmayı istedi
- 3 Niyazî! Veliler ona kul ve kurban oldular
- 4 Ben onun ayağının tozuna kurban olayım
- 5 Onun yoluna gidenlerin, izine kurban olayım.

49.

İlahî

11'li hece ölçüsü

I

1. Mecnûna şordılar Leylâ n'icoldı
Leylâ gitdi adı dillerde kaldı
3. Benim gönlüm şimdi Leylâyı buldı
Yüri Leylâ ki ben Mevlâyı buldum

II

1. Leylâyı besledi kullar dâyeler
Mecnûnun başında kuşlar yuvalar
3. Meskenimiz şimdi dağlar ovalar
Yüri Leylâ ki ben Mevlâyı buldum

III

1. Saña yalvarırken sen nâz iderdiñ
Semâyı gözleyüp pervâz iderdiñ
3. Cefâyı çok vefâyı az iderdiñ
Yüri Leylâ ki ben Mevlâyı buldum

⁴⁹. 33^b. *Âşık Yûnus Dîvânı*, 99. şiir (Tatcı, 2005: 84,85). Bu şiir *Dîvân*'da 2 benttir.

I

- 1 Mecnun'a Leyla nasıl oldu diye sordular
2 Leyla gitti, adı gönüllerde kaldı
3 Benim gönlüm şimdi Leyla'yı buldu
4 Haydi Leyla ben Allâh'ı buldum.

II

- 1 Leyla'yı hizmetçiler ve dadılar besledi
2 Mecnun'un başında kuşlar yuva yapar
3 Şimdi dağlar ve ovalar meskenimizdir
4 Haydi Leyla ben Allâh'ı buldum.

III

- 1 Sana yalvarırken sen nazlandın
2 Gökyüzüne bakıp uçardın
3 Çok eziyet ederdin, az sevgi gösterirdin
4 Haydi Leyla ben Allâh'ı buldum.

IV

1. Mecnūn arzu idüp Ka‘beye vardı
 Halkaya yapışup çok zārī kıldı
 3. Mecnūn Leylā dirken Mevlāyı buldı
 Yüri Leylā ki ben Mevlāyı buldum

V

1. Dervīş **Yūnus** bu sırlardan açılma
 Hakkın luḫfuñ görüp ğayra saçılma
 3. İnāyet haḫ olan yerden kaçılma
 Yüri Leylā ki ben Mevlāyı buldum

50.

İlahī

5’li hece ölçüsü

I

1. İsteyen yārın
 Hāk ider varın
 3. Balsa dildārın
 Şaḫlar esrārın

IV

- 1 Mecnun, çok isteyip Kâbe’ye ulaştı
 2 Halkaya yapışıp çok ağladı
 3 Mecnun Leyla derken Allâh’ı buldu
 4 Haydi Leyla ben Allâh’ı buldum.

v

- 1 Derviş Yunus bu sırları anlatma
 2 Allâh’ın iyiliklerini görüp başkasına saçılma
 3 İyiliğin hak olduğu yerden kaçma
 4 Haydi Leyla ben Allâh’ı buldum.
 50. **34^a**. *Aziz Mahmut Hüdâyi Dîvânı*, 43. şiir (Tatcı ve Yıldız, 2005: 109).

I

- 1 Yârini isteyen
 2 Varlığını toprak eder
 3 Sevgilisini bulsa
 4 Sırlarını saklar.

II

1. Başmayan cāna
İrdi cānāna
3. Girdi meydāna
Terk idüp ‘ārın

III

1. Yār elin tutdı
Birlige yitdi
3. Dostile itdi
Gizli bāzārın

IV

1. ‘Ārif ol ey dil
Olagör kāmīl
3. Ben diyen ğāfil
Utanur yarın

V

1. ‘Aşķile dolan
Arayup bulan
3. Nefsini bilen
Bildi Ğaffārın

II

1 Canıyla igilenmeyen
2 Sevgiliye ulaştı
3 Meydana girdi
4 Utanmayı bırakıp.

III

1 Sevgilinin elini tuttu
2 Birliğe ulaştı
3 Dost ile etti
4 Gizli pazarlığı.

IV

1 Ey gönül, irfan sahibi ol
2 Olgun ol
3 Gaflet içinde olup ben diyen
4 Yârini unuttur.

V

1 Aşķla dolan
2 Arayıp bulan
3 Kendini bilen
4 Rabbini bildi.

VI

1. Nāsı diñleme
Dostdan iñleme
3. Gülden añlama
Bülbülüñ zārın

VII

1. Gel **Hüdâyî**den
Al haber irken
3. Hakkı isteyen
Qoysun inkārın

51.

İlahî

Mefā'îlün mefā'îlün fe'ülün

I

1. Tülû' itdi dile şems-i haqîkat
Şereflendik bugün el-ğamdüli'llâh
3. Muşaffâ oldı meclis kalkdı zulmet
Şereflendik bugün el-ğamdüli'llâh

VI

-
- 1 İnsanları dinleme
 - 2 Dosttan şikayet etme
 - 3 Gülden anlama
 - 4 Bülbülün inlemesini.

VII

- 1 Gel, Hüdâyî'den
- 2 Erken haber al
- 3 Allâh'ı isteyen
- 4 İnkârı bıraksın.
51. **34^a. 34^b.**

I

- 1 Hakikat güneşi, gönüle doğdu
- 2 Elhamdülillâh bugün şereflendik
- 3 Karanlık kalktı, meclis temizlendi
- 4 Elhamdülillâh bugün şereflendik.

II

1. Gönüller irincek zevk u şafāya
Bakılmaz çekilen cevr ü cefāya
3. İrişdik Hakk Te‘ālādan ‘atāya
Şereflendik bugün el-ḥamdüli’llāh

III

1. İdüp ārzū visāl-i yāri her dem
Akıdup gözlerimden āb ile dem
3. Olup Seyyid Şeref yār ile hemdem
Şereflendik bugün el-ḥamdüli’llāh

52.

İlāhī, Diger

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Ey ‘aceb bilsem nedir yā Rab bu derdüñ çāresi
Gün gün artar hiç oñulmaz yüregümüñ yāresi

Yüregimüñ yāresine hīç ṭabīb kılmaz ‘ilāc
Ey ‘aceb var mı ola bencileyin bī-çāresi

3. Bağrı başlı gözi yaşlı cigeri delik delik
Olmuşam ‘ālem içinde ‘aşkınuñ āvāresi

II

- 1 Gönüller, zevk ve huzura ulaşınca
2 Çekilen eziyete bakılmaz
3 Allāh’ın affına ulaştık
4 Elhamdülillāh bugün şereflendik.

III

- 1 Her an yāre kavuşmayı isteyip
2 Gözlerimden su ve kan akıtıp
3 Seyyid Şeref yār ile dost olup
4 Elhamdülillāh bugün şereflendik.
52. **34^b**. *Eşrefoğlu Rûmî Dîvânı*, 131. şiir (Güneş, 1994: 420).

1 Ey Allāh’ım! Bu derdin çaresi nedir acaba bir bilsem, yüreğimin yarası gün gün artar, hiç iyileşmez.

2 Yüreğimin yarasına hiçbir doktor çare olmaz, acaba benim gibi çaresiz olan var mı?

3 Yüreği yaralı, gözü yaşlı, cigeri delik delik. Âlemde, aşkından perişan olmuşum.

Çāresi bī-çārelikdir yine bu derdüñ hemān
Çün belā burcundadır ‘āşıkıların seyyaresi

5. Her kim inler bu belādan varsun ol ‘āşık degil
Görsün aña neylemişdür nefsinüñ emmāresi

Dost yolında ‘āşıkı geritse yüz biñ pāre[si]
Durmayup dost dost deyü çağrışa her bir pāresi

7. Dünyā mekkārı ile her kim konuşdı tā ebed
Gitmedi gitmeyiser anuñ yüzünüñ karası

Her kimüñ gönlünde dünyā hubbı vardurur hemān
Anı mahrūm itdi bilsün nefsinüñ emmāresi

9. **Eşrefoğlu Rûmî** bu derde giriftār olalı
Düşdi bir deryāya kim yokdur anuñ kenāresi

53.

16'lı hece ölçüsü

1. Her kaçan añarsam seni qarārım qalmaz Allahım
Senden gayrı gözüm yaşın kimseler silmez Allahım

Açılır bāğ u bostānuñ oqunur dilde destānuñ
Sen baqdıguñ gülistānuñ gülleri şolmaz Allah'ım

⁴ Bu derdin çaresi, ancak yine çaresizliktir, çünkü âşıkların gezegeni bela burcundadır.
⁵ Bu beladan inleyen, şikâyet eden âşık değildir. Nefsinin emredicisi, ona ne yapmıştır görsün.
⁶ Âşığı, dost yolunda yüz bin parça yapsa, durmayıp dost dost diyerek her bir parçası bağıdır.
⁷ Dünya hilekârı ile konuşan kimsenin yüzünün karası, sonsuza kadar gitmedi gitmeyecek.
⁸ Gönlünde yalnız dünya sevgisi olan kimseyi, nefsinin emredicisi, güzel şeylerden yoksun bıraktı bunu bilsin.

⁹ Eşrefoğlu Rûmî, bu derde yakalanalı, kıyısı olmayan bir denize düştü.

^{53.} **34^b**. *Âşık Yûnus Dîvânı*, 82.şiiir (Tatçı, 2005: 73, 74). Bu şiir *Dîvân*'da murabba şeklindedir.

¹ Allâh'ım! Ne zaman seni ansam bir yerde duramam. Senden başka kimse gözümün yaşını silmez.

² Allâh'ım! Bağı ve bostanın açılır, dillerde destanın okunur. Senin baktığın gül bahçesinin gülleri solmaz.

3. Sensin ismüñle balkınan sensin dillerde okunan
Senüñ ‘aşkuña doğunan kendüzin bilmez Allah’ım

Senüñ birliğin bilmeyen ‘aşk-ile zikre ıalmayan
Cānını fedā kılmayan meydāna gelmez Allah’ım

5. ‘Āşık **Yūnus** seni ister luıf eyle cemālüñ göster
Cemālüñ gören ‘āşıklar ebedī ölmez Allah’ım

54.

İlahī

7’li hece ölçüsü

I

1. Tevhīd hoşca nesn’ olur
Tevhīd ile mest olur
3. Tevhīd ilen dost olur
Bile tevhīd idelim

II

1. Tevhīd etsün dilimiz
Dīdār görsün gözimiz
3. Dost Muhammed pīrimiz
Bile tevhīd idelim

³ Allāh’ım! İsmine parıldayan ve dillerde okunan sensin. Senin aşkına isabet eden kendini bilmez.

⁴ Allāh’ım! Senin birliğini bilmeyen, aşk ile zikre dalmayan, canını feda etmeyen var olamaz.

⁵ Allāh’ım! Āşık Yūnus seni ister, iyilik et güzel yüzünü göster. Senin güzel yüzünü gören āşıklar, sonsuza kadar ölmez.

⁵⁴ . **35^a**. *Āşık Yūnus Dīvānı*, 78. şiir (Tatcı, 2005: 71).

I

1. Tevhid, hoşca bir şeydir ?
2. Tevhid ile kendinden geçer
3. Tevhid ile dost olur
4. Birlikte Allāh’ın birliğini söyleyelim.

II

1. Dilimiz Allāh’ın birliğini söylesin
2. Gözümüz güzel yüzü görsün ?
3. Hz. Muhammed dostumuz, önderimiz
4. Birlikte Allāh’ın birliğini söyleyelim.

- III
1. Tevhîd ider melekler
Döner çarh-ı felekler
3. Hem hürî hem melekler
Bile tevhîd idelim
- IV
1. Şeyhim ider himmeti
Allah ider rahmeti
3. Ey Muhammed ümmeti
Bile tevhîd idelim
- V
1. Tevhîd ile varalım
Hakk'a yüzler sürelim
3. **Yûnus** yolda duralım
Bile tevhîd idelim

-
- III
- 1 Melekler, Allâh'ın birliğini söyler
2 Tâlih döner
3 Hem huriler, hem melekler
4 Birlikte Allâh'ın birliğini söyleyelim.
- IV
- 1 Şeyhim yardım eder
2 Allâh rahmet eder
3 Ey Hz. Muhammed'in ümmeti
4 Birlikte Allâh'ın birliğini söyleyelim.
- V
- 1 Tevhid ile gidelim
2 Allâh'ın huzurunda yere kapanalım
3 Yûnus yolda duralım
4 Birlikte Allâh'ın birliğini söyleyelim.

**İder olduğça dü beyt āgāze
Köhne ebyātı beyātī tāze *
BEYĀTĪ**

55.

İlahī, Beste, Li-Muḥarririhi

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

1. Nevbahār oldu yine vaqt-i şafādır yā hū
Halka cünbān-ı der-i vaşla şalādır yā hū

Bedevī topı şafā virdi dil-i 'uşşāka
Tekyemiz merkez-i meydān-ı Hudādır yā hū

3. Söyle esrār-ı zamīrūñ ne ise ketm itme
Himmat al pīrden eşnā-yı du'ādır yā hū

Muzmer u mazhara erbāb-ı kerem yeksandır
Pīrden maṭlabumuz luṭf u 'aṭādır yā hū

5. Gel ziyāret idelim tekye-i dervīşānı
Anda erbāb-ı vefā cilve-nümādır yā hū

Ayağūñ altına baq itme tekebbür vā'iz
Başdığūñ ḥāk-i şafā bāb-ı **Rızā**dır yā hū

* İki beyit olduğça nağme ile okumaya başlar. Beyitler eskimiş, Beyātī yenidir.

55. **35^b.**

1 İlkbahar geldi yine huzur vaktidir. Kavuşmanın kapısında kımıldanan halkaya salādır. Yâ hû!
2 Bedevî topu, âşıkların gönüllerine huzur verdi. Tekkemiz, Allâh'ın meydanın merkezidir. Yâ

hû!

3 Kalbinin sırları ne ise söyle, saklama. Dûa edildiği zaman önderden yardım al. Yâ hû!

4 Cömert ve iyi huylu olana, gizlenmiş ve açığa çıkmış olanlar aynı seviyededir. Önderden isteğimiz, iyilik ve bağışlanmadır. Yâ hû!

5 Gel! Dervişler tekkesini ziyaret edelim. Onda vefa sahipleri görünür.

6 Ey vâiz! Ayağının altına bak büyüklenme. Bastığın huzurlu toprak, Rıza'nın kapısındadır. Yâ hû!

56.

İlahî

10'lu hece ölçüsü

I

1. Uyan hey gâfil uyan hey gâfil
Şor bir mürşide sen niye geldün
3. 'Aqlını başına diregör kâmil
Şor bir mürşide sen niye geldün

II

1. Hiç kılağuzsuz kuşlar mı uçar
Mürşid kişiye toğrı yol açar
3. Mürşid' olmayan kalurmuş nâçâr
Şor bir mürşide sen niye geldün

III

1. Şabâh olunca otluk gözetme
Aḥşâm olunca yataḳ gözetme
3. Sen bu nefsüñe fırsat gözetme
Şor bir mürşide sen niye geldün

⁵⁶. 35^b. *Âşık Yûnus Dîvânı*, 75. şiir (Tatcı, 2005: 68, 69). Bu şiir *Dîvân*'da 5 benttir.

I

- 1 Ey! Gaflet içinde olan kişi uyan!
2 Bir mürşide sor, sen niye geldin?
3 Ey olgun kişi! Aqlını başına topla
4 Bir mürşide sor, sen niye geldin?

II

- 1 Hiç rehber olmadan kuşlar uçar mı?
2 Mürşid, kişiye doğru yolu açar
3 Mürşidi olmayan, çaresiz kalırmış
4 Bir mürşide sor, sen niye geldin?

III

- 1 Sabah olunca otluk arama
2 Akşam olunca yataḳ arama
3 Sen bu nefsine fırsat kollama
4 Bir mürşide sor, sen niye geldin?

IV

1. Ey dervîş **Yûnus** sen bu ögüdi
Kendi nefsüñe virseñ yeğidi
3. Bilürem dime sen de var imdi
Şor bir mürşide sen niye geldüñ

57.

İlâhî, Beste-i Baqqâl Muḥammed*Mefā'îlün Mefā'îlün Fe'ûlün*

1. Yine dil na' tüñi söyler Muḥammed
Dil ü cān mülkini toylar Muḥammed

Kaşuñdur *ḳābe ḳavseyni ev edna*
Teriñden açılır güller Muḥammed
3. Boyun egmiş durur çeşmüñe ḥayrān
Çemen şaḥnında sünbüller Muḥammed

Ne noḳşān ire cāhına ḳılarsan
Niyâzî'ye şefā' atler Muḥammed

IV

¹ Ey dervîş Yûnus! Sen bu ögüdü
² Kendine versen daha iyi olurdu
³ Sen de şimdi git, bilirim deme
⁴ Bir mürşide sor, sen niye geldin?
^{57.} **36^a.** *Niyâzî-i Mısrî Divânı*, 25. şiir (Bilginer, 1976: 54, 55). Bu şiir *Divân*'da 13 beyittir.

¹ Ey Muhammed! Yine dil, senin na'tini söyler. Gönül ve can diyarına ziyafet verir.
² Ey Muhammed! "**İki yay aralıḡı kadar hatta daha yakın** oldu." (Necm 53/9) kaşındır.
Senin terinden güller açılır.
³ Ey Muhammed! Sünbüller, çimenlikte boyun eğmişler, senin gözüne hayran kalmışlar.
⁴ Ey Muhammed! Niyâzî'ye şefâat edersen makamında eksiklik kalmaz.

58.

İlahî

8'li hece ölçüsü

I

1. İbtidâdan yol şorarsan
Yol Muḥammed ʿ Alînüñdür (hû)
3. Yetmiş iki dîn şorarsın
Dîn Muḥammed ʿ Alînüñdür (hû)

II

1. Gice olur gündüz olur
Cümle ʿ âlem düpdüz olur
3. Gökde kaç biñ yıldız olur
Ay Muḥammed ʿ Alînüñdür

III

1. Var ʿ akluñ başına devşür
Mürşidin önüne düşür
3. Baḥr-i ʿ ummâna qarışdur
Göl Muḥammed ʿ Alînüñdür

58. 36^a.

I

- 1 Başlangıcın yolunu sorarsan
2 Hz. Muhammed ve Ali'nin yoludur
3 Yetmiş iki dini sorarsan
4 Din Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nindir.

II

- 1 Gece olur, gündüz olur
2 Bütün dünya düpdüz olur
3 Gökte kaç bin yıldız olur
4 Ay Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nindir.

III

- 1 Haydi aklını başına topla
2 Mürşidi önüne düşür
3 Okyanusu denize karıştır
4 Göl Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nindir.

IV

1. Varma Yezîdüñ yanuna
Çarhı toķınur tenüñe
3. La' net Yezîdin canuna
Yol Muḥammed ' Alînüñdür

V

1. Yezîd ' Alîden seçilür
' Āleme rahmet saçılur
3. Her seḥer vaḳti açılur
Gül Muḥammed ' Alînüñdür

VI

1. **Ḥaṭâyî** ḥast' olup iñler
' Āşıkların göñlün añlar
3. Nür olmuş ' âlemi toylar
Nür Muḥammed ' Alînüñdür

IV

-
- 1 Yezid'in yanına gitme
 - 2 Tâlihi tenine dokunur
 - 3 Yezid'in canına lanet olsun
 - 4 Yol Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nindir.

v

- 1 Yezid. Hz. Ali'den ayrılır
- 2 Āleme rahmet saçılır
- 3 Her seher vaktinde açılır
- 4 Gül Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nindir.

VI

- 1 Hatâyî, hasta olup inler
- 2 Āşıkların gönlünü anlar
- 3 Nur olmuş âleme ziyafet verir
- 4 Nur Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nindir.

59.

Na‘t-ı Şerîf, Beste, Li-münşi’ihî
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I

1. Ey ḥabīb-i şāhibü’l-mi‘ rāc fahrü’l-mürselîn
 Ey cemālūñ pertev-endāz-ı semāvāt u zemîn
3. Şaçlarıñ *vel-leyli yağşā* alnuñ oldı *ve’ḍ-ḍuhā*
 Cümleñ sultānısın ey raḥmeten li’l-‘ālemîn

II

1. Luṭfunuñ mecbūryam ey resūl-i pāk-zāt
 Kıl şefā‘ at eyleyüp luṭf u ‘ināyet ol mu‘în
3. Her nefes biñ biñ şalāt olsun saña ey bedr-i tam
 Bu **Lebīb-i** dermendin ey şeff‘ u’l-müzñibîn

60.

İlāhî

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Dermendim mücrimim dermāna geldim yā Resūl
 Sā‘ilim muḥtāciñim iḥsāna geldim yā Resūl

Ka‘be-i vaşluñ yolında sa‘y idüp düşdüm ğarīb
 Ğayrı nem vār cānımı kurbāna geldim yā Resūl

^{59.} **36^a.**

I

¹ Ey Miraç sahibinin sevgilisi, peygamberlerin övüncü!
² Ey yere ve göğe ışık saçan, güzel yüzlü!
³ Saçların “**Yemin olsun, bürüyüp örttüğünde geceye**” (Leyl 92/1), alnın “**Yemin olsun, kuşluk vaktine**” (Duhâ 93/1) oldu.
⁴ Ey âlemlere rahmet olan! Herkesin sultanısın.

II

¹ Ey temiz asıllı peygamber! Senin bağışına meburum
² İyilik ve bağıшта bulunup, şefâat eyle, yardımcı ol
³ Ey dolunay! Her nefeste sana bin salat olsun
⁴ Ey Hz. Muhammed! Bu dertli Lebīb’in!
^{60.} **36^b.**

¹ Ey peygamber! Dertliyim, suçluyum derman bulmaya geldim. Dilenciyim, sana muhtacım, bağışlanmaya geldim.

² Ey peygamber! Sana kavuşmanın Kâbe’si yolunda çabalayıp garip kaldım. Başka neyim var, canımı kurban etmeye geldim.

3. Nār-ı hasret cāna geçdi cān atup cānım saña
‘ Aşkile dīdarını seyrāna geldim yā Resūl

Cümle varım itdi yağma rāh-ı Hāḫ düşmenleri
Baş açık yalın ayak dīvāne geldim yā Resūl

5. İntisāb-ı bāb-ı zātuñ ‘ afv-ı cürme çün sebeb
Āsitān-ı rahmet-i Raḥmāna geldim yā Resūl

İtme **Mahvī** bendeñi redd ey şefā‘ at menba‘ ı
Sen gibi ihsānı çok sulḫāna geldim yā Resūl

7. Varlığım cümle bıraḫdım kenz-i rahmet bulmağa
Ben mücerred sen şefā‘ at kāna geldim yā Resūl

Eşk-i çeşmim ğarḫa virdi ‘ ālemi ey nūr-ı zāt
Medḫ ü rahm yolına pervāne geldim yā Resūl

³ Ey peygamber! Hasret ateşi cana geçti, gönlüm, sana ulaşmak için can atıp aşk ile güzel yüzünü seyretmeye geldim.

⁴ Ey peygamber! Allāh yolunun düşmanları, bütün varlığımı yağmaladı. Baş açık, yalın ayak çılgın gibi geldim.

⁵ Ey peygamber! Senin kapına mensup olmak suçun bağışlanma sebebidir çünkü orası, Allāh’ın rahmet eşiğidir.

⁶ Ey şefâat kaynağı! Mahvî kulunu reddetme. Ey peygamber! Senin gibi çok başışta bulunan sultana geldim.

⁷ Ey peygamber! Rahmet hazinesini bulmak için bütün varlığımdan vazgeçtim. Ben tek başıma şefâat kaynağı olan sana geldim.

⁸ Ey zâtı nurdan olan! Gözyaşım, âlemi suya boğdu. Övgü ve merhamet yolunda pervâne oldum.

61.

İlahî

7'li hece ölçüsü

I

1. Neyleyeyim dünyâyı
Baña Allâhım gerek
3. Gerekmez mâsivâyı
Baña Allâhım gerek

II

1. Ehl-i dünyâ dünyâda
Ehl-i 'uqbâ 'uqbâda
3. Her biri bir sevdâda
Baña Allâhım gerek

III

1. Fânî devlet gerekmez
Dürlü zînet gerekmez
3. Hâksız cennet gerekmez
Baña Allâhım gerek

^{61.} **36^b.** *Aziz Mahmut Hüdâyî Divânı*, 38. şiir (Tatcı ve Yıldız, 2005: 97).

I

- 1 Dünyayı ne yapayım
2 Bana Allâh'ım gerek
3 Allâh'tan başka hiçbir şey gerekmez
4 Bana Allâh'ım gerek.

II

- 1 Dünya adamı dünyada
2 Ahiret adamı ahirette
3 Her biri bir sevdada
4 Bana Allâh'ım gerek.

III

- 1 Kalıcı olmayan devlet gerekmez
2 Türlü süsler gerekmez
3 Allâh olmadan cennet gerekmez(?)
4 Bana Allâh'ım gerek.

- IV
1. Bülbül güle karşı zr
Pervneyi yakmış nr
3. Her kuluñ bir derdi var
Baña Allhım gerek

- V
1. Mecnn sever Leyly
Vmk zler ‘ Azry
3. N’idem ġayrı sevdy
Baña Allhım gerek

- VI
1. Dertli dermnn ister
Ėullar sultnn ister
3. ‘ Aşık cnnn ister
Baña Allhım gerek

- VII
1. Beyhde hevy ġo
Ėaġķı bulagr y h
3. **Hdy**niñ sözi bu
Baña Allhım gerek

-
- IV
- 1 Bülbül güle karşı inler
2 Ateş pervaneyi yakmış
3 Her kulun bir derdi var
4 Bana Allh’ım gerek.

- V
- 1 Mecnun, Leyl’y sever
2 Vmk, Azr’y zler
3 Başka sevday ne yapayım
4 Bana Allh’ım gerek.

- VI
- 1 Dertli olan dermanımı ister
2 Kullar, sultanımı ister
3 Aşık, sevgilisini ister
4 Bana Allh’ım gerek.

- VII
- 1 Boş hevesleri bırak
2 Allh’ı bulmaya devam et
3 Hdy’nin sözü bu
4 Bana Allh’ım gerek.

62.

İlahî

11'li hece ölçüsü

I

1. Muḥammed t̄ırı gelince yerinden
Dökile toprağı şāğ u şolundan
3. Bir bir yoklar ümmetlerin hālinden
Āh ümmetim deyüp ağlar Muḥammed

II

1. Kıyāmet kopıcağ cānlar uyanur
Kāmīl dervīş mürşidine dayanur
3. Yüzün yire urup Ḥaḳḳa yalvarur
Āh ümmetim deyüp ağlar Muḥammed

III

1. ‘Alī sancağını alup eline
Çeküben gider maḥşer yirine
3. Ḥasan Ḥüseyin’i alup dizine
Āh ümmetim deyüp ağlar Muḥammed

62. 37^a. *Âşık Yûnus Dîvânı*, 20. şiir (Tatcı, 2005: 30).

I

- 1 Hz. Muhammed gezintiden gelince yerinden
- 2 Toprağı sağından ve solundan dökülsün
- 3 Ümmetlerin hālini bir bir yoklar
- 4 Hz. Muhammed, âh ümmetim diyerek ağlar.

II

- 1 Kıyamet kopunca herkes uyanır
- 2 Olgun derviş, mürşidine ulaşır
- 3 Yüzünü yere vurup Allâh’a yalvarır
- 4 Hz. Muhammed, âh ümmetim diyerek ağlar.

III

- 1 Ali, sancağını eline alıp
- 2 Maḥşer yerine çekip gider
- 3 Hasan, Hüseyin’i dizine alıp
- 4 Hz. Muhammed, âh ümmetim diyerek ağlar.

IV

1. **Yûnus** eydür geliñ kâdrin bilelim
Fırşat elde iken tevḥîd idelim
3. Rûhı için çok şalāvāt virelim
Âh ümmetim deyüp ağlar Muḥammed

63.

İlahî

8'li hece ölçüsü

I

1. Şehîdlerin ser-çeşmesi
Enbiyānuñ bağrı başı
3. Evliyānuñ gözi yaşı
Ḥasan ile Ḥüseeyindir

II

1. Ḥazret 'Alî babaları
Muḥammed'dir dedeleri
3. 'Arşuñ iki küpeleri
Ḥasan ile Ḥüseeyindir

IV

-
- 1 Yûnus söyler, gelin değerini bilelim
 - 2 Elde fırsat varken Allâh'ın birliğini söyleyelim
 - 3 Ruhü için çok salavat getirelim
 - 4 Hz. Muhammed, âh ümmetim diyerek ağlar.
 63. **37^a**. *Âşık Yûnus Dîvânı*, 45.şiir (Tatcı, 2005: 48). Bu şiir Dîvân'da 9 benttir.

I

- 1 Şehitlerin piri
- 2 Peygamberlerin bağrı, başı
- 3 Velilerin gözü, gözyaşı
- 4 Hasan ile Hüseyin'dir.

II

- 1 Babaları Hz. Ali'dir
- 2 Dedeleri Hz. Muhammed'dir
- 3 Arşın iki küpeleri
- 4 Hasan ile Hüseyin'dir.

- III
1. Kerbelānuñ yazıları
Şehīd olmuş gāzileri
3. Fāṭma ana kızuları
Ḥasan ile Ḥüseyindir
- IV
1. Kerbelānuñ tā içinde
Nūr balķır siyāh saçında
3. Kızıl kanlarıñ içinde
Ḥasan ile Ḥüseyindir
- V
1. Dedesiyle bile varan
Kevser ırmağında tūran
3. Şusuz ümmete şu viren
Ḥasan ile Ḥüseyindir
- VI
1. Dervīş **Yūnus** dünyā fānī
Senden evvel gelen kanı
3. Sekiz cennetüñ sulṭānı
Ḥasan ile Ḥüseyindir

-
- III
- 1 Kerbelanın kaderi
2 Gazileri, şehit olmuş
3 Fatma ananın kuzuları
4 Hasan ile Hüseyin'dir.
- IV
- 1 Kerbelanın içinde
2 Siyah saçında nur parıldar
3 Kızıl kanların içinde
4 Hasan ile Hüseyin'dir.
- V
- 1 Dedesiyle birlikten giden
2 Kevser ırmağında duran
3 Susuz ümmete su veren
4 Hasan ile Hüseyin'dir.
- VI
- 1 Derviş Yūnus, dünya fānidir
2 Senden önce gelen hani, nerede
3 Sekiz cennetin sultanı
4 Hasan ile Hüseyin'dir.

64.

Beste-i [...]

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

I

1. Sīneñ içre bedr olan māhuñ nedür
2. Taht-ı dilde hüküm iden şāhuñ nedür
3. Şaklama benden ki dil-ḥ'āhuñ nedür
4. Söyle 'āşık bā' iş-i āhuñ nedür
5. Derd ile 'azm itdigün rāhuñ nedür

II

1. Var ise bir yāre olduñ mübtelā
2. Kim seni vaşlından itmişdür cüdā
3. 'Āşık-ı şādık iseñ söyle baña
4. Söyle 'āşık bā' iş-i āhuñ nedir
5. Derd ile 'azm itdigün rāhuñ nedür

III

1. Tālib-i vaşlı iseñ ol dilberün
2. Yoluna koymak gerek cān u serün
3. Āteş-i hicrān mıdur yoḥsa yerün
4. Söyle 'āşık bā' iş-i āhuñ nedir
5. Derd ile 'azm itdigün rāhuñ nedür

64. 37^b. *Sezāyî Divānı*, 2. şiir (Özuygun, 1999: 311).

I

- 1 Göğsünün içinde dolunay olan Ay'ın nedir?
- 2 Gönül tahtına hükmeden padişahın kimdir?
- 3 Benden saklama. Gönülünün istediği nedir?
- 4 Ey âşık! Söyle. Âhının sebebi nedir?
- 5 Dert ile çıktığın yolun nedir?

II

- 1 Belki bir sevgiliye tutuldun
- 2 Seni, ona kavuşmaktan mahrum eden kimdir?
- 3 Samimi bir âşıkı bana söyle
- 4 Ey âşık! Söyle. Âhının sebebi nedir?
- 5 Dert ile çıktığın yolun nedir?

III

- 1 O güzele kavuşmak istersen
- 2 Camı ve başı yoluna koymak gerek
- 3 Yoksa yerin, ayrılık ateşi midir?
- 4 Ey âşık! Söyle. Âhının sebebi nedir?
- 5 Dert ile çıktığın yolun nedir?

IV

1. Yağdı yandurdu seni ‘aşkuñ odı
Nālişuñ ‘uşşākı hayretde ıodı
3. Göz yaşın kim gördi senden el yudı
Söyle ‘āşık bā‘ iş-i āhuñ nedir
5. Dert ile ‘azm itdigüñ rāhuñ nedür

V

1. Āteş-i ‘aşka yanar pervanesin
Baş u cāna ıalmayan divanesin
3. Gel **Sezāyiden** bugün uyanasın
Söyle ‘āşık bā‘ iş-i āhuñ nedir
5. Dert ile ‘azm itdigüñ rāhuñ nedür

65.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Zülmet-i hicrũñde bĩdār olmuşam yā Rab meded
İntizār-ı şubh-ı dĩdār olmuşam yā Rab meded

Gülşen-i vaşluñ nesĩmin irgürüp bād-ı şabā
‘Andelĩb-i bāğ-ı gülzār olmuşam yā Rab meded

IV

- 1 Aşk ateşi seni perişan etti
- 2 Feryadın, âşıkları hayrete düşürdü
- 3 Gözyaşını görenler, senden vazgeçti
- 4 Ey âşık! Söyle. Āhının sebebi nedir?
- 5 Dert ile çıktığın yolun nedir?

V

- 1 Aşk ateşinde yanan pervânesin
- 2 Başı, canı kalmayan bir mecnunsun
- 3 Gel! Bugün Sezāyî’den hakikati gör
- 4 Ey âşık! Söyle. Āhının sebebi nedir?
- 5 Dert ile çıktığın yolun nedir?

65. **37^b**. *Niyâzi-i Mısrî Dîvânı*, 156. şiir (Bilginer, 1976: 168). Bu şiir *Dîvân*’da 7 beyittir.

- 1 Ey Allâh’ım! Ayrılığın karanlığından uyanmışım. Güzel yüzünün sabahını beklerim. Yardım et
- 2 Ey Allâh’ım! Sabâ rüzgârı, sana kavuşmanın gül bahçesine rüzgârını ulaştırdı, gül bahçesindeki bülbül oldum. Yardım et.

3. Şol şarābı kim anı şunduñ baña rüz-ı elest
Ol zamandan mest ü hüşyār olmışam yā Rab meded

Vaḥdet ilinde senüñle yār idim noldı baña
Keşret içre ben de ağıyār olmışam yā Rab meded

5. Qalmışam zindān-ı cism içre bugün تنها garīb
Bu kafeşde rüz u şeb zār olmışam yā Rab meded

Bu Niyāzī düşdi varlık çāhına Yūsuf gibi
Al elim kırtar ki nāçār olmışam yā Rab meded

66.

Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

1. Bu yād illerde ey bülbül unutduñ cāy-ı gam-zāduñ
Hevā-yı 'aşķile günden güne zār oldı mu' tādūñ

Ġam-ı dildār ile n'olduñ şararup gül gibi şolduñ
'Aceb sevdāya düş olduñ cihānı tıtdı feryāduñ

3. Saña mirāşdür kühsār u gülzāruñ temāşāsı
Meger Ferhād u Mecnūndur senüñ ābā vü ecdāduñ

³ Ey Allāh'ım! Şu, bana ezel günü sunduğın şarap (var ya) o zamandan beri hem sarhoşum hem ayık bir haldeyim. Yardım et.

⁴ Ey Allāh'ım! Vaḥdet diyarında, seninle dosttum, bana ne oldu? Çokluk içinde, ben de başkaları gibi oldum. Yardım et.

⁵ Ey Allāh'ım! Varlık zindanında bugün yalnız kaldım. Bu kafeste, gece gündüz ağlarım. Yardım et.

⁶ Ey Allāh'ım! Bu Niyāzī de Hz. Yūsuf gibi varlık kuyusuna düşti. Çaresiz kaldım, elimi tut, beni kurtar. Yardım et.

^{66.} **38^a.** *Neccār-zāde Rızâ Dīvānı'nın Edisyon Kritiği* g. 163. (Özdemir, 1999: 328).

¹ Ey bülbül! Bu yabancı diyarlarda, gamdan doğanların yerini unuttun. Aşk hevesiyle her gün ağlamak senin âdetin oldu.

² Sevgilinin üzüntüsü ile ne oldun? Gül gibi sararıp soldun. Tuhaf bir sevdaya düştün, feryadın bütün dünyayı kapladı.

³ Meğer, babaların ve dedelerin Ferhat ve Mecnun'muş. Dağlık yerleri ve gül bahçelerini seyretmek sana onlardan mirastır.

Neden t̄a böyle hayr̄ansın dem̄adem z̄ar u girȳansuñ
Niçün her laḥza n̄al̄ansın nedendir d̄ad u b̄id̄aduñ

5. Çemenz̄ar-ı muḥabbetde düşüp evf̄ah-ı ‘uṣṣāḳa
Cihāna d̄āsīt̄an olduñ çekildi gün gibi aduñ

Rız̄a-yı pür-şaf̄aveş ḥānḳāh-ı şaḥn-ı gülşende
Beni şūr̄ide itdi her seḥer evr̄ad u ezḳāruñ

67.

Mef̄ā‘il̄ün Mef̄ā‘il̄ün Mef̄ā‘il̄ün Mef̄ā‘ill̄ün

1. Yüzüñ mecmū‘a-i āyāt-ı kübr̄a yā Rasūla’llah
Sözüñ ser-levḥ-i esm̄a vü müsem̄mā yā Rasūla’llah
- Sen ol peygamber-i āḥir zamānsın sikke-i n̄amuñ
Muḥammed Aḥmed Maḥmūd u Ṭāḥā yā Rasūla’llah
3. Hilāl ebr̄ularuñ ‘aks eylemiş levḥ-i ceb̄in üzre
Mişāl-i gurre-i m̄ah-ı şeb-ār̄a yā Rasūla’llah
- Numūne h̄ale-i ḥaṭṭ-ı ‘iz̄ār-ı tābnākūñden
Ṭır̄az-ı nüṣṣa-i esm̄a-i ḥüsñā yā Rasūla’llah

⁴ Neden bu kadar şaşkınsın, ağlayıp inliyorsun? Neden her an inliyorsun? Bu feryat ve zulüm nedendir?

⁵ Aşk bahçesinde, aşıkların ağzına düşüp, bütün dünyada destan oldun, şöhretin güneş gibi yayıldı.

⁶ Gül bahçesinin ortasındaki tekkeye huzur veren Rızâ! Duâların ve zikirlerin, her seherde beni perişan etti.

⁶⁷. **38^a**.

¹ Ey Allâh’ın Resulü! Senin yüzün, yüce âyetlerin toplandığı bir mecmuadır. Senin sözün, isimlendirilmiş olanların ve isimlerin başlığıdır.

² Ey Allâh’ın Resulü! Sen, âhir zaman peygamberisin, senin nâmının sikkesi(?) Muhammed, Ahmed, Mahmud ve Tâhâ’dır.

³ Ey Allâh’ın Resulü! Hilal kaşların, geceyi süsleyen ayın parlaklığı gibi alınının üzerine yansımış.

⁴ Ey Allâh’ın Resulü! Parlak yanağındaki tüye vuran ışık, Allâh’ın güzel isimlerinin nüshasının süsünden bir örnektir.

5. ‘ Aceb zīb-āver olmuşdur miyān-ı ebruvānuñda
Berāt-ı mülk-i hüsne resm-i tuğrā yā Rasūla’llah

İderken pertev-i hüsnuñ temāşā farṭ-ı hayretten
Hiçāba düşdi mir’āt-ı muşaffā yā Rasūla’llah

7. **Rızā** bāğında teşrīf-i kudūmuñ intizārıyla
Kıyām üzre ṭurur serv-i dil-ārā yā Rasūla’llah

68.

7’li hece ölçüsü

I

1. Allāh diyelim dā’im
Allāh görelim n’eyler
3. Yolda duralım kâ’im
Allāh görelim n’eyler
(Eylerse güzel eyler)

II

1. Çıkmayalım dilden
Ayrılmayalım tenden
3. Tā azmayalım yoldan
Allāh görelim n’eyler

⁵ Ey Allāh’ın Resulü! Tuğranın şekli, güzellik ülkesinin berâtı, kaşlarının arasını süslemiştir.
⁶ Ey Allāh’ın Resulü! Temiz ayna, senin güzelliğinin parlaklığını izlerken, aşırı şaşırıldığı için utandı.

⁷ Ey Allāh’ın Resulü! Görünüşü çok güzel olan servi, Rızâ bāğında senin ayak basmanın şerefini beklerken ayağa kalktı.

⁶⁸. **38^b**. *Yûnus Emre Dîvânı*, 71. şiir (Tatcı, 2005: 83, 84, 85). Bu şiir *Dîvân*’da 13 benttir.

I

1 Her zaman Allāh diyelim
2 Allāh ne yapar, görelim
3 Yolda ayakta duralım
4 Allāh ne eyler, görelim.
(Eylerse güzel eyler.)

II

1 Dilden düşürmeyelim
2 Tenden ayırmayalım
3 Yoldan sapmayalım
4 Allāh ne eyler, görelim.

		III
1.	Sen şanmadığın yerde Şāyed açılır perde	
3.	Dermān irişe derde Allāh görelim n'eyler	
		IV
1.	Adı şanı dillerde Sevgüsi gönüllerde	
3.	Şol korkulu yerlerde Allāh görelim n'eyler	
		V
1.	Adı şanı unuttum Küfrimi şuya atdım	
3.	Miskīnlige el kıttım Allāh görelim n'eyler	
		VI
1.	Gündüz olalım şā'im Gice olalım kıā'im	
3.	Allāh diyelim dā'im Allāh görelim n'eyler	
<hr/>		
		III
1	Senin sanmadığın yerde	
2	Belki perde açılır	
3	Derdine derman ulaşır	
4	Allāh ne eyler, görelim.	
		IV
1	Adı, şanı dillerdedir	
2	Sevgisi gönüllerdedir	
3	Şu korkulu yerlerde	
4	Allāh ne eyler, görelim.	
		V
1	Adımı şanıımı unuttum	
2	Küfrümü suya attım	
3	Miskinliğe karıştım	
4	Allāh ne eyler, görelim.	
		VI
1	Gündüz oruçlu olalım	
2	Gece namaz kılalım	
3	Her zaman Allāh diyelim	
4	Allāh ne eyler, görelim.	

VII

1. Her dem dalalım baħre
Aldanmayalım dehre
3. Şabreyleyelim ħahre
Allāh görelim n'eyler

VIII

1. N'itdi bu **Yūnus** nitdi
Bir toğrı yola gitdi
3. Pīri etegin tıtdı
Allāh görelim n'eyler

**İşfahān olsa murabba' beste
Çār-ı bāğ içre olur gül-deste***

IŞFAHĀN

69.

İlāhī

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

1. Vire mi derd-i şanem derdime dermān vire mi (yā hū)
Vaħtidir yüregimüñ dem-be-dem artar elemi (yā hū)

Yüzümi yerlere sürüp giceler yalvarırım
Böyle maħrūm mı ħoya çođdur Allahuñ keremi

VII

- 1 Her nefeste denize dalalım
- 2 Dünyaya aldanmayalım
- 3 Sıkıntılara sabredelim
- 4 Allāh ne eyler, görelim.

VIII

- 1 Bu Yūnus ne yaptı
- 2 Doğru bir yola gitti
- 3 Pirinden yardım istedi
- 4 Allāh ne eyler, görelim.

* Bu dörtlük beste İsfahān olsa, dört bahçenin içindeki gül demeti gibi olur.

69. 40^b.

- 1 O güzel sevgilinin derdi, benim derdime derman olur mu? Olsun tam vaktidir, yüreğimin kederi sürekli artar.

2 Geceleri, huzurunda yere kapanıp yalvarırım. Allāh'ın merhameti çoktur, beni böyle mahrum bırakmaz.

3. Hāylī demdir ben anuñ gözlerinüñ hastesiyim
Çıka gelse yüzümüñ üstüne başsa kademî

Görebilmem yüziñi müdde^ç ilerden şanemā
Ey kızıl [gül] saña kim çekdi dikenden haremî

5. Yazayım dirse kalem kirpigünüñ şerhini men
Yarayım başdan ayağa bıçağıla kalemî

Fazlī sen māhı dilerseñ yüziñi göklere tut
Kâfire vire murādım ya baña vermeye mi (yā hū)

70.

İlahī

10'lu hece ölçüsü

1. Yandım yakıldım ben nār-ı ^ç aşka
^ç Andelīb oldum gülzār-ı ^ç aşka

Hizmet-i şeyhe kulluk idersin
Maḥrem olursun esrār-ı ^ç aşka

3. Zülfüñ hevāsı eyledi giryān
Maṣūr olmuşam berdār-ı ^ç aşka

Bezm-i elestden mest olup geldim
Ben bende oldum hünkār-ı ^ç aşka

³ Epey zamandır onun gözlerinin hastasıyım. Çıka gelse de yüzümün üzerine ayağını bassa.
⁴ Ey sevgili! İddiacılar yüzünden yüzünü göremem. Ey kızıl gül! Sana dikenden sınırı kim çekti?

⁵ Kalem, kirpiğinin açıklamasını yazayım derse, ben kalemi baştan sona, bıçak ile kesip açarım.

⁶ Ey Fazlî! O sevgiliyi istersen yüzünü göğe çevir. Kâfire istediğini verir, bana vermez mi?

⁷⁰ **40^b.**

¹ Ben aşk ateşinden perişan oldum. Aşkın gül bahçesinde bülbül oldum.

² Şeyhin hizmetine kul olursun. Aşkın sırlarından gizlenirsin.

³ Saçının hevesi, beni ağlattı. Aşkın dar ağacına asılan, Mansur oldum.

⁴ Elest meclisinde sarhoş olup geldim. Ben, aşkın padişahına köle oldum.

5. Feth itdi albim un nr-ı zatı
Mstarak oldum envr-ı  aa

Nice Sleymn geldi cihna
Ben **Sleymnım** serdr-ı  aa

71.

lh, Beste, Li-muarririh

Mefiln mefiln mefiln mefiln

1. Sana maudur nm-ı Muammed y Rasla'lh
Senndr vaf-ı pk-i ism-i Amed y Rasla'lh
- Sen ol nr-ı d  lemsin ki mir't-ı cemlnde
Mhed ret-i rh-ı mcerred y Rasla'lh
3. Vcdu mebd'-i prye-bend-i ferndir
ufeylndr amu mulak muayyed y Rasla'lh
- Sipeh-slr-ı ayl-i enbiysın evvel  hir
Heme cnd-i ibln m'eyyed y Rasla'lh
5. Ess-ı ravzgh-ı -ı dergh-ı felek-chun
Zamn-ı are dek olsun m'ebbed y Rasla'lh

⁵ O mbarek zatın nru kalbimi ele geirdi. Akın nurlarına daldım.

⁶ Dnyaya pek ok Sleymn geldi. Ben, akın kumandanı olan Sleymn'ım.

⁷¹ **41^a**. *Neccr-zde Rız Dvn'nın Edisyon Kritii* g. 267. (zdemir, 1999: 385).

¹ Ey Allh'ın Resul! Muhammed adı sana zgdr. Ahmed isminin temiz sfatı senindir.

² Ey Allh'ın Resul! İki lemin nuru olan sensin. Senin gzel yznn aynasında grlen, saf ve temiz ruhunun suretidir.

³ Ey Allh'ın Resul! Varlıın, yaratılıın ssl balangıcıdır. Hepsini kayıtlı kayıtsız, senden sonra gelmitir.

⁴ Ey Allh'ın Resul! Peygamberler grhunun bakomutanısın. Her zaman glsn, mutluluun askerisin.

⁵ Ey Allh'ın Resul! Yksek rtbeli derghın kubbesindeki bahenin aslı, maer gnne kadar ebed olsun.

Rızâ būs-ı zemîn-i bâb-ı iclâlûñ siyâķuñda
Umar ķadr-i celîlûñden hoş-âmed yâ Rasûla'llâh

72.

İlâhî, Beste-i Şâdıķ Efendi

Fâ 'ilâtûñ fâ 'ilâtûñ fâ 'ilûñ

I

1. Yâ Rasûlallâh nâm-ı pāk-ile
Muştafâsın Muştafâsın Muştafâ
3. Çeşm-i *mâ-zâğ*-ı dil-i berrak-ile
Müctebâsın müctebâsın müctebâ

II

1. Çünkü itdüñ zirve-i 'arşa 'urûc
Hâne-i terkîbden kılduñ ĥurûc
3. Baĥr-i nûra hemçü Ĥurşîd-i burûc
Aşınâsın âşınâsın âşınâ

III

1. Çeşmüñe şer' -i şerîf oldu ģidâ
Rûĥuña sırr-ı laţîf oldu fedâ
3. Uydı saña cümleten bây u gedâ
Muķtedâsın muķtedâsın muķtedâ

⁶ Ey Allâh'ın Resulü! Rızâ, ifade şekliyle saygı kapısının zeminini öperek, senin çok yüce itibarından hoş geldin demeni bekler.

⁷² 41^b.

I

- 1 Ey Allâh'ın Resulü! Temiz bir adla
- 2 Mustafa'sın Mustafa'sın Mustafa
- 3 Temiz gönlün "Göz ne kaydı ne de hedefinden **şastı**." (Necm 53/17), gözü
- 4 Seçkinsin seçkinsin seçkin.

II

- 1 Çünkü arşın zirvesine yükseldin
- 2 Terkip evinden çıktın
- 3 Burçların güneşi gibi nur denizine
- 4 Yakınsın yakınsın yakın.

III

- 1 İslam şeriatı, gözüne hayat kaynağı oldu
- 2 Bu hoş sır, ruhuna fedâ oldu
- 3 Zenginler ve fakirler, hep birlikte sana uydu
- 4 Rehbersin, rehbersin, rehber.

IV

1. Eyleyüp handān çün bāğ-ı İrem
Hakkîyî kılduñ gamuñla muhterem
3. Va' diñe şādıksın ey kân-ı kerem
Pür-vefâsın pür-vefâsın pür-vefâ

HİCÂZ

73.

İlâhî, Beste-i Li-muħarririhî

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. K̄ara zülfüñ gibi yokdur kararım yâ Rasûla'llâh
Perîşândur benim her laħza kârim yâ Rasûla'llâh

Dükendi pîç ü tâb derd-i ĥicrânuñla anuñla dermânım
Dükenmez bu 'acebdür âh u zârım yâ Rasûla'llâh
3. Reh-i sa' y ü şafâda bir nefes te'ħîr olunmazdı
Degil elde zimâm-ı ihtiyârım yâ Rasûla'llâh

Melâz ü melce'-i zıll-i zalîl-i âsitânuñdan
Der-i gerdün-medâruñdur medârım yâ Rasûla'llâh
5. Reh-i 'aşkuñda ârâm eylemezdim bir ĥadem bi'llâh
Olaydı zâd-ı râha iktidârım yâ Rasûla'llâh

IV

¹ İrem bağı gibi güldürüp
² Hakkî'yı üzüntünle saygıya lâıyk gördün
³ Ey iyilik kaynağı! Sözüne sâdıksın
⁴ Çok vefâlısın, vefâlısın, vefâlı.
⁷³ **43^b**. *Neccâr-zâde Rızâ Dîvânı'nın Edisyon Kritiği* g. 119. (Özdemir, 1999: 181, 182).

¹ Ey Allâh'ın Resulü! Siyah saçın gibi kararım yoktur. Benim işim, her an perişandır.
² Ey Allâh'ın Resulü! Ayrılığının derdiyle endişeden dermanım tükendi. Şaşılacak şeydir, ağlamam ve inlemem bitmez.

³ Ey Allâh'ın Resulü! Huzur ve emek yolunda, bir nefes ertelenmezdi. Yaşlılığın sorumlusuyum,(?) elde değil.

⁴ Ey Allâh'ın Resulü! Dergâhının gölgesindeki sığınaktan dönüşüm, sana dönüşümü destekleyen kapıyadır.

⁵ Ey Allâh'ın Resulü! Yolun azığına gücüm yetseydi, Allâh için aşkının yolunda, bir adım bile durmazdım.

Rızâ meydânını geşt ü güzâr itmek muradıdır
Meded eylerse baht-ı kâm-kârım yâ Rasûla'llâh

74.

İlâhî, Beste-i Şikârizâde

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Yâ Rasûla'llâh bize gör n'itdi 'âşî ümmetün
Görmeye anlar daği rûz-ı kıyâmet şefkatün (yâ Rasûla'llâh amân)

Kerbelâda yâ Muḥammed ger göreydün ḥâlimiz
Tâ kıyâmet sâkin olmazdı bizim-çün firkatün

3. Cânıma kâr itdi firkat yâ Muḥammed Mehdî gel
Kıl teraḥḥum yâ İlâhî eyle iḥsân nuşretün

Kim ki 'âlem fâhrinün evlâdına bugz eyleye
Eyleme aña müyesser yâ İlâhî cennetün

5. Şâh Hüseyinün itdiler ḥâke berâber cismini
Kılmadılar ol münâfıklar senün hiç ḥürmetün

Biz muḥibb-i ḥânedân-ı Muştafâyuz **Seyfiyâ**
Rûz u şeb nesl-i Rasûla'llâha olsun midḥatün

⁶ Ey Allâh'ın Resulü! Devlet ve ikbal sahibinin bahtı yardım ederse, isteğim rızâ meydanını gezip dolaşmaktır.

⁷⁴. **43^b**. *Seyyid Nizamoğlu Dîvânı* g. 143. (Özdemir, 1996: 137). Bu şiir *Dîvân*'da 5 beyittir.

¹ Ey Allâh'ın Resulü! İsyankâr ümmetin bize ne yaptı gör. Onlar, kıyâmet günü bile senin şefkatini görmesin.

² Ey Muhammed (s.a.v.)! Kerbelâda ḥâlimizi görseydin, senden ayrı kalmak bizim için kıyâmet gibidir.

³ Ey Muhammed (s.a.v.) Ayrılık canıma yetti. Ey Allâh'ım! Yardımını bağışla, merhamet et.

⁴ Ey Allâh'ım! Peygamberin çocuklarına düşmanlık edenlere, cennetini nasip etme.

⁵ Şâh Hüseyin'in bedenini toprağa serdiler. O münâfıklar, sana hiç saygı göstermediler.

⁶ Ey Seyfi! Biz Hz. Muhammed Mustafa'nın ailesinin dostuyuz. Senin övgün de gece gündüz Allâh Resulünün soyuna olsun.

75.

İlâhî, Beste-i dede*11'li hece ölçüsü*

I

1. Ey ğarîb bülbül diyâruñ kandedir
Bir haber vir gül-^ç izâruñ kandedir
3. Sen bu ilde kimseye yâr olmadıñ
Var senüñ elbette yâruñ kandedir

II

1. Bir enîsüñ yok ^ç aceb hasretdesin
Râhatı terk eyleyüp miñnetdesin
3. Gice gündüz turmayup firkatdesin
Yâ senüñ leyl ü nehâruñ kandedir

III

1. Artdı günden güne feryâduñ senüñ
Âh u efgân oldu mu^ç tâduñ senüñ
3. ^ç Aşk içinde kimdir üstâduñ senüñ
Var senüñ şabr u qarâruñ kandedir

⁷⁵. 44^a. *Niyâzî-i Mısrî Dîvânı*, 139. şiir (Bilginer, 1976: 155).

I

- 1 Ey garip bülbül! Senin memleketin nerededir?
2 Bir haber ver, gül yanağın nerededir?
3 Sen bu memlekette kimseyle dost olmadın
4 Elbette dostun vardır, nerededir?

II

- 1 Bir dostun yok, tuhaf bir hasrettesin
2 Rahatı terk edip sıkıntı içindesin
3 Gece gündüz durmayıp ayrılıktasın
4 Senin gecen ve gündüzün nerededir?

III

- 1 Feryadın günden güne arttı
2 Âh ve feryat, senin âdetin oldu
3 Aşk konusundaki hocan kimdir?
4 Senin sabrın ve kararın var, nerededir?

IV

1. Ne göründi güle karşı göziñe
Ne büründi bakduğınca öziñe
3. Kimse mahrem olmadı hiç rāzıñā
Bilmediler şeh-süvāruñ kandedir

V

1. Gökde uçarken seni indirdiler
Çār ‘unşur bendlerine urdılar
3. Nūr iken adın **Niyāzî** didiler
Şol ezelki i‘ tibāruñ kandedir

76.

İlahî

7’li hece ölçüsü

I

1. Mağşadı ‘ aşıkların
Menzil-i cānān olur
3. İsmiñi yād eylesem
Vālih ü hayrān olur

IV

- 1 Güle yaklaşırken, gözüne ne göründü
- 2 Özüne baktıkça neyle örtündü
- 3 Kimse senin sırdaşın olmadı
- 4 Usta biniciliğin nerededir? Bilmediler.

V

- 1 Seni, gökte uçarken indirdiler
- 2 Dört unsuru halkalarına taktılar
- 3 Adın Nur iken Niyāzî dediler
- 4 Önceki itibârın nerededir?

76. 44^a. *Nakşî Ali Akkirmânî Dîvânı*, 8. şiir (Atik, 2003: 340). Bu şiir *Dîvân*’da 4 benttir.

I

- 1 Âşıkların maksadı
- 2 Sevgilinin olduğu yerdir
- 3 İsmiñi ansam
- 4 Şaşkın ve hayran olur.

- II
1. Hâk vire cünbişleriñ
‘ Afv ide kem işleriñ
3. Menzili dervîşleriñ
Kûşe-i vîrân olur

- III
1. Fânî cihândan kesil
Âyîne-i kâlbi sil
3. ‘ Arşa-i maḥşerde bil
Bir ulu dîvân olur

- IV
1. Kim ide ḥakḳı edâ
‘ Aşk-ile kıla nidâ
3. Feyz-i Cenâb-ı Hudâ
Anda nümâyân olur

- V
1. Kimde ki ‘ aşk buluna
‘ Azm ide Hâk yoluna
3. Sırrı anuñ biline
‘ Aşk nice pinhân olur

-
- II
- 1 Hareketlerine hak versin
2 Kötü işlerini affetsin
3 Dervişlerin menzili
4 Harap köşeler olur.

- III
- 1 Fânî dünyadan vazgeç
2 Kalp aynasını temizle
3 Maḥşer meydanını bil
4 Bir yüce divan olur.

- IV
- 1 Allâh’ın istediklerini yapan
2 Aşkla seslensin
3 Allâh’ın ihsanı
4 Onda görünür.

- V
- 1 Âşık olan kimse
2 Allâh yolunda gayret etsin
3 Onun sırrı bilinir
4 Aşk nasıl gizli olsun?

- VI
1. ‘ Ārife her şubḥ-dem
Nār ola bāğ-ı İrem
3. Tevbede şābit-ḳadem
Zāl ü Nerīmān olur
- VII
1. Ḳılsa tecellī eşer
Devlete iriše er
3. Kāfire ḳılsa nazār
Mazhar-ı ĩmān olur
- VIII
1. **Nākṣī**-i ‘ āşık saña
‘ Aşḳ haberin vir aña
3. Menḳıbe-i evliyā
Reşk-i gülistān olur

-
- VI
- 1 Gönül ehline, her sabah
2 İrem bağı ateş olur
3 Tövbede kararlı olan
4 Zāl ve Nerīmān olur.
- VII
- 1 Tecelliden iz kalsa
2 Yiğit kimse, büyük mutluluğa erişir
3 Kāfire baksa
4 ĩmāna erişir.
- VIII
- 1 Âşık Nakşî sana
2 Aşḳ haberini ona ver.
3 Evliyānın hikayeleri
4 Gül bahçesini kıskandırır.

77.

İlâhî, Râhatü'l-ervâh, Beste-i İsmâ'îl Dede*Müstef'ilün müstef'ilün*

I

1. Olmayıcak senden 'atâ
 2. Kûl neylesün yâ Rabbenâ
 3. Dâ'im işi sehv ü haṭâ
 4. Kûl neylesün yâ Rabbenâ

II

1. Yâ Rabbenâ
 2. Yâ Rabbenâ
 3. Senden kerem
 4. Senden 'atâ

III

1. İster seni cân bülbüli
 2. Lâkin irişmez 'aql eli
 3. Ger açıvirmezseñ yolu
 4. Kûl neylesün yâ Rabbenâ

⁷⁷. 44^b. Aziz Mahmut Hüdayi *Dîvânı*, 75. şiir (Tatcı ve Yıldız, 2005: 179). Bu şiir *Dîvân*'da 7 benttir.

I

- 1 Sen bağışlamayınca
 2 Ey Allâh'ım! Kul ne yapsın?
 3 İşi her zaman yanlış ve hatalıdır
 4 Ey Allâh'ım! Kul ne yapsın?

II

- 1 Ey Allâh'ım!
 2 Ey Allâh'ım!
 3 Cömertlik senden
 4 Bağış senden.

III

- 1 Can bülbülü seni ister
 2 Ama aklı, eli ulaşmaz
 3 Yolu açıvirmezsen
 4 Ey Allâh'ım! Kul ne yapsın?

IV

1. Yā Rabbenā
Yā Rabbenā
3. Senden kerem
Senden ‘atā

V

1. Kim ki ezel didi *belā*
Andan ırak oldu *belā*
3. *Allāhü yef’al mā-yeşā*
Kul neylesün yā Rabbenā

VI

1. Yā Rabbenā
Yā Rabbenā
3. Senden kerem
Senden ‘atā

VII

1. *Ente’l-Kerîmü’l-Müste‘ân*
Ente’r-Ra’ûfu küllü ān
3. İhsānuña kaldık hemān
Kul neylesün yā Rabbenā

IV

- 1 Ey Allâh’ım!
- 2 Ey Allâh’ım!
- 3 Cömertlik senden
- 4 Bağış senden.

V

- 1 Ezelde “belâ” diyen kimse
- 2 Ondan belâ uzak oldu
- 3 “Zekeriyyâ ise şöyle dedi: “Rabbim! Bana ihtiyarlık gelip çattığı, üstelik karım da kısır oluğu hâlde benim nasıl oğlum olabilir?” Buyurdu ki: “İşte böyle; **Allâh dilediğini yapar.**” (Âl-i İmrân 3/40).
- 4 Ey Allâh’ım! Kul ne yapsın?

VI

- 1 Ey Allâh’ım!
- 2 Ey Allâh’ım!
- 3 Cömertlik senden
- 4 Bağış senden.

VII

- 1 Sen Kerîm’sin, Müsteân’sın
- 2 Sen her an Ra’ûf’sun
- 3 Yalnız senin iyiliğine muhtâcız
- 4 Ey Allâh’ım! Kul ne yapsın?

VIII

1. Yā Rabbenā
Yā Rabbenā
3. Senden kerem
Senden ‘atā

IX

1. Uçsa kafeşden ‘andelīb
Koma **Hüdâyî**yi garīb
3. İt gülşen-i vaşluñ naşīb
Kul neylesün yā Rabbenā

78.

İlâhî, Beste-i Şadık Efendi

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Ehl-i derdüñ derdine dermān iken tekrār-ı Hû
Sır nedir kim ifledir ‘aşıklar-ı ezkār-ı Hû

Bağ-ı Hûda bülbül iseñ rû-be-rû efğāna gel
Kim bahāra Hû irüp zeyn oldı hoş gülzār-ı Hû
3. Kılma beyhûde tekellüm Hûya şarf it vaqtüñi
İrgüre tâ menzil-i lâhûta seni efkār-ı Hû

VIII

- 1 Ey Allâh’ım!
- 2 Ey Allâh’ım!
- 3 Cömertlik senden
- 4 Bağış senden.

IX

- 1 Bülbül, kafesten uça
- 2 Hüdâyî’yi garip bırakma
- 3 Kavuşmanın gül bahçesini nasip et
- 4 Ey Allâh’ım! Kul ne yapsın?
78. **44^b**. Bu şiir *Dîvân*’da yoktur.

1 Dert sahiplerinin derdine derman iken tekrar Hû diyelim! Âşıkları inleyen sır nedir? Hû zikirleri.

2 Hû bağında bülbülsen, gel, yüz yüze feryat edelim. Hû’nun gül bahçesi, bahara erişince güzel oldu, süslendi.

3 Faydasız konuşma, vaktini Allâh için harca. Hû’nun fikirleri, seni Lâhût menziline ulaştırın.

atıdur aşdan meger albũn ki **Muhyi** Hũ deyũp
İnlemezsẽn ğayretũn yok ınledũr ağları Hũ

ũn bũyle imiş neyleyelim ‘adet-i gerdũn
Mãnend-i hũmã zãğlarıũ bağtı hũmãyũn*

HÜMÂYÜN

79.

İlahi, Beste-i Őikari-zade

11’li hece ölçüsü

I

1. Bir gice yatur iken ben ğaflet ile
Uyuma dir baña server Muğammed
3. Ğaflet uyğusundan uyar gözini
Uyuma dir baña sulţãn Muğammed

II

1. Geldi bir ğaflet bürüdi gözümü
İşit imdi ol sulţãnuũ sözini
3. Baña ümmet olan açar gözini
Uyuma dir baña server Muğammed

⁴ Ey Muhyi! Hũ deyip inlemezsẽn kalbin taştan katıdır, ğayretin yoktur. Oysaki Hũ, dağları inletir.

* Dünyanın âdeti böyleymiş, ne yapalım? Kargaların bağtı Hũmã kuşlarının bağtı gibi açıktır.

⁷⁹. **45^b.**

I

- 1 Ben bir gece ğaflet içinde yatarken
- 2 Önder Muhammed (s.a.v.), bana uyuma dedi
- 3 Gözünü, ğaflet uykusundan uyandır
- 4 Sultan Muhammed (s.a.v.), bana uyuma der.

II

- 1 Bir ğaflet geldi, gözümü bürüdü
- 2 Şimdi o sultanın sözünü dinle
- 3 Benim ümmetim gözünü açar
- 4 Önder Muhammed (s.a.v.), bana uyuma der.

III

1. Bilmediklerini bilmek dilerseñ
Kalbinüñ pasını silmek dilerseñ
3. Eger Hâk cemâlüñ görmek dilerseñ
Uyuma dir baña sulţān Muḥammed

IV

1. Mü'minler cevherdir bunda bilinmez
Anlarıñ kıymeti bunda bulunmaz
3. Böyle yatmağıla dīdār görölmez
Uyuma dir baña sulţān Muḥammed

V

1. Be hey ırardaş kendiñ girdāba atma
Hâkkuñ buyurmadığı yollara gitme
3. Dervīş **Yūnus** şaķın ğafletle yatma
Uyuma dir baña server Muḥammed
(Aç gözin der)

III

-
- 1 Bilmediklerini bilmek istersen
 - 2 Kalbinin kirini silmek istersen
 - 3 Allāh'ın güzelliğini görmek istersen
 - 4 Sultan Muhammed (s.a.v.), bana uyuma der.
IV

- 1 Müminler cevherdir bunda bilinmez
- 2 Onların kıymeti bunda bulunmaz
- 3 Böyle yatmakla Allāh'ın tecellisi görölmez
- 4 Sultan Muhammed (s.a.v.), bana uyuma der.
V

- 1 Be hey kardeş! Kendini zor duruma düşürme
- 2 Allāh'ın emretmediği yollara gitme
- 3 Derviş Yūnus, sakın gafletle yatma
- 4 Önder Muhammed (s.a.v.), bana uyuma der.

80.

İlahî, Beste-i [...]*7'li hece ölçüsü*

I

1. Ey bülbül-i nârende
Gül vaşlını hâ~hende
3. Gül vaşlı muḳarrerdir
Sa' y eyle bu gülşende

II

1. Gül ismini evrâd it
Var derd-ile feryâd it
3. Feryâd ile mu' tād it
Vuşlat bulasın sen de

III

1. Şabr it sitem-i hâre
Gül vaşlına bul çäre
3. Çâresini isterseñ
Ḳalma ḳafes-i tende

⁸⁰. 45^b. *Hasan Sezâyî Dîvânı*, 308. şiir (Özuygun, 1999: 475). Bu şiir *Dîvân*'da gazel şeklindedir.

I

- 1 Ey inleyen bülbül!
2 Güle kavuşmayı isteyen
3 Güle kavuşmak kesindir
4 Bu gül bahçesinde gayret et.

II

- 1 Gül ismini tekrarla
2 Dertle git, feryat et
3 Feryat etmeye alış
4 Sen de sevdiğine kavuş.

III

- 1 Dikenin eziyetine sabret
2 Güle kavuşmak için çare bul
3 Çaresini istersen
4 Ten kafesinde durma.

IV

1. Gül faşlı geçer kalmaz
Büyünda eşer kalmaz
3. Hicr-i gül için var ol
Derd-ile ser-efgende

V

1. Gül vaşlı ğanîmetdir
Bülbül saña ni‘ metdir
3. Bil kıadr-i dem-i vaşlı
Güller gibi ol ğande

VI

1. Gül vaşlı **Sezâyi** de
Bulmuşdı Fenâyi‘de
3. Sen dağı bulam dirseñ
Gel cânile ol bende

81.**İlahî***Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün*

1. Senüñ ğüsnüñ tecellîsi ider ‘ âşıkıarı nâlân
Yağup cân u dilim ‘ aşkuñ bu ‘ aklıım eyledi tâlân

IV

1. Gül mevsimi geçer kalmaz
2. Kokusundan eser kalmaz
3. Gülden ayrıldığıın için git o
4. Dert ile başımı eğ.

V

1. Güle kavuşmak fırsattır
2. Bülbül sana nimettir
3. Kavuşma anının değerini bil
4. Güller gibi gül.

VI

1. Sezâyi‘de güle kavuşmayı
2. Fenâyi‘de bulmuştu
3. Sen de bulayım dersin
4. Can ile gel, kul ol.

81. **46^a.**

1. Senin güzelliğinin görünüşü, âşıkıarı inlettir. Senin aşkıın, canımı ve gönlümü yakıp bu aklıımı talan etti.

Gönül levhinde nakş olmuş vişālūñ va‘ desi āh
Anuñçün ‘ andelīb oldı kamu hālinde ser-gerdān

3. ‘ Arūs-ı lā-mekān zātuñ fedā olsun saña cānım
Şefā‘ at kııl a sulţānım nigāhuñdur baña dermān

Naşūhî hākile yeksān idüp cānın sāña qurbān
Terahḥum kııl aña her ān be-ḥaḥḳ-ı Süre-i Furḳān

NIŞĀBŪR

82.

İlāhî, Beste-i [...]

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I

1. Ey şehîd-i Kerbelāya ağlayan
Ağla mātendir Muḥarremdir bugün
3. Āteş-i ḥasretle sîne tağlayan
Ağla mātendir Muḥarremdir bugün

II

1. Sînedede serde gerekdir dāğ ola
Ḳanlu yaşuñ dîdeden ırmağ ola
3. Ger dilerseñ menzilüñ uçmağ ola
Ağla mātendir Muḥarremdir bugün

² Sana kavuşma zamanı, gönül levhasına işlenmiş. Onun için bülbül hep, perişan hâlde oldu.
³ Mekansız güzellik, senin zâtındır. A sultanım! Şefâat eyle. Senin bakışın, bana dermandır.
⁴ Nasûhî, canını yerle bir edip sana kurban eder. Ona, Furkân sûresinin hakkı için, her zaman merhamet et.

⁸². **46^b**. *Hasan Sezâyî Divânı* 4. şiir (Özuygun, 1999: 301). Bu şiir *Divân*'da 6 benttir.

I

- ¹ Ey Kerbelâ şehidine ağlayan
² Ağla! Bugün yas günüdür Muḥarrem'dir.
³ Hasret ateşiyle yürek dağlayan
⁴ Ağla! Bugün yas günüdür Muḥarrem'dir. II

- ¹ Yürekte, başta yara olması gerektir
² Kanlı gözyaşın, gözünden ırmak olsun
³ Eğer yerinin cennet olmasını istersen
⁴ Ağla! Bugün yas günüdür Muḥarrem'dir.

III

1. Gice gündüz ey Muḥammed ümmeti
İdelim cān-ı Yezīde la‘ neti
3. Dirseñ ire saña Ḥaḫḫun raḫmeti
Ağla mātendir Muḥarremdir bugün

IV

1. Kimdir ol şāh-ı şehīd-i Kerbelā
Nūr-ı çeşm-i Murtaẓā āl-i ‘ abā
3. Eb ü ceddidir ‘ Alī hem Muḫtafā
Ağla mātendir Muḥarremdir bugün

V

1. Her seher şanma şafaḫla şebnemi
Anda ḫan ağlar felekler ol demi
3. ‘ Ālemi tıtdı Ḥüseynüñ mātemi
Ağla mātendir Muḥarremdir bugün

VI

1. Çār yār-ile Muḥammed ey sa‘ id
İtdiler tesmīm-i zehr-ile şehīd
3. Kıydılar raḫm itmeyüp bunca ‘ anīd
Ağla mātendir Muḥarremdir bugün

III

- 1 Ey Muhammed’in ümmeti! Gece gündüz
- 2 Yezid’in canına lânet edelim
- 3 Allâh’ın rahmeti sana ulaşsın dersin
- 4 Ağla! Bugün yas günüdür Muharrem’dir.

IV

- 1 Kerbelâ şehidinin başı kimdir
- 2 Abâ ehli, Murtaẓâ’nın gözünün nuru
- 3 Babası Hz. Ali ve dedesi Hz. Muhammed Mustafâ’dır.
- 4 Ağla! Bugün yas günüdür Muharrem’dir.

V

- 1 Her seher vaktinde, şafakla çiy sanma
- 2 O an, felekler onda kan ağlar
- 3 Hz. Hüseyin’in yası âlemi kapladı
- 4 Ağla! Bugün yas günüdür Muharrem’dir.

VI

- 1 Ey mübarek peygamber! Dört dost ile
- 2 Zehirleyip şehit ettiler
- 3 Bunca inatçı, acımayıp kıydılar
- 4 Ağla! Bugün yas günüdür Muharrem’dir.

VII

1. Ey **Sezâyî** bilmiş ol Şâh Hüseyin
Cümleye sevmekdir anı farz-ı ‘ayn
3. Şeksiz ehlu’llâha oldu nūr-ı ‘ayn
Ağla mâtendir Muḥarremdir bugün

NEVĀ-UŞŞĀK

Teb̄ih-i şerîf, Beste-i Zâkir Ḥaṭîb

83.

(?)

1. *Subḥâne ’l-melikü ’l-Mevlâ yâ Mevlâ*
Ente ’l-Kerîmü ’l-Mevlâ

*Subḥâne ’l-melikü ’l-a’lâ yâ a’lâ**Ente ’l ‘ale’l a’lâ leke ’l ‘izzü ve ’l-‘alâ leke ’l-lutf ve ’l-‘aṭâ*

3. *El-lutf u binâ va’fü ‘annâ vaḥşurnâ yâ Allâh*
Taḥte livâ ’ül-Muştafâ

84.

Burusevî, ez beste-i şerîf, der-maḳâm-ı muḥâlif-i evc

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

1. Muḥammed Muştafâdır bârgâh-ı aḳdesüñ şâhı
Cemâlün pertevindendir semânuñ şems-ile mâhı

VII

1 Ey Sezâyî! Şah Hüseyin’i bilmiş ol
2 Onu sevmek, herkese farzdır
3 Şüphesiz, müminlerin gözünün nuru oldu
4 Ağla! Bugün yas günüdür Muharrem’dir.
83. 48^b.

1 Mülkün sahibi olan Mevlâ, her türlü noksandan münezzehtir, Ey Mevlâ!
2 Mülkün sahibi olan Yüce, her türlü noksandan münezzehtir, Ey Yüce! Sen yüceler yücesisin.
İzzet sana âittir, lütuf ve ikram sana âittir.

3 ... Ey Allâh’ım! Hz. Muhammed Mustafa’nın sancağı altında bizi haşreyle.

84. 49^b.

1 En mukaddes makamın padişahı, Hz. Muhammed Mustafa’dır. Gökteki Güneş ile Ay, senin güzel yüzünün parlaklığından olmuştur.

Cemî^c -i enbiyâ vü evliyâ ol nûr-ı emcedden
Bulurlar kırb-ı Hâkka vuşlata muvâşala râhı

3. ‘Uḡûl irmez kemâl-i vaşfuña ey maḡhar-ı *levlāk*
Ne fehm eyler verâ-ı sidreden fehm olmayan cāhı

Hezārān cürm-ile **Şakir** muḡibb-i ḡānedāniñdır
‘İnāyet kıl şefâ‘ at bî-kesim va’llāhi bi’llāhi

NEVĀ

85.

İlāhî, Beste-i Li-muḡarririhî

8’li hece ölçüsü

I

1. Ey şāhid-i nûr-ı Hūdā
Senden şefâ‘ at isteriz
3. Luḡfuñ umar şāh u gedā
Senden şefâ‘ at isteriz

II

1. Ey şefî^c -i rûz-ı cezā
Hem şāhib-i Kevşer livā
3. Görmeyelim ezā aşlā
Senden şefâ‘ at isteriz

² Veliler ve peygamberlerin hepsi, o çok şeref sahibinin nurundan Allâh’a yakın olmak için kavuşmaya yol bulurlar.

³ Ey Levlâke ulaşan! Senin sıfatlarının mükemmelliğine akıl ermez. O makamı anlamayan sidrenin ardını nasıl anlasın?

⁴ Şâkir, binlerce suçu olsa da, senin ailenin dostudur. Kimsesizim, Allâh hakkı için iyilik et, şefâat eyle.

⁸⁵. **50^b**.

I

- 1 Ey Allâh’ın nurunun şāhidi
2 Senden şefâat isteriz
3 Padişahlar ve dilenciler senden iyilik bekler
4 Senden şefâat isteriz.

II

- 1 Ey ceza gününde şefâat eden!
2 Kevser ırmağının sahibi, sancağı
3 Hiçbir zaman sıkıntı çekmeyelim
4 Senden şefâat isteriz.

III

1. Hıbb-ı sivā tūl-i emel
Virdi bize gāyet hālel
3. Şāh-ı rusūl fāhrü'l-milel
Senden şefā' at isteriz

IV

1. Olsun saña şubhile şām
Bī-ḥadd şalātile selām
3. Āhir bu Şadrīden kelām
Senden şefā' at isteriz

86.

İlahî

10'lu hece ölçüsü

I

1. Noldı bu gönlüm noldı bu gönlüm
Derd ü gamuñla tıldı bu gönlüm
3. Yandı bu gönlüm yandı bu gönlüm
Yanmada dermān buldı bu gönlüm

III

1. Başka sevgiler, sonu gelmez istekler
2. Bizi çok zarara uğrattı
3. Peygamberlerin şâhı, milletlerin övüncü
4. Senden şefâat isteriz.

IV

1. Sabah ve akşam sana olsun
 2. Sınırsız salât ve selâm
 3. Bu, Sadrî'den son söz
 4. Senden şefâat isteriz.
86. **50^b.**

I

1. Bu gönlüme ne oldu?
2. Gönlüm, senin derdin ve üzüntünle doldu
3. Bu gönlüm yandı
4. Dermanı yanmakta buldu.

- II
1. Gerçi ki yandı gerçi ki yandı
Rengine ‘ aşkuñ cümle boyandı
3. Kendide buldı kendide buldı
Maṭlabını hoş şimdi bu göñlüm
- III
1. Sevād-ı a‘ zam sevād-ı a‘ zam
Belki olupdur ‘ arş-ı mu‘ azzam
3. Mesken-i cānān mesken-i cānān
Olsa ‘ aceb mi şimdi bu göñlüm
- IV
1. *El-fakru fahrī el-fakru fahrī*
Dimedi mi ol ‘ ālemler fahrī
3. Fahrini zıkr it mahv u fenāda
Fahrī fenāda buldı bu göñlüm
- V
1. **Bayrāmī** imdi **Bayrāmī** imdi
Bayrām idersin yār-ile şimdi
3. Ḥamd ü şenāda ḥamd ü şenāda
Dostile bayrām itdi bu göñlüm

-
- II
- 1 Gerçi yandı
2 Herkes aşkın rengine boyandı
3 Kendinde buldu
4 İstedğini, şimdi bu gönlüm hoştur.
- III
- 1 Ey kâmil insan!
2 Belki yüce arş olur
3 Sevgilinin meskeni
4 Olsa bu gönlüm şaşırır mı?
- IV
- 1 “Yoksulluk benim övüncümdür.”
2 O âlemlerin övücü demedi
3 Övgünü zikret mahv ve fenâda
4 Bu gönlüm buldu.
- V
- 1 Şimdi Bayrâmî
2 Sevgiliyle bayram edersin
3 Allâh’şükür ve övgüde
4 Gönlüm, dostla bayram etti.

87.

İlahî, Beste-i [...]*Müstef' ilün müstef' ilün*

I

1. Açıldı çün bezm-i elest
Devr eyledi peymānesi
3. Andan içenler oldı mest
Ayılmadı mestānesi

II

1. Ol bādeden kim nūş ider
İçdiği dem ser-hōş ider
3. Deryā gibi ol cūş ider
Esrik olur dīvānesi

III

1. Şavm u sivāyı kim tutar
‘İyd-i vişāle ol yeter
3. Bülbül gibi dā’im öter
Gülşen olur kâşānesi

⁸⁷. **51^a**. *Azîz Mahmut Hüdayî Dîvânı*, 11. şiir (Tatcı ve Yıldız, 2005: 37).

I

- 1 Elest meclisi açıldı
2 Kadehi, dönüp dolaştı
3 Ondan içenler sarhoş oldu
4 Sarhoşları ayılmadı.

II

- 1 O şaraptan içen kişi
2 İçtiği an sarhoş olur
3 O, çok fazla coşar
4 Çılgınları, sarhoş olur.

III

- 1 Sivâ orucunu tutan kimse
2 Kavuşmanın bayramına erişir
3 Her zaman bülbül gibi öter
4 Köşkü, gül bahçesi olur.

IV

1. Bayrāma ol ʿāşık irer
Kim Hâk cemālini görür
3. Dost bezminüñ zevkin sürer
Pür-nür olur dil-ḥānesi

V

1. Aç gözüñi ḥâk-ile bak
Okı **Hüdâyiden** sebak
3. Kāmil olurmuş ehl-i Hâk
Toğmazdan evvel ānesi

88.

İlāhî

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Toğdı ol şadr-ı risālet başdı ʿarş üzre ḳadem
Şaldı ol nūr-ı nübüvvet pertevin fevḳaʿl-ümem

Çalınup ṭabl-ı beşāret geldi şāh-ı enbiyā
Gülgüle ṭoldı cihāna ḳondı ol şāḥib-ʿalem
3. Nūr-ı vechinden alındı encüm ü şems ü ḳamer
Baḥr-ı ʿilminden bilindi ḥikmet-i levḥ ü ḳalem

IV

- 1 O âşık, bayrama erişir
- 2 Allâh'ın güzelliğini gören
- 3 Dost meclisinin zevkini sürer
- 4 Gönül evi nurla dolar.

V

- 1 Gözünü aç, doğrulukla bak
- 2 Hüdâyî'den ders öğren
- 3 Allâh'a inanlar, olgun olurmuş
- 4 Ânesi(?) doğmadan önce.

^{88.} **51^a**. *Niyâzi-i Mısrî Divânı*, 81. şiir (Bilginer, 1976: 106). Bu şiir Divân'da 7 beyittir.

¹ Peygamberliğin başı/reisi doğdu, tahtın üzerine ayak bastı. O, peygamberliğin nuru, ümmetin üstüne ışığını yaydı.

² Müjde davulu çalınıp Peygamberlerin padişahı geldi. O sancak sahibi geldi, cihana gürültü yayıldı.

³ Yıldızlar, Güneş ve Ay, yüzünün nurundan alındı. Levhimahfuz ve kalemin hikmeti, onun ilminin denizinden öğrenildi.

Merhabā yā Muṣṭafā yā nūr-ı ‘ayn-i aṣfiyā
Merhabā yā ṣāhibü’l-mi‘rāc fī dāci’z-zulem

5. Gelmeseydün ‘âleme sen halk olunmazdı cihân
 Dostluğuna yaradıldı ey Nebīyy-i muhterem

Yā Rasūla’llāh ṣefā‘ at kı1 **Niyāzī** bendeñe
 Şol zamān kim baş açık yalın ayak kan ağlayam

Ger Hüseyñi bileydi zühhād
Ġayrı itmezdi yezīdāne ‘inād*

ĤÜSEYNĪ

89.

İlāhī

11’li hece ölçüsü

I

1. Yürük degirmenler gibi dönerler
 El ele vermişler Ĥaḳḳa giderler
 3. Göñül Ka‘besini tavāf iderler
 Muḥammedin kūsı çalınur bunda
 (Ol serverüñ demi sürülür bunda)

⁴ Ey Mustafâ! Merhaba. Ermişlerin gözünün nûru merhaba. Ey karanlıkların içindeki mirâcın sahibi, merhaba.

⁵ Sen âleme gelmeseydin, bu dünya yaratılmazdı. Ey saygı değer peygamber! Senin dostluğundan yaratıldı.

⁶ O zaman baş açık, yalın ayak, üzüntü içindeyim. Ey Allâh’ın Resulü! Niyâzî kuluna ṣefâat eyle.

* Eğer zâhidler Hüseyñî’yi bilselerdi, başkasında Yezid gibi inat etmezlerdi.

^{89.} **53^b**. *Âşık Yûnus Dîvânı*, 165. şiir (Tatçı, 2005: 137, 138).

I

1 Coşkun/hızlı değirmenler gibi dönerler
 2 El ele vermişler, Allâh’a giderler
 3 Gönül Kâbesini tavaf ederler
 4 Hz. Muhammed’in kûsu/davulu, burada çalınır.
 (O önder, burada hoş vakit geçirir.)

II

1. Semāda melekler kanad açarlar
Hakkuñ rahmetini halka şaçarlar
3. Birisi kılaguz Hakka uçarlar
Muhammedüñ kûsı çalınur bunda

III

1. Dervîş **Yûnus** dir gör ne oldı baña
‘Aşkuñ muhabbeti (amān) toğunur cāna
3. ‘Aqlını başuña devşür dīvāne
Muhammedüñ kûsı çalınur bunda

90.

İlahî

7’li hece ölçüsü

I

1. Bildiñ mi bunu böyle
Hatm eyle tamām eyle
3. Rasûlu’llâhı söyle
Hû Hû diyelim yâ Hû

II

- 1 Melekler, gökte uçarlar
- 2 Allâh’ın rahmetini, insanlara yayarlar
- 3 Birisi rehberdir, Hak katına uçarlar
- 4 Hz. Muhammed’in kûsu/davulu, burada çalınır.
III

- 1 Dervîş Yûnus, ihyâ et, bana ne oldu?
- 2 Aşkının muhabbeti cana dokunur, aman!
- 3 Ey çılgın! Aklını başına topla
- 4 Hz. Muhammed’in kûsu/davulu, burada çalınır.
90. **53^b.**

I

- 1 Bunu böyle bildin mi?
- 2 Tamamla, sona erdir
- 3 Allâh’ın Resulünü söyle
- 4 Hû Hû diyelim, yâ Hû.

- II
1. Bu hū beni yandırır
Cismim küle döndürür
3. Rasūlüne gönderir
Hū Hū diyelim yā Hū
- III
1. Hū diyelim dönelim
‘ Aşk baħrine talalım
3. Dā’im Allāh diyelim
Hū Hū diyelim yā Hū
- IV
1. Hū didikce ‘ aşk artar
Hū çok günāhlar örter
3. Hū bizi Ḥaḳḳa ilter
Hū Hū diyelim yā Hū
- V
1. Çek cihāndan eliñi
Ḥaḳḳa döndür yönüñi
3. Tut **Eşrefüñ** elini
Hū Hū diyelim yā Hū

-
- II
- 1 Bu hū beni yakar
2 Bedenimi küle döndürür
3 Resūlüne gönderir
4 Hū Hū diyelim, yā Hū.
- III
- 1 Hū diyelim, dönelim
2 Aşk denizine dalalım
3 Her zaman Allāh diyelim
4 Hū Hū diyelim, yā Hū.
- IV
- 1 Hū dedikçe aşk artar
2 Hū çok günahları örter
3 Hū bizi Allāh’a ulaştırır
4 Hū Hū diyelim, yā Hū.
- V
- 1 Cihāndan vazgeç
2 Yönünü Allāh’a çevir
3 Eşref’in elini tut
4 Hū Hū diyelim, yā Hū.

91.

İlahî

7'li hece ölçüsü

I

1. Yanmağdan uşanmazam
Pervâne miyem bilmem
3. Hîç şoñunu şaymazam
Dîvâne miyem bilmem

II

1. albirde ocağım var
Bu sînede dāğım var
3. Āteşde urāğım var
Hep yana mıyam bilmem

III

1. Dil-âne arāb oldu
Yıkıldı tūrāb oldu
3. Her cānibi bāb oldu
Vîrâne miyem bilmem

⁹¹. 53^b. 54^a. *Abdūlahad Nūrî ve Dîvānı'nın Tenkitli Metni*, 74. şiir (Çelik, 1999: 124). Bu şiir *Dîvân*'da gazel şeklindedir.

I

- 1 Yanmaktan usanmam
2 Pervâne miyim bilmem
3 Sonunu hiç hesaba katmam
4 Çılgın mıyım bilmem.

II

- 1 Kalbirde ocağım var
2 Bu yürekte yaram var
3 Ateşde durağım var
4 Hep yanar mıyım bilmem.

III

- 1 Gönül evi yıkıldı
2 Yıkıldı toprak oldu
3 Her yanı kapı oldu
4 Virane miyim bilmem.

IV

1. Her şām u seher zārım
Gūş eylemez ol yārım
3. Bakmaz baña hūnkārım
Bīgāne miyem bilmem

V

1. **Nūrī** dem-i dehşetde
Derd ü ğam u firqatde
3. Qa‘ r-ı yem-i hayretde
Dürdāne miyem bilmem

92.

İlāhī

8’li hece ölçüsü

I

1. Gele ey ‘āşık gele gel
Allāha ‘āşık gel Mevlāya
3. Uyan ğafletten aç gözün
Gel Mevlāya ‘āşık gel Allāha

IV

- 1 Her akşam ve sabah ağlarım
2 Sevgilim dinlemez
3 Sultanım bana bakmaz
4 Yabancı mıyım bilmem.

v

- 1 Nûrî dehşet anında
2 Dert, üzüntü ve ayrılıkta
3 Hayret denizinin dibinde
4 İnci tanesi miyim bilmem.
92. 54^a. *Âşık Yûnus Divânı*, 163. şiir (Tatcı, 2005: 136).

I

- 1 Ey âşık! Gel, gel
2 Allâh’a âşık olan Allâh’a gel
3 Gözünü aç, gafletten uyan
4 Ey Allâh âşığı! Allâh’a gel.

- II
1. Tut bir mürşidüñ elini
Tevbeye öğret dilini
3. Şakın yañılma yolını
Gel Mevlāya ‘ aşık gel Allāha
- III
1. Yatmağdan usanmaz mısın
Ölecegin bilmez misin
3. Ellerden utanmaz mısın
Gel Mevlāya ‘ aşık gel Allāha
- IV
1. Begim māl-ile iş bitmez
Kazandüğün neñe yitmez
3. Kimi gördüñ koyup gitmez
Gel Mevlāya (‘ aşık) gel Allāha
- V
1. **Yûnusam** eksükli sözüm
Dergāhına tutam yüzüm
3. Saña direm iki gözüm
Gel Mevlāya (‘ aşık) gel Allāha

-
- II
- 1 Bir mürşidin tarikatına gir
2 Dilini tövbe etmeye alıştır
3 Sakın yolunda yanılma
4 Ey Allāh âşığı! Allāh’a gel.
- III
- 1 Yatmaktan usanmaz mısın?
2 Öleceğini bilmez misin?
3 Başkalarından utanmaz mısın?
4 Ey Allāh âşığı! Allāh’a gel.
- IV
- 1 Beyim, mal ile iş bitmez
2 Kazandığın neyine yetmez
3 Koyup gitmeyen kimi gördün?
4 Ey Allāh âşığı! Allāh’a gel.
- V
- 1 Yûnus’um, sözüm kusurludur
2 Dergāhına yöneleyim
3 İki gözüm, sana derim
4 Ey Allāh âşığı! Allāh’a gel.

93.

8'li hece ölçüsü

I

1. Yalvar ey miskîn yalvara
Varmaya[sın] yüzi kıara
3. Ümmet iseñ peygambere
Yalvar kıul Allah'a yalvar

II

1. Diñle kitāblar naqlini
Güzel buyurmuş Hıaķ anı
3. Devşir başıña 'aqlıñı
Yalvar kıul Allah'a yalvar

III

1. Bir gün seni uyarırlar
Zebāñilere virirler
3. Yüzüñ üstine sürürler
Yalvar kıul Allah'a yalvar

⁹³. 54^a. *Âşık Yûnus Dîvânı*, 42. şiir (Tatcı, 2005: 46). Bu şiir *Dîvân*'da 5 benttir.

I

- 1 Ey miskin! Yalvarsana
2 Yüzü kara/günahkâr gitme
3 Peygamberin ümmetiysen
4 Ey kul! Allâh'a yalvarsana.

II

- 1 Kitapların naklini dinle
2 Allâh onu güzel buyurmuş
3 Aklını başına topla
4 Ey kul! Allâh'a yalvarsana.

III

- 1 Bir gün seni uyandırırklar.
2 Zebâñilere verirler.
3 Yüz üstü sürüklerler
4 Ey kul! Allâh'a yalvarsana.

94.

İlâhî, Beste-i Li-nâmîkîhî*Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

I

1. Çeşm-i 'ibretle nazâr kıl kudret-i Yezdânı gör
Zâhir olmuş her varakda şan'at-ı Subhânı gör
3. Kâtre-yi deryâ iden deryâ-yı bî-pâyânı gör
Zerreyi hürşîd iden hürşîd-i 'âlî-şânı gör

II

1. Rabt-ı kalb eyle tarîkat pîrine ol rû-be-râh
Kalmasun âyîne-i dilde ğubâr-ı iştibâh
3. Ka'be-i maşşûda dâ'im eyle tevcîh-i nigâh
Semme vechu 'llâhi seyr it şeş cihetde anı gör

III

1. Hâne-i kalbün **Rızâyâ** eyleyüp beytü'l-hâzen
'Aşkile Ya'kûb-ı vaqt ol kes ümîdiñ ğayriden
3. Eylesün memlû meşâm-ı cânı bûy-ı pîrehen
Tahtgâh-ı Mısr-ı dilde Yûsuf-ı Ken'anı gör

⁹⁴. **54^b**. *Neccâr-zâde Rızâ Dîvânı'nın Edisyon Kritiği* g. 73. (Özdemir, 1999: 278). Bu şiir *Dîvân*'da gazel şeklindedir.

I

- 1 İbret gözüyle bak, Allâh'ın kudretini gör.
- 2 Her yaprakta görünen Subhân'ın sanatını gör.
- 3 Damlayı deniz yapan, sonsuz denizi gör.
- 4 Zerreyi Güneş yapan, çok değerli Güneşi gör.

II

- 1 Tarîkat pirine kalbini bağla, gitmeye hazır ol.
- 2 Gönül aynasında şüpheli bir toz kalmasın.
- 3 Bakışını her zaman Maksat Kâbesine çevir.
- 4 "Doğu da Allâh'ındır Batı da. Nereye dönerseniz **Allâh'ın zâtı oradadır**. Şüphesiz Allâh (zât ve sıfatlarında) sınırsızdır, her şeyi bilmektedir." (Bakara 2/115) seyret, her tarafta onu gör.

III

- 1 Ey Rızâ! Kalp evini, hüznü evi yapma
- 2 Aşk ile vaktin Yâkub'u ol, başkalarından ümidini kes.
- 3 Gümleğin kokusu, burnunu doldursun.
- 4 Gönül ülkesinin baş şehrinde Yûsuf'u ve Kenan'ı gör.

HİŞÂR

95.

İlahî

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I

1. Ey sa'âdet menba'ı sultân-ı cümle enbiyâ
El-amân yandı bu cismim hasretüñle el-amân
3. Taht-ı levlâk pâdişâhı kân-ı elîf u 'atâ
El-amân yandı derûnum firkatüñle el-amân

II

1. Gerçi cürmüm çokdur ammâ luţfuña yok ħadd ü 'ad
İlticâ iden ħapuñda görmemişdür rûy-i red
3. Sâ'ilim muhtâc-ı ihsânım kerem-kânım meded
El-amân yandı bu cismim hasretüñle el-amân

III

1. Sen ki fahrü'l-mürselînsin ey nebiyy-i muhterem
Nola irgürseñ vişâliñe eyâ şâh-ı kerem
3. Hasretüñ nârına yanmağda vücûdum dem-be-dem
El-amân yandı vücûdum firkatüñle el-amân

95. 57^b.

I

- 1 Ey bütün peygamberlerin sultanı, mutluluk kaynağı!
- 2 Aman! Bu bedenim, senin hasretinle yandı.
- 3 Levlâk tahtının padişahı! Bağış ve iyiliklerin kaynağı!
- 4 Aman! Yüreğim, senin ayrılığınla yandı.

II

- 1 Gerçi suçum çoktur ama senin iyiliğinin sınırı yoktur
- 2 Kapında sana sığınan, tarafından reddedilmemiştir.
- 3 Ey cömertlik kaynağım! Dilenciyim, bağışlamana muhtacım. Yardım et.
- 4 Aman! Bedenim, senin hasretinle yandı.

III

- 1 Ey peygamberlerin övücü olan, saygı değer peygamber!
- 2 Ey cömert padişah! Sana kavuşmaya ulaşırsan ne olur?
- 3 Bedenim, hasretinin aşkından her zaman yanmakta.
- 4 Aman! Bedenim, senin ayrılığından yandı.

IV

1. Hāylī demdür iştīyākdan eşk-i çeşmüm oldı kan
Āteşe döndi bu cismim ihtirākdan bī-gümān
3. Derd-i hicrūñle ġarībūñ ‘İzzī eyler terk-i cān
El-amān yandı vücūdum ḥasretūñle el-amān

96.

İlahī

Mef’ülü Mefā’ilü Mefā’ilü Fe’ülün

1. Aldıñ mı şafā ile muşaffā ḥaberin sen
Ol nūr-ı Ḥudā vech-i mücellā ḥaberin sen

Her müdde’īye şorma ki ‘aşqdan ḥaberi yok
Mecnūna su’āl eyle ol Leylā ḥaberin sen
3. Zāhidlere şorma güzelim vuslat-ı yāri
‘Āşıqlara şor kudret-i bālā ḥaberin sen

Ey zāhid hoş ma’ bediniñ mescidi şanma
Dil Ka’ besine şor o muşallā ḥaberin sen
5. Sevdāya düşüp yāriñi şahrāda arama
Cān iline şor maṭlab-ı a’lā ḥaberin sen

Ey **Kenzī** egip boynuñı pāyına yüzüñ sür
Şor Seyyid ‘Alāeddīne Mevlā ḥaberin sen

IV

¹ Epey zamandır özlemden, gözyaşım kan oldu.
² Şüphesiz, bedenim, yanmaktan ateşe döndü.
³ Garibin İzzî, ayrılığının derdiyle canından vazgeçti.
⁴ Aman! Bedenim, senin hasretinle yandı.
^{96.} **57^b**. *Kenzî Divânı*, g. 90 (Küçükçalık, 2016: 136). Bu şiir *Divân*’da 8 beyittir.

¹ O, Allâh’ın nûru, parlak yüzünün haberini huzurla ve neşeyle aldın mı?
² Aştan haberi olmayan, her iddiacıya sorma. Leylâ’nın haberini Mecnûn’a sor.
³ Güzelim! Sevgiliye kavuşmayı zâhidlere sorma. Yüce kudretin haberini âşıklara sor.
⁴ Ey zâhid! İbâdet yerini mescid sanma. Namaz kılınan yerin haberini gönül Kâbesine sor.
⁵ Âşık olup, sevgilini çölde arama. Çok yüce isteğin haberini gönül diyarına sor.
⁶ Ey Kenzî! Boynunu eğip, ayağına kapan. Allâh’ın haberini, Seyyid Alâaddin’e sor.

97.

İlahî*Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün*

1. Şafha-i şadrında dâ'im 'āşıkun' efkârı Hû
Şākiriñ şükri *huva'llāh* zākiriñ ezkârı Hû

Sidre seyrine muhakkağ ırmeye Cibrîl-i Emîn
Olmasa anuñ dilinde dem-be-dem tekrâr-ı Hû

3. Şûfî mest oldu şafâdan devr ider yâ Hû deyü
Münkir inkârın bırağdı eyledi ikrâr-ı Hû

Nâleden nây deldi bağrım Hû deyü nâlân ider
Mevlevîler Meşnevîde başladı iş'âr-ı Hû

5. Hû şadâsından melekler gökde iderler semâ'
Hû şafâsından felekler eyledi ihbâr-ı Hû

Ravza-i Hûda mağâm it ey **Cemâl-i Halvetî**
Tâ vücûdum mülkine keşf ola bu esrâr-ı Hû

⁹⁷. **58^a**.

¹ “Âşığın gönül sayfasında, fikirleri her zaman Hû'dur. Şükredenin şükürü “O, kendisinden başka tanrı olmayan **Allâh'tır**; duyular ve akılla idrak edilemeyi de edileni de bilir. O Rahmân'dır, Rahîm'dir.” (Haşr 59/22), zikredenlerin zikirleri Hû'dur.

² Cebrâil'in dilinde Hû'nun tekrarı olmasaydı sidrenin seyrine ulaşamazdı.

³ Sûfî, zevkten sarhoş oldu, yâ Hû diyerek döner. İnkârcı, inkârını bıraktı, Hû'yu kabul etti.

⁴ Ney, inlemekten bağrımı deldi, Hû diyerek inler. Mevlevîler, Mesnevî'de Hû'yu bildirmeye başladılar.

⁵ Melekler, Hû sesinden gökte semâ yaparlar. Felekler, Hû safâsından Hû'ya haber ettiler.

⁶ Ey Cemâl-i Halvetî! Hû'nun bahçesinde dur. Bedenim, Hû'nın sırlar diyârını öğrensin.

98.

İlâhî, Beste-i Dede*Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

1. Nūr-ı faḥr-ı 'āleme bir zerre olmaz āfitāb
La' l-i nābından numūne gevher-i yektāda tāb
- Pāyuña yüz sürmege müştāk olan 'arş-ı berīn
Var kıyās it kimdir ol peygamber-i 'ālī-cenāb
3. Nūrdan bir tāze sünbūldür siyāh kākülleri
Ġamze-i şemşīrine virmiş dilā āteşden āb
- Āsitān-ı rif' atin dā'im melekler ḥıfz ider
Sidreden teşrīfine peyk-i celīl eyler şitāb
5. Mazḥar-ı nūr-ı tecellī-i Ḥudāvend-i 'azīm
Şāhid-i dīdār-ı Ḥaḳ şāhib-ḥitāb-ı müsteḫāb
- Ḥamdüli'llāh ravza-i pākiñ ziyāret ideli
Oldı ey **Naḳşī** vücūdum milkine çok fetḥ-i bāb

98. **58^a.**

¹ Güneş, Hz. Muhammed'in nurundan bir zerre olamaz. Eşsiz cevherdeki parlıtı, berrak kırmızı şaraptan numunedir.

² Ayağına yüz sürmeyi gönülden isteyen yüce arş, o şerefli peygamber kimdir? Git, karşılaştı.

³ Ey gönül! Siyah kākülleri, nurdan taze bir sünbūldür. Ey gönül! Kılıç gibi olan gamzesine, ateşten su vermiş.

⁴ Melekler, yücelik dergâhını her zaman korurlar. Çok yüce haberci, sidreden gelişinde acele eder.

⁵ Yüce Allâh'ın tecellî nuruna ulaşan! Allâh'ın tecellîsini gören, güzel hitap sahibi!

⁶ Ey Naḳşî! Temiz bahçeni ziyaret edeli, varlık diyarına çok kapı açıldı. Allâh'a hamd olsun.

**Bir nigāh içre mey-i şavt-ı ‘Acem
Ke’s-i řanbūrı ider sāgar-ı Cem ***

‘ACEM

99.

İlahī

8’li hece ölçüsü

I

1. Yā Rabbi maşşer yirine
Ne yüz ile varayım ben
3. Dostum Muḥammedūñ yüzün
Ne vechile göreyim ben

II

1. Ḥaḫ baña su’āl iderse
‘Aqlum başımdan giderse
3. Ḳulum niçün itdüñ dirse
Nice cevāb vireyim ben

III

1. Benim cürm ü günāhım çok
Degül rahmetiñden artuḫ
3. Senden ğayrı yaradan yoḫ
Yā kime yalvarayım ben

* Acem savtının şarabı, bir bakışta tanburun kadehini Cem’in kadehi yapar.

⁹⁹. **60^b**.

I

- 1 Ey Allāh’ım! Maşşer yerine
- 2 Ben ne yüzle varayım
- 3 Dostum Hz. Muhammed’in yüzünü
- 4 Ben ne yüzle göreyim?

II

- 1 Allāh bana sorarsa
- 2 Aklım başımdan giderse
- 3 Kulum niçin yaptın derse
- 4 Ben nasıl cevap vereyim?

III

- 1 Benim suçum ve günahım çoktur
- 2 Rahmetinden fazla deĝil
- 3 Senden başka Yaradan yok
- 4 Ben kime yalvarayım?

IV

1. Senden olmazsa ‘ināyet
Dostuñ kılmazsa şefā‘ at
3. Ne lāyığım benim cennet
Çü bir yüzi qarayım ben

V

1. Bu **Zâkiri** güm-râhıña
Sen hidāyet kıl râhıña
3. Gice gündüz dergâhıña
Kara yüzüm süreyim ben

100.

İlâhî, Beste-i Dede*8’li hece ölçüsü*

I

1. Milk-i beķādan gelmişem
Fânî cihānı neyelerem
3. Ben dost cemālin görmüşem
Hūr u cinānı neyelerem

IV

- 1 Senden iyilik olmazsa
2 Dostun şefâat etmezse
3 Benim cennete girmeye ne hakkım var?
4 Çünkü benim kusurum vardır.

V

- 1 Bu yolunu kaybetmiş Zâkir’e
2 Doğru yolu göster
3 Gece gündüz dergâhında
4 Günahkâr yüzümle, huzurunda diz çökeyim.
100. **60^b**. *Âşık Yûnus Divânı*, 83. şiir (Tatcı, 2005: 74). Bu şiir *Divân*’da gazel şeklindedir.

I

- 1 Bâkîlik dünyasından geldim
2 Fânî dünyayı ne yapayım
3 Ben dostun güzelliğini görmüşüm
4 Hûrfyi, cennetleri ne yapayım?

- II
1. Vaḥdet meyiniñ cür‘ asın
Ma‘ şūk elinden içmişem
3. Ben dost koḥusın almışam
Müşk-i Tātārı neyelerem
- III
1. İbrāhīmim Cebārīle
Hīç ihtiyācım kalmadı
3. Muḥammedim dosta gidem
Ben tercümānı neyelerem
- IV
1. İsmā‘ ilim Ḥaḫ yolına
Cānımı kurbān eylerem
3. Çünkü bu cān kurbān saña
Koç u kurbānı neyelerem
- V
1. ‘İsā gibi dünyā koyup
Gökleri seyrān eylerem
3. Mūsā-yı dīdār olmuşam
Ben *len-terānī* neyelerem
-
- II
- 1 Vahdet şarabının bir yudumunu
2 Sevgilinin elinden içmişim
3 Ben dostun kokusunu almışım
4 Tatar miskini ne yapayım?
- III
- 1 İbrahim'im, Cebrâil'e
2 Hiç ihtiyacım kalmadı
3 Muhammed'im, dostu gideyim
4 Ben tercümanı ne yapayım?
- IV
- 1 İsmâil'im, Allâh yolunda
2 Canımı kurban ederim
3 Çünkü bu can sana kurban
4 Koçu, kurbanı ne yapayım?
- V
- 1 İsa gibi dünyayı bırakıp
2 Gökleri gezip dolaşırım
3 Tecellîde Mûsâ olmuşum
4 Ben, "Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuştuğunda o, "Rabbim! Bana görün; sana bakayım" dedi. Rabbi "Sen beni asla göremezsın. Fakat şu dağa bak; eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin" buyurdu. Rabbi o dağa tecellî edince onu paramparça etti;

VI

1. Eyyübleyin şol ma' şūqın
Cevrin taḥammül iderem
3. Circīsleyin Haḫ yolında
Çıkmayan cānı neyelerem

VII

1. 'Āşık Yūnus ma' şūqına
Vuşlat bulıcaḫ mest olur
3. Ben şīşeyi çaldım taşa
Nāmūs u 'ārı neyelerem

101.

İlāhī

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Dertliyim dermāna geldim derdi olan iñiler
Yanmışam 'aşkuñ odına oda yanan iñiler

Vah baña 'ömrüm yitürdüm yoḫ yire itdüm günāh
Haḫ ḫatında suçlı oldum suçlı olan iñiler
3. Yaz gelür kuşlar ötişü ne deyü Allāh deyü
Nālesinden bāḡ u bāḡçe bile bāḡbān iñiler

Mūsâ da bayılıp düştü. Kendine gelince dedi ki "Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tövbe ettim; ben inananların ilkiyim." (A'râf 7/143) ne yapayım?

- 1 Eyüp gibi, şu sevgilinin
- 2 Eziyetine katlanayım
- 3 Circīs gibi, Allāh yolunda
- 4 Çıkmayan canı ne yapayım?

VII

- 1 Âşık Yūnus, sevgilisine
- 2 Kavuşunca sarhoş olur.
- 3 Kınayıcılardan korkmam
- 4 Namusu, arı ne yapayım?

101. **61^a.**

- 1 Dertliyim, derman bulmaya geldim. Dertli olan inler. Aşkın ateşinde yanmışım, ateşte yanan inler.
- 2 Vah bana! Ömrümü zâyi ettim, yok yere günah işledim. Allāh katında suçluyum, suçlu olan inler.
- 3 Yaz gelir, kuşlar ne diyerek ötüşür? Allāh diyerek. İniltisinden bağ, bahçeyle birlikte bahçıvan da inler.

Ağla gözüm iñle gönüm ' aklı olan gülmesün
Kimisi âh idüp ağlar kimi pinhân iñiler

5. Ey Niyâzî ne yatarsın aç gözüñi uyhudan
Şol kıyâmet günlerinde çok günehkâr iñiler

GÜL-'İZÂR

102.

İlahî

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün

1. Eser' aşkuñ yeli eşhâra karşı
Öter bülbülleri gülzâra karşı

Ne şabra tâkatim [var] görmez isem
Ne görsem göz toyar envâra karşı

3. Cemâlûñ şu' lesinden tâb-dârim
Yanar pervâneyim ol yâra karşı

Bugün yâr olmayan ' aşkile yarın
Utanur hâzret-i Ğaffâra karşı

5. Şalâtında devâma irse ' âşık
Tırur el kavşurup Settâra karşı

Urur inkâr-ile ikrârı münkir
Şanur ikrâr olur inkâra karşı

⁴ Gözüm ağla, gönüm inle, aklı olan gülmesin. Kimi âh edip ağlar kimi gizli inler.
⁵ Ey Niyâzî! Niye yatıyorsun? Uykudan uyan, gözünü aç. Şu kıyâmet günlerinde, çok günahkâr inler.

¹⁰² 62^b.

¹ Aşkın rüzgârı sabaha doğru eser. Bülbülleri, gül bahçesine doğru öter.
² Görmezsem sabretmeye gücüm yok. Görürsem de nurlara karşı gözüm doymaz.
³ Güzel yüzünün ışığından parlarım. Sevgiliye doğru yanan pervâneyim.
⁴ Bugün aşkla dost olmayan, yarın Allâh'ın karşısında utanır.
⁵ Âşık, namazını devamlı kılarsa, Allâh'ın kaşısında ellerini kavuşturup saygıyla bekler.
⁶ İnkârcı, kabul etmeyi inkâr eder. Kabul edince inkâra karşı olduğunu sanır.

7. Yapar mi‘ mār-ı ‘ aşkuñ dār-ı ‘ aşkı
Yıkar dil dārını dildāra karşı

Görürsün **Nūriyā** ‘ aşıklarına
Neler ihsān ider aġyāra karşı

GERDĀNIYE

103.

İlahî

7’li hece ölçüsü

I

1. İlhām-ile dün gece
Seyr itdim Muḥammedi
3. Āyīne-i ḳalbinde
Seyr itdim Muḥammedi

II

1. Melekler şaf oldılar
Yeşil ḫayme ḳurdılar
3. Yā Muḥammed didiler
Seyr itdim Muḥammedi

⁷ Aşkın mimarı, aşk evini yapar. Gönül evini, sevgiliye doğru yapar.
⁸ Ey Nūrî! Âşıklarına, başkalarına karşı neler bağışladığımı görürsün.
¹⁰³ **63^b**. *Âşık Yûnus Dîvânı*, 190. şiir (Tatçı, 2005: 154, 155).

I

¹ Dün gece ilhamla
² Hz. Muhammed’i seyrettim.
³ Kalp aynamda
⁴ Hz. Muhammed’i seyrettim.

II

¹ Melekler, yan yana dizildiler
² Yeşil çadır kurdular
³ Ey Muhammed dediler
⁴ Hz. Muhammed’i seyrettim.

- III
1. ‘İmāmesi başında
Yeşil hulle egninde
3. Dört yāri de yanında
Seyr itdim Muḥammedi
- IV
1. Cür‘ a şundi Muḥammed
Mest itdi beni ġāyet
3. Hāḫdan oldı ‘ināyet
Seyr itdim Muḥammedi
- V
1. Ḳaṭreyim ‘ummān buldum
Derdime dermān buldum
3. Dün gice ḳadre irdim
Seyr itdim Muḥammedi
- VI
1. Pervāneyim şem‘ ile
Dīnim ĩmānım ile
3. Şeyhim ‘azīzim bile
Seyr itdim Muḥammedi

-
- III
- 1 Sarıġı başında
2 Yeşil elbisesi sırtında
3 Dört dostu da yanında
4 Hz. Muhammed’i seyrettim.
- IV
- 1 Hz. Muhammed bir yudum verdi
2 Beni çok memnun etti
3 Allāh’tan iyilik geldi
4 Hz. Muhammed’i seyrettim.
- V
- 1 Damlayım, okyanusa ulaştım
2 Derdime derman buldum
3 Dün gece Kadre ulaştım
4 Hz. Muhammed’i seyrettim.
- VI
- 1 Mum ile pervāneyim
2 Dinim, imanımla
3 Şeyhim azizimle
4 Hz. Muhammed’i seyrettim.

VII

1. **Yûnus** murâda irdi
Zevkile şafâ sürdi
3. ‘Āşık ma‘ şûkun gördi
Seyr itdim Muḥammedi

Demlenür feyz-i baba Ṭâhirden
Nâyı itdi nefes oğlu neyzen*

ṬĀHİR**104.****İlâhî***11'li hece ölçüsü*

I

1. Meded Allah saña şundum elimi
Bizi ol dost Muḥammedden ayırma
3. Ğayrı [kime] ‘ arz ideyim ḥâlimi
Bizi ol dost Muḥammedden ayırma

II

1. Ebû Bekir ‘ Ömer ‘ Oşmân ‘ Alînüñ
Burhânıdır anlar İslâm yolunuñ
3. Hürmetine Rabbim cümle velînüñ
Bizi ol dost Muḥammedden ayırma

VII

- 1 Yûnus, amacına ulaştı
2 Rahat ve neşe içinde yaşadı
3 Āşık, sevgilisini gördü
4 Hz. Muhammed’i seyrettim.

* Oğlu neyzen, neye nefesini üfledi. Baba Feyzi Ṭâhir’den demlenir.

¹⁰⁴. **64^b**. *Ümmî Sinan Dîvânı*, 148. şiir (Bilgin, 2017: 146). Bu şiir *Dîvân*’da 13 benttir.

I

- 1 Ey Allâh’ım! Elimi sana verdim, yardım et.
2 Bizi o, dost Muhammed’den ayırma.
3 Hâlimi, başka kime anlatayım
4 Bizi o, dost Muhammed’den ayırma.

II

- 1 Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali’nin
2 Onlari İslâm yolunun delilidir
3 Allâh’ım, bütün sevgili kullarının hürmetine
4 Bizi o, dost Muhammed’den ayırma.

III

1. Enbiyā evliyā çıkar köşküne
Boyancılar ‘ anber-ile müşkine
3. İmām Hüseyinüñ kanı ‘ aşkına
Bizi ol dost Muḥammedden ayırma

IV

1. Ey keremler kânı Ğanî Celîlim
İbrâhîme didüñ dostum ḥalîlim
3. Zâhirde bâtında odur delîlim
Bizi ol dost Muḥammedden ayırma

V

1. **Sinân Ümmî** söyler sözi gümânsız
Niderler cesedi içinde cânsız
3. Hûr u cennet gerekmez baña ansız
Bizi ol dost Muḥammedden ayırma

III

1. Peygamberler ve veliler, köşkünden çıkarlar
2. Anberle misk kokusuna bürünürler
3. İmām Hüseyin’in kanı aşkına
4. Bizi o, dost Muhammed’den ayırma.

IV

1. Ey cömertlik kaynağı, Ganî ve Celîl olan Allâh’ım!
2. Hz. İbrahim’e gerçek dostum dedin
3. Görünen ve görünmeyen şeylerde, delilim odur
4. Bizi o, dost Muhammed’den ayırma.

V

1. Şüphesiz Sinan Ümmî, sözü söyler
2. Ölünün cesedini ne yaparlar
3. Hûrî ve cennet, onsuz bana gerekmez
4. Bizi o, dost Muhammed’den ayırma.

105.

İlâhî, Beste-i li-nâmîkîhî

7'li hece ölçüsü

I

1. Taşdı rahmet deryâsı
Ġarķ oldu cümle ‘ âşî
3. Dört kitābuñ ma‘ nāsı
Lā ilāhe illa’llāh

II

1. Budur esmānuñ hāşı
Siler ħalbiñden pası
3. İsm-i a‘ zam du‘ āsı
Lā ilāhe illa’llāh

III

1. Erenleriñ kılıcı
‘ Arşa çıkar bir ucu
3. Hay ne güzel gelici
Lā ilāhe illa’llāh

¹⁰⁵. **64^b**. *Âşık Yûnus Dîvânı*, 138. şiir (Tatcı, 2005: 110, 111, 112). Bu şiir *Dîvân*'da 11 benttir.

I

- 1 Rahmet denizi taşı
2 Bütün isyancılar boğuldu
3 Dört kitabın anlamı
4 Allâh'tan başka ilâh yoktur.

II

- 1 İsimlerin en özeli budur
2 Kalbinden pası siler
3 Allâh'a en güzel duâ budur
4 Allâh'tan başka ilâh yoktur.

III

- 1 Erenlerin kılıcı
2 Bir ucu arşa çıkar
3 Hay ne güzel gelir
4 Allâh'tan başka ilâh yoktur.

IV

1. Erenleriñ Buracı
Yakın ider ırağı
3. ‘Arşuñ kürsüñ diregi
Lā ilāhe illa’llāh

V

1. Dervîş **Yûnus** anı sevdi
Yanar yürek ‘aşk odı
3. Mevlānuñ güzel adı
Lā ilāhe illa’llāh

106.

İlāhî, Beste-i li-muḥarririhî

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Lezzet-i na‘ t-i şerîfün kuvvet-i cāndır baña
Pertev-i evşâf-ı ḥüsnüñ nūr-ı ĩmāndır baña

Şu‘ le-i nūr-ı ḥayālün yā enīse’l-‘āşıkĭn
Giceler tā şubḥa dek şem‘ -i fūrüzāndır baña
3. Gülşen-i‘ ālem şehā ḥār-ı elemdir ser-be-ser
Ravza-ı kūyuñ riyāz-ı bāğ-ı rıçvāndır baña

IV

- 1 Erenlerin Burağı
- 2 Uzağı yakın eder
- 3 Arşın kürsün direği
- 4 Allāh’tan başka ilāh yoktur.

V

- 1 Derviş Yûnus onu sevdi
- 2 Yürek, aşk ateşine yanar
- 3 Allāh’ın güzel adı
- 4 Allāh’tan başka ilāh yoktur.

¹⁰⁶. **65^a**. *Neccâr-zâde Rızâ Dîvânı’nın Edisyon Kritiği* g. 5. (Özdemir, 1999: 238).

¹ Senin şerefli na’tinin lezzeti, bana yaşama gücü oldu. Güzelliğinin vasıflarının ışığı, bana ĩman nuru oldu.

² Ey âşıkların dostu! Senin hayalinin nurunun parıltısı, geceleri, sabaha dek parlayan mumdur.

³ Ey padişah! Ālemin gül bahçesi, baştan başa gam dikenidir. Senin semtinin bahçesi, bana, cennet bağındaki bahçelerdir.

Ġurbet-ābād-ı fenāda yār-ı hemdem istemem
İŖtiyākuñ tekyegāh-ı dilde mihmāndır baña

5. Şer^ç-i pākiñdir delīl-i kātı^ç a gümrehlere
Muķtezā-yı sünnetüñ her işde burhāndır baña

Yā Rasūla'llāh **Rızāyım** Ŗālib-i dīdārıñım
Bir nigāh-ı merħamet biñ dürlü iħsāndır baña

107.

8'li hece ölçüsü

I

1. Mevlām vir ^ç aşkıñı baña
Ĥayrāñıñ olayım seniñ
3. Bülbül gibi cemāliñe
Nālāñıñ olayım seniñ

II

1. Yandır beni yandır beni
^ç Aşķ meyine ķandır beni
3. Ser-ħōş idip döndür beni
Mestāñıñ olayım seniñ

⁴ Fāni dünyada, samimi dost istemem. Senin özlemin, bana gönül tekkesindeki misafirdir.
⁵ Senin mübarek Ŗerfatin, yolunu kaybedenlere kesin delildir. Sünnetinin gereği bana her işte delildir.
⁶ Ey Allāh'ın Resulü! Rızā'yım. Tecellini isterim. Bir merhametli bakıŖ, bana bin türlü iyiliktir.
¹⁰⁷. **65^a**. *Seyyid Nizamoğlu Dīvānı* g. 146. (Özdemir, 1996: 141). Bu Ŗiir *Dīvān*'da gazel seklindedir.

I

- 1 Ey Allāh'ım! Aşķını bana ver
2 Senin hayranım olayım
3 Bülbül gibi, güzelliğinden
4 Senin için inleyeyim.

II

- 1 Beni yak
2 Aşķ Ŗarabımı bana doya doya içir
3 Beni sarhoş edip döndür
4 Senin sarhoşun olayım.

- III
1. Cān kuşını saña uçur
‘Aşk meyinden baña içir
3. Bu t̄ac u hırkadan geçir
‘Uryāniñ olayım seniñ
- IV
1. Al bende benlik kalmasın
Tā kim görenler bilmesin
3. Nām u nişānım kalmasın
Pinhāniñ olayım seniñ
- V
1. Yār eyle beni yārına
Qoyma bu günü yarına
3. Qoy ‘aşkıñ beni nārına
Biryāniñ olayım seniñ
- VI
1. Çarh-ı felek gibi dönüp
İki cihāndan uşanıp
3. Her gördüğüm seni şanıp
Devrāniñ olayım seniñ

-
- III
- 1 Can kuşunu sana uçur
2 Aşk şarabından bana içir
3 Bu taç ve hırkadan giydir
4 Senin üryânın olayım.
- IV
- 1 Bende benlik kalmasın, al
2 Görenler bile bilmesin
3 Hiç izim kalmasın
4 Sende gizleneyim.
- V
- 1 Yârine beni dost eyle
2 Bugünü yarına bırakma
3 Beni aşkın ateşine koy
4 Senin için yanayım.
- VI
- 1 Çarkıfelek gibi dönüp
2 İki cihāndan bıkip
3 Her gördüğümü sen sanıp
4 Senin devrânın olayım.

VII

1. **Seyyid Nizâmoğlı** hocam
Ayırma kendiden yücem
3. Eger gündüz eger gicem
Mihmāniñ olayım seniñ

ŞEHNĀZ

108.

İlahî, Beste-i İsmâ'îl Dede el-Mevlevî

5'li hece ölçüsü

I

1. Yandım kül oldum
‘ Aşk meydânında
3. Kõođar gül oldum
‘ Aşk meydânında

II

1. Bî-hüş olmuşam
Medhüş olmuşam
3. Ser-hõş olmuşam
‘ Aşk meydânında

VII

- 1 Hocam Seyyid Nizâmoğlı
2 Ey yüze zât! Beni kendinden ayırma
3 İster gece ister gündüz
4 Senin misafirin olayım.
108 . **67^b**.

I

- 1 Yandım, kül oldum
2 Aşk meydanında
3 Kokan gül oldum
4 Aşk meydanında.

II

- 1 Akılsız oldum
2 Şaşkınlık ve korku içinde kaldım
3 Sarhoş oldum
4 Aşk meydanında.

- III
1. Ağlaram gülmem
Gözlerim silmem
3. Nolduğım bilmem
‘Aşk meydânında
- IV
1. ‘Aşk-ı Hâk geldi
Benligim aldı
3. Hep varım yandı
‘Aşk meydânında
- V
1. **Tâlibî** hayrân
‘Aşkile el-ân
3. Olmuşdur ‘uryân
‘Aşk meydanında
(Mevlâm Hû dâ’im Hû)
(Hû Hû diyelim yâ Hû)

-
- III
- 1 Ağlarım, gülmem
2 Gözlerimi silmem
3 Ne olduğumu bilmem
4 Aşk meydanında.
- IV
- 1 Allâh aşkı geldi
2 Beni benden aldı
3 Bütün varlığım yandı
4 Aşk meydanında.
- V
- 1 Tâlibî hayrân
2 Aşkla şu an
3 Üryân(?) olmuştur
4 Aşk meydanında.
(Allâh’ım Hû! Her zaman Hû! Hû Hû diyelim yâ Hû!)

MUḤAYYER

109.

İlahî

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

I

1. Āsitān-ı ravzaña her kim ide vaz' -ı cebīn
Ol amān buluban olur kām-yāb u kām-bīn
3. Ben ġarībim bī-kesim kapuñda pür-āh u enīn
Ol amān buluban olur kām-yāb u kām-bīn

II

1. Düşdüm 'aşkuñ şevķine oldum diyârımdan cüdā
Tā ola dārü'l-emāna sürmege yüzüm sezā
3. Ḥamdülillāh bu murādımı baña virdi Ḥudā
Ben ġarībim bī-kesim kapuñda pür-āh u enīn

III

1. Ḥâlime eyle nazār luṭf eyle ey şāh-ı rusül
Nār-ı hicrūñle ser-ā-ser yandı cismim oldı kül
3. Açıla dilde nigāh-ı vuşlatuñla tāze gül
Ben ġarībim bī-kesim kapuñda pür-āh u enīn

109. 69^b.

I

- 1 Her kim bahçenin eşiğine alnını koysa
- 2 O, kurtulup isteğine ulaşır ve mutlu olur.
- 3 Ben garibim, kimsesizim kapında âh ve iniltiyle doluyum.
- 4 O, kurtulup isteğine ulaşır ve mutlu olur.

II

- 1 Aşkın hevesine kapıldım, diyârımdan ayrıldım
- 2 Yüzüm, sığılacak yere sürmeye lâyük olsun
- 3 Allâh'a hamd olsun! Allâh beni bu isteğime ulaştırdı.
- 4 Ben garibim, kimsesizim kapında âh ve iniltiyle doluyum.

III

- 1 Ey peygamberlerin padişahı! Hâlime bak, iyilikte bulun.
- 2 Bu bedenim, ayrılığının ateşiyle baştan başa yandı, kül oldu.
- 3 Sana kavuşmanın bakışıyla, gönülde taze gül açsın
- 4 Ben garibim, kimsesizim kapında âh ve iniltiyle doluyum.

IV

1. ‘ Arş-ı a‘ zımdan mükerrerem ittifâkla medfenüñ
Nice olmaya mükerrerem andadur nâzük tenüñ
3. Derdmendiñdür garîbüñdür bu ‘İzzeddîn senüñ
Ben garîbim bî-kesim kapuñda pür-âh u enîn

110.

İlahî

Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1. Genc-i ‘ aşkı ister iseñ dil-i virānda ara
Hızır-veş āb-ı hayâtı zulmet-i tende ara

Rāh-ı Hâkka seni irşād eyleyen ma‘ nâyı bul
Âdem-i ma‘ nâyı t̄alib kāmîl insānda ara
3. On sekiz biñ ‘ âlemi geşt eyleseñ bulmak muhāl
Seni yokdan var iden Mevlâyı var sen de ara

‘ Alleme ‘l-esmā rumûzın men ‘ aref sırrın dahı
Anlamak şānuñdan ise ehl-i ‘ irfānda ara
5. Her hâcerden gevher olmaz ma‘ den olmaz her türāb
Zāhidā gir baħr-i ‘ aşka dūrri ‘ ummānda ara

IV

1 Mezarın, en büyük arşla birlikte saygı değerdir
2 Senin nâzik tenin ondadır, nasıl saygı değer olmasın?
3 Bu İzzeddîn, senin garibindir, derdindedir
4 Ben garibim, kimsesizim kapında âh ve iniltiyle doluyum.
110. 69^b. *Bolulu Şeyh Himmət ve Dîvânçesi*, İlahiyyât (Yetkin, 2016: 114.)

1 Aşk hazinesini istersen, yıkık gönülde ara. Hızır gibi, âbıhayâtı tenin karanlığında ara.
2 Sana doğru yolu gösteren mânâyı bul. Mânâ insanını, isteyen, kāmîl insanda ara.
3 On sekiz bin âlemi gezsene de bulmak imkansızdır. Seni yoktan var eden Allâh’ı git, sen de ara.

4 Rumûzun “Ve Âdem’e bütün isimleri öğretti. Sonra bunları meleklerle gösterip “Sözünüzde doğru iseniz şunların isimlerini bana söyleyin” dedi.” (Bakara2/31), sırrın da “Nefsini bilen, Rabbini bilir.” Anlamak şerefine uygunsa, anlayış sahibinde ara.

5 Ey zâhid! Her taştan mücevher olmaz, her toprakta maden olmaz. Aşk denizine gir, inciye okyanusta ara.

Ṭālib-i Mevlā olup her kişiden **Himmet** dile
Ġāfil olma maṭlabı var sırr-ı Kur'ānda ara

111.

İlahî

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Kūy-ı 'aşkuñ baña kūh-ı tecellî görünür
Ḳalbime 'ıyd-i vişālūñle tesellî görünür

Gevher-i zıkr-i Hudā ile ser-ā-ser 'ālem
Baña Firdevs-i cinān pür-müteḥallî görünür

3. Rūz u şeb sāḥa-i vaḥdetde kıyām eylerler
Cümle eşcār u çemen şanki muşallî görünür

Sālik-i ḥaḳ olanuñ vaz' ile eṭvārından
Cānib-i Ḥazret-i Allāh tevellî görünür

5. Şol gönül kim yedi esmādan ala feyz-i Hudā
Aña her müşkil işiñ keşfile ḥalli görünür

Ṭolıdur 'aşḳ u muḥabbet ile kevn ü mekân
Ḳande baksam baña her kūşede Leylā görünür

7. **Naḳşiyā** 'ālem-i bāḳīde ülü'l-ebşāra
Her ḥāli maḳālile muḥallā görünür

⁶ Allāh'ı istediğini bildirip, herkesten yardım iste. Ġāfil olma! Git. İstenilen şeyi Kur'ân'ın sırrında ara.

¹¹¹. **70^a**.

¹ Aşkının semti bana tecellî dağı gibi görünür, kalbime, sana kavuşmanın bayramı tesellî görünür.

² Âlem, Allāh'ın zikrinin cevheriyle bana, baştan başa cennetlerin bahçesiyle süslü görünür.

³ Birlik alanında, gece gündüz ayakta dururlar. Bütün ağaçlar ve çimenler, sanki beş vakit namazını kılan kimse gibi görünür.

⁴ Doğru yola giren kişi, duruş ve tavırlarıyla Allāh tarafından dost görünür.

⁵ Şu, yedi isimle Allāh'tan feyz alan gönüle, her zor işin keşfi ve çözümü görünür.

⁶ Kâinât, aşk ve sevgiyle doludur. Nereye baksam bana her köşede Leylâ görünür.

⁷ Ey Nakşî! Kalp gözüyle gerçekleri görebilenlere, ebedî âlemde her ḥāli sözle süslenmiş görünür.

112.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

1. Cümle hüccâc-ile giydük yine ihrâm u 'abâ
Kıbleye doğru yöneldük giderüz mişl-i şabâ
3. İrişü gördük bürünmüş bir siyeh atlas kabâ
Kara tonlu Ka'betullâh merhabâ yâ merhabâ

II

1. Çağrışup *Lebbeyk* dirüz yâ Rabbenâ fermân senüñ
İsteyü geldük kapuña luṭfile ihsân senüñ
3. Cānumuz olsun vişâlüñ 'iydine kurbân senüñ
Kara tonlu Ka'betullâh merhabâ yâ merhabâ

III

1. Bağladuḡ çünkü 'Arafât cümle hüccâc-ile şaf
Dilimizde *yâ İlâhî neccinâ mimmâ neḡâf*
3. Döküben göz yaşlarımı idelüm seni tavâf
Kara tonlu Ka'betullâh merhabâ yâ merhabâ

112. 70^a.

I

- 1 Bütün hacılarla birlikte yine ihrâm ve abâ giydik
- 2 Kibleye doğru yöneldik, sabâ rüzgârı gibi gideriz
- 3 Ulaşıp gördük, bir siyah atlas ve kabâya bürünmüş
- 4 Kara elbiseli Kâbetullah, merhaba.

II

- 1 Hep birlikte bağıarak **Lebbeyk** deriz. Ey Allâh'ım! Ferman senindir.
- 2 Kapına, bağılanma ve iyilik istemeye geldik.
- 3 Canımız, sana kavuşmanın bayramına kurban olsun.
- 4 Kara elbiseli Kâbetullah, merhaba.

III

- 1 Çünkü Arafât'ta bütün hacılarla sıralandık
- 2 Dilimizde "**Ey Allâh'ım! Bizi korktuklarımızdan emin kıl.**"
- 3 Gözyaşı döküp seni tavâf edelim
- 4 Kara elbiseli Kâbetullah, merhaba.

IV

1. K̄ara kemh̄adur lib̄asuñ hem kuşaġuñ s̄im ü zer
Ş̄āf ḡümüşden yapılmış kapuñ olmuş mu‘ anber
3. Altun oluġ c̄ānibi m̄izāb-ı rahmetdür meger
K̄ara tonlı Ka‘betullāh merḥabā yā merḥabā

V

1. Şuşamışuz āb-ı zemzemden siġāyet idesin
Merve ḥaġġıyçün Şafā ile ḥimāyet idesin
3. Umaram yarın **Kuloġlma** şefā‘ at idesin
K̄ara tonlı Ka‘betullāh merḥabā yā merḥabā

113.

8’li hece ölçüsü

I

1. Ğanī Mevlām naşīb itse
Varsam ağlayı ağlayı
3. Medīnede Muḥammedi
Görsem ağlayı ağlayı

IV

- 1 Elbisen siyah ipekli kumaştandır, kuşağın da gümüş ve altındır.
- 2 Saf gümüşten yapılan kapın, amber kokar.
- 3 Yalnız Altın Oluk tarafı, rahmet oluğudur.
- 4 Kara elbiseli Kâbetullah, merhaba.

V

- 1 Zemzem suyuna susamışız, zemzem dağıt
- 2 Safâ ve Merve hakkı için bizi koru
- 3 Umarım yarın Kuloġlu’na şefâat edersin
- 4 Kara elbiseli Kâbetullah, merhaba.

¹¹³. **70^b**. *Âşık Yunus Divânı*, 218. şiir (Tatcı, 2005: 175). Bu şiir *Divân*’da 7 benttir. 6. bend *Divân*’da bulunmamaktadır.

I

- 1 Ganî Mevlâ’ım nasip etse
- 2 Ağlaya ağlaya gitsem
- 3 Hz. Muhammed’i Medine’de
- 4 Ağlaya ağlaya görsem.

- II
1. Delîl yapışsa elime
Lebbeyk söyletse dilime
3. İhrâm bezini belime
Şarsam ağlayı ağlayı
- III
1. Saña Altun Oluk saña
Gören hayrân olur saña
3. K̄ara tonlı Ka‘be saña
Gitsem ağlayı ağlayı
- IV
1. Gelir hüccâc yaya yaya
K̄ara bağrım döndi nāya
3. Zemzem şuyın toya toya
İçsem ağlayı ağlayı
- V
1. Çevre yanı kesme kıaya
El kıaldırıp âmîn diye
3. ‘Arafâtta ol Vakfeye
Tırsam ağlayı ağlayı

-
- II
- 1 Rehber, elimi tutsa
2 Dilime **Lebbeyk** söyletse
3 İhrâm bezini belime
4 Ağlaya ağlaya sarsam.
- III
- 1 Altın Oluk, sana
2 Gören hayran olur
3 Siyah elbiseli Kâbe, sana
4 Ağlaya ağlaya gitsem.
- IV
- 1 Hacılar, yürüyerek gelir
2 Kara bağrım neye döndü
3 Zemzem suyunu doya doya
4 Ağlaya ağlaya içsem.
- V
- 1 Çevresi, yanı toprak ve kıaya
2 El kıaldırıp âmîn diye
3 Arafat’ta o Vakfe’ye
4 Ağlaya ağlaya dursam.

VI

1. Bir dahı göre mi gözüm
Yā kabūl ola mı sözüm
3. ...
...

VII

1. Aqıdırlar hayvān qanı
Kimse esirgemez cānı
3. Şol Mīnāda hacc qurbānı
Kessem aqlayı aqlayı

VIII

1. Dedem **Yūnus** dir cān-ile
Qul olmuşam ĩmān-ile
3. Dilim zıkr-i Qur'ān ile
Varsam aqlayı aqlayı

114.

11'li hece ölçüsü

1. Düşeli bu ' aşkuñ cānum eline
Beni düşürdi bu halkuñ diline
- Hōř yaraşur ' āřıklara göz yaşı
Her kim ' āřıqdur gözinden biline

VI

- 1 Gözüm bir daha görür mü?
2 Sözüm kabul olur mu?
3 ...
4 ...

VII

- 1 Hayvan kanı akıtırlar
2 Kimse canı esirgemez
3 Şu Minā'da hac kurbanını
4 Aqlaya aqlaya kessem.

VIII

- 1 Dedem Yūnus, gönülden söyler
2 ĩmānla kul olmuşum
3 Dilimde Kur'ān zikriyle
4 Aqlaya aqlaya gitsem.
114. **70^b**. *Eřrefođlu Rūmī Dīvānı*, 110. řiir (Güneř, 1994: 384).

- 1 Gönlüm, bu aşkın buyruğu altına gireli, beni insanların diline düşürdü.
2 Hoş, āřıklara gözuyaşı yakışır. Āřık olan kimse, gözünden bilinir.

3. Akıtdı çeşmümden kanlı yaşları
Ala yaşım dilemezem siline
- Ben bu ‘aşkıdan bir nefes ayrılmazam
Ger yüregüm şerha şerha diline
5. Zîrâ akdukça gözümde kanlı yaş
Höş tesellîler gelir ben kılına
- ‘Aşkla geçen bir demimi virmezem
‘Aşksız geçen ‘ömrümüñ biñ yılına
7. Kalmadı nām u nişānum zerrece
Ġarğa virüp gitdi ‘aşkuñ yolına
- İsmi resmi **Eşrefoġlı Rümî**dir
Kül olup şavrudı ‘aşkuñ yeline

115.

10’lu hece ölçüsü

1. ‘Aşk bezirġanı sermāye cānı
Bahādır gördüm cāna kıyanı
- Bi’llāh bahādır cān terkin uran
Kılıç mı keser Allāh diyeni
3. Kāmusın bir gör kemteri er gör
Ġaķır görmegil pālās giyeni

³ Gözümde kanlı yaşlar akıttı. Karışık renkli gözyaşım silinsin istemem.
⁴ Yüregim parça parça dilinse de ben bu aşktan bir an ayrılmam.
⁵ Çünkü gözümde kanlı yaş aktıkça, bana hoş tesellîler gelir.
⁶ Aşkla geçen bir anımı, aşksız geçen ömrümün bin yılına deġişmem.
⁷ Zerrece izim kalmadı. Aşkın yolunda boġulup gitti.
⁸ İsmi, resmi Eşrefoġlu Rümî’dir. Aşkın rüzġarında kül olup şavrudu.
¹¹⁵ **71^a**. *Yûnus Emre Dîvânı*, 353.şiiir (Tatçı, 2005: 337, 338). Bu şiiir *Dîvân*’da 11 beyittir.

¹ Aşk tüccarı, sermāyesi canı. Canına kıyan kahraman gördüm.
² Allāh için canını terk eden kahramandır. Allāh diyeni kılıç kesmez.
³ Hepsini bir gör, çok deġersiz olanı erken gör. Eski elbise giyeni küçük görme.

Tîz çıkarırlar fevka'l-‘ alāya
Şol ‘İsâ gibi dünyâ kıoyanı

5. Tîz indirirler tahte’ş-şerāya
Şol Kârûn gibi dünyâ kıoyanı

Manşûrı gör kim ol benim didi
Berdâr itdiler işitdiñ anı

7. ‘İlmim var diyü mağrûr olmağıl
Hağ kıabûl itdi kefen şoyanı

Aţlası kıoydı pālāsı giydi
İbrâhîm Edhem sırdan tıyalı

9. ‘Āşık olanuñ nişānı vardur
Melāmet olur bellü beyānı

Yağup yandırdın külüñ şavurdın
Öyle mi gerek seni seveni

11. Odlara yandı kıülü şavruıldı
Böyle m’iderler sırrı diyeni

Zinhâr ey **Yûnus** gördüm dimegil
Oda yağarlar gördüm diyeni

4 Hz. İsâ gibi dünyayı terk edeni, en yükseğe çabuk çıkarırlar.
5 Kârûn gibi dünyanın arkasına düşeni, toprağın altına çabuk indirirler.
6 O, benim diyen Mansûr’u gördün. Onu dar ağacına astılar, duydun.
7 İlmim var diye büyüklük taslama. Allâh, ölülerin kefenini çalan hırsız da kabul etti.
8 İbrahim Edhem, bu sırrı duyalı atlası çıkardı palası giydi.
9 Āşık olanın işareti vardır. Açıkça serzenişte bulunur.
10 Yâkup yaktın, külünü savurdun. Seni sevene böyle mi yapman gerek.
11 Ateşlerde yandı, külü savruıldı. Sırrı söyleyeni böyle mi yaparlar?
12 Ey Yûnus! Asla gördüm deme. Gördüm diyeni ateşte yakarlar.

116.

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

1. Ey şefâ' at 'āfitābı şāh-ı kevneyn-i İllāh
 Kābe kavseyn li-ma'allāh oldu saña cilvegāh
- Hākipāy-i 'izzetiñde āsumān āyetleri
 Parmağında hātem oldu seyr iden şemsile māh
3. İsm-i ādem naqş-ı 'ālemden eşer nā-būd iken
 Zāt-ı pākīñ itmişdi Haq cemālīñ kıblegāh
- Enbiyā vü mürselīniñ seyyidi hem hātemi
 Cümle halkıñ rahmetine nūr-ı vechiñdir güvāh
5. Gülşen-i zahriñdeki mühr-i risālet ey hümām
 Fātihayla hātime cem' itdi sende ol İllāh
- Eş 'şalātü ve 's-selām ey nūr-ı 'ayn-i aşfiyā*
Şalli ve sellim 'aleyhi hātemeti'l-enbiyā yā Rasūla'llāh
7. Ümmet içre bir faķiriñdir kim **Ra'ūfī** 'āciziñ
 Vir civār-ı hāzretiñde aña bir seccādegāh

¹¹⁶. **71^a**. *Ra'ūfī Şeyh Seyyid Ahmed Dīvānı*, 13. şiir (Şayin, 2018: 152). Bu şiir *Dīvān*'da 6 beyittir.

¹ Ey şefâat güneşi, Allāh'ın iki âleminin şâhı! “**İki yay aralığı kadar** hatta daha yakın oldu.” (Necm 53/9). “Benim **Allāh ile** öyle anlarım olur ki ne bir mukarreb melek, ne de gönderilmiş bir nebi öyle bir yakınlığı elde edebilir.”sana görünme yeri oldu.

² Gökyüzü âyetleri, kıymetli ayağının toprağındadır. Seyreden Güneş ve Ay parmağında mühür oldu.

³ Âlemin sûretinde, insanın isminden iz bulunmazken Allāh, senin güzel yüzünü, mübârek zâtını sığınılacak yer kıldı.

⁴ Nebîler ve peygamberlerin efendisi ve sonucusudur. Bütün insanlara merhametinin delili, yüzünün nurudur.

⁵ Ey gayreti çok olan! Arkadaki gül bahçesinde peygamberlik mührü vardır. Allāh, onu Fâtiha ile sendeki mühürde topladı.

⁶ Ey ermişlerin gözünün nuru! Salât ve selām sana olsun. Ey Allāh'ın Resulü, peygamberlerin sonucusu! Salât ve selām senin üzerine olsun.

⁷ Ra'ūfî, ümmet içinde âciz bir kulundur. Ona, senin huzurundan bir seccâde ver.

KÜÇEK**117.***Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün*

1. Şâh Hüseynüñ firkatine ağlayan gelsün berü
Âh vâh idüp dem-â-dem inleyen gelsün berü

Kerbelâda çağrışurlar yâ Muhammed yâ 'Alî
Sînesine şerhalarla dâğ uran gelsün berü

3. Kerbelâ-yı 'aşk içinde cân ile olup şehîd
Sînesin çâk eyleyüp kanlar saçan gelsün berü

Ol Yezîde cân u dilden la' net idenlerdenüz
Ol pelîde sebb ü hem la' n eyleyen gelsün berü

5. Kıtub-ı 'âlem Şeyh Şa' bânuñ 'azîz erkânıyız
Yevm-i 'âşürâda ihyâ eyleyen gelsün berü

Hem Muhammed meclisinde çâr yâr ile gelüp
Ey **Fu'adî** hâl ile irşâd olan gelsün berü
(Âh Mevlâm dost Hüseynim dost şehîd-i Kerbelâ)

BEYÂTÎ 'ARABÂN**118.**

¹¹⁷. **72^b.**

¹ Şâh Hüseyn'in ayrılığında ağlayan, âh vâh edip, her an inleyen buraya gelsin.

² Kerbelâ'da hep bir ağızdan "Ey Muhammed! Ey Ali!" diye bağırlar. Göğsünü kesiklerle dağlayan buraya gelsin.

³ Aşkın kerbelâsında gönülden şehit olup, göğsünü yırtarak kanlar saçan buraya gelsin.

⁴ Yezid'e cânı gönülden lânet edenlerdeniz. O alçağa küfür ve lânet eden buraya gelsin.

⁵ Âlemin merkezi Şeyh Şâbân'ın kıymetli ileri gelenleriyiz. Aşûre gününü ihyâ eden buraya gelsin.

⁶ Ey Fuâdî! Hz. Muhammed'in meclisine dört dostu ile gelip, o durumla doğru yolu bulan buraya gelsin.

(Âh Allâh'ım, dost Hüseyn'im, dost Kerbelâ şehidim!)

¹¹⁸. **73^b.**

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

1. Hülüşile dil ü cânım Rasûlu'llâha 'âşıkdur
Geçer şevk-ile her ânım aña Allâh tanıkdur
- Anuñ ruhsârı çün güldür benim gönlüm çü bülbüldür
Derûnum lâle-veş dâğ-ı ciger va'llâhi yanıkdur
3. Gözi âhûsına âhîr şikâr oldum bu deşt içre
Ruğunda hâlini gördüm katı müşkîn ü fâ'îkdür
- Melâhatde aña Yûsuf olupdur 'âşık u meftûn
Meleklerden perîlerden cemâl-i hüsni râ'îkdür
5. Revânum ravzaya rûh-ı revânumla gice gündüz
Eşiğine yüzüm sürsem nola her demde lâyıkdur
- Çuşûrı çokdurur gerçi kapısında bu **Hakkî**nüñ
O şâh-ı 'âlemüñ ammâ yolında 'abd-i şâdıkdur

'ARAẒBĀR

119.

İlâhî, Beste-i li-Nâmıkhî

¹ Gönlüm ve canım, samimiyetle Allâh'ın Resulüne âşıktır. Her anım neşeyle geçer, ona Allâh tanıktır.

² Onun yanağı gül gibidir, benim gönlüm bülbül gibidir. Vallâhi içim, ciğerimin yarasındaki lâle gibi yanıktır.

³ Sonunda, ovadaki bir ceylan gözlüye avlandım. Yanağında benini gördüm, misk renginde ve seçkindir.

⁴ Yûsuf, güzelliğinden ona âşık ve hayran olmuştur. Güzel yüzü, meleklerden, perilerden daha saftır, temizdir.

⁵ Sevgilimle, gece gündüz ravzaya gideriz. Eşiğine, her nefeste yüzümü sürsem şaşılmaz, uygundur.

⁶ Gerçi bu Hakkî'nin, kapısında kusuru çoktur ama âlemin padişahının yolunda sâdik bir kuldur.

¹¹⁹. **74^b**. *Neccâr-zâde Rızâ Dîvânı'nın Edisyon Kritiği* m. (Özdemir, 1999: 390).

Mefā'îlün mefā'îlün fe'ûlün

I

1. Süveydâdan çıkar nakş-ı sivâyı
Pür itsün kalbünü ' aşk-ı İlahî
3. Dilâ şubh u mesâ zıkr it Hudâyı
Pür itsün kalbünü ' aşk-ı İlahî

II

1. Muhabbet ' âlemin geşt ü güzâr it
Vaţan içre seyâhat ihtiyâr it
3. Bu yolda varımı bezl ü nişâr it
Pür itsün kalbünü ' aşk-ı İlahî

III

1. Özüne pîşe kı1 şabr u sükûnı
Olam dirseñ bu vaqtüñ zû-fününü
3. **Rızâyâ** sâde kı1 levh-i derûmı
Pür itsün kalbünü ' aşk-ı İlahî

120.

İlahî, Beste-i Şikârî-zâde*Mefā'îlün mefā'îlün fe'ûlün*

1. A gönül neylersin sen bu cihânı
Çala şanma saña bu mülk-i fânî

I

- 1 Allâh'tan başka her şeyin sûretini süveydâdan çıkar
- 2 İlahî aşk, kalbini doldursun.
- 3 Ey gönül! Sabah ve akşam Allâh'ı zikret
- 4 İlahî aşk, kalbini doldursun.

II

- 1 Dostluk âlemini gezip dolaş
- 2 Vatan içinde yolculuğu tercih et
- 3 Bu yolda varlığını cömertçe harca
- 4 İlahî aşk, kalbini doldursun.

III

- 1 Sabır sükûnu kendine huy edin
 - 2 Bu devrin âlimi olayım dersin
 - 3 Ey Rızâ! Gönül levhamı sâde bir hâle getir
 - 4 İlahî aşk, kalbini doldursun.
120. **75^b.**

- 1 A gönül! Sen bu dünyayı ne yapacaksın? Bu fânî dünya sana kalır sanma.

Ne ile gidesin dünyā evinden
Söğüne bir gün ʿömrüñ şemʿ dānı

3. Viresin sīneñi ʿibret göresin
Türāb olmuş nice şāhib-ķırānı

Ķanı şol ʿāleme sulţān olanlar
Ķoyuban gitdiler nām u nişānı

5. Siyāh saçlarınıñ küllīsi ķalmıř
O nāzūk tenleriñ gitmiř revānı

Felekler tācını almış başından
Bozulmuş ĥaymesinüñ sāyebānı

7. Kimüñ kim vaʿdesin şaşıra bir gün
Kime virdi ecel bir dem amānı

Hakīķī gāfil olma ķıl ĥazır kim
Ecel gelür saña virmez amānı

2 Dünya evinden neyle gidersin? Bir gün, ömrün şamdanı söner.
3 Gönünü ver, ders çıkar. Pek çok başarılı hükümdar toprak oldu.
4 Şu âleme sultan olanlar nerede? Adı, şanı bırakıp gittiler.
5 Siyah saçlarının hepsi kalmış. O nazik tenlerin canı gitmiş.
6 Felekler, başından tacını almış. Çadırının gölgeleği bozulmuş.
7 Kimin vâdesi bir gün şaşır? Ecel kime bir nefeslik fırsat verdi?
8 Ey Hakīķi! Gāfil olma, kendini sakın. Ecel gelir, sana göz açtırmaz.

Çârgâh oldu h̄oş-âyende maḳâm
Her murabba^c olur anuñla tamâm *

NEVRÛZ-BEYÂTÎ

121.

Îlâhî, Beste-i Şikârî-zâde

Mef^ulû mefâⁱlün

I

1. Hâḳ şerleri ḥayr eyler
Zann itme ki ğayr eyler
3. Bilen anı seyr eyler
Allâh görelim neyler
5. Neylerse güzel eyler

II

1. Ḳalbüñ aña berk eyle
Taḳdîrini derk eyle
3. Tedbîrini terk eyle
Allâh görelim neyler
5. Neylerse güzel eyler

* Çârgâh, beĝenilen bir makam oldu. Her dördlü, onunla tamamlanır.

¹²¹. 81^b.

I

- 1 Allâh, şerleri hayra çevirir
- 2 Başka bir şey yapar zannetme
- 3 O'nu bilen seyreder
- 4 Allâh ne eyler görelim
- 5 Ne eylerse güzel eyler.

II

- 1 Kalbini, onunla sağlamaştır
- 2 Takdirini anla
- 3 Tedbirini bırak
- 4 Allâh ne eyler görelim
- 5 Ne eylerse güzel eyler.

III

1. Bil Kāzī-ı hācātı
Kıl aña münācātı
3. Terk itme murādātı
Allāh görelim neyler
5. Neylerse güzel eyler

IV

1. Hakkıñ olıcağ işler
Boşdur ğam u teşvīşler
3. Ol bildigini işler
Allāh görelim neyler
5. Neylerse güzel eyler

V

1. Hep işleri fāyıkdür
Birbirine lāyıkdur
3. Neylerse muvāfıkdur
Allāh görelim neyler
5. Neylerse güzel eyler

III

-
- 1 Allāh'ı bil
 - 2 O'na yalvar
 - 3 İsteklerinden vazgeçme
 - 4 Allāh ne eyler görelim
 - 5 Ne eylerse güzel eyler.

IV

- 1 İşler, Allāh'a kalınca
- 2 Üzüntü ve zihin karşıklığı boştur
- 3 O, bildiğini yapar
- 4 Allāh ne eyler görelim
- 5 Ne eylerse güzel eyler.

V

- 1 İşleri, hep seçkindir
- 2 Birbirine uygundur
- 3 Ne eylerse uygundur
- 4 Allāh ne eyler görelim
- 5 Ne eylerse güzel eyler.

VI

1. Hâllâk u Raḥîm oldur
Rezzâk u Kerîm oldur
3. Fettâh u ‘Alîm oldur
Allâh görelim neyler
5. Neylerse güzel eyler

VII

1. Bir işi murâd itme
Olursa ‘inâd itme
3. Hâkdandır o redd itme
Allâh görelim neyler
5. Neylerse güzel eyler

VIII

1. Bil elsine-i ḥalkı
Aqlâm-ı Hâk ey **Hakkî**
3. Öğren edeb ü ḥulkı
Allâh görelim neyler
5. Neylerse güzel eyler

VI

-
- 1 O, Hallâk ve Rahîm’dir
 - 2 O, Rezzâk ve Kerîm’dir
 - 3 O, Fettâh ve Alîm’dir
 - 4 Allâh ne eyler görelim
 - 5 Ne eylerse güzel eyler.

VII

- 1 Bir işi isteme
- 2 Olursa inat etme
- 3 O Allâh’tandır reddetme
- 4 Allâh ne eyler görelim
- 5 Ne eylerse güzel eyler.

VIII

- 1 İnsanların dillerini öğren
- 2 Ey Hakkî! Allâh’ın kalemleri
- 3 Edep ve ahlâkı öğren
- 4 Allâh ne eyler görelim
- 5 Ne eylerse güzel eyler.

122.

İlāhī, Beste-i Şikārī-zāde*11'li hece ölçüsü*

I

1. Nice bir uyursun uyanmaz mısın
Göçdi kervān aldık aqlar başında
3. aqrışur dellāllar inanmaz mısın
Göçdi kervān aldık aqlar başında

II

1. Emīr hac göçeli haylī zamāndur
Muḥammed cümleye dīndür imāndur
3. Delīlsiz gidilmez yollar yamandır
Göçdi kervān aldık aqlar başında

III

1. Būlbūl ol da dost bāğında ötegör
Muḥammedūñ kervānına yitegör
3. Eyü amellerle yükün utagör
Göçdi kervān aldık aqlar başında

¹²². **81^b**. *Āřık Yūnus Dīvānı*, 168. řiir (Tatcı, 2005: 139).

I

- 1 Daha ne kadar uyuyacaksın, uyanmaz mısın?
2 Kervan göçtü, dağ başında kaldık.
3 Tellallar, hep bir ağızdan baqrırılar
4 Kervan göçtü, dağ başında kaldık.

II

- 1 Çok zamandır Hac emriyle göçeli
2 Hz. Muhammed, herkese dindir, imāndır.
3 Rehbersiz gidilmez, yollar kötüdür
4 Kervan göçtü, dağ başında kaldık.

III

- 1 Dost bağında būlbūl ol da öt
2 Hz. Muhammed'in kervanına yetiş
3 İyi işlerle servetini arttır
4 Kervan göçtü, dağ başında kaldık.

IV

1. **Yûnus** bu dünyāya sen niye geldüñ
Gice gündüz **Hakḫı** zıkr itsün dilüñ
3. Muḫammede uğramaz ise yoluñ
Göçdi kervān ḳaldık tağlar başında

‘UZZĀL

123.

İlāhī, Beste-i Ḳalbūrī-zāde*Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün*

1. Düşdi cāna ‘aḳıbet sevdā-yı ‘aşḳ
Eyledi şeydā beni Leylā-yı ‘aşḳ

Mest olup ayılmaya tā ḫaşre dek
Yār elinden nūş iden şahbā-yı ‘aşḳ

3. Gül cemālin şoldurur ‘âşıkların
Şüreti tebdīl ider mā‘ nā-yı ‘aşḳ

Şol elif ḳāmetleri dāl eyledi
Deldi bağrın ehl-i derdiñ nāy-ı ‘aşḳ

5. Kimse bilmez ḫālını ‘âşıkların
Gerçi kim mümkün degil ihfā-yı ‘aşḳ

Gözlerim yaşı ḳo aşsın **Hakḫıyā**
Böyle olur lü’lü-i lālā-yı ‘aşḳ

IV

1 Yûnus! Sen bu dünyaya niye geldin?
2 Dilin gece gündüz Allâh’ı zikretsün
3 Yolun Hz. Muhammed’e uğramazsa
4 Kervan göçtü, dağ başında kaldık.
123. **82^b.**

1 Sonunda, bu gönüle aşkın hevesi düştü. Aşkın Leylâ’sı beni çılgına çevirdi.
2 Sevgilinin elinden aşk şarabını içen, sarhoş olup kıyamete kadar ayılmaz.
3 Aşkın anlamı(özü), görünüşü değiştirir, âşıkların gül yüzünü soldurur.
4 Aşkın neyi, dert sahiplerinin bağrını deldi. Şu uzun boylu olanları iki büklüm etti.
5 Âşıkların hâlini kimse bilmez. Gerçi aşkı gizlemek mümkün değildir.
6 Ey Hakkî! Bırak, gözyaşlarım aksın. Aşkın parlak incisi böyle olur.

124.

İlahî

11'li hece ölçüsü

I

1. İñile ey dertli gönül inile
Ehl-i derdüñ inleyecek çağıdır
3. Gel tîmâr it yaraña sen ' aşıkunñ
Yäreleri oñulacak çağıdır

II

1. Şol ki gafletle yatup itmez tarab
Gövdesinde yoq m'ola cânı ' aceb
3. İşde vahdet gülleri açıldı hep
Bülbülün efgân idecek çağıdır

III

1. Sen nedîm idün ezel ol şâhile
İmtihân için gelüpsün bu ile
3. İnlemek saña yaraşur derdile
Hem gözün kan ağlayacak çağıdır

¹²⁴. 82^b. *Niyâzî-i Mısrî Dîvânı*, 131. şiir (Bilginer, 1976: 147, 148).

I

- 1 Ey dertli gönül! İnle
2 Dert sahiplerinin inleme zamanıdır
3 Gel yararı aşkla tedavi et
4 Yaraların iyileşme zamanıdır.

II

- 1 Şu, gafletle yatıp sevinmeyen kişi
2 Acaba gövdesinde canı yok mudur?
3 İşte vahdet gülleri hep açıldı
4 Bülbülün feryat etme zamanıdır.

III

- 1 Sen eskiden o padişahla sohbet arkadaşydın
2 Bu diyara imtihan için geldin
3 Dertle inlemek, sana yakışır
4 Hem gözün kan ağlama zamanıdır.

IV

1. Yok kararî gönülümüñ bilmem neden
Çaşd ider biñ pāre ola bu beden
3. Var ise gitmek diler bu araden
Aşlına ‘azm eyleyecek çağıdur

V

1. Ey **Niyâzî** dünyede itmez zühür
Şol kişi kim olmaya ehl-i gurūr
3. Hakkı añla itmedin bundan ‘ubūr
Mevtüñ elçisi gelecek çağıdur

125.

Tesbîh-i şerîf, Beste-i Zâkir Haţîb

(?)

I

1. *Rabbenā Allāh ellezî lâ-ma‘būde illā Hū*
Hayyu ‘l-Ķayyūm ellezî lâ-maḵşūde illā Hū
3. *Evvel Hū Āhir Hū Zâhir Hū Bâţın Hū*
Yā Hū yā Hū yā men Hū Haḵ lâ ilāhe illā Hū

IV

- 1 Gönülümün huzuru yok, neden bilmem
- 2 Bu beden bin parça olsun diye niyet eder
- 3 Belki buradan gitmek ister
- 4 Özüne gitme zamanıdır.

V

- 1 Ey Niyâzî! Dünyada görünmez
 - 2 Gurur ehli olan kişi
 - 3 Hakkı anla bundan vazgeçme
 - 4 Ölümün elçisinin gelme zamanıdır.
125. **83^a.**

I

- 1 Rabbimiz Allâh, ibâdet etmeye tek lâyık olan
- 2 Hayyu‘l-Kayyûm, maksûd sadece kendisine olan
- 3 Evvel O’dur, Āhir O’dur, Zâhir O’dur, Bâţın O’dur.
- 4 Ey Allâh, ey Allâh, ey Hakk! Kendisinden başka ilâh yoktur.

126.

7'li hece ölçüsü

I

1. ' Aşkuñ meyine kãduñ
Nolduñ a gönül nolduñ
3. Yaşduñ beni yandurduñ
Nolduñ a gönül nolduñ
(' Ālemden uşandurduñ)
(Nolduñ a gönül nolduñ)

II

1. Bir yirde karar itmez
Hiç kimseden ' ar itmez
3. Hekimler timar itmez
Nolduñ a gönül nolduñ

III

1. Kalbimi küşad eyle
Hem Mevlâyı yad eyle
3. Gamgîn dili şad eyle
Nolduñ a gönül nolduñ

126. 83^b.

I

- 1 Aşkın şarabına doydum
2 Ne oldun a gönül ne oldun?
3 Beni yaktın yandırdın
4 Ne oldun a gönül ne oldun?
(Ālemden usandırdın)
(Ne oldun a gönül ne oldun?)

II

- 1 Bir yerde durmaz
2 Hiç kimseden utanmaz
3 Hekimler tedavi edemez
4 Ne oldun a gönül ne oldun?

III

- 1 Kalbimi aç
2 Allâh'ı an/zikret
3 Gamlı gönlü sevindir
4 Ne oldun a gönül ne oldun?

IV

1. Dil virānemi yakduñ
Yakup küle döndürdüñ
3. ‘Āleme tıldı efgānuñ
Nolduñ a gōñül nolduñ

V

1. Gel imdi ey ‘Azîzî
Sırruñ dime ol epsem
3. Esrāra olup maḥrem
Nolduñ a gōñül nolduñ

Büselik nağme idince cānān
Ağzımı öpeceğim geldi hemān *
‘ACEM-BÜSELİK

127.

İlāhî, Beste-i merḥūm Sultān Selīm Hān-ı Şālîş

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Kālbini bāğ-ı cinān it ravza-i tevḥîd ile
Cān dimāğın kıl mu‘ aṭṭar nefḥa-i tevḥîd ile

Ka‘ be-i nūr-ı siyāhuñ bî-nihāyet yolların
Kāṭ‘ ider ‘ārifler anı lemḥa-i tevḥîd ile

IV

- 1 Gönül virānemi yaktın
- 2 Yakıp küle döndürdün
- 3 Feryadın âlemi kapladı
- 4 Ne oldun a gönül ne oldun?

v

- 1 Ey Azîzî! Şimdi gel
- 2 Sırrımı söyleme, sus
- 3 Sırlarla dost olup
- 4 Ne oldun a gönül ne oldun?

* Sevgili, büselik nağme edince, ağzımı hemen öpesim geldi.

¹²⁷. **87^b**. *Niyâzî-i Mısrî Dîvânı*, 28. şiir (Bilginer, 1976: 57, 58).

1 Kalbini tevhid bahçesiyle cennet bahçesi yap. Gönül dimağın, tevhidin can veren nefesiyle kokut.

2 Siyah nurlu Kâbe'nin yolları sonsuzdur. Ârifler, o yolu tevhidin parıltısıyla aşar.

3. Her ne deñlü rû-siyâh itdiyse ‘ işyānuñ seni
Ağarrır bî-şek yüzüñ bu ğurre-i tevḥîd ile

Mā-verā-yı ins ü cinni seyr idüp ‘ arşa çıkar
Kim ki mi‘ rāc eyler ise cezbe-i tevḥîd ile

5. Ey Niyāzî ‘ arif-i bi’llāh gönülden selb ider
On sekiz biñ perdeyi bir lemḥa-i tevḥîd ile

HİŞĀR-BÜSELİK

128.

İlāhî, Beste li-muḥarririhî

Müstef’ ilātün müstef’ ilātün

1. Mest itdi yāruñ sevdā-yı ‘ aşkı
‘ Aqlım tağıtdı şahbā-yı ‘ aşkı

Beyhüde gezme kūh-ı hevesde
Geşt ü güzār it şahrā-yı ‘ aşkı

3. ‘ Aynî devādur maḥz-ı şifādur
Terkîb-i cāna eczā-yı ‘ aşkı

Sūḳ-i fenāda geç varlığından
Naḳd-i revān it kālā-yı ‘ aşkı

5. Sırr-ı ma‘ ānî gelmez beyāna
Güş eyle remz ü imlā-yı ‘ aşkı

³ Her ne kadar isyanın seni yüzü kara ettiyse de şüphesiz yüzün, tevhidin nuruyla ağarrır.
⁴ Kim tevhidin coşkusuyla yükselirse insanlar ve cinler âleminin ötesini seyredip arşa çıkar.
⁵ Ey Niyâzî! Veli kimse, on sekiz bin perdeyi bir tevhid parıltısıyla gönülden kaldırır.
¹²⁸ **91^b**. *Neccâr-zâde Rızâ Dîvânı'nın Edisyon Kritiği* g. 7. (Özdemir, 1999: 391).

¹ Sevgilinin aşkının hevesi, beni sarhoş etti. Aşk şarabı, aklımı dağıttı.
² Heves dağında boşuna gezme. Aşk çölünü gezip dolaş.
³ Aşkın kendisi, can terkebine ilaç ve şifadır.
⁴ Fânîlik pazarında varlığından vazgeç. Aşk sermâyesini, can varlığını yap.
⁵ Anlamların sırrı açıklanmaz. Aşkın imlâ ve işaretlerini dinle.

Ḳāf-ı Rızāda seyr-i şikār it
Eyle musahḥar ‘ Ankā-yı ‘ aşkı

Bi’ṭ-ṭab’ zemzeme-i Kürdiden
Ḥaz ider nerm ḳarārın işiden *
‘ARAẒBĀR ZEMZEME

129.

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. ‘ Āşıkuñ gitmez dilinden hīç bu hūy u hāy-ı ‘ ışk
Ṭutısar arz u semāyı ser-te-ser ğavġā-yı ‘ ışk

Ḳa’ rına irişmedüm mähī olup ḳaşd eyledüm
Ṭül u ‘ arzı yok ‘ aceb ‘ ummān imiş deryā-yı ‘ ışk
3. Bezm-i ğamda çeng gibi hem iflemek ḳānün olur
Her kimüñ ğuşında ḳala bu şadā-yı nāy-ı ‘ ışk

Gönlümüñ şehbāzı ‘ ulvilerde itmişken karār
Bir ‘ aceb lu’ b-ile şayd itdi anı ‘ Ankā-yı ‘ ışk
5. Kendi hālimde yürürken başıma sulṭān idüm
Eyledi derd ü belāya mübtelā sevdā-yı ‘ ışk

Ey **Muḥibbī** ‘ ālem içre aña ‘ āşıklık ḥarām
Bu melāmet kūyı içre olmaya rüsvā-yı ‘ ışk

⁶ Rızā’nın Kāf dağında avlan, gezip dolaş. Aşkın Ankā’sını ele geçir.

* Elbette Kürdî’nin nağmesini dinleyen, yumuşak ölçüsünden/tarzından zevk alır.

¹²⁹. **95^b**. *Muḥibbî Divânı 1.cilt*, 1667.şiir (Yavuz ve Yavuz, 2016: 894). Bu şiir *Divân*’da 5 beyittir.

¹ Āşğın gönlünden, aşkın gürültüsü gitmez. Yeri ve göğü baştan başa aşkın kavgası kaplayacak.

² Aşk denizi, nasıl büyük bir denizmiş eni boyu yok. Balık olup ulaşmaya niyet ettim, dibine ulaşamadım.

³ Aşk neyinin sesi hâfızasında kalan kimseye, gam meclisinde çeng gibi inlemek kanun olur.

⁴ Gönlümün doğanı yükseklerde durmuşken, aşkın Anka’sı onu bir acayip oyunla avladı.

⁵ Kendi hālimde yürürken kendime sultandım. Aşkın hevesi, beni derde ve belāya düşürdü.

⁶ Ey Muḥibbî! Ālemde ona âşıklık haramdır. Bu ayıplama yerinde aşkın rezili olmasın.

130.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

1. Meṭāf-ı evliyādur ḥānḳāhı İbn-i Neccāruñ
Melāz-ı aşfiyādur ḥānḳāhı İbn-i Neccāruñ

Niğāh-ı çeşm-i inkār-ı' adūdan rahne-gîr olmaz
Nazargāh-ı Hudādur ḥānḳāhı İbn-i Neccāruñ
3. Yıķılsun tîşe-i ḳahrile ḫal' in isteyen münkir
Yıķılmaz bir binādur ḥānḳāhı İbn-i Neccāruñ

Hedef itmiş sihām-ı inkisāra cism-i ḫuşşadı
Kemingāh-ı ḫafādur ḥānḳāh-ı ibn-i Neccāruñ
5. Ebū Bekir ü ' Ömer ' Oşmān ' Alîdür çār-erkānı
Ṭarîḳ-ı Muştafādur ḥānḳāhı ibn-i Neccāruñ

Cenāb-ı ḫācegāna cilvegāh-ı "ḫuş der-dem" dür
Gülistān-ı **Rızā**dur ḥānḳāhı ibn-i Neccāruñ

ŞABĀ-ZEMZEME

131.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

1. Melekler ḫāzır olmuşdur niçün tevḫîde gelmezsın
Ḳamu ervāḫ ṭolmuşdur niçün tevḫîde gelmezsın

¹³⁰. **95^b**. *Neccār-zāde Rızā Dîvānı'nın Edisyon Kritiği* g. 167. (Özdemir, 1999: 330).

¹ İbn Neccār'ın tekkesi, velilerin tavaf yeri, ermişlerin sığınağıdır.

² Düşmanın inkar gözlü bakışından zarar yayılmaz. İbn Neccār'ın tekkesi, Allāh'ın nazargāhıdır.

³ İnkarcı, perişanlık baltasıyla (hükümdarı) tahttan indirmek ister. İbn Neccār'ın tekkesi, yıķılmaz bir binādır.

⁴ Beddua okları, hasetçilerin bedenlerini hedef almış. İbn Neccār'ın tekkesi, gizliliğe pusu kurulan yerdir.

⁵ Dört reisi, Hz. Ebū Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'dir. İbn Neccār'ın tekkesi, Hz. Muhammed Mustafa'nın yoludur.

⁶ Hācegānın bulunduğu yer, akli başında olanların görüldüğü yerdir. İbn Neccār'ın tekkesi, Rızā'nın gül bahçesidir.

¹³¹. **96^b**.

¹ Melekler hazır oldu, bütün ruhlar toplandı. Neden tevhide gelmezsın?

Hızır bunda erenler bunda erbâb-ı şafâ bunda
Gelenler cümle gelmişdür niçün tevḥîde gelmezsin

3. Çıkar erbâb-ı tevḥîdüñ maḳâm-ı ‘arşa enfâsı
Nefes tutan yol almışdur niçün tevḥîde gelmezsin

Dirilmişdür ḳamu ‘uşşâḳ irken ḥalka-i zikre
Girü ḳalan ne ḳalmışdur niçün tevḥîde gelmezsin

5. Bulanlar **Ḥaḳḳiyyâ** Ḥaḳḳı bulur tevḥîd ile şol kim
Anı bulmaz ne bulmuşdur niçün tevḥîde gelmezsin

SEGÂH

132.

İlâhî, Beste-i li-Nâmıḳihî

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

1. Cemâlün maḳlab-ı cân u cihândur yâ Rasûla’llâh
Derüñ dârü’l-emân-ı ins ü cândur yâ Rasûla’llâh

Teşehhüdedür engüşt-i şehâdet mu‘cizâtıña
Ki mi‘râcuñ *müşârun bi’l-benândur* yâ Rasûla’llâh

² Hızır burada, erenler burada, huzur erbâbı burada. Bütün gelenler geldi, neden tevhide gelmezsin?

³ Tevhid erbâbının nefesleri, arşın makâmına çıkar. Nefesini tutan ilerlerdi, neden tevhide gelmezsin?

⁴ Bütün âşıklar, erkenden zikir halkasında tekrar canlandı. Geri kalanda ne kaldı, neden tevhide gelmezsin?

⁵ Ey Hakkî! Allâh’ı bulan kimseler, tevhid ile bulurlar. Onu bulmayan ne buldu, neden tevhide gelmezsin?

¹³². **99^b**.

¹ Ey Allâh’ın Resulü! Güzel yüzün, cihânın ve canın isteğidir. Kapın, insanların ve cinlerin güvenli sığınığıdır.

² Ey Allâh’ın Resulü! Şehâdet parmağın, mucizelerine teşehhütedir. Mirâc’ın parmakla gösterilendir (meşhurdur).

3. Zamān-ı devletünde intisāb-ı dergehūñ āsān
Ne müşkil şimdi kim āhir zamāndur yā Rasūla'llāh

Meded dil-teşne kaldum Kerbelā-yı vādī-yi ğamda
Zülāl-i tīĝ-ı 'aşkuñ ile kandur yā Rasūla'llāh

5. Tamām ihsān u rahmūñ ey nebiyyü'r-rahme vaĝtidür
Amān zīrā zamān āhir zamāndur yā Rasūla'llāh

Kerem kıl müjde-i vaşluñla luĝ it tesliyet-baĝ ol
Ĝamuñla Neş'etūñ ħāli yamandur yā Rasūla'llāh

133.

İlāhī, Beste-i Dede

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

1. Ey gönül gel Haĝka giden rāhı bul
Ehl-i derd olup derūñi āhı bul
3. Cānuñ ilindeki şems ü māhı bul
Ādem iseñ *şemme vechu'llāhı* bul
5. Ķande baksañ ol güzel Allāhı bul

³ Ey Allāh'ın Resulü! Senin devletin zamanında, dergāhına mensup olmak kolaydı. Şimdi āhir zamandır, çok zordur.

⁴ Ey Allāh'ın Resulü! Gam vadisinin Kerbelā'sında gönlüm susuz kaldı, yardım et. Aşkın kılıcının tatlı suyunu doya doya içir.

⁵ Ey rahmet peygamberi! İyilik ve merhametin tam olarak vaktidir. Ey Allāh'ın Resulü! Aman! Çünkü zaman, āhir zamandır.

⁶ Ey rahmet peygamberi! Sana kavuşmanın müjdesiyle iyilikte bulun, teselli veren ol. Senin üzüntünle Neş'et'in hāli kötüdür.

¹³³ 99^b. *Niyâzî-i Mısrî Divânı*, 74. şiir (Bilginer, 1976: 98, 99).

I

¹ Ey gönül! Gel, Allāh'a giden yolu bul

² Dert sahibi olup içten āh etmeyi bul

³ Gönül diyârındaki Güneş'i ve Ay'ı bul

⁴ Olgun insan isen "Doĝu da Allāh'ındır Batı da. Nereye dönerseniz **Allāh'ın zâtı oradadır.** Şüphesiz Allāh (zât ve sıfatlarında) sınırsızdır, her şeyi bilmektedir." (Bakara 2/115) ı bul.

⁵ Nereye baksan güzel Allāh'ı hatırla.

II

1. Gerçi Allāha ‘ ibādet de güzel
Zühd ü takvā vü kanā‘ at de güzel
3. Hālvēt ehline kerāmet de güzel
Ādem iseñ *semme vechu’llāhi* bul
5. Kānde baksañ ol güzel Allāhi bul

III

1. Ol saña açmış durur dā’im gözin
Sen yitürmüşsün seni anı izin
3. Bī-cihet göstermiş eşyāda yüzün
Ādem iseñ *semme vechu’llāhi* bul
5. Kānde baksañ ol güzel Allāhi bul

IV

1. ‘ Ārife eşyāda esmā görünür
Cümle esmāda müsemmā görünür
3. Bu **Niyāzīden** de Mevlā görünür
Ādem iseñ *semme vechu’llāhi* bul
5. Kānde baksañ ol güzel Allāhi bul

II

-
- 1 Gerçi Allāh’a ibadet etmek de güzel
 - 2 Zühd, takvā ve kanāat de güzel
 - 3 Halvet ehline kerāmet de güzel
 - 4 Olgun insan isen“Doğu da Allāh’ındır Batı da. Nereye dönerseniz **Allāh’ın zâtı oradadır.**
Şüphesiz Allāh (zât ve sıfatlarında) sınırsızdır, her şeyi bilmektedir.” (Bakara 2/115) ı bul.
 - 5 Nereye baksan güzel Allāh’ı hatırla.

III

- 1 O, dâimâ gözünü sana açar
- 2 Sen kendini, onu ve izini kaybetmişsin
- 3 Eşyāda yüzünü tarafsız gösterir
- 4 Olgun insan isen“Doğu da Allāh’ındır Batı da. Nereye dönerseniz **Allāh’ın zâtı oradadır.**
Şüphesiz Allāh (zât ve sıfatlarında) sınırsızdır, her şeyi bilmektedir.” (Bakara 2/115) ı bul.
- 5 Nereye baksan güzel Allāh’ı hatırla.

IV

- 1 Ârif olana eşyāda isimler görünür
- 2 Bütün isimlerde anılır
- 3 Bu Niyâzî’den de Allāh görünür
- 4 Olgun insan isen“Doğu da Allāh’ındır Batı da. Nereye dönerseniz **Allāh’ın zâtı oradadır.**
Şüphesiz Allāh (zât ve sıfatlarında) sınırsızdır, her şeyi bilmektedir.” (Bakara 2/115) ı bul.
- 5 Nereye baksan güzel Allāh’ı hatırla.

134.

İlâhî, Beste-i Ğafurî Efendi*8'li hece ölçüsü*

I

1. Bu aşk bir baħr-i ummāndur
Buña ħadd ü kenār olmaz
3. Delîlüm sırr-ı Ğur'āndur
Bunu bilende ar olmaz
(Sübĥāna'llāh sübhāna'llāh)
(Her derdlere dermān Allāh)

II

1. Süre geldik ezelden
Pīrim Muħammed Alīden
3. Şarāb-ı lā-yezālīden
İçenlerde ħumār olmaz
(Sübĥāna'llāh sübhāna'llāh)
(Her derdlere dermān Allāh)

¹³⁴. **100^a**. *Seyyid Nizamoğlu Dīvānı* g. 111. (Özdemir, 1996: 114). Bu şiir *Dīvān*'da gazel şeklindedir.

I

- 1 Bu aşk bir okyanustur, denizdir
2 Buna sınır ve kıyı olmaz
3 Rehberim, Kur'ân'ın sırrıdır
4 Bunu bilende utanma olmaz.
(SübĥānAllāh sübhānAllāh)
(Her dertlere dermān Allāh)

II

- 1 Ezelden beri devam edip geldim
2 Önderim, Hz. Muhammed ve Hz. Ali'dir
3 Sonsuzluk şarabından
4 İçenlerde baş ağrısı ve sersemlik olmaz.
(SübĥānAllāh sübhānAllāh)
(Her dertlere dermān Allāh)

III

1. Eger ‘ aşık iseñ yāre
Şaķın aldanma aġyāre
3. Düş İbrāhīm gibi nāre
Bu gülşende yanar olmaz
(*Sübḫāna ’llāh sübhāna ’llāh*)
(Her derdlere dermān Allāh)

IV

1. Kıyamazsañ baş u cāne
İraķ tūr girme meydāne
3. Bu meydānda nice başlar
Kesilir hıç şorar olmaz
(*Sübḫāna ’llāh sübhāna ’llāh*)
(Her derdlere dermān Allāh)

V

1. Haķile haķ olanlara
Kendi özin bilenlere
3. Haķ yolında ölenlere
Kaņ bahāsı dīnār olmaz
(*Sübḫāna ’llāh sübhāna ’llāh*)
(Her derdlere dermān Allāh)

III

- 1 Eğer sevgiliye aşıksan
2 Başkalarına aldanma
3 Hz. İbrahim gibi ateşe düş
4 Bu gül bahçesinde yanan olmaz
(*SübḫānAllāh sübhānAllāh*)
(Her dertlere dermān Allāh)

IV

- 1 Başa ve cana kıyamazsan
2 Uzak dur, meydana girme
3 Bu meydanda pek çok baş
4 Kesilir, hiç soran olmaz.
(*SübḫānAllāh sübhānAllāh*)
(Her dertlere dermān Allāh)

V

- 1 Doğruyla doğru olanlara
2 Kendi özünü bilenlere
3 Allāh yolunda ölenlere
4 Kanının değeri dinār/para olmaz.
(*SübḫānAllāh sübhānAllāh*)
(Her dertlere dermān Allāh)

VI

1. Ger bilürseñ mu‘ ammādan
Dād alursun hūy u hādan
3. Bu sırrı ne bilür nādān
Göre leyl ü nehār olmaz
(*Sübḫāna ’llāh sübhāna ’llāh*)
(Her derdlere dermān Allāh)

VII

1. Bağ şu Manşūruñ işine
Ḥalkı üşürmüş başına
3. *Enel-Ḥakkuñ* firāşına
Düşenlere tīmār olmaz
(*Sübḫāna ’llāh sübhāna ’llāh*)
(Her derdlere dermān Allāh)

VIII

1. **Seyfullāh** sözinde mestdür
Şeyhinden alduğı destdür
3. Dīvānerā kalem nīstdür
Ne söylese kınar olmaz
(*Sübḫāna ’llāh sübhāna ’llāh*)
(Her derdlere dermān Allāh)

VI

- 1 Bu bilmeceyi bilersen
2 Eğlenceden gürültüsünden tat alırsın
3 Cahil, bu sırrı ne bilir
4 Gece ve gündüz olmaz, görsün.
(*SübḫānAllāh sübhānAllāh*)
(Her derdlere dermān Allāh)

VII

- 1 Şu Mansūr’un işine bak
2 Halkı başına toplamış
3 Ene’l Hakk’ın yatağına
4 Düşenler iyileşemez.
(*SübḫānAllāh sübhānAllāh*)
(Her derdlere dermān Allāh)

VIII

- 1 Seyfullah, sözünden memnundur
2 Şeyhinden aldığı eldir
3 Divānelerin kalemi yoktur
4 Ne söylese kınayan olmaz.
(*SübḫānAllāh sübhānAllāh*)
(Her derdlere dermān Allāh)

135.

İlahî

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

1. Bilmeyen cān Yūsufun Ken'ānı bilmez ҡandedür
Öz vücūdı Mıŝrınuñ sułtānı bilmez ҡandedür

İçmeyen 'aşkuñ ŝarābın yār elinden bir ҡadeh
Beñzer ol māhīye kim 'ummānı bilmez ҡandedür
3. Bilmeyen 'ilm-i *ledünni* dört kitābı okusa
Zāhirā 'ālimdür ol Ƙur'ānı bilmez ҡandedür

Mübtelā-yı 'aşk oluban bilmeye cānāneyi
Derdile devrān idüp devrānı bilmez ҡandedür
5. Cān ҡulağıyla işit **Muhyî** Muḥammed nuṭṭıdır
Kendi nefsin bilmeyen Raḥmānı bilmez ҡandedür

¹³⁵. **100^a**. *Dîvân*'da yoktur. Muhyî hakkında yapılan bir tezde bu şiirin 3 (üç) beytinin güfte mecmualarında yer aldığı zikredilmiştir (Mutlu, 2008: 16).

¹ Hz. Yūsuf'u bilmeyen kiŝi, Kenân'ın nerede olduğunu bilmez. Kendisi, ülkesinin sultanının nerede olduğunu bilmez.

² Sevgilinin elinden, bir kadeh aşk şarabı içmeyen, okyanusun nerede olduğunu bilmeyen balığa benzer.

³ İlahî sırlara âit ilmi bilmeyen, dört kitabı okusa da görünüşte âlimdir ama Kur'ân'ın nerede olduğunu bilmez.

⁴ Aşka tutulup sevgiliyi bilmeyen, dertle dönüp dünyanın nerede olduğunu bilmez.

⁵ Ey Muhyî! Can kulağıyla dinle, Hz. Muhammed'in sözüdür. Kendini bilmeyen Allâh'ı bilemez.

136.

İlahî

14'lü hece ölçüsü

I

1. Şem^ç-i ruḥuna cismüm pervâne düşürdüm
Evrāk-ı dilüm âteş-i sūzâne düşürdüm
3. Bir zerre iken kendimi ^çummāna düşürdüm
Semā^ç şafā cāna şifā rūḥa ḡidādur

II

1. Ey şūfî bizim şöḥbetimiz cāna şafādur
Ḥaḳḳile ezel itdigümüz ^çahde vefādur
3. Bir cür^ç amızı nūş ide gör derde devādur
Semā^ç şafā cāna şifā rūḥa ḡidādur

III

1. Diñle sözümü saña direm özge edādur
Dervīş olana lâyıḳ olan ^çaşḳ-ı Ḥudādur
3. ^çĀşıḳuñ nesi var ise ma^ç şūḳa fedādur
Semā^ç şafā cāna şifā rūḥa ḡidādur

136. 100^b.

I

- 1 Yanağındaki nura bedenim pervâne oldu
2 Gönümün yapraklarını yanan ateşe düşürdüm
3 Bir zerreyken kendimi okyanusta buldum
4 Semâ, huzur, cana şifâ, ruha ḡidâdır. II

- 1 Ey sūfî! Bizim sohbetimiz, gönüle huzur verir
2 Ezelde verdiğimiz sözü doğrulukla tuttuk
3 Bir yudum içsin, derde devâdır
4 Semâ, huzur, cana şifâ, ruha ḡidâdır. III

- 1 Sözümlü dinle, sana söylerim. Bu başka bir üslûptur
2 Allâh aşkı, derviş ve lâyıḳ olandadır
3 Āşığın nesi varsa sevdiğine fedâdır
4 Semâ, huzur, cana şifâ, ruha ḡidâdır.

IV

1. ‘ Aşkile gelin eyleyelüm zevk ü şafâyı
Zevkile şafâlar sürelüm hüyile hâyı
3. Çalalum kudüm depride[lüm] def ile nâyı
Semâ‘ şafâ cāna şifâ rûha gıdâdur

V

1. ‘ Aşkile gelin t̄alib-i cūyende olalum
Zevkile şafâlar sürelüm zinde olalum
3. H̄azret-i Mevlānāya gelin bende olalum
Semâ‘ şafâ cāna şifâ rûha gıdâdur

137.

İlâhî

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün

I

1. Biḥamdi’llāh direm Allāh
Alup ‘ aqlımı fikrullāh
3. Dilümde z̄ātuñ esmāsı
Baña üns oldı z̄ikru’llāh
(Sübḥāna’llāh sübhāna’llāh)
(Ḥaḫ lā ilāhe illa’llāh)

IV

- 1 Gelin, aşk ile eğlenelim ve huzur bulalım
- 2 Rahat ve eğlenceli bir şekilde yaşayalım
- 3 Kudüm çalalım, tef ile neyi harekete geçirelim
- 4 Semâ, huzur, cana şifâ, ruha gıdâdır.

V

- 1 Gelin, aşk ile arayamı isteyen olalım
 - 2 Rahat ve eğlenceli bir şekilde yaşayalım, diri olalım
 - 3 Gelin, Hz. Mevlânâ’ya samimiyetle bağlanalım
 - 4 Semâ, huzur, cana şifâ, ruha gıdâdır.
137. **100^b. 101^a.**

I

- 1 Allâh! Allâh’a şükürler olsun derim
- 2 Allâh’ın fikri aklımı alıp
- 3 O zâtın isimleri dilimde
- 4 Allâh’ın zikri bana yakın oldu
(Sübḥānallāh sübhānallāh)
(Ḥak lā ilāhe illallāh)

II

1. Bu tevhīdden murād olan
Cemālu'llāhı görmekdür
3. Görinen kendi zātıdır
Degüldür şanma ğayrullāh
(Sübhānallāh sübhānallāh)
(Ḥaḫ lā ilāhe illa'llāh)

III

1. Göñül āyīnesin şūfī
İder iseñ eger şāfī
3. Açılır saña bir kapu
‘Ayān olur cemālu'llāh
(Sübhāna'llāh sübhāna'llāh)
(Ḥaḫ lā ilāhe illa'llāh)

IV

1. Ben ol pervāneyüm geldüm
Gelüp ‘aşḫ odına yandım
3. Yanuban küllī kül oldım
Beni maḫv itdi ‘aşḫu'llāh
(Sübhāna'llāh sübhāna'llāh)
(Ḥaḫ lā ilāhe illa'llāh)

II

- 1 Tevhidin amacı
2 Allāh'ın güzellik sıfatıyla tecellisini görmektir
3 Görünen kendi zātıdır
4 Allāh'tan başkasını sanma, değildir
(Sübhānallāh sübhānallāh)
(Ḥak lā ilāhe illallāh)

III

- 1 Sūfī, gönül aynasını
2 Temizlersen eğer
3 Sana bir kapı açılır
4 Allāh'ın güzellik sıfatıyla tecellisi görünür.
(Sübhānallāh sübhānallāh)
(Ḥak lā ilāhe illallāh)

IV

- 1 Ben o pervāneyim, geldim
2 Gelip aşḫ ateşinde yandım
3 Yanıp hepten kül oldım
4 Allāh aşḫı beni perişan etti.
(Sübhānallāh sübhānallāh)
(Ḥak lā ilāhe illAllāh)

V

1. **Şems-i Tebrîz** bunu bilür
Ehad kalmaz fenâ bulur
3. Bu ‘âlem küllî maḥv olur
Hemân bâkî kalur Allâh
(Sübḥânallâh sübhânallâh)
(Ḥaḳ lâ ilâhe illallâh)

138.

Tesbîḥ-i Şerîf, Zâkir Ḥaṭîb

?

1. *Es’selâmü ‘aleyke yâ şehra’l-lutfî ve’l-iḥsân*
Es’selâmü ‘aleyke yâ şehra’l-‘afvî ve’l-ğufrân
- Ente şehrun ‘azîm ünzile fîke’l-Ḳur’ân*
Ente zayfun kerîm vü‘ide’ fîke’l-iḥsân
3. *Merḥabâ şehru’l-Ḳur’ân merḥabâ şehru’l-ğufrân*
Arz ‘annâ ve’sfa’nâ yevmü’l-ḥaşri ve’l-mîzân

v

- 1 Şems-i Tebrîzî bunu bilir
2 Kimse kalmaz, yok olur
3 Bu âlem hepten yok olur
4 Sadece Allâh kalıcıdır.
(Sübḥânallâh sübhânallâh)
(Ḥaḳ lâ ilâhe illallâh)

138. **101^a.**

- 1 Ey lütuf ve ihsân ayı! Selâm senin üzerine olsun. Ey af ve mağfiret ayı! Selâm senin üzerine olsun.
- 2 Sen, Kur’ân’ın indirildiği büyük bir aysın. Sen ihsânın vâdedildiği şerefli bir misafirsin.
- 3 Merhaba Kur’ân ayı! Merhaba mağfiret ayı! Haşr ve mîzân gününde bizden râzî ol ve bize şefâat et.

139.

İlahî

7'li hece ölçüsü

I

1. Ey 'âşık-ı dil-dâde
Gel nûş idelüm bâde
3. Bir bâde gerek ammâ
Kim içile me'vâde

II

1. Sâkîsi ola Mevlâ
Ağdâhı anuñ esmâ
3. Bir kerre içen kaç'â
Ġam görmeye dünyâde

III

1. Bir kez içen 'âşıkdur
'Aşkında hem şâdıkdur
3. 'Aşk anlara lâyıkdur
Mecnûnile Ferhâda

¹³⁹. 101^a. *Hasan Sezâyî Dîvânı*, 309. şiir (Özuygun, 1999: 475).

I

- 1 Ey gönül vermiş âşık
2 Gel, şarap içelim
3 Bir şarap gerek ama
4 Sığımlacak yerde içilsin.

II

- 1 Sâkîsi Allâh olsun
2 Kadehleri, O'nun ismi
3 Bir kere içen, asla
4 Dünyada gam görmez.

III

- 1 Bir kez içen âşıktır
2 Hem aşkında sâdiktır
3 Aşk onlara lâyıktır
4 Mecnûn ile Ferhat'a.

IV

1. Ol cāma olan ʔālib
Cān-ile gerek rāğib
3. Nefsine olup ğālib
Bel bağlaya üstāda

V

1. Nūş eyleyen ol cāmdan
Şubhı ne bile şāmdan
3. Ta' līm-i cünūn eyler
Mecnūnile Ferhāda

VI

1. İşit bu **Sezāyīden**
Ne gördi Fenāyīden
3. Dost vechini gösterdi
Mir'āt-ı mücellāda

140.

İlāhī, Beste li-muḥarririhī

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Zī sa' ādet mü'minīne geldi mi' rāc gicesi
Ser-be-ser saçıldı rahmet ʔoldı mi' rāc gicesi

IV

- 1 O kadehi isteyen
- 2 Gönülden istemesi gerek
- 3 Nefsini yenip
- 4 Üstāda ümitle bağlansın.

V

- 1 O kadehten içen
- 2 Akşamdan sabahı ne bilsin
- 3 Delilik dersi verir
- 4 Mecnūn ile Ferhat'a.

VI

- 1 Bu Sezāyī'den dinle
- 2 Fenāyī'den ne gördü
- 3 Dost yüzünü gösterdi
- 4 Parlak aynada.

140. **101^b.**

- 1 Ne güzel! Mirāç gicesi, müminler mutlu oldu. Rahmet yayıldı, baştan başa saçıldı.

Nūra ğarķ olup   avlim ŗadumn cmle srŗ
Œems-i raĥmet ıoĝdı pertev ŗaldı mi  rac gicesi

3. Nr-ı Haķķa zt-ı Aĥmed buldı vuŗlat ol gice
Hem nedm-i ķurb-ı ĥazret oldu mi  rac gicesi

Evveln  aĥirnn   ilmini tekml idp
Sırr-ı ism-i a  zam i re ķaldı mi  rac gicesi

5. *Ķbe kavseyn* ĥil  atıyle tc-ı *ev-edn* giyp
Mhr-i ĥatm-ile mertib buldı mi  rac gicesi

Pes ŗer  atle ŗarķat mmetine armaĝan
Viridi ĥaķķ ydigr ķaldı mi  rac gicesi

7. **Œahfiy** dergh-ı Haķdan iste maķŗd u rız
  Aŗıķna ks-ı vuŗlat ķaldı mi  rac gicesi

141.

lh, Beste li-nmķih

F  iltn f  iltn f  iltn f  iln

1. Œh-ı ŗhn-ı velyettr grh-ı Ĥalvet
Kevn-i   aŗķda z  l-kermettdr grh-ı Ĥalvet

Cmle   uŗŗķ-ı ŗuruķ bir blbl-i ŗeydsdur
Anda bostn-ı nezfettdr grh-ı Ĥalvet

² Mirc gecesi, lemler nurla doldu, btn melekler mutlu doldu. Rahmet gneŗi doĝdu, ıŗık yaydı.

³ O gece Hz. Muhammed, Allh'ın nuruna kavuŗtu. Hem de Mirc gecesi, hazretin yakın arkadaŗı oldu.

⁴ Mirc gecesi, ncekiler ve sonrakilerin ilmini tamamlayıp Allh'ın sırrı i inde kaldı.

⁵ Mirc gecesi, **“İki yay aralĝı kadar hatta daha yakın oldu.”** (Necm 53/9) kaftanıyla tacı giyip, bitirme mhryle rtbeler buldu.

⁶ yleyse Mirc gecesi, ŗeratle tarkat, mmetine armaĝandır. Gerçekten verdi, ydigr/hatırası kaldı.

⁷ Ey Sahfi! İsteĝini ve hoŗnutluĝunu Allh'ın derghından iste. Mirc gecesi, aŗıklara, kavuŗmanın ksu ķaldı.

¹⁴¹ **101^b.**

¹ Halvet tarkati, velilik ŗahlarının ŗahıdır, aŗkın varlıĝında kermet sahibidir.

² Btn Uŗŗk tarkatler, onun  ılgın blbldr. Halvet tarkati, onda temiz bir bah edir.

3. Zāt-ı muṭlaḳ maḳṣadıdır anlaruñ rûzân u şeb
Ma‘ den-i zāt-ı hüviyyetdür gürüh-ı Ḥalvetî

Cānib-i Ḥaḳ ṭālibānına şalādur cümleten
Mevşil-i zevḳ-i hidāyetdür gürüh-ı Ḥalvetî

5. Āsitān-ı dil-güşā-yı Ḥalvetîye sür yüzüñ
Ey Nesīb şāhib-selāmetdür gürüh-ı Ḥalvetî

142.

8’li hece ölçüsü

I

1. Ben bende buldum çün Ḥaḳḳı
Şekk ü gümān nemdür benüm
3. Ben dōst yüzün görmez isem
Bu gözlerüm nemdür benüm

II

1. Ol dōst baña ümmî demiş
Hem adımı ümmî ḳomış
3. Dilim şeker gövdem ḳamış
Bu söyleyen nemdür benüm

³ Onların gece ve gündüz istediği Allâh’tır. Halvetî tarîkati, hakikatin cevheridir.
⁴ Allâh tarafından, tâliplere cümleten davettir. Halvetî tarîkati, hidâyet zevkine kavuşma yeridir.
⁵ Ey Nesīb! Halvetî’nin ferahlatıcı eşiğine yüzünü sür. Halvetî tarîkati, selâmet sahibidir.
¹⁴² **102^a**. *Yûnus Emre Dîvânı*, 170. şiir (Tatcı, 2005: 167, 168). Bu şiir *Dîvân*’da gazel şeklindedir.

I

- 1 Mâdemki ben Allâh’ı bende buldum
2 Şüphe benim neyimedir
3 Dost yüzünü görmezsem
4 Bu gözlerim neyimedir.

II

- 1 O dost bana ümmî demiş
2 Hem de adımlı ümmî koymuş
3 Dilim şeker, gövdem kamış
4 Bu söyleyen neyimedir.

- III
1. Gelsün münācāt eyleyen
 3. Toḡsan biñ ḥācāt eyleyen
 3. Taşra ʿ ibādet eyleyen
 Görsün o dōst nemdür benüm
- IV
1. Hep ben beni cemʿ eyledüm
 Ol dōstı imām eyledüm
 3. Birlige ṭāʿ at getürdüm
 Ṭāʿ at riyā nemdür benüm
- V
1. **Yūnus** menem ümmī menem
 Toḡuz atam dōrtdür anam
 3. ʿ Aşḡ odına düşüp yanam
 Sūd u ziyān nemdür benüm

-
- III
- 1 Allāh'a yalvaran gelsin
 2 Doksan bin ihtiyacı olan
 3 Dışarıda ibādet eden
 4 O dost benim neyimedir, görsün.
- IV
- 1 Hep ben, beni topladım
 2 O dostu, önder yaptım
 3 Birlige ibādet ettim
 4 Gösterişle yapılan ibādet neyimedir.
- V
- 1 Yūnus benim, ümmī benim
 2 Dokuz atam, dōrt anam vardır
 3 Aşḡ ateşine düşüp yanayım
 4 Fayda ve zarar benim neyimedir.

143.

İlâhî

8'li hece ölçüsü

I

1. Gel dünyāya itme heves
Olmaya zāyi‘ bir nefes
3. Tā dükenince şoñ nefes
H̄aḡ hū diyü z̄ikr eyle gel

II

1. ‘ Āḡil olanlar dün ü gün
Z̄ikir iderler hū sözin
3. Gel sen de ey ‘ āşık bugün
H̄aḡ hū deyü z̄ikr eyle gel

III

1. Z̄ikir eyle terk it sivā
Olsun derūnuñ pür-şafā
3. Rūḡa budur ancak ġidā
H̄aḡ hū deyü z̄ikr eyle gel

143. 102^b.

I

- 1 Gel, dünyaya heves etme
2 Bir nefes ziyân olmasın
3 Son nefes tükeninceye kadar
4 Gel, Allâh Hû diye zikret.

II

- 1 Akıllı olanlar dün ve bugün
2 Hû sözünü zikrederler
3 Ey âşık! Sen de bugün gel
4 Gel, Allâh Hû diye zikret.

III

- 1 Allâh'ı zikret, başka şeylerden vazgeç
2 Gönlün huzurla dolsun
3 Rūḡa gıda olan ancak budur
4 Gel, Allâh Hû diye zikret.

IV

1. Āşık olan zākir olur
Bīgānelikden kırtulur
3. Maṭlūbını elbet bulur
Ḥaḳ hū deyü zıkr eyle gel

V

1. Derd-i ḳalb ile ey **Necīb**
Zıkr-i Hudāya ol raḳīb
3. Derdiñe istersen ṭabīb
Ḥaḳ hū deyü zıkr eyle gel

MÜSTE‘ĀR

144.

İlāhī, Beste-i li-muḥarririhī*Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün*

1. Derd-i efkāra yā Rasūla’llāh
Eyle bir çāre yā Rasūla’llāh

Gül ruḥuñdur ğaraz bu nālişden
Bülbül-i zāra yā Rasūla’llāh

3. Şerbet-i la‘lün ‘ayn-ı şıḥḥatdür
Dil-i bīmāra yā Rasūla’llāh

IV

1. Āşık olan zikreder
2. İlgisizlikten kurtulur
3. Aradığımı elbet bulur
4. Gel, Allāh Hū diye zikret.

V

1. Ey Necīb! Kalbinin derdiyle
2. Allāh’ın zikrine rakip ol
3. Derdine hekim istersen
4. Gel, Allāh Hū diye zikret.
144. **103^b**. *Neccār-zāde Rızâ Dîvânı’nın Edisyon Kritiği* g. 79. (Özdemir, 1999: 160).

1. Ey Allāh’ın Resulü! Düşüncelerin derdine bir çare bul.
2. Ey Allāh’ın Resulü! İnleyen bülbülün inlemekten maksadı, gül yanağıdır.
3. Ey Allāh’ın Resulü! Dudağının şerbeti, hasta gönüllere şifâ kaynağıdır.

Neşve virdi zülâl-i güftârûñ
Mest ü hüşyâra yâ Rasûla'llâh

5. Muntazırdur dü çeşm-i hûnbârum
Zevk-i dîdâra yâ Rasûlallâh

Hüccet itdüñ **Rızânuñ** ikrârın
Ehl-i inkâra yâ Rasûlallâh

145.

Beste-i li-nâmıķihî

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Kaşuñdur gurre-i mâh-ı muharrem yâ Rasûla'llâh
Budur ser-şafha-i sâl-i mükerrem yâ Rasûla'llâh

İşitdükce cefâ-yı teşnegân-ı Kerbelâ hâlün
Akar seylâb-i çeşm-i ehl-i mâtem yâ Rasûla'llâh

3. Vücüd-ı nâzenîn-i Murtażâya sũ-i kaşd itdi
Şikest olsun dü dest-i İbn-i Mülcem yâ Rasûla'llâh

Hıyânet eyledi zehr-i sitekle İbn-i Zehrâya
Yezîd-i sifle-hũ mânend-i Erķam yâ Rasûla'llâh

5. Hâyıflar kim fedâ-ı zehr-i ğam tîĝ-ı elem oldu
Ol iki seyyid-i şebbâna ' âlem yâ Rasûla'llâh

⁴ Ey Allâh'ın Resulü! Senin sözünün tatlı suyu, sarhoş ve ayık olanlara neşe verdi.

⁵ Ey Allâh'ın Resulü! İki gözüm kanlar saçar, senin tecellînin zevkini bekler.

⁶ Ey Allâh'ın Resulü! Rızâ'nın kabul etmesini, inkârcılara delil gösterdin.

¹⁴⁵ **103^b**. *Neccâr-zâde Rızâ Dîvânı'nın Edisyon Kritiĝi* g. 122. (Özdemir, 1999: 183).

¹ Ey Allâh'ın Resulü! Kaşın, Muharrem ayının parlaklığıdır/ilk günüdür. Yüce yılın başlangıç evresi budur.

² Ey Allâh'ın Resulü! Kerbelâ'da susayanların sıkıntısını, hâlini duydukça, yas tutanların gözyaşı sel gibi akar.

³ Ey Allâh'ın Resulü! Hz. Ali'nin nârin bedenine kıydı. İbn Mülcem'in iki eli kırılınsın.

⁴ Ey Allâh'ın Resulü! Erkam'a benzeyen alçak huylu Yezid, eziyetin zehriyle İbn Zehrâ'ya ihânet etti.

⁵ Ey Allâh'ın Resulü! Yazık! Âlemin gençlerinin iki önderi, keder kılıcında üzüntü zehrine fedâ oldu.

Söyündürdi çerâğ-ı hanedân-ı âl ü evlâdı
Söyinsün şarşar-ı kahrile her dem yâ Rasûla'llâh

7. Telef itdi iki gül-gonce-i gülzâr-ı Zehrâyı
Telef olsun ilâ nâr-ı cehennem yâ Rasûla'llâh

Rızâ hûn-âbe-i hasret ile her demde kan ağlar
Budur hüküm-i kadem-takdîm-i aqdem yâ Rasûla'llâh

146.

8'li hece ölçüsü

I

1. Her şâhib-i tâc u külâh
Senden umar ey pâdişâh
3. Sensin kamu halka penâh
Yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ
5. *Fa'ğfir lenâ zünûbenâ*

II

1. Tutmuşam dergâha yüzüm
Kan yaş döker iki gözüm
3. Vaşluñ diler yâ Rab özüm
Yâ Rabbenâ yâ Rabbenâ
5. *Fa'ğfir lenâ zünûbenâ*

⁶ Ey Allâh'ın Resulü! Çocuklarının ve âilesinin soyunun kandilini söndürdü. Perişanlık rüzgârıyla her an sönsün.

⁷ Ey Allâh'ın Resulü! Hz. Fatma'nın gül bahçesindeki iki gonca gülü öldürdü. O da cehennem ateşine kadar mahvolsun.

⁸ Ey Allâh'ın Resulü! Rızâ, hasretin kanlı gözyaşıyla her an üzüntü içindedir. En başta atılan adımın hükmü budur.

¹⁴⁶ **104^a.**

I

- 1 Her külâh ve taç sahibi
2 Ey padişah! Senden bekler
3 Bütün insanların sığınağı sensin
4 Ey Allâh'ım, ey Allâh'ım!
5 "(Bu nimetler) Ey Rabbimiz! Biz gerçekten iman ettik, **günahlarımızı başışla**, bizi ateş azabından koru derler"(Âl-i İmrân 3/16).

II

- 1 Dergâha yöneldim
2 İki gözüm kanlı yaş döker
3 Ey Allâh'ım! Sana kavuşmayı isterim
4 Ey Allâh'ım, ey Allâh'ım!

III

1. Tahkîk eyle ĩmānumı
Ziyāde kııl ‘irfānumı
3. Vaşl it saña rūḥānumı
Yā Rabbenā yā Rabbenā
5. *Fa’ğfir lenā zünūbenā*

IV

1. Kııl bizi vaşluñla şādān
Ba‘īd lek olmaya her ān
3. ‘İzzetüñ ḥaḳḳı ey Raḥmān
Yā Rabbenā yā Rabbenā
5. *Fa’ğfir lenā zünūbenā*

V

1. Kıuluñ işi dā’im ‘işyān
Pādişāhuñ heme ğufrān
3. İḥsān eyle yā Rab iḥsān
Yā Rabbenā yā Rabbenā
5. *Fa’ğfir lenā zünūbenā*

5 “(Bu nimetler) Ey Rabbimiz! Biz gerçekten iman ettik, **günahlarımızı bağışla**, bizi ateş azabından kuru derler”(Âl-i İmrân 3/16).

III

1 İmânımı araştır
2 Anlayışımı arttır
3 Rûhumu sana kavuştur
4 Ey Allâh’ım, ey Allâh’ım!
5 “(Bu nimetler) Ey Rabbimiz! Biz gerçekten iman ettik, **günahlarımızı bağışla**, bizi ateş azabından kuru derler”(Âl-i İmrân 3/16).

IV

1 Sana kavuşmayla bizi sevindir
2 Hiçbir zaman senden uzak olmayalım
3 Ey Raḥmān! Senin yüceliğinin ḥakkı
4 Ey Allâh’ım, ey Allâh’ım!
5 “(Bu nimetler) Ey Rabbimiz! Biz gerçekten iman ettik, **günahlarımızı bağışla**, bizi ateş azabından kuru derler”(Âl-i İmrân 3/16).

V

1 Kulun işi her zaman isyândır
2 Padişahın hep affetmek
3 Ey Allâh’ım! Bağışla
4 Ey Allâh’ım, ey Allâh’ım!
5 “(Bu nimetler) Ey Rabbimiz! Biz gerçekten iman ettik, **günahlarımızı bağışla**, bizi ateş azabından kuru derler”(Âl-i İmrân 3/16).

VI

1. Cān fedā kıldum yoluña
İrmek için vişālũñe
3. Bu Pīrī ' aşı kuluña
Yā Rabbenā yā Rabbenā
5. Fa 'ğfir lenā zünūbenā

HÜZZÂM

147.

İlahî

Mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ülün

1. Tennür-ı dile od yakup āh-ı şererümden
Bir özge kebāb mā-ħazar itdüm cigerümden

Derd ehline nüş itmek için eyledüm ihzār
Bezm-i ğama iki şişe mey dīdelerümden
3. Şeb-tā-be-seher zārüm o yāre eşer itmez
Lerzende felek gerçi ki āh-ı seherümden

Dil-beste-i zülf-i siyehem yine Sezâyî
Sevdā-yı cünün gitmedi bir kerre serümden

VI

-
- 1 Yoluna canımı fedâ ettim
 - 2 Sana kavuşmak için
 - 3 Bu isyankâr Pîrî kuluna
 - 4 Ey Allâh'ım, ey Allâh'ım!
 - 5 "(Bu nimetler) Ey Rabbimiz! Biz gerçekten iman ettik, **günahlarımızı bağışla**, bizi ateş azabından koru derler"(Âl-i İmrân 3/16).
- ¹⁴⁷. **105^b**. *Sezâyî Divânı*, 274. şiir (Özuygun, 1999: 457). Bu şiir *Divân*'da 5 beyittir.
- 1 Gönül ocağına kıvılcımların âhından ateş yakıp, Ciğerimden başka her ne varsa kebab ettim /yaktım.
 - 2 Dert sahiplerinin içmesi için, gam meclisine gözlerimden iki şişe şarap hazırladım.
 - 3 Gecedен sabaha kadar ağlarım, seher vaktinin âhından felek titrese de o sevgiliye etki etmez.
 - 4 Sezâyî! Yine siyah saçına gönlümü verdim. Delilik hevesi başımdan bir kere bile gitmedi.

148.

İlâhî, Beste, li-muḥarririhî*Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*

1. Lebüñ vaşfinda sulṭānum dehān ' aşık zebān ' aşık
Saña ey mihr-i tābānum zemīn ' aşık zamān ' aşık

Vücūd-ı ' āleme bā' iş vücūduñ oldığı zāhir
Mine'l-evvel ile'l-āḥir saña kevn ü mekān ' aşık

3. Eger maḥfī eger peydā vü ger ' āḳil eger şeydā
Senüñ şevḳüñ ile cānā nihān ' aşık ' ayān ' aşık

Uşul-i şūfiyān ile budur āyīn-i eṭvārı
Döner çarḥ-ı taḥayyürde ider devr-i revān ' aşık

5. Gören ' aşık cemāl-i bā-kemālün görmeyen ' aşık
O gül-ruḥsāra bi'llāhī Ḥudāvend-i cihān ' aşık

Eyā sulṭān-ı maḥbūbān buyur erbāb-ı ' aşık içre
Disünler **İbn-i Neccāra** budur ibn-i filān ' aşık

¹⁴⁸. **105^b**. *Neccār-zāde Rızâ Dîvânı'nın Edisyon Kritiği* g. 159. (Özdemir, 1999: 325).

¹ Ey sultanım! Dudağının vafına ağız ve dil âşıktır. Ey parlak güneşim! Sana zemin ve zaman âşıktır.

² Âlemin varlığına sebep olan, senin varlığındır. Kâinat, baştan sona kadar sana âşıktır.

³ Ey sevgili! İster gizli ister açık, ister akıllı ister çılgın olsun. Senin hevesinle gizli olan da açık olan da âşıktır.

⁴ Sûfilerin yöntemiyle âyinleri ve tavırları budur. Şaşkın felekte döner, devr-i revân âşıktır.

⁵ Olgunlukla güzel yüzünü gören âşık, görmeyen âşıktır. Allâh için, o gül yüze cihânın padişahi âşıktır.

⁶ Ey sevgili sultan! Âşıklara buyur. İbn Neccār'a, filanın oğlu âşık desinler.

149.

İlahî, Beste-i li-kâtibihî*7'li hece ölçüsü*

I

1. Şadr-ı cem'ü'l-mürselîn
Sensin yâ Rasûla'llâh
3. Bedr-i eflâk-i yaķîn
Sensin yâ Rasûla'llâh

II

1. Nûruñ sirâc-ı vehhâc
'Alemler saña muhtâc
3. Şâhib-i tâc-ı mi'râc
Sensin yâ Rasûla'llâh

III

1. Âyîne-i Raḥmânî
Nûr-ı pāk-i Sübhânî
3. Sırr-ı seb'u'l-meşânî
Sensin yâ Rasûla'llâh

¹⁴⁹. **106^a**. *Aziz Mahmut Hüdâyî Dîvânı*, 36. şiir (Tatcı ve Yıldız, 2005: 93).

I

1. Peygamberler meclisinin reisi
2. Sensin ey Allâh'ın Resulü!
3. İyi bilinen feleklerin Ay'ı
4. Sensin ey Allâh'ın Resulü!

II

1. Nûrun, çok parlak bir kandil gibidir
2. Bütün dünya sana muhtaçtır
3. Mirâç tacının sahibi
4. Sensin ey Allâh'ın Resulü!

III

1. Allâh'ın aynası
2. Sübhân'ın mübarek nûru
3. Ey Allâh'ın Resulü! "Kuşkusuz sana **tekrar tekrar okunandan (âyetlerden) yedisini** ve
yüce Kur'ân'ı verdik." (Hier 15/87) sırrı
4. Sensin ey Allâh'ın Resulü!

IV

1. Şâhidiñ leyle-i İsrâ
Sübhânellezî esrâ
3. Câmi^ç -i cümle esmâ
Sensin yâ Rasûla'llâh

V

1. Ey menba^ç -ı luğf u cūd
Yeriñ maķâm-ı Maħmūd
3. Yaradılmıřdan maķşūd
Sensin yâ Rasûla'llâh

VI

1. Cânlar içinde cânân
Ma^ç den-i ç ilm ü ç irfân
3. Ceddım ü pîrim sultân
Sensin yâ Rasûla'llâh

VII

1. Açan râh-ı tevĥîdi
Bulan sırr-ı tefrîdi
3. **Hüdâyî**niñ ümîdi
Sensin yâ Rasûla'llâh

IV

- 1 İsrâ gecesi şâhidindir
- 2 “Bir gece kendisine bazı âyetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Harâm’dan çevresini mübârek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya **götüren Allâh eksikliklerden münezzehtir**. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir.” (İsrâ 17/1).

- 3 Bir araya getiren bütün isimler
- 4 Sensin ey Allâh’ın Resulü!

v

- 1 Ey cömertlik ve iyilik kaynağı!
- 2 Yerin Hz. Muhammed’in yüce makamıdır
- 3 Yaratılmışların maksadı
- 4 Sensin ey Allâh’ın Resulü!

VI

- 1 Gönüllerde sevgili
- 2 İlim ve irfân mâdeni
- 3 Atam, önderim sultanım
- 4 Sensin ey Allâh’ın Resulü!

VII

- 1 Tevhid yolunu açan
- 2 Dünyadan vazgeçip Allâh ile meşgul olmanın sırrını bulan
- 3 Hüdâyî’nin ümidi
- 4 Sensin ey Allâh’ın Resulü!

150.

İlâhî, Beste-i Fakîr*Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün*

1. 'Aşkile Mecnûn olan Leylâ arar
Bende olur bende-i Mevlâ arar
- Şems-i zâtı yerde bulmuşken gönül
Gökde hürşîd-i cihân-ârâ arar
3. Vech-i bâķî isteyen erbâb-ı 'aşk
'Âlem-i fânîde *lâ yefnâ* arar
- Vâşıl-ı deryâ olup mâhî-i dil
Ka' r-ı deryâ içredür deryâ arar
5. Hâr-ı ğamdan çekmeyüp aşlâ elem
Bülbülü gör kim gül-i ra' nâ arar
- Hâce-i 'ilm-i ledünnîdür **Rızâ**
Müsta'idd-i '*alleme'l-esmâ* arar

¹⁵⁰. **106^a**. *Neccâr-zâde Rızâ Dîvânı'nın Edisyon Kritiği* g. 84. (Özdemir, 1999: 283).

¹ Aşkla Mecnûn olan Leylâ'yı arar. Kul, köle olur, Allâh'ın kulunu arar.

² Gönül, kendi güneşini yerde bulmuşken, cihânı süsleyen güneşi gökte arar.

³ Kalıcı bir yol isteyen âşıklar, ölümlü dünyada, yok olmayı arar.

⁴ Gönül balığı, denize ulaşır, denizin dibinde denizi arar.

⁵ Üzüntü dikeninden asla sıkıntı çekmeyen bülbülü gör, iki renkli, güzel gülü arar.

⁶ Rızâ, ledün ilminin hocasıdır. "Ve Âdem'e **bütün isimleri öğretti**. Sonra bunları meleklere gösterip "sözünüzde doğru iseniz şunların isimlerini bana söyleyin"dedi." (Bakara 2/31) yeteneği olanı arar.

151.

Mefā'îlün mefā'îlün

I

1. Eyā 'âlemlerüñ şāhı
Tecellî kııl tesellî kııl
3. Göñüller burcunuñ mâhı
Tecellî kııl tesellî kııl

II

1. Cigerden eylerim feryād
Bu benlik da' vāsından dād
3. İkilikden kılup āzād
Tecellî kııl tesellî kııl

III

1. Döküp göz yaşımı her ān
'İnāyet kııl Raḥîm Sultān
3. Cemālũñden idüp iḥsān
Tecellî kııl tesellî kııl

151. 106^b.

I

- 1 Ey âlemlerin padişahı!
2 Tecellî ve tesellî et
3 Gönüller burcunun Ay'ı
4 Tecellî ve tesellî et.

II

- 1 İçten feryat ederim
2 Bu benlik dāvâsından feryat edip
3 İkilikten kurtulup
4 Tecellî ve tesellî et.

III

- 1 Her an gözyaşı döküp
2 Raḥîm sultan! İyilik et
3 Güzelliğınle bağışlayıp
4 Tecellî ve tesellî et.

IV

1. Hâbîbiñe bizi kııl yâr
Muḥabbet şem'ini uyar
3. Eyâ Leylâ-şıfat dildâr
Tecellî kııl tesellî kııl

V

1. Bu **Merkezî** kuluñ cāndan
Yine ister sehâ senden
3. Açup ḥüsnüñ niķābından
Tecellî kııl tesellî kııl

152.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

1. Yüzüñdür maķşadum kıiblem lebüñdür āb-ı ḥayvānım
Eyâ serv-i ser-efrāzum fedâ olsun saña cānum
- Çü sensün derdüme dermān yüzüñdür āyet-i Ḳur'ān
Fedâ olsun saña biñ cān ki sensün şāh-ı sultānum
3. Cenānım rāḥatım mihrim necātım varlığım zātım
Ṭabībim şerbetüm ḥızrum vücūdum şāhım u cānım

IV

- 1 Bizi dostuna yâr eyle
- 2 Muḥabbet mumunu yak
- 3 Ey Leylâ'ya benzeyen sevgili!
- 4 Tecellî ve tesellî et.

V

- 1 Bu Merkezî kulun candan
- 2 Senden yine cömertlik ister
- 3 Güzelliğinin örtüsünü açıp
- 4 Tecellî ve tesellî et.
152. **106^b.**

1 Maksadım, kıblem yüzüñdür, hayat veren suyum dudağındır. Ey uzun boylu sevgili! Canım sana fedâ olsun.

2 Derdime derman olan sensin, yüzün Kur'ân âyetleri gibidir. Sultanların şâhı sensin, bin can sana fedâ olsun.

3 Kalbim, huzurum, güneşim, kurtuluşum, varlığım, özüm! Hekimim, şerbetim, Hızr'ım, varlığım, şâhım ve canım!

Fazîlüm kâmilüm bilüm murâdum maḫṣadum göñlüm
Cevâbum mes'elem ḫavlüm dilümde cümle destanum

5. Enîsüm dilberüm yârüm ḫamer yüzlüm gül-endâmum
‘Abîrüm ‘anberüm misküm sehî serv-i ḫurâmânium

Kelâmum Ḳur’ânium zîkrüm kitâb-ı tevḫîd ü fikrüm
Namâzum rûzem ü secdem ve küllî cümle erkânium

7. Ezeldendür benüm derdüm sözü gerçek ḫamer bedrüm
Muḫibbüm sevdigüm mihrüm siyâh zülf-i perişanum

Ḥazînem gencüm ü mâlum **Nesîmî** ‘âşîḫum ‘aşḫum
Ḥabîbüm ‘izzetüm ‘izzüm ezelden kâmil ad sanum

‘IRĀḲ

153.

İlâhî, Beste-i Şikârî-zâde

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1. Yâ Ḥabîba’llâh Rasûl-i Ḥaliḫ-i yektâ tuyî
Ber güzîn-i zü’l-celâl-i pâk-i bî-hemtâ tuyî

Der-şeb-i Mi‘râc bûde Cebre’îl ender-rikâb
Pâ-nihâde ber-ser-i nüh künbed-i ḫaḫrâ tuyî

⁴ Fazîlim, kâmilim, ilimim, dileğim, maksadım, gönlüm. Cevabım, sorunum, sözüm, bütün destanım dilimdedir.

⁵ Dostum, güzelim, sevgilim, ay yüzlüm, gül bedenlim! Abîrim, amberim, miskim fidan gibi nazlı nazlı salınan servim!

⁶ Sözüm, Kur’ân’ım, zikrim, fikir ve tevhid kitabım! Namazım, orucum ve secdem ve bütün esaslarım.

⁷ Sözü gerçek olan Ay’ım, dolunayım! Benim derdim, ezeldendir. Dostum, sevdiğim, güneşim, siyah, dağmık saçlım!

⁸ Ey Nesîmî! Hazinem ve malım, âşığım aşkım! Dostum, kıymetlim, şerefim! Adım, sanım ezelden beri kâmidir.

¹⁵³. **110^b.**

¹ Ey Allâh’ın sevgilisi! Eşsiz yaratıcının elçisi sensin. Allâh’ın kulları arasından seçtiği pâk ve benzeri olmayan sensin.

² Mi’râc gecesi, Cebrâil rikabında olduğu halde, dokuz kat yeşil kubbenin üstüne ayak basan sensin.

3. Yā Rasūla'llāh tu dānī ummetānet 'ācizend
Rehnümā-yı 'ācizān-ı bī-ser u bī pā tuyī

Nāzenīn-i Hāzret-i Hāḡ ṣadr-i bedr-i kā'ināt
Nūr-ı çeşm-i enbiyā çeşm-i çerāğ-i mā tuyī

5. Serv-i bostān-i risālet nev-bahār-i ma' rifet
Gulbun-i bāğ-i şerī' at sunbul-i bālā tuyī

Şems-i Tebrîzî ki dāred na' t-i peygamber zi ber
Muşafā vu Müctebā an seyyid-i a' lā tūyī

154.

İlāhî

Mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ülün

1. Pāk eyle gönül çeşmesini tā durulunca
Dik tüt gözini gönlüne gönlüñ göz olunca

Efkār-ı dil destisin ol çeşmeye tütür
Ol āb-ı şafā-baḡ ile ol desti tölunca

3. Evvel ḡoma kim şoñra çıkarması güç olur
Şeytān çerisi ḡāne-i ḡalbe ḡoyulunca

Ey **Lā-mekān**ım seni ben çok arardım
Sīnemde muḡīm olucağūñ tā duyulunca

³ Ey Allāh'ın elçisi! Bilirsin ki ümmetlerin âcizdirler. Başsız ayaksız âcizlerin yol göstericisi sensin.

⁴ Ulu Allāh'ın nazlısı, kâinâtın yüksek derecelisi ve ekmeli! Peygamberlerin gözünün nûru, bizim gözümüzün ışığı sensin.

⁵ Peygamberlik bostanının servisi, mârifet dünyasının ilkbaharı, şeriat bağının gül fidanı yüce sünbül sensin.

⁶ Şems-i Tebrîzî peygamberin na'tini ezberlemiştir. Mustafa ve Müctebâ o ulu efendi sensin.

¹⁵⁴ **110^b.**

¹ Gönül çeşmesi, saf ve duru hâle gelinceye kadar temizle. Gönlün gönlüne göz olunca, gözünü aç.

² O huzur veren su ile testi dolunca, gönlün keder testisini o çeşmeye tuttur.

³ Şeytan askeri kalp evine saldırmadan önce izin verme, sonra çıkarması zor olur.

⁴ Ey Lâ-Mekân'ım! Gönlümde kalıcı olduğun duyuluncaya kadar ben seni çok aradım.

155.

İlahî

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

I

1. Sende doğmuşdur Muhammed Muştafâ
Merhabâ ey mäh-1 mevlid merhabâ
3. Sende olmuşdur bu 'âlem pür-şafâ
Merhabâ ey mäh-1 mevlid merhabâ

II

1. Sende geldi ol şefâ' at menba' 1
Sende zâhirdür o nûruñ ma'tla' 1
3. Sensin el'tâf-1 Hudânuñ mecma' 1
Merhabâ ey mäh-1 mevlid merhabâ

III

1. Cehlile azmış iken halk-1 cihân
Küfrile tolmuş iken kevn ü mekân
3. Nûr-1 îmân sende olmuşdur 'ayân
Merhabâ ey mäh-1 mevlid merhabâ

¹⁵⁵. 111^b. *Abdülahad Nûrî ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, 1. şiir (Çelik, 1999: 10).

I

- 1 Hz. Muhammed Mustafa sende doğmuştur
2 Ey Mevlid ayı merhaba!
3 Bu âlem, sende huzurla dolmuştur
4 Ey Mevlid ayı merhaba!

II

- 1 O şefâat kaynağı seninle geldi
2 O nûrun doğuş yeri sende görünür
3 Allâh'ın lütüflarının toplandığı yer sensin
4 Ey Mevlid ayı merhaba!

III

- 1 Cihân halkı, cehâletle azmışken
2 Kâinât küfürle dolmuşken
3 İmân nûru sende görünür
4 Ey Mevlid ayı merhaba!

IV

1. Her kaçan kim sende mevlid okunur
Şanasın 'uşşāka ol gün 'īyd olur
3. Hiç gönüllerde kāsāvet mi kalur
Merhabā ey māh-ı mevlid merhabā

V

1. Ol vücūda 'illet olan şāhbāz
Ümmet için Hākka itdükde niyāz
3. Umarum nār içre bir mü'min kıomaz
Merhabā ey māh-ı mevlid merhabā

VI

1. Ol habībi kim Hudāsı medh ide
Kim bile kıadrūñ anuñ bu dünyede
3. Anı vaşşāf olmada **Nūrī** n'ide
Merhabā ey māh-ı mevlid merhabā

156.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Gezer Ya' kıūb olan Yūsuf için ağlayu ağlayu
Düşer 'aşk odına dā'im ciger dāğlayu dāğlayu

IV

- 1 Ne vakit sende mevlid okunur
- 2 Âşıklara o gün bayram oldu sanırsın
- 3 Gönüllerde hiç keder kalır mı
- 4 Ey Mevlid ayı merhaba!

V

- 1 O, varlığa sebep olan kahraman
- 2 Ümmet için Allāh'a yalvardık
- 3 Umarım, ateşte bir mü'mini bırakmaz
- 4 Ey Mevlid ayı merhaba!

VI

- 1 O, Allāh'ın övdüğü dostu
- 2 Onun değerini bu dünyada kim bilir?
- 3 Onun vasıflarını anlatırken Nūrî ne yapsın
- 4 Ey Mevlid ayı merhaba!

156. **111^b.**

- 1 Yâkup olan, ağlaya ağlaya Yūsuf'u arar. Aşk ateşine düşen, her zaman ciğerini dağlaya dağlaya gezer.

Şu kim dīdār-ı Hakkā ‘āşık olmuştur karar itmez
Gözi yaşı olup Ceyhūn akar çağlayu çağlayu

3. Firār it Hakkā gel gūş eyleyüp *fe-firrū ila 'llāh*
Kula lāzım olan bulmağ durur Mevlāyu Mevlāyu

N'idersin ‘ālem-i nāsūtı var himmet büleml eyle
Gözet lāhūt içinde maṭlabı ağlayu ağlayu

5. Şu kim ‘aşk-ı İlāhī ile oldı ‘ākıbet mecnūn
Gezer şahrāları dā'im arar Mevlāyu Mevlāyu

Yüri **Hakḳī** yüri deryā-yı ‘aşk olduṅsa dünyāda
Çıkar dilden cihāna lü'lü-i lālāyu lālāyu

157.

8'li hece ölçüsü

I

1. Yā Rabbenā yā Rabbenā
‘Avn ü ‘ināyet kıl bize
3. El-luṭf binā el-luṭf binā
Güfrān u raḥmet kıl bize

² Allāh'ın tecellīsine âşık olan kişi, duramaz. Ceyhun, gözyaşı olup çağlaya çağlaya akar.
³ Kaç! "(Peygamberler şöyle dedi:) Şu halde **Allāh'a sığınm**. Şüphesiz ben sizin için O'nun tarafından apaçık bir uyarıcıyım." (Zâriyât 51/50), dinleyip Allāh'a gel. Kula lazım olan Allāh'ı bulmaktır.

⁴ Görünen âlemi ne yaparsın? Git, gayreti yücelt. Lâhut içinde, isteğini ağlaya ağlaya gözet.

⁵ Allāh aşkıyla sonunda Mecnūn olan kimse, her zaman çöllerde gezer, Allāh'ı arar.

⁶ Ey Hakkı! Bu dünyada aşk denizi olduysan yürü. Parlak inciyi gönülden yeryüzüne çıkar.

¹⁵⁷. **112^a**.

I

- 1 Ey Allāh'im! Ey Allāh'im!
2 Bize yardım ve iyilik et
3 Bize lütfet
4 Bize acı ve bizi affet.

II

1. Feth itmege dil kişverin
Öldürmege nefis ejderin
3. Gönder melekler ʿ askerin
İmdād-ı nuşret kııl bize

III

1. Kuvvet bula bāzū-yı dil
Rifʿ at bula bārū-yı dil
3. Ola küşāde rū-yı dil
Luṭf it beşāret kııl bize

IV

1. Yā Rab be-merdān-ı cihād
Yā Rab be-pākān-ı ʿ ibād
3. **Hakḳīya** bahş eyle murād
Sen isticābet kııl bize

(Şefīʿu l-halkı fi l-maḥşer
Muhammed şāhibü l-minber
Ebū Bekrin ʿUmer ʿUşmān
Emīrū l-müʿminīn Hayder
Hüveʿs sākī ʿale l-Kevşer
Rızvāna llāh ʿaleyhim)

II

- 1 Gönül ülkesini fethetmeye
- 2 Nefs ejderini yok etmeye
- 3 Melekler askerini gönder
- 4 Yardımımıza yetiş.

III

- 1 Gönlün kuvvetini arttır
- 2 Gönlün kale duvarı yükselsin
- 3 Gönül yüzü açılsın
- 4 Bize iyilik et, müjde ver.

IV

- 1 Ey Allāhʼım! Cihādın mertleri için
- 2 Ey Allāhʼım! Kullarının günahsızları için
- 3 Hakḳīʼya, istediğini ver
- 4 Sen duāmızı kabul et.

(Maḥşerde halkın şefâatçisi, minberin sahibi Hz. Muhammed. Hz. Ebū Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman. Müʼminlerin reisi Haydar (Hz. Ali). O, Kevşer ırmağı üzerinde sākîdir. Allāhʼın rızası onların üzerine olsun).

158.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

1. Ruḥuñ pertevde şems ü kamerdir yâ Rasûla'llâh
Cemâliñ nûrî 'arşa zîb ü ferdîr yâ Rasûla'llâh
- Vücûd-ı kâ'inât ol naḥldir kim bâğ-ı imkânda
Aña zât-ı şerîfiñ çün şemerdîr yâ Rasûla'llâh
3. Mübârek gerdeniñ virdikce pertev ceyb-i pâkiñden
Ufukda şandılar tâb-ı seḥerdîr yâ Rasûla'llâh
- Ṭutar İhyâ ḳuluñ elden gelürse dâmen-i luṭfuñ
Aña tâb-ı cehennemden siperdir yâ Rasûla'llâh

159.

Mef'ûlü mefā'îlü mefā'îlü fe'ûlün

1. Maḥbûb-ı Hudâ zât-ı şeref-yâr-ı Muḥammed
Maḥbûl-ı İllâhî durur etvâr-ı Muḥammed
- Hep 'âlem ü âdem anuñ içün yaradıldı
Bes 'illet-i gâ'iyedir izhâr-ı Muḥammed
3. 'Âlemlere rahmet olıcaḳ zât-ı şerîfüñ
Bu ümmete ḥod maḥz-ı kerem-kâr-ı Muḥammed

¹⁵⁸. **112^a**. *İhyâ Dîvânı ve Tahlîli* k. 3. (Erzen, 2012: 395). Bu şiir *Dîvân*'da 7 beyittir.

¹ Ey Allâh'ın Resulü! Yanağın, ışık veren Güneş ve Ay'dır. Güzel yüzünün nûru, arşa süs ve ziynettir.

² Ey Allâh'ın Resulü! Kâinâtın varlığı, imkan bağındaki hurma ağacıdır. Şerefli varlığın, onun meyvesi gibidir.

³ Ey Allâh'ın Resulü! Mübârek gerdanın, temiz yakandan ışık saçtıkça, ufukta seherin parıltısı sandılar.

⁴ Ey Allâh'ın Resulü! İhyâ kulun, elden gelirse senin lütfunun eteğini tutar. Ona, cehennemin sıcaklığından siper olur.

¹⁵⁹. **112^b**.

¹ Hz. Muhammed'in tavırları, Allâh'ın hoşuna gider. Hz. Muhammed'in şerefli zâtı Allâh'ın dostudur.

² Bütün âlem ve insanlar, onun için yaratıldı. Hz. Muhammed'in görünmesi sebep olarak yeter.

³ Senin şerefli zâtın âlemlere rahmet olunca Hz. Muhammed'in cömertliğinin kendisidir(?).

Ol göz ki o şemsü'ş-şerefi görmeye efzûn
Pür itmiş iken 'âlemi envâr-ı Muḥammed

5. Bir bende-i maḳbûl-i Ḥudâsın saña müjde
Girdiyse ele rişte-i âşâr-ı Muḥammed

Aḥvâlini a' mālîni düstûru'l-amel it
Tâ keşf ola **Nazmî** saña esrâr-ı Muḥammed

160.

8'li hece ölçüsü

I

1. [...] bi leylil vaṭâr
ve bil menâmi [...]
3. [...] min mazhâr
Envârunâ ḥayru'l-beşer

II

1. Nebîyyinâ Muḥammed
Rasûlinâ Muḥammed
3. Ḥabîbinâ Muḥammed
Envârunâ ḥayru'l-beşer

⁴ Hz. Muhammed'in nûrları âlemi doldurmuşken o göz, şerefli güneşi görünce açılır.
⁵ Hz. Muhammed'in izlerinin bağı ele geçtiyse sana müjde, Allâh'ın beğendiği bir kulsun.
⁶ Ey Nazmî! Hâllerin, işlerin kanun ve kurallara göre olsun. Hz. Muhammed'in sırları sana görünsün.

¹⁶⁰ **112^b.**

I

- 1 ...
2 ...
3 ...
4 Nûrumuz, insanların en hayırlısı.

II

- 1 Peygamberimiz Hz Muhammed
2 Resulümüz Hz Muhammed
3 Dostumuz Hz Muhammed
4 Nûrumuz, insanların en hayırlısı.

III

1. Hāzā nebiyyü'l-Muştafā
Hāzā şerefü'ş-şürefā
3. Hāzā bi zemzemi's şafā
Envārunā hayru'l-beşer

BESTE-NİGĀR

161.

İlahî

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Devr idip geldim cihāna yine bir devrān ola
Ben gidem bu ten sarāyı yıkılıp vīrān ola

Cūş idip 'ummān-ı cān cismim gemisin dağıda
Yerler altında tenim toprağıle yeksān ola

3. Dağıla terkībim otuz iki harf ola tamām
Noқта-i sırrım kamunuñ gevherine kān ola

Yevm-i tüblādır o gün her ma' nī bir şüret giye
Kimi nebāt kimi hayvān kimisi insān ola

5. Kābrime dostlar gelip fikr ideler aḥvālimi
Her biri bilmekde ḥālīm vālih ü hayrān ola

III

¹ O, Hz. Muhammed Mustafa peygamber

² O, şeriflerin şerefi

³ O, Safā'nın zemzemi

⁴ Nûrumuz, insanların en hayırlısı.

¹⁶¹. **113^b**. *Niyâzi-i Mısrî Dîvânı*, 21. şiir (Bilginer, 1976: 50, 51). Bu şiir *Dîvân*'da 9 beyittir.

¹ Dönüp dolaşıp cihāna geldim, yine bir devrān olsun. Ben gideyim, bu ten sarayı yıkılıp virān olsun.

² Gönül okyanusu coşup bedenimin gemisini dağıtsın. Tenim yer altında toprakla beraber olsun.

³ Terkibim dağılsın, otuz iki harf tamamlansın. Sırrımın noktası, hepsinin cevherine kaynak olsun.

⁴ “**O gün** bütün sırlar **ortaya dökülecek.**” (Târık 86/9) o gün, her anlam bir şekil kazanır. Kimi bitki, kimi hayvan, kimi de insan olur.

⁵ Dostlar kabrime gelip hālimi düşünsünler. Her biri, şaşkın ve hayran hālimi bilir.

Her kim ister bu **Niyâzî** derdmendi ol zamân
Sözlerini okusun kim sırrına mihmân ola

162.

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

I

1. Sürüp dergâhına rûy-ı siyâhum
Umaram 'afv ola cürm ü günâhum
3. Penâhum Hâlıkum Rabbim İlâhum
Hudâvendüm efendüm pâdişâhum

II

1. Eger sen eylemezseñ derde dermân
Ne itsün neylesün bîçâre insân
3. Yine senden olur her luṭf u iḥsân
Hudâvendüm efendüm pâdişâhum

III

1. **Ġafûrî**nüñ idüp derdine tîmâr
Cemâlüñ nûrına eyle sezâvâr
3. Keremlerle luṭuflar eyle her bâr
Hudâvendüm efendüm pâdişâhum

⁶ O zaman dertli Niyâzî'nin sırrına misafir olmak isteyen, onun sözlerini okusun.
^{162.} **113^b.**

I

- 1 Kara yüzümü dergâhına sürüp
- 2 Umarım suçum, günahım affolur
- 3 Sığınağım, yaratıcım, Allâh'ım!
- 4 Allâh'ım, efendim, padişahım!

II

- 1 Eğer sen derde derman eylemezsen
- 2 Çaresiz insan ne yapsın
- 3 Her iyilik ve bağış yine senden olur
- 4 Allâh'ım, efendim, padişahım!

III

- 1 Ġafûrî'nin derdine çare bulup
- 2 Güzel yüzünün nûruna lâyık eyle
- 3 Her defasında cömertlik ve iyilik yap
- 4 Allâh'ım, efendim, padişahım!

RĀHATÜ'L-ERVĀH

163.

İlāhî, Beste-i li-muḥarririhî

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

1. Gül-i şad-berg-i gülzâr-ı edebsin yâ Rasûla'llâh
Melâhat gülşeninde feyz-i Rabsın yâ Rasûla'llâh
- Nesîm-i maḳdemüñ şād eyledi a' lām-ı İslâmı
Nizâm-ı taht-ı iḳlîm-i ṭarabsın yâ Rasûla'llâh
3. Gül ü nesrîn ü süsen şerm ider reng-i ' izâruñdan
Nihâl-i gülşen-ı bâğ-ı ' Arabsın yâ Rasûla'llâh
- Şeref-hilḳat nübüvvet-menzilet devlet me' âbuñdur
Şeh-i vâlâ-ḥaseb ' âlî-nesebsin yâ Rasûla'llâh
5. Sen ol kân-ı şefâ' at melce' vü me'vâ-yı ümmetsin
Muḥaḳḳaḳ ' afv u ğufrâna sebebsin yâ Rasûla'llâh
- Keremkârâ ' acebdür cûd u luṭfuñ **İbn-i Neccâra**
Naẓîrûñ yok keremde zü'l-ḥasebsin yâ Rasûla'llâh

¹⁶³. **115^b**. *Neccâr-zâde Rızâ Dîvânı'nın Edisyon Kritiği* g. 97. (Özdemir, 1999: 170).

¹ Ey Allâh'ın Resulü! Gül bahçesinin en büyük gülüsün. Güzellik gül bahçesinde, Allâh'ın nimetisin.

² Ey Allâh'ın Resulü! Senin gelişinin rüzgârı, İslâm'ın sancaklarını sevindirdi. Ülkeyi şenlendiren tahtın düzenisin.

³ Ey Allâh'ın Resulü! Gül, yaban gülü ve susam, yanağının renginden utanır. Arap bağının gül bahçesindeki fidansın.

⁴ Ey Allâh'ın Resulü! Yüce yaratılışlı, peygamberlik rütbeli ve devleti koruyansın. Değeri yüce olan padişahsın, soyu yüce olansın.

⁵ Ey Allâh'ın Resulü! Sen, ümmetin yurdu ve sığınağısın. Şüphesiz, af ve merhamet sebebisin.

⁶ Ey Allâh'ın Resulü! Ey kerem sahibi! Cömertliğin ve lütfun şaşırtıcıdır. Cömertlikte asâlet sahibisin, benzerin yoktur.

164.

İlahî

Mefâ'îlün mefâ'îlün

I

1. Be hey bülbül nedir feryād
Var eyle Hâkdan istimdād
3. Hüdâyı yād it olma yād
Kul ol kim olasın āzād

II

1. Qarîn-i nefsi emmâre
Qarîb olur beğim mâre
3. Çeker ol şâhibin nâre
İşi dâ'im olur ifsād

III

1. Hîṭâb-ı *irci'î* irse
Gönül maṭlûbını görse
3. Sarây-ı vaḥdete girse
Olurdu qadrile a' yād

¹⁶⁴. 115^b. *Aziz Mahmut Hüdâyî Dîvânı*, 153. şiir (Tatçı ve Yıldız, 2005: 339).

I

- 1 Be hey bülbül! Bu feryâdın nedir?
2 Git, Allâh'tan yardım iste
3 Allâh'ı zikret, yabancı olma
4 Kul olunca kurtulursun.

II

- 1 Nefsi emmâreye yakın olan
2 Yılana uzak olur beyim
3 O, sahibini ateşe sürükler
4 İşi her zaman fesâda uğrar/bozular.

III

- 1 "Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine **dön**." (Fecr 89/28) hitâbı gelse
2 Gönül, istediğini görse
3 Birlik sarayına girse
4 İtibârla hatırlanırdı.

IV

1. ‘ Acebdür hikmet-i Mevlā
Kimi ednā kimi a‘ lā
3. Kimi Mecnūn kimi Leylā
Kimi Şīrīn kimi Ferhād

V

1. **Hüdâyî** yalvar Allāha
Yüz sür ol ‘ālî dergāha
3. Şu kim meyl eylemez cāha
Dil ü cānı olur ābād

165.

Müstef‘ilün müstef‘ilün

I

1. Olmayıcak senden ‘atā
Çul neylesün yā Rabbenā
3. Dā’im işi sehv ü hatā
Çul neylesün yā Rabbenā

IV

- 1 Allāh’ın hikmeti şaşirtıcıdır
- 2 Kimi çok âdî, kimi çok yücedir
- 3 Kimi Mecnûn, kimi Leylâ’dır
- 4 Kimi Şīrīn kimi Ferhād’dır.

V

- 1 Hüdâyî, Allāh’a yalvar
- 2 O yüce dergāha yüz sür
- 3 Makama ilgi göstermeyen kimsenin
- 4 Gönlü ve canı şenlenir.

¹⁶⁵. **116^a**. *Aziz Mahmut Hüdâyi Dîvânı*, 75. şiir (Tatcı ve Yıldız, 2005: 179). Bu şiir Dîvân’da 7 benttir.

I

- 1 Sen bağışlamayınca
- 2 Ey Allāh’ım! Kul ne yapsın?
- 3 İşi her zaman yanlış ve hatalıdır
- 4 Ey Allāh’ım! Kul ne yapsın?

- II
1. Yā Rabbenā yā Rabbenā
Yā Rabbenā yā Rabbenā
3. Senden kerem senden ‘ aṭā
Ḳul neylesün yā Rabbenā
- III
1. Kim ğamda kim rāḥatdadur
‘ Ālem buna ḥayrettedür
3. Hep ḳabza-i ḳudrettedür
Ḳul neylesün yā Rabbenā
- IV
1. Kim ki ezel didi belā
Andan ıraĝ oldı belā
3. *Allāhü yef’ al mā yeṣā*
Ḳul neylesün yā Rabbenā
- V
1. *Ente’l-Kerîmü’l-Müste’ân*
Ente’r-Ra’ûfu külli ân
3. İḥsānıña ḳaldıḳ hemân
Ḳul neylesün yā Rabbenā
-
- II
- 1 Ey Allâh’ım! Ey Allâh’ım!
2 Ey Allâh’ım! Ey Allâh’ım!
3 Cömertlik senden, baĝıṣ senden
4 Ey Allâh’ım! Kul ne yapsın?
- III
- 1 Kimi sıkıntılı kimi huzurludur
2 Âlem buna şaşırır
3 Hep kudretin pençesindedir
4 Ey Allâh’ım! Kul ne yapsın?
- IV
- 1 Ezelde “belâ” diyen kimse
2 Ondan belâ uzak oldu
3 “Zekeriyyâ ise şöyle dedi: “Rabbim! Bana ihtiyarlık gelip çattığı, üstelik karım da kısır oluğu hâlde benim nasıl oğlum olabilir?” Buyurdu ki: “İşte böyle; **Allâh dilediğini yapar.**” (Âl-i İmrân 3/40).
4 Ey Allâh’ım! Kul ne yapsın?
- V
- 1 Sen Kerîm’sin, Müsteân’sın
2 Sen her an Raûf’sun
3 Yalnız senin iyiliğine muhtâcız
4 Ey Allâh’ım! Kul ne yapsın?

VI

1. Uçup kafesden ‘ andelîb
Koma **Hüdâyî**’yi garîb
3. İt gülşen-i vaşluñ naşîb
Kul neylesün yâ Rabbenâ

166.

Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

1. Düşdi gönüm burcuna tîr-i muhabbet yâ Resûl
Kıl terahhum ben garîbe et şefâ‘ at yâ Resûl

Dilerim ki ravza-i pâkine varup derd ile
İdeyim yüz biñ şalât-ile tahîyyet yâ Resûl

3. Ederim leyl ü nehâr âh u figân bulmam sükûn
Bâb-ı ravzañdır baña bâb-ı selâmet yâ Resûl

Ravzaña yüz sürmege yoğdur mecâlim zâhirâ
Bir sebep Hağdan ola baña ‘ inâyet yâ Resûl

5. Zâhir ü bâtında ancak mağşadım saña vuşul
Ravza-i pâkiñ görüp bulam sa‘ âdet yâ Resûl

Muntazırdır dâ’imâ luţfuñ diler ‘**Abdü’ş-şekûr**
Edesin ol mücrimi Hağdan şefâ‘ at yâ Resûl

VI

- 1 Bülbul kafesten uça
- 2 Hüdâyî’yi garip bırakma
- 3 Kavuşmanın gül bahçesini nasip et
- 4 Ey Allâh’ım! Kul ne yapsın?
166. **116^b**. *Divân-ı Şekûrî* g. 176.(Gültekin, 2009: 178).

- 1 Ey Resul! Muhabbet oku gönümün burcuna düştü. Bana merhamet ve şefâat et.
- 2 Ey Resul! Dertle mübârek kabrine gidip, yüz bin salât ile tahîyyet/duâ okumak isterim.
- 3 Ey Resul! Gece gündüz âh ve feryat ederim, sakinleşemem. Benim için kurtuluş kapısı, senin ravzanın kapısıdır.
- 4 Ey Resul! Ravzana yüz sürmeye gücüm yok. Zâhirâ! Bir sebeple Allâh’tan bana iyilik olsun.
- 5 Ey Resul! İçte ve dıştaki maksadım, ancak sana ulaşmaktır. Mübârek ravzanı görüp mutlu olayım.
- 6 Ey Resul! Abdü’ş-Şekûr, her zaman lütfunu ister, bekler. O günahkâr için Allâh’tan şefâat iste.

DİLKEŞ-HÂVERÂN**167.***Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*

1. Yüzüñden okunur *seb' u 'l-meşānī* yā Rasūla'llāh
Yüzüñden hal olur 'ıkd-i me' ānī yā Rasūla'llāh

Şadefvār oldı ' ālem anda sen dürr-i yetīm olduñ
Bulunmaz ' ālem içre saña şānī yā Rasūla'llāh

3. Vücūduñ zāt-ı esmā vü şifāta maẓhar olmağda
Cihānda kimsenüñ yoğdur gümānı yā Rasūla'llāh

Sen ol nefha'l-Yahyāsın ki senden aħz olındı hep
Kamu kāmillerüñ rûh-ı revānı yā Rasūla'llāh

5. İrüşdür rüz-ı maħşer **Hakķı**yi Firdevs-i a' lāya
Ayaklarda ħoma luğf eyle anı yā Rasūla'llāh

EVC**168.****İlāhī***Mef' ūlü mefâ' îlü mefâ' îlü fe' ūlün*

1. Bir kimse ' aceb yoğ mı ki bu sīnemi yārem
Şerħ ide aña derdimi sīnemdeki yārem

¹⁶⁷. **117^b.**

¹ Ey Allāh'ın Resulü! “Kuşkusuz sana **tekrar tekrar okunandan (âyetlerden) yedisini** ve yüce Kur'ân'ı verdik.” (Hicr 15/87) yüzünden okunur.

² Ey Allāh'ın Resulü! Âlem, sedef gibi oldu, sen onda büyük inci oldun. Âlemde senden bir tane daha bulunmaz.

³ Ey Allāh'ın Resulü! Varlığın, isimlerin özü ve sıfatlara ulaşandır. Cihanda kimsenin bundan şüphesi yoktur.

⁴ Ey Allāh'ın Resulü! Sen, Yahyâ'nın diriltici nefesi olduğun için bütün kāmillerin insânî ruhu senden alındı.

⁵ Ey Allāh'ın Resulü! Maħşer günü, Hakķı'yı pek yüce Firdevs'e ulaştır. Onu ayakta bırakma, iyilik et.

¹⁶⁸. **118^b.** *Niyâzî-i Mısrî Dîvânı*, 88. şiir (Bilginer, 1976: 112). Bu şiir *Dîvân*'da 5 beyittir.

¹ Acaba bu yüreğimi yaracak bir kişi yok mu? Yüreğimdeki yara, ona derdimi açıklasın.

Çün nefsini bilen kişi Allâhı bilirmiş
Bu ma' niye yok bende ' ilâcım n'ola çârem

3. Derdsizlere diken görünür gerçi **Niyâzî**
Pervâneye od bülbüle dâ'im gül-' izârem

169.

İlâhî, Beste-i li-nâmıkhî

Mef'ûlü mefâ'îlü mef'ûlü mefâ'îlü

1. Ey dilber-i müsteşnâ sen bir gül-i ra' nâsın
Yoçdur bedelüñ cânâ mümtâz-ı dil-ârâsın

' Âlemlere bî-minnet olduñ sebeb-i rahmet
Ey serv-i sehî-kâmet reşk-âver-i Tübâsın

3. Bostân-ı leţâfetde gülzâr-ı muhabbetde
Behcetde tarâvetde bir gonce-i zîbâsın

Olsun saña ser-rehber Cibrîl-i peyâm-âver
Ey nûr-ı seher-perver bir gonce-i zîbâsın

5. Püyende vü cüyende hânende vü nâlende
Ey bülbül-i dil-zinde tûţî gibi güyâsın

Ey merd-i **Rızâ**-dâde gel halka-i irşâde
Ser-sübha-i eşyâda lü'lü' gibi yektâsın

² Çünkü kendini bilen kişi, Allâh'ı bilir. Bu mânâyâ bende ilaç yok, çârem ne olur?

³ Her ne kadar Niyâzî, dertsizlere diken gibi görünse de, pervâneye ateş, bülbüle her zaman gül bahçesiyim.

¹⁶⁹. **118^b**. *Neccâr-zâde Rızâ Dîvânı'nın Edisyon Kritiği* g. 75. (Özdemir, 1999: 473).

¹ Ey seçkin güzel! Sen iki renkli bir gülsün. Ey sevgili! Yerini hiçbir şey tutamaz. Seçkin bir sevgilisin.

² Âlemlere, minnet etmeden rahmet sebebi oldun. Ey fidan boylu servi! Tübâ ağacını kıskançlığa düşürürsün.

³ Güzellik bahçesinde, muhabbetin gül bahçesinde, güzellik ve tazelikte bir güzel goncasın.

⁴ Haber getiren Cebrâil sana baş rehber olsun. Ey seheri seven nûr! Bir güzel goncasın.

⁵ Ey gönlü uyanık bülbül! Sanki koşan ve arayan, şarkı söyleyen ve inleyen bir papağan gibisin.

⁶ Ey kendisinden râzı olunan insan! Gel, doğru yolu gösteren halkaya gir. Her şeyin başındaki eşsiz inci gibisin.

170.

Mefā'îlün mefā'îlün fe 'ülün

1. Benem Mecnûn-şıfat Leylâsı 'aşkuñ
Muhabbet Vâmıķı 'Azrâsı 'aşkuñ

Meveddet Hüsrev-i Şîrîn-likâdan
Olur bencileyin Dârâsı 'aşkuñ

3. Alalı 'aqlımı 'aşkuñ hayâli
Oluban ser-be-ser sevdâsı 'aşkuñ

Cihân kulağına taldı şadâdan
Semâ' vü gulğuli gavğâsı 'aşkuñ

171.

İlâhî

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

1. Şâh-ı istiğnâ-ı mülk oldum recâ bilmem nedür
İlticâ-ı Hâğdan özge mültecâ bilmem nedür

Fâriğam dünyâ vü 'uqbâya ta'alluğ itmeden
Terk ü tecrîdem bugün hubb-ı sivâ bilmem nedür

3. Öyle Mecnûnam ki Leylâ bend ü zencîrimdedür
Eylerem 'aşkuñ yolında cân fedâ bilmem nedür

¹⁷⁰. **118^b**. Bu güfte İbrahim Gülşenî'ye ait gösterilmekte fakat *Dîvân*'da bulunmamaktadır.

¹ Mecnûn gibi aşkın Leylâ'sı benim. Muhabbet, aşkın Vâmık ve Azrâ'sıdır.

² Sevimli yüzü olan Hüsrev'i seven, benim gibi aşkın Dârâ'sı olur.

³ Aşkın hayâli aklımı alalı baştan başa aşkın hevesiyle doldum.

⁴ Aşkın kavgası, gürültüsü ve semâsı, cihânın kulağına yankı yaptı.

¹⁷¹. **119^a**.

¹ Mala mülke gönlü tok olanların şâhıyım, istemek nedir bilmem. Allâh'a sığınmaktan başka sığınak nedir bilmem.

² Dünya ve âhirete ilgi duymaktan vazgeçtim. Bugün bıraktım ve soyutlandım, başka sevgi nedir bilmem.

³ Leylâ'nın bağında ve zincirinde olan Mecnûn'um. Aşk yolunda fedâ ederim, can nedir bilmem.

Her ne eylerse revā cānān men-i dil-ḥasteye
Ben **Sezāyī**em anuñçün nā-sezā bilmem nedür

172.

İlahī, Beste-i Dede

10'lu hece ölçüsü

1. Ey şanem n'olduñ cāna kaçduñ var
Bağrumı deldüñ kana kaçduñ var

Başum önünde çevgān elünde
Çelmeden ğayrı yā ne kaçduñ var

3. Gör beni noldum şarardum şoldum
Vaşl umarken hicrāna kaçduñ var

Bu vücūdumı odlara yakduñ
Ben de bilmem biryāna kaçduñ var

5. Oñmaduğ başum ğavgāya şalduñ
Pādişāhum seyrāna kaçduñ var

Bu **Niyāzī**yi ağlatdığundan
Añlanur ki ihsāna kaçduñ var

⁴ Sevgili, gönlü yaralı olan bana ne yapsa uygundur. Ben Sezāyī'yim, onun için uygun olmayan nedir bilmem.

^{172.} **119^a**. *Niyāzī-i Mısrī Dīvānı*, 135. şiir (Bilginer, 1976: 152). Bu şiir *Dīvān*'da 7 beyittir.

¹ Ey sevgili! Ne oldun? Cana kastın var. Yüreğimi deldin, kana kastın var.

² Başım önünde, değnek elindedir. Düşürmekten başka ne kastın var?

³ Beni gör ne oldum, sararıp soldum. Kavuşmayı beklerken, ayrılığa kastın var.

⁴ Bedenimi ateşlerde yaktın. Ben de bilmem, yakmaya kastın var.

⁵ Tâlihsiz başımı kavgaya düşürdün. Padişâhım, seyretmeye kastın var.

⁶ Bu Niyāzī'yi ağlatmandan anlaşılır, bağışlamaya kastın var.

173.

İlahî

7'li hece ölçüsü

I

1. Tehî şanmañ siz bizi
Dost yüzün görüp geldüm
3. Fânî devlet rüzigâr
Dost izin sürüp geldüm

II

1. Âdem oldum bilmedüm
Nefsin boynun urmadum
3. Yañılıp buğday yidüm
Cennetden çıkup geldüm

III

1. Nûh oldum Tûfân için
Çok çalışdum dîn için
3. Dînüme dönmeyeni
Şuya ğark idüp geldüm

¹⁷³. **119^b**. *Yûnus Emre Dîvânı*, 191. şiir (Tatcı, 2005: 191, 192). Bu şiir *Dîvân*'da gazel şeklindedir.

I

- 1 Bizi boş sanmayın
2 Dostun yüzünü görüp geldim
3 Fânî devlet zamanı
4 Dostun izini takip ederek geldim.

II

- 1 Âdem oldum bilmedim
2 Nefsin başını kesmedim
3 Yanılıp buğday yedim
4 Cennetten çıkıp geldim.

III

- 1 Tûfân için Hz. Nûh oldum
2 Din için çok çalıştım
3 Dinime dönmeyeni
4 Suda boğup geldim.

- IV
1. Eyyüb oldum tenüme
Cefâ kıldum cānuma
3. Şığındum Sübhānuma
Kurdlar toyurup geldüm

- V
1. Zekeryā olup kaçdum
Vardum kavağa düşdüm
3. Kānum yire saçuban
Kettān bitürüp geldüm

- VI
1. Mūsā oldum Tūr aldum
Biñ bir kelime kıldum
3. ‘Aşām yire uruban
Ejderhā olup geldüm

- VII
1. ‘İsā oldum kudretten
Bahāne bir ‘avretten
3. Oldı ‘ināyet Hāğdan
Mevti dirildüp geldüm

-
- IV
- 1 Tenime Hz. Eyyüb oldum
2 Canıma eziyet ettim
3 Allâh’ıma sığındım
4 Kurtları doyurup geldim.

- V
- 1 Hz. Zekeryâ olup kaçtım
2 Kavağa gittim, düştüm
3 Kanımı yere saçarak
4 Keteni bitirip geldim.

- VI
- 1 Hz. Mūsâ oldum, Tūr aldım
2 Bin bir kelime söyledim
3 Âsâmi yere vurarak
4 Ejderha olup geldim.

- VII
- 1 Yaratılıştan Hz. İsâ oldum
2 Avretten bir bahane
3 Allâh’tan iyilik oldu
4 Ölüyü diriltip geldim.

VIII

1. Bir çöp oldum başıldum
Manşūr gibi aşıldum
3. Elim ile külümü
Göge şavurup geldüm

IX

1. Muḥammedi bir gice
Ḥaḳ okudı Mi' rāce
3. Ser-te-ser yüce yüce
Gökler seyr idüp geldüm

X

1. Yalnız Sübhān idi
Peygamberler cān idi
3. **Yūnus**da pinhān idi
Şüret degişüp geldüm

174.

İlāhī, Beste-i li-Kātibiḥī

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Sürme-i tevḥīd eyle aç cān gözin eyle nazār
Çeşm-i cāna zāhir olsun kuḥl-i mā zāga'l-başar

VIII

- 1 Bir çöp oldum, çiğnendim
- 2 Mansūr gibi asıldım
- 3 Külümü elimle
- 4 Göge savurup geldim.

IX

- 1 Bir gece Hz. Muhammed'i
- 2 Allāh, Mirāc'a çağırđı
- 3 Baştan başa, yüce yüce
- 4 Gökleri seyredip geldim.

X

- 1 Sadece Sübhān'dı
 - 2 Peygamberler candı
 - 3 Yūnus'ta gizliydi
 - 4 Şekil değıştirip geldim.
174. **119^b. 120^a.**

- 1 Tevhidin sürmesini sür, gönül gözünü aç, bak. “**Göz** ne kaydı ne de hedefinden **şaştı**.” (Necm 53/17) sürmesi, gönül gözüne görünsün.

Ey gül-i bāğ-ı edeb sensin güzellerden güzel
Şerm ider gördükce rûy-ı alnuñi gül-berg-i ter

3. Kaldı beyne'l-ḥācibeyn engüşt-i mu'cizden eşer
Rû-nümādur kaşlarında ḥālet-i şakku'l-kamer

Bî-ḳarār olmuş gezer Mecnûn-veş kühsārda
Ġālibā Leylā-yı zülfünden şabā almış ḥaber

5. *El-kerem yā ze'l-kerem* şahn-ı simāt-ı 'aşḳda
İsteriz ḥ'ān-ı kirāmīden nevāl-i mā-ḥazar

Şüret-i mir'āta bakmaḳdan uşanmış ġālibā
Ḥamdülillāh eylemiş cānā **Rızā** def⁶ -i keder

175.

İlāhī, Beste-i [...]

8'li hece ölçüsü

I

1. Ben dost hevāsına düşdüm
Ġayrı hevā neme gerek
3. Başımda dost sevdāsı var
Ġayrı sevdā neme gerek

² Ey edep bağının gülü! Güzellerden güzel olan sensin. Taze gül yaprağı, yüzünü ve alnını gördükçe utanır.

³ İki kaşının arasında, mucize parmağından iz kaldı. Ay'ın ikiye bölünme mucizesinin hâlleri, kaşlarında ortaya çıkar.

⁴ Mecnûn gibi kararsız kalmış, dağda gezer. Galiba sabâ rüzgârı, saçının Leylâ'sından haber almış.

⁵ Aşk sofrasında cömertsin. Cömertlerin sofrasından, hazır olan kismetimizi isteriz.

⁶ Ey gönül! Ġāliba Rızâ, aynadaki yüzüne bakmaktan bıkmış. Allâh'a hamdolsun, üzüntüyü gidermiş.

¹⁷⁵. **120^a**. *Eşrefoğlu Rûmî Dîvânı*, 54. şiir (Güneş, 1994: 280). Bu şiir *Dîvân*'da gazel şeklindedir.

I

- 1 Ben dost hevesine düştüm
2 Başka heves neyime gerek
3 Başımda dost hevesi var
4 Başka heves bana gerekmez.

- II
1. Ey zâhid-i dünyâ-perest
Var zühdini ‘ arz eyleme
3. Ben ‘ aşık-ı şūrīdeyem
Zerķ u riyâ neme gerek

- III
1. Ben uyḡuyı fikr itmezem
Düş görüp ta‘ bīr itmezem
3. Ben gelmezem ben gitmezem
Ḥayāl ru’yā neme gerek

- IV
1. Gerçi şūretde insānam
Ben sultān-ı ins ü cānam
3. Ben fāriḡ-i dü cihānam
İşbu ḡavḡā neme gerek

- V
1. Ben tā ezel mest gelmişem
Tā be-ebed mest giderem
3. Çü ayılmaz esrūklüğüm
Ḥavf ü recā neme gerek

-
- II
- 1 Ey dünyaya tapan zâhid!
2 Git, zühdünü gösterme
3 Ben perişan bir aşığım
4 İki yüzlülük ve gösteriş bana gerekmez. III

- 1 Ben uykuyu düşünmem
2 Rüyâ görüp yorum yapmam
3 Ben gelmem ve gitmem
4 Hayâl ve rüyâ bana gerekmez. IV

- 1 Gerçi görünüşte insanım
2 Cinlerin ve insanların sultānıyım
3 İki cihandan da vazgeçtim
4 İşte bu kavga bana gerekmez. V

- 1 Ben ezelden beri sarhoşum
2 Sonsuza kadar sarhoş giderim
3 Mâdemki sarhoşluktan kurtulamam
4 Korku ve ümit bana gerekmez.

VI

1. Ben Eşrefoğlu Rûmî'ye
Ben Bâkî'ye ben Kadîmim
3. Ben ol murğ-ı lâhûtî'ye
Arz u semâ neme gerek

176.

İlahî

11'li hece ölçüsü

I

1. Cāndan 'āşık oldum vech-i gülüne
Göster cemālūñ yâ Rasūla'llāh
3. Düşmüş derdmend 'āşık al eline
Göster cemālūñ yâ Rasūla'llāh

II

1. 'Ālemūñ ziyāsı rūy-ı verdüñdür
Dillerde okunan dā'im virdüñdür
3. **Kenzî** kuluñ senüñ derdimendüñdür
Göster cemālūñ yâ Rasūla'llāh

VI

- 1 Ben Eşrefoğlu Rûmî'yim
- 2 Ben Bâkîyim, Kadîmim
- 3 Ben lâhûta mensup olan kuşum
- 4 Yeryüzü ve gökyüzü bana gerekmez.

176. **120^b**. *Kenzî Dîvânı*. 14. şiir (Küçükçalık, 2016: 82). Bu şiir *Dîvân*'da 5 benttir.

I

- 1 Gül yüzüne, gönülden âşık oldum
- 2 Ey Allâh'ın Resulü! Güzel yüzünü göster
- 3 Dertli âşık eline düşmüş, al
- 4 Ey Allâh'ın Resulü! Güzel yüzünü göster.

II

- 1 Gül yüzün, âlemin ışığıdır
- 2 Senin duâların, dillerde her zaman okunur
- 3 Kenzî kulun, senin dertlindir
- 4 Ey Allâh'ın Resulü! Güzel yüzünü göster.

Bûselik ile ‘aşîrân idicek
Rağş ider şevki ile heft felek*

ŞEVK U TÂRAB

177.

Îlâhî, Beste-i Sultân Selîm Hân-ı Şâliş Merhûm

10’lu hece ölçüsü

1. ‘Aşkuñ meyine ben kıana geldüm
Şevkuñ nârına hoş yana geldüm

Şem‘-i tevĥîdi gördüm yakmışlar
Gitdi qarârum pervâne geldim
3. Halka-i zikri kıurmuş ‘âşıklar
Ben de şahñında cev lâna geldim

Mecnûnum bugün Leylâ derdinden
‘Aklı neyerim dîvâne geldüm
5. Derdi cânânuñ açdı yâreler
Bağrum üstünde dermâna geldim

Yâremi bildüm yârimden imiş
Bunda Niyâzî Loqmâna geldüm
(Allâh hû yâ Allâh Loqmâna geldüm)

* Bûselik ve aşîrân birleşince, yedi felek, neşeyle dans eder.

¹⁷⁷. 124^b. *Niyâzî-i Mısrî Dîvânı*, 83. şiir (Bilginer, 1976: 107). Bu şiir Dîvân’da 7 beyittir.

¹ Aşkın şarabına doymaya geldim. Hevesin ateşinde güzelce yanmaya geldim.

² Tevhid mumunu gördüm, yakmışlar. Huzurum kaçtı, pervâne oldum.

³ Âşıklar, zikir halkasını kurmuşlar. Ben de ortasında dolaştım.

⁴ Bugün Leylâ’nın derdinden Mecnûn oldum. Aklı ne yapayım, deli oldum.

⁵ Sevgilinin derdi, yüreğimde yaralar açtı. Derman bulmaya geldim.

⁶ Niyâzî! Yarama sebep olan sevgiliymiş, anladım. Bu hususta, Lokmân’a geldim.

178.

İlâhî, Beste-i Fakîr*Müstef' ilün müstef' ilün*

I

1. Mir'ât-ı baht-ı Kibriyâ
Aḥmed Muḥammed Muştafâ
3. 'Uşşâka oldı rû-nümâ
Aḥmed Muḥammed Muştafâ

II

1. Ey kıblegâh-ı ins ü cân
Her dem şafâda in ü ân
3. Nâmuñla oldı şadumân
Aḥmed Muḥammed Muştafâ

III

1. Nâm-ı münîfüñ her taraf
Bulmaḳdadur 'izz ü şeref
3. Sırr-ı selef ḥayr-ı ḥalef
Aḥmed Muḥammed Muştafâ

178. 124^b.

I

- 1 Allâh'ın baht aynası
2 Hz. Ahmed Muhammed Mustafâ
3 Âşıklara yüz gösterir
4 Hz. Ahmed Muhammed Mustafâ.

II

- 1 Ey cinlerin ve insanların sığınağı
2 Her şey, her an huzurlu
3 Senin adınla sevindi
4 Hz. Ahmed Muhammed Mustafâ.

III

- 1 Yüce adın her tarafta
2 Yücelik ve şeref bulur
3 Bizden öncekilerin sırrı, hayırlı evlat
4 Hz. Ahmed Muhammed Mustafâ.

IV

1. Nā'il olan 'irfānuña
Vāşıl olur ihsānuña
3. Zīnet-fezādur şānuña
Aḥmed Muḥammed Muştafā

V

1. Ey māye-i sırr-ı Eḥad
Senden meded senden meded
3. Vird-i zebānumdur ebed
Aḥmed Muḥammed Muştafā

VI

1. İsm-i müsemmeden zühür
Eyler Rızâ keşf-i şudür
3. Virmekdedür nūr u sürür
Aḥmed Muḥammed Muştafā

179.

İlâhî, Beste-i Fakîr

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

1. Qadd-i mevzūnuñ eyâ naḥl-i ḥarîm-i Qureşî
Çemenistân-ı ḥaḳâyıḳda anuñ yoḳdur işi

IV

- 1 İrfânına ulaşan
- 2 İyiliğine kavuşur
- 3 Büyüklüğün süsünü arttırır
- 4 Hz. Ahmed Muhammed Mustafâ.

V

- 1 Ey Allâh'ın sırrının cevheri!
- 2 Yardım senden, yardım senden
- 3 Sonsuza kadar dilimden düşmeyen duâmdır
- 4 Hz. Ahmed Muhammed Mustafâ.

VI

- 1 Allâh'ın isminde görünür
- 2 Rızâ, büyük zâtları bilir
- 3 Nûr ve sevinç verir
- 4 Hz. Ahmed Muhammed Mustafâ.

¹⁷⁹. **125^a**. *Neccâr-zâde Rızâ Dîvânı'nın Edisyon Kritiği* g. 276. (Özdemir, 1999: 390, 391).

- 1 Ey Kureşî'nin haremindeki hurma ağacı! Biçimli boyunun, hakikatlerin bahçesinde işi yoktur.

Serv-i bālāña berāber mi olur serv-i çemen
Bāğ-ı   alemdede anuñ göklere irerse başı

3. Hâşimî hâlûni görse idi eger şâh-ı Habeş
Terk ider idi o sevdâ ile mülk-i Habeşi

Saňa mānend olamaz zerre kadar şems-i cihān
Şems-i zātuñdur olan şems-i sa  adet güneşi

5. Türbe-i pākũne yüz sürmege Cibrîl-i şabâ
Germ olup ceys-i hevâ ile ider keşmekeşi

Vāşıl-ı âb-ı hayât olsam eger nüş itmem
Kevşer-i la  l-i lebüñ teşnesi çekmez   a aşı

7. Ğayra yer yok güzelüm zâviye-i sīnemde
Nūr-ı hüsnuñle **Rızānuñ** doludur içi dışı

180.

5'li hece ölçüsü

I

1.   Aşkuña cānım
Bendedür bende
3. Dil a sulţānım
Sendedür sende

² Salınan servinin, âlem bağıında başı göge erse, senin yüce servinle beraber olamaz.

³ Eger Habeş padişahı, Hâşimî'nin hâlini görseydi, o sevdâyla Habeş ülkesini terk ederdi.

⁴ Cihânın güneşi, sana zerre kadar benzeyemez. Mutluluk güneşi olan, senin varlığının güneşidir.

⁵ Sabâ rüzgârının Cebrâil'i, mübârek türbene yüz sürmek için, heves askeriyle hareketlenip kavga eder.

⁶ Eger âbı hayâta kavuşursam içmem, dudağının Kevser ırmağına susayan kimse, susuzluk çekmez.

⁷ Güzelim! Yüreğimin köşesinde başkasına yer yok. Rızâ'nın içi dışı, güzelliğinin nûruyla doludur.

¹⁸⁰. **125^a**. *Abdülahad Nürî ve Dîvân'ının Tenkitli Metni*, 93. şiir (Çelik, 1999: 140). Bu şiir *Dîvân*'da gazel şeklindedir.

I

- 1 Canım, aşkına
2 Köledir köle
3 A Sultanım! Gönül

		II
1.	Baňa ey Mâlik İtdüğüñ eylik	
3.	Bilürem kemlik Bendedür bende	
		III
1.	‘ Āşık-ı zârum Dâ’im ağlarum	
3.	Baňa ol yârum Handedür hânde	
		IV
1.	Bildüm ol hâzır Çalbüme nâzır	
3.	Bilmezem hâtır Çandedür çânde	
		V
1.	Saňa keşf olsa <i>Semme vechu ’llâh</i>	
3.	Çânde bakarsam Andadur anda	
<hr/>		
4	Sendedir sende.	II
1	Ey Mâlik! Bana	
2	Yaptığım iyilik	
3	Bilirim kötülük	
4	Bendedir bende.	III
1	Ağlayan âşığım	
2	Her zaman ağlarım	
3	O sevgilim bana	
4	Güler.	IV
1	O hazır olanı bildim	
2	Kalbime bakan	
3	Hatır bilmem	
4	Nerededir, nerede?	V
1	Sana öğretilse	
2	“Doğu da Allâh’ındır Batı da. Nereye dönerseniz Allâh’ın zâtı oradadır . Şüphesiz Allâh	
	(zât ve sıfatlarında) sınırsızdır, her şeyi bilmektedir.” (Bakara 2/115) gör	
3	Neye bakarsam	
4	Ondadır onda.	

		VI
1.	Fenn-i ‘aşkunda Māhir ol sen de	
3.	Çün kemāl anda Fendedür fende	
		VII
1.	İste cānānuñ Gözle sultānuñ	
3.	Tā ki ol cānuñ Tendedür tende	
		VIII
1.	Hakka bir ‘ākıl Olmasa vāşıl	
3.	‘İlmi ve’l-hāşıl Zandadur zanda	
		IX
1.	Nefsüñi ey dil Rind-i ma‘ nī kııl	
3.	Anda rağbet bil Rindedür rinde	
<hr/>		
		VI
1	Aşkın sanatında	
2	Sen de usta ol	
3	Çünkü olgunluk onda	
4	Sanattadır, sanatta.	
		VII
1	Sevgilini iste	
2	Sultānını bekle	
3	O canın	
4	Tendedir, tende.	
		VIII
1	Bir akıllı, Allāh’a	
2	Kavuşamazsa	
3	Sonuç olarak, ilmi	
4	Zandadır, zanda.	
		IX
1	Ey gönül! Nefsini	
2	Mânânın rindi yap	
3	Ona ilgi göster	
4	Rindedir, rinde.	

X

1. **Nūrî** ol şādık
‘Aşkile yanık
3. Dā’imā ‘āşık
Zindedür zinde

İdemez ‘aşkı nühüfte dil-i zār

Ney gibi nālesi eyler izhār*

NÜHÜFT

181.

İlāhî, Beste-i Şikārî-zāde

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Fahr-ı ‘ālem mahrem-i rāz olduğu şebdir bu şeb
Kā’ināt envār-ı rahmetle leb-ā-lebdir bu şeb

Nāme-i a‘ māl-i ümmet ol şeff‘ -i mahşeriñ
Zīver-i imzā-yı ‘afvıyla müzehhebdir bu şeb

3. Müjdeler ey mağfiret-cüyān habīb-i Kibriyā
Meclis-i hāş-ı İlāhîde muhātabdır bu şeb

Vaktidir mi‘ rāc-ı ümmîde ‘urüc eyle **Naẓîm**
Vāşıl-ı maṭlûb olur herkes mücerrebdir bu şeb

x

¹ Nûrî, sâdık ol
² Aşkla yanık
³ Âşık her zaman
⁴ Zindedir, zinde.

* Bu ağlayan gönül aşkı gizleyemez, ney gibi olan inlemesi onu ortaya döker.

¹⁸¹. **125^b**. *Yahyâ Nazîm Dîvânı*, g. 31. (Çakır, 2018: 634-635) Bu şiir *Dîvân*’da 10 beyittir.

¹ Bu gece, alemin övücü olan Hz. Peygamber’in sırlara mahrem olduğu gecedir. Bu gece kâinat rahmet nurlarıyla dopdoludur.

² Bu gece, af imzasının süsüyle yıldızlanır. Ümmetinin amellerinin mektubuna, mahşer gününde şefâatçi ol.

³ Ey Allâh’ın sevgilisinden bağışlanma isteyen, müjdeler olsun! Bu gece, Allâh’a âit mecliste kendisine hitap edilir.

⁴ Ey Nazîm! Ümidin mirâcına yüksel, vaktidir. Bu gece herkes isteğine kavuşur, tecrübe edildi.

182.

İlâhî, Beste-i Fakîr*Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*

1. Şarâb-ı sâğar-ı ' aşk-ile mestem yâ Rasûla'llâh
 Hûmâr olmaz baña mest-i elestüm yâ Rasûla'llâh
- Dimâğum bâde-i la' l-i lebünden neş'e-dâr oldu
 Anuñçündür dem-â-dem mey-perestüm yâ Rasûla'llâh
3. Ferâgat cür' asın içdüñ sivâ bezminden el çekdüñ
 Mey-i tevḥîdile sâğar-be-destüm yâ Rasûla'llâh
- Kerem kılduñ baña yoklukta varlık ḥâletün ḥâlâ
 Serîr-i nîstî şadrunda hestüm yâ Rasûla'llâh
5. Beni ḥurşîd-veş burc-ı şerefde tâb-dâr itdüñ
 Mişâlüm nûrdur şüretde pestüm yâ Rasûla'llâh
- Ḥalîl-âsâ **Rızâ** beyt-i derûnun eyledi taḥḥîr
 Sivâ deyrinde şimdi büt-şikestüm yâ Rasûla'llâh

¹⁸². **125^b**. *Neccâr-zâde Rızâ Dîvânı'nın Edisyon Kritiği* g. 98. (Özdemir, 1999: 170, 171).

¹ Ey Allâh'ın Resulü! Aşkın kadehindeki şarapla sarhoşum. Ben elest bezminden (beri) sarhoşum, bende baş ağrısı ve sersemlik olmaz

² Ey Allâh'ın Resulü! Zihnim, dudağımın kırmızı şarabıyla neşelendi. Onun için her an şarap içerim.

³ Ey Allâh'ın Resulü! Gönül tokluğunun huzurlu yudumunu içtim, başka meclislerden vazgeçtim. Tevhid şarabıyla eldeki kadehim.

⁴ Ey Allâh'ın Resulü! Yoklukta bana lütufla muâmelede bulundun, varlıkta da hâlâ bulunuyorsun. Yokluk tahtının başındaki varlığım.

⁵ Ey Allâh'ın Resulü! Beni Güneş gibi, şeref burcunda parlak hâle getirdin. Misâlüm nûrdur, şekilde değersizim.

⁶ Ey Allâh'ın Resulü! Rızâ, Hz. İbrahim gibi gönül evini temizledi. Şimdi, başka bir kilisede putperestim.

183.

İlāhī, Beste-i li-Nāzimihi*Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün*

1. Sāyesi düşmez yire bir böyle naḥl-i Ṭürsün
Mihr-i 'ālem-gīrsin başdan ayağa nürsün
- Tārik-i gülzār-ı 'ālem mālīk-i mülk-i 'adem
Münkirīne maḥz-ı mātem mü'minīne sürsün
3. Sensin ol şeh kim Süleymānlar ḳapuñda mürdur
On sekiz biñ 'āleme ḥükm itmege me'mürsün
- El benim dāmen senüñ ey raḥmeten lil-'ālemīn
Şöhretim 'iṣyān benim sen 'afvile meşhürsün
5. Pādişāh-ı evvelīn ü ḳiblegāh-ı āḥirīn
Evvel ü āḥir imāmü'l- enbiyā mezkürsün
- Yā Rasūla'llāh şefā' at umarız rüz-ı cezā
Gerçi cürmüñ çoḳdur ammā 'İtriyā maḡfürsün

¹⁸³. **126^a**

¹ Tūr daḡında, gölgesi yere düşmeyen bir hurma ağacısın. Cihāna yayılan güneşsin, baştan ayağa nürsun.

² Yokluk ülkesinin sahibi, âlemin gül bahçesini bırakan, inkârcılara mâtemsın, imân edenlere düğünsün.

³ Sen, Süleyman'ın kapında karınca olduḡu padişahsın. On sekiz bin âleme hükmetmekle görevlisin.

⁴ Ey âlemlere rahmet olarak gönderilen! El benim, etek senindir. Ben isyânımla meşhurum, sen affetmekle meşhursun.

⁵ Sonrakilerin sığınaḡı ve öncekilerin padişahısın. Her zaman, peygamberlerin önderi olarak anılırsın.

⁶ Ey Allāh'ın Resulü! Hesap (mahşer) günü, şefâat bekleriz. Ey Itrî! Gerçi suçun çoktur ama bağışlanırsın.

184.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Cemālūñ gülşen-i feyẓ ü ' aḫādur yā Rasūla'llāh
Cebīnūñ pertev-i baḫş-ı Ḥudādur yā Rasūla'llāh
- Cemī' -i kā'inātuñ rehberisūñ didi Ḥaḫ *levlāk*
Senūñ zātuñ güzīn-i enbiyādur yā Rasūla'llāh
3. Şayılmaz cürm-ile noḫşan budurur cümleten kārım
Beni redd itme bābıñdan recādur yā Rasūla'llāh
- Sen olduñ yevm-i ' uḫbāda şefī' -i mücrime ba' iş
Şefā' at ḥāşşaten sende revādur yā Rasūla'llāh
5. Göreydi çeşm-i cān-ile gelürdi münkir īmāna
Seni ol gözle görmeyen ' amādur yā Rasūla'llāh
- Sürer dergāhuña rüyın **Şerīfī** bende-i kemter
Rikābında nebīler pīşvādır yā Rasūla'llāh

184. **126^a.**

¹ Ey Allāh'ın Resulü! Güzel yüzün, cömertlik ve bereketin gül bahçesidir. Alın, Allāh'ın verdiği ışıktır.

² Ey Allāh'ın Resulü! Allāh, “**Sen olmasaydım** kâinâtı yaratmazdım.” dedi, bütün kâinâtın rehberisin. Sen peygamberlerin seçkinisin.

³ Ey Allāh'ın Resulü! Suç ve hata sayılmaz, bütün faydam budur. Dileğimdir, beni kapından geri çevirme.

⁴ Ey Allāh'ın Resulü! Sen âhiret günü, günahkârların şefâatine sebepsin. Şefâat, özellikle sana lâyıktır.

⁵ Ey Allāh'ın Resulü! İnkârcı, seni gönül gözüyle görseydi imâna gelirdi. Seni o gözle görmeyen kördür (gerçeği göremez).

⁶ Ey Allāh'ın Resulü! Değersiz kulun Şerīfī, dergâhına yüzünü sürer. Huzurunda, peygamberlere önderdir.

HÜSEYİNİ-‘AŞİRÂN

185.

İlâhî, Beste-i li-Muḥarririhî

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Şeh-i ḥalvet-sarāy-ı *li-ma‘allāhı* Muḥammeddür
 Ḥarīm-i *ḳābe ḳavseynüñ* şehinşāhı Muḥammeddür

Le-‘amrük tâcını giymiş oturmuş taht-ı *levlāke*
 Ḥaḳîḳat burcunuñ mâh-ı felek-câhı Muḥammeddür

3. Cemâlu’llāha gel ruḥsâr-ı mir’ât-ı tecellîden
 Cenâb-ı ḥazret-i Ḥaḳḳuñ nazargâhı Muḥammeddür

Gel ey dil gezme şahrâ-yı beyâbân-ı ta‘alluḳda
 Ṭarîḳat ehlinüñ hem-zâd u hem-râhı Muḥammeddür

5. Der-i vâlâ-cenâbı mültecâ-yı ehl-i ‘işyândur
 Gürüh-ı derdmendânuñ meded-ḥ‘âhı Muḥammeddür

Muḥaḳḳaḳ bende-i efgendesi sulṭân-ı zîşândur
Rızâyâ on sekiz biñ ‘âlemüñ şāhı Muḥammeddür

¹⁸⁵. **127^b**. *Neccâr-zâde Rızâ Dîvânı’nın Edisyon Kritiği* g. 65. (Özdemir, 1999: 274).

¹ “Benim **Allâh ile** öyle anlarım olur ki ne bir mukarreb melek, ne de gönderilmiş bir nebi öyle bir yakınlığı elde edebilir.”tenhâ sarayının padişahı, “İki yay aralığı kadar **hatta daha yakın** oldu.” (Necm 53/9) haremi, Hz. Muhammed’dür.

² “(Ey Resulüm) **Hayatına yemin olsun ki** onlar, sarhoş (sersem) halleriyle saçmalayıp duruyorlardı.” (Hicr 15/72) tâcını giymiş, “**Sen olmasaydın** kâinâtı yaratmazdım.” tahtına oturmuş. Hakikat burcunun, yeri felek olan ayı Hz. Muhammed’dür.

³ Tecellî aynasının yüzünden, Allâh’ın güzelliğine gel. Allâh’ın nazargâhı Hz. Muhammed’dür.

⁴ Ey gönül! Gel, ilgi çölünde gezme. Tarikat ehlinin yaşdaşı ve yoldaşı Hz. Muhammed’dür.

⁵ Yüce hazretin kapısı, isyankârların sığınağı, dertliler topluluğuna yardım isteyen Hz. Muhammed’dür.

⁶ Şüphesiz, çaresiz kulun şanlı sultanıdır. Ey Rızâ! On sekiz bin âlemin padişahı Hz. Muhammed’dür.

186.

İlâhî, Beste-i li-Nâmıkhî
Mefâ'îlün mefâ'îlün fe 'ülün

1. Şıfât ehli şıfâta irmek ister
 Şıfātuñ ile zātuñ görmek ister

Varup gülşen-sarây-ı şeyhe gönülüm
 Kerâmet güllerini dirmek ister

3. Bu bazar-ı muhabbet içre 'âşık
 Alan dildârını dil virmek ister

Gönül 'uzlet-nişîn-i vahdet oldu
 Bişât-ı ihtilâtı dürmek ister

5. İder murğ-ı heves küyuñda pervâz
 Muhabbet lânesine girmek ister

Der-i devlet-me'âb-ı Muştafâya
Rızâ rüy-ı siyâhın sürmek ister

¹⁸⁶. **127^b**. *Neccâr-zâde Rızâ Dîvânı'nın Edisyon Kritiği* g. 75. (Özdemir, 1999: 279).

¹ Şıfât ehli şıfâta ulaşmak ister. Şıfâtlarınla zâtını görmek ister.
² Gönülüm, padişahın gül bahçesi içindeki sarayına gidip, kerâmet güllerini toplamak ister.
³ Bu muhabbet pazarında âşık olan, sevgilisini bulan, gönül vermek ister.
⁴ Gönül, vahdet münzevîsi oldu. Karşılaşıp görüşülen dünyayı dürmek ister(?).
⁵ Heves kuşu, semtinde uçar. Muhabbet yuvasına girmek ister.
⁶ Rızâ, Hz. Muhammed Mustafa'nın, devletin sığınağının kapısına ayıplı yüzünü sürmek ister.

187.

İlâhî, Beste-i li-Kâtibihî*Mef'ûlü mefâ'îlün*

I

1. Ey 'aşık-ı âvâre
Dîvâne misin bilmem
3. Ol dîde-i hûn-hâre
Mestâne misin bilmem

II

1. Oldı yine gam-hâne
Ser-menzil-i cānâne
3. Gencîne-i pinhâne
Vîrâne misin bilmem

III

1. Ey murğ-ı hümâ-sāye
Düşdüñ yine sevdāye
3. Ol şem'-i şeb-ārāye
Pervâne misin bilmem

¹⁸⁷. **128^a**. *Neccâr-zâde Rızâ Dîvânı'nın Edisyon Kritiği* g. 189. (Özdemir, 1999: 342).

I

- 1 Ey şaşkın âşık!
2 Çılgın mısın bilmem
3 O kana susamış göze
4 Sarhoş musun bilmem.

II

- 1 Yine gam yuvası oldu
2 Sevgilinin durak başı
3 Gizli hazineye
4 Virâne misin bilmem.

III

- 1 Ey Hümâ gibi, gölgesi âleme uğur getiren kuş!
2 Yine sevdâya düştün
3 O, geceyi süsleyen muma
4 Pervâne misin bilmem.

- IV
1. Mest eyledüñ ‘uşşākı
Cezb eyledüñ āfākı
3. Bildür baña ey sākī
Mey-ḥāne misin bilmem

- V
1. Қа‘ r-ı yem-i vahdetde
Bu lücce-i keşretde
3. Deryā-yı ḥaḳīḳatde
Bir dāne misin bilmem

- VI
1. Ey āfet-i bezm-ārā
‘Ahdüñde cihān şeydā
3. Devr-i ḳamere cānā
Peymāne misin bilmem

- VII
1. Ey ‘aşḳ-ı **Rızā**-pīşe
Vey şevḳ-i ğam-endīşe
3. Ülfet-gede-i ‘ayşa
Bīgāne misin bilmem

-
- IV
- 1 Âşıkları mest ettin
2 Ufukları cezbettin
3 Ey sākī! Bana bildir
4 Meyhāne misin bilmem.

- V
- 1 Vahdet denizinin dibinde
2 Çokluk okyanusunda
3 Hakikat denizinde
4 Bir tane misin bilmem.

- VI
- 1 Ey meclisi süsleyen güzel!
2 Sözünle cihān divānedir
3 Ey sevgili! Ay’ın dönüşüne
4 Kadeh misin bilmem.

- VII
- 1 Ey Rızâ’yı huy edinen aşk
2 Ve ey üzüntünün hevesi
3 Yaşamaya alışma yerine
4 Yabancı mısın bilmem.

188.

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

I

1. H̄asret-i dergāh fahr-ı 'ālem ile dem-be-dem
Dilde dāğ-ı iştıyāk u dīde-i giryānda nem
3. Tā b key beyhūde geşt-i deşt-i miḥnet eyleyem
Key buved yā Rab ki 'azm-i Yeşrib ü Bathā konem
5. Geh be Mekke menzil ü geh der-Medīne cā konem

II

1. H̄asretem ol rüz-ı fıruza o vaqt-i hurreme
Kim idem tekbîr ü lebbeyk ile anda demdeme
3. Girye-i ḥasret gelüp şevķile çeşm-i pür neme
Ber-kenār-i zemzem ez-dil ber keşem yek zemzeme
5. Vez du çeşmem hūn-feşān ān çeşmrā deryā konem

III

1. Cilvegāh oldu dil-i şeydāya bunca kūh u deşt
Rüz u şeb itdüm ḥayāl-i gülşen-i kūyuñla geşt
3. H̄ūn-ı ḥasretle pür oldu dīdeler mānend-i taşt
Şad hezārān dey der-īn sevdā merā imrüz geşt
5. Nīst şabrem ba' d ez-īn k'imrūzrā ferdā konem

¹⁸⁸. **128^a. 128^b** *Nahîfî Süleyman Efendi (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divânı'nın Tenkitli Metni)*. tah. 3. (Aypay, 1992: 317-318).

I

1. Âlemin övüncü, dâima dergâhın hasreti ile
2. Gönülde özlemin yarası, ağlayan gözde nem
3. Ne zamana kadar boşuna sıkıntıyla gezeyim?
4. Ya Rab! Medine ve Mekke'ye gitmem nasıl olacak?
5. Bazen Mekke'de duracak, bazen Medine'de yerleşeceğim.

II

1. O sevindiren vakte ve uğurlu güne hasretim
2. Orada "tekbîr" ve "lebbeyk" diye bağırayım
3. Nemli gözüme, hasret gözyaşı şevkle gelip
4. Zemzem'in kenarında gönülden bir feryat edeyim.
5. İki gözümünden kanlar saçarak gözlerimi deryaya çevireyim.

III

1. Bunca dağ ve çöl, divâne gönüllerin görüldüğü yerdir.
2. Gece ve gündüz, senin olduğun yerdeki gül bahçesinde gezdim.
3. Gözler, hasretin kanlı gözyaşıyla leğen gibi doldu.
4. Bu sevda ile yüz binlerce kış mevsiminde günlerimi geçirdim.
5. Bundan sonra sabrım yok ki bu gününden yarına geçeyim.

IV

1. Şıdķ u ihlāş ile itsem Ka‘be-i kūyında cāy
Sākinān-ı ravza-i zī-şāna olsam hāk-i pāy
3. Olmağa her dem der-i devlet-medāra çehre-sāy
Yā Rasūlallāh be-sūy-i hōd merā rāhī numāy
5. Tā zi-farķ-i ser ķadem sāzem zi-dīde pā konem

V

1. Cürm ü ‘işyān ile oldum gerçi maħcüb u hacīl
Ben ğarībi hāk-i pāyuñ olmağa şāyeste ķıl
3. Cennet-i kūyuñ hayāliyle cihānda muttaşıl
Ārzū-i cennetü’l- me’vā birünkerdem zi-dil
5. Cennetem ĩn bes ki ber hāk-i deret me’vā konem

VI

1. Rūy-māl-i dergehiñle ey melāz-ı ümmetān
Eylesem rāh-ı ‘ubūdiyyetde bezl-i naķd-i cān
3. Ğāyet arzū üzreyin hākine rūzān-ı şebān
X^vāhem ez-sevdā-yi pā-būset nihem ser der-cihān
5. Yā be-pāyet ser nihem yā ser der-ĩn sevdā konem

IV

- 1 Doğruluk ve samimiyetle, semtinin Kābesi’nde yer bulsam
2 Şanlı ravzanın sākinlerinin yoluna kul köle olsam
3 Hükümdarın kapısına her an yüz sürmeye
4 Ey Allāh’ın Resulü! Senden yana bana bir yol göster.
5 Başıma kadar ayak olayım, gözden ayak edeyim.

- 1 Gerçi suçum ve isyânımdan utandım
2 Beni, ayağının toprağı olmaya lâyıķ gör
3 Cihānda, senin semtinin cennetinin hayāliyle devamlı
4 Me’vā cenneti arzusunu gönlümden çıkardım
5 Senin kapının toprağında bir yer edinsem cennetim olarak bu bana yeter.

VI

- 1 Ey ümmetin sığınağı! Dergāhına yüz sürmekle
2 Kulluk yolunda, can sermāyesini esirgemedem versem
3 Gece gündüz, toprağına yüz sürmeyi çok isterim.
4 Senin ayağını öpme arzusuyla başımı yere koyacağım.
5 Yahut ayağına baş koyayım ya bu sevdada baş olayım.

VII

1. Zāt-i pākūñ midḥat-i Mevlā ile mevşūf iken
Kimde vardur midḥatūñde yā ide baş-ı sūḥan
3. Bu **Nahīfīnūñ** kabūl it ‘özrüñ iḥsān eyle sen
Her dem ez-şevḳ-i tū ma‘ zūrem eger yek laḥza men
5. Cāmī-āsā nāme-i şevḳ-i tutā inşā konem

‘ACEM-‘AŞİRÂN

189.

İlahî

7’li hece ölçüsü

I

1. Baḳup cemāl-i yāre
Çağırırım dost dost
3. Dil oldı pāre pāre
Çağırırım dost dost

II

1. Mescid ü mey-ḥānede
Ḥānede vīrānede
3. Ka‘ bede put-ḥānede
Çağırırım dost dost

VII

- 1 Mübârek zâtın, Allâh’ı övmekle nitelenmişken
2 Seni öven kim varsa söz açsın
3 Bu Nahîfî’nin özrünü kabul et, bağışla
4 Ben mazurum, her an senin şevkinle...
5 ...her bir lahzada Câmî gibi bir başka şevk mektubu inşa edersem.
189. **129^b**. *Niyâzî-i Mısrî Dîvânı*, 157. şiir (Bilginer, 1976: 168, 169). Bu şiir Dîvân’da gazel
şeklindedir.

I

- 1 Sevgilinin güzel yüzüne bakıp
2 Dost dost diye çağırırım
3 Gönül parça parça oldu
4 Dost dost diye çağırırım.

II

- 1 Mescidde ve meyhânede
2 Evde, viranede
3 Kâbe’de puthânede
4 Dost dost diye çağırırım.

III

1. Şular gibi çağ çağ
Tolaşırım taş bāğ

3. Hayrān baña şayru şağ
Çağırırım dost dost

IV

1. Geldüm cihāne ğarīb
Oldum güle ‘ andelīb

3. Her dem ciğerler delip
Çağırırım dost dost

V

1. Dünyā ğamından geçüp
Yokluğa kanat açup

3. ‘ Aşkile dā’im uçup
Çağırırım dost dost

VI

1. Aradığım cāndadur
Cānda vü hem tendedür

3. Bilür iken bendedür
Çağırırım dost dost

III

1 Sular gibi çağ çağ
2 Dağ dağ dolaşırım
3 Hasta da sağlıklı da bana hayran
4 Dost dost diye çağırırım.

IV

1 Cihana garip geldim
2 Bülbüle gül oldum
3 Her nefeste ciğerler delip
4 Dost dost diye çağırırım.

V

1 Dünya gamından geçip
2 Yokluğa kanat açıp
3 Daima aşkla uçup
4 Dost dost diye çağırırım.

VI

1 Aradığım candadır
2 Canda ve tendedir
3 Bilirken bendedir
4 Dost dost diye çağırırım.

VII

1. Gâh düşerüm muḥlaḳa
Gâh aṣl u gâh mülḥaḳa
3. Baḳup ḳamudan Ḥaḳa
Çağırırım dost dost

VIII

1. T̄olunmaz ol ḥâl u ḥad
Mine'l-ezel t̄a ebed
3. Oñulmaz aṣlâ bu derd
Çağırırım dost dost

IX

1. Hep görinen dost yüzi
Andan ayırmam gözi
3. Gitmez dilimden sözi
Çağırırım dost dost

X

1. Deryâ olunca nefes
Pârelenince ḳafes
3. T̄a kesilince bu ses
Çağırırım dost dost

VII

1 Gâh kesin olana düşerim
2 Gâh aslına gâh eklenmiş olana
3 Hepsinden Allâh'a bakıp
4 Dost dost diye çağırırım.

VIII

1 O ben ve o yanak dolunmaz,
2 Ezelden ebede kadar
3 Bu dert asla iyileşmez
4 Dost dost diye çağırırım.

IX

1 Dost yüzü hep görünen
2 Ondan gözü ayırmam
3 Dilimden sözü gitmez
4 Dost dost diye çağırırım.

X

1 Nefes derya olunca
2 Kafes (göğüs kafesi) parçalanınca
3 Bu ses kesilinceye kadar
4 Dost dost diye çağırırım.

Xi

1. Geldüm o dost ilinden
 2. Kõka kõka gülünden
 3. Niyâzî'nin dilinden
 4. Çağırırım dost dost

190.

Nesîb, Kıddise sırruhû

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

1. Pertev-i nûr-ı cemâlûñ zerresi[dür] bu gönül
 Kurşa-i şemsûñ 'ayân bir şu'lesidür bu gönül
- Şem' -i bezm-i girdigâra maħrem-i pervâne-veş
 Āteş-i 'aşkuñ 'aceb pervânesidür bu gönül
3. Sırr-ı Hakkıñ ma' deni olsa sezâdur cân u dil
Künt ü kenzen sırrıñ haznesidür bu gönül
- Gevher-i 'aşkı yine şarrâf-ı 'aşk añlar **Nesîb**
 Kıadrini bil 'aşkıñuñ 'aşk mâyesidür bu gönül

x₁

- 1 O dostun ilinden geldim
 2 Gülünden koka koka
 3 Niyâzî'nin dilinden
 4 Dost dost diye çağırırım.
 190. **133^a.**

1 Bu gönül, güzel yüzünün nurunun ışığı zerresidir. Güneşin yüzeyinde gözle görülür bir parıltıdır.

2 Hak meclisinin mumuna pervane gibi yakın (sırdaş) olan bu gönül, senin aşkının ateşi, garip pervanesidir.

3 Can ve gönül, Hakk'ın sırrının cevheri olsa yaraşır. Bu gönül, "Ben (gizli) bir hazine idim" sırrının hazinesidir.

4 Aşk cevherini yine aşk sarrafı anlar. Ey Nesîb! Bu gönül, aşkın özüdür, aşkının kıymetini bil.

191.

Nesīb, Kıddise sırruhū*Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün*

1. Şāh-ı şāhān-ı velāyetdür gürüh-ı Halvetī
Kevn-i ' aşkda zū'l-kerāmetdür gürüh-ı Halvetī

Cümle ' uşşākī ıruık bir bülbül-i şeydāsıdır
Anda bostān-ı nezāfetdür gürüh-ı Halvetī

3. Zāt-ı mutlak maışadıdur anlaruñ rüzān u şeb
Ma' den-i zāt-ı hüviyyetdür gürüh-ı Halvetī

Cānib-i Haı tālibānına şalādur cümleten
Mevşil-i zevk-i hidāyetdür gürüh-ı Halvetī

5. Āsitān-ı dil-güşā-yı Halvetīye sür yüzüñ
Ey Nesīb şāhib-selāmetdür gürüh-ı Halvetī

192.

Ġazzī-zāde Şeyh*Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün*

1. Bir esīrim cürmile āzāda geldüm yā Resūl
Hüznumü tebdīl idüp dil-şāde geldüm yā Resūl

Āsiyāb-ı dil yıkıldı cümle vīrān pāy-i māl
Āb-ı nuıkuñdan dil-i ābāde geldüm yā Resūl

¹⁹¹. **133^a**.

¹ Halvetī tarīkati, velilik şahlarının şahıdır, aşkın varlığında kerāmet sahibidir.
² Bütün Uşşākī tarikatler, onun çılgın bülbülüdür. Halvetī tarīkati, onda temiz bir bahçedir.
³ Onların gece ve gündüz istediği Allāh'tır. Halvetī tarīkati, hakikatin cevheridir.
⁴ Allāh tarafından, tāliplere cümleten davettir. Halvetī tarīkati, hidāyet zevkine kavuşma yeridir.

⁵ Ey Nesīb! Halvetī'nin ferahlatıcı eşğine yüzünü sür. Halvetī tarīkati, selāmet sahibidir.

¹⁹². **133^b**.

¹ Ey Resul!

² Ey Resul! Gönül değırmeni yıkıldı, hepsi yıkık, perişan. Senin sözünün kaynağından gönlü şenlendirmeye geldim.

3. Sūziş-i nār-ı muḥabbet cāmeyi atdı eşer
Mevt-i ḳabl-i cānile āmāde geldüm yā Resūl

Bāb-ı luḫfuñdan şefā' atci olupdur bu Nesīb
Bī-tekellūf zāt-i pāke sāde geldüm yā Resūl

193.

Velehū

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Vücūduñ maḫz-ı elṭāf-ı Hudādur yā Rasūla'llāh
Ḳudümün 'āleme 'avn ü 'aṭādur yā Rasūla'llāh

Ger olmasañ bedīd olmaz idi 'ālem muḫaḳḳaḳdur
Diñilmek vaşfuña *levlāk* sezādur yā Rasūla'llāh

3. Benim cürm-i siyehkārüm füzün ender-füzün ammā
Şefā' at 'illet-i cürme devādur yā Rasūla'llāh

Açıḳdur bāb-ı şefḳat şüphesiz el-ḫaḳ Nesībā çün
Şefā' at eylemek senden revādur yā Rasūla'llāh

194.

İlāhī, Ğazzī-zāde

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Çün görüldü taḫt-ı ḳalbimde bugün sulṭān-ı 'aşḳ
Sū-be-sū oldı nidā 'ālemlere dīvān-ı 'aşḳ

³ Ey Resul! Muhabbet ateşinin acısı, elbisede iz bıraktı. Candan önce ölüme hazır geldim.(?)
⁴ Ey Resul! Senin temiz zâtına/huzuruna, gösterişsiz ve sade bir şekilde geldim. Bu Nesīb, lutuf kapından şefaâtçi olmuştur.

¹⁹³. 133^b.

¹ Ey Allâh'ın Resulü! Varlığın, Allâh'ın lütuflarının ta kendisidir. Senin gelişin, âleme yardım ve ihsandır.

² Ey Allâh'ın Resulü! Şüphesiz ki sen olmasaydın âlem olmazdı, senin vasfına “**Sen olmasaydın** kâinâtı yaratmazdım.”denilmesi yaraşır.

³ Ey Allâh'ın Resulü! Benim günahım çoktan da çoktur. Ama şefaât, günah hastalığına şifâdır.

⁴ Ey Nesīb! Şüphesiz şefkat kapısı açıktır. Ey Allâh'ın Resulü! Öyleyse senden şefaât istemek uygundur.

¹⁹⁴. 133^b.

¹ Bugün kalbimin tahtında aşkın sultanı görülünce, aşk divanının kurulduğu âlemlere her taraftan duyuruldu.

‘ Aşk teveccüh eyledi aldı beni benden hemân
Olmamak mümkün degül aşlâ baña ‘ uryân-ı ‘ aşk

3. Dilber-i ‘ aşka ta‘ aşşuk itmemek kâbil midür
‘ Arz-ı rûya revzen açdı kalbime cânân-ı ‘ aşk

Dil metâ‘ ı zü’r-revâc oldu kudüm-ı ‘ aşkile
Bu derûn şahrâsına çün kındı kârbân-ı ‘ aşk

5. Mağşadum senden İlâhî budurur ancak hemîn
Bu Nesîbe terbiye-dâr olalar pîrân-ı ‘ aşk

195.

Velehü eyzan

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

1. Risâletde ferîd-i bî-gümânsın yâ Rasûla’llâh
Kıyâmetde bize dârü’l-emânsın yâ Rasûla’llâh
- Şu ‘ âlem ney gibidir hep müheyyâ nefhaya tenler
Şefâ‘ at kıl bize cân-ı cihânsın yâ Rasûla’llâh
3. Degül her çeşm-i a‘ ver görmeye şâyân seni kaç‘ â
Görünmez her ‘ uyûna bir nihânsın yâ Rasûla’llâh

² Aşk bana yönelince hemen beni benden aldı. Aşk ile üryan olmamak artık benim için mümkün değildir.

³ Aşkın dilberine âşık olmamak mümkün müdür? Aşkın sevgilisi yüzünü göstermek için kalbime pencere açtı.

⁴ Bu kalp çölüne aşkın kervanı gelip konunca onun gelişiyle gönül sermayesi kıymetlendi.

⁵ Ey Allâh’ım! Senden isteğim hep aşkın pirlерinin bu Nesîb’e terbiye vermeleridir.

¹⁹⁵ **134^a.**

¹ Ey Allâh’ın Resulü! Peygamberlikte şüphesiz teksin. Kıyamette sığınacağımız yersin.

² Şu âlem ney gibidir, tenler hep o diriltici nefese hazırdır. Ey Allâh’ın Resulü! Sen cihanın canısın, bize şefaet et.

³ Ey Allâh’ın Resulü! Tek gözlü kimseler asla seni göremezler. Sen her göze görünmeyen bir sırsın.

Nesībāya ‘ aṭālar kıl eyā peygamber-i eşref
Sözün redd eylemez Haḳḳ ḥüb-zebānsın yā Rasūla’llāh

196.

Na‘t-i Şeyḥ Aḥmed Ğazzi-zāde Nesīb ḳuddise sırruhū

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Yā Rasūla’llāh vişālūñ cānda cānāndur baña
Şol cemālūñ şu‘ lesi hem luṭf u iḥsāndur bana

Kūşe-i çeşm-i şefā‘ atde muḳīm etseñ beni
Ey ḥabībā yek naẓar dürr-i güher mercān[dur] bana

3. Ben fedā itdüm yoluñda şıdḳile cān u teni
Hem seni sevmek ḥabībā dīn ü ĩmāndur bana

Bi’ş-şalāt u bi’s-selām rūḥ-ı Nesīb ola revān
Kim şalāt itmek saña hem emr ü fermāndur baña

197.

Velehū eyzan

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Çü zātuñ gülşeni bir ıştıfādur yā Rasūla’llāh
Anuñçün ism-i pākūñ Muştafādur yā Rasūla’llāh

⁴ Ey en şerefli peygamber! Nesīb’e lütfet. Ey Allāh’ın Resulü! Sen lisanı güzel olansın, Hak senin sözünü geri çevirmez.

¹⁹⁶. **134^a**.

¹ Ey Allāh’ın Resulü! Sana kavuşmak benim için canımda canandır. Yüzünün aydınlığı da bana bir lütuf ve ihsandır.

² Ey sevgili! Beni şefâat gözünün kıyıcığında oturtsan, tek bakışın bana inci, cevher ve mercandır.

³ Ben senin yolunda cāmı ve teni sadakatle feda ettim. Ey sevgili! Seni sevmek zaten bana din ve imandır.

⁴ Salāt ve selām ile Nesīb’in ruhu yol alsın. Zaten sana salāt etmek de bana emir ve fermanıdır.

¹⁹⁷. **134^a**.

¹ Ey Allāh’ın Resulü! Senin zatının gülşeni seçkinlik olduğundan dolayı tertemiz ismin Mustafa olmuştur.

Gidilmez yek ademe dergah-ı Haa sensiz ey rehber
Sana her olmayan karı cefadur ya Rasula'llah

3. Seni rehber iden oldu reh-i Hada terakıyyat
Vucudun cumleten ' ayn-i vefadur ya Rasula'llah

Habıba gormeyeli gun yuzun oldu Nesıb a' ma
Cemalunden cudalar bı-afadur ya Rasula'llah

198.

Mefa'ilun mefa'ilun mefa'ilun mefa'ilun

1. Niyaz-ı ' arz-ı hacata ulu dergahımız vardur
Dil  candan munacata bizum Allahımız vardur

Kulauzlar bizi Haa omaz rah-ı dalailetde
Kulı Mevlasına iltur Rasula'llahımız vardur

3. Tarık-i Haa her salik birer yoldan suluk eyler
Bizim semt-i haıatde bir zge rahımız vardur

Tarıat ehliyuz ufı bizi anma urı zahid
Giceler ideruz zarı seherde ahımız vardur

² Ey rehber! Hakk'ın dergahına sensiz bir adım bile gidilmez. Ey Allah'ın Resulı! Tek adımı sana olmayan her i eziyettir.

³ Ey Allah'ın Resulı! Seni rehber edinen Hak yolunda ilerledi. Varlıın, batan baa vefanın kaynaıdır.

⁴ Ey sevgili! Nesıb, senin gune yuzunu gormeyeli kor oldu. Ey Allah'ın Resulı! Guzelliinden uzak kalanlar huzursuzdur.

¹⁹⁸. **135^a**. *Dıvan*'da yoktur. Muhyı hakkında yapılan bir tezde bu iirin 3 (u) beytinin gufte mecmualarında yer aldıı zikredilmitir (Mutlu, 2008: 16).

¹ İhtiyalarımızı arz ederek yalvarmak iin ulu dergahımız vardır. Gonulden ve candan dua edip yalvarmak iin Allah'ımız vardır.

² Dalalet yolunda bırakmaz, bizi Hakka goturur. Kulu Mevlasına iletene ResulAllah'ımız vardır.

³ Her yolcu, Hak yoluna bir yoldan katılır. Bizim de hakikat semtinde bir baka yolumuz vardır.

⁴ Ey sufı! Tarikat ehliyiz, bizi kuru zahit sanma. Geceleri alarız, seher vaktinde aımız vardır.

5. Günehkârum diyü **Muhyî** ümidin kesme rahmetden
Muhammed Muştafâ gibi şefâ' at kânımız vardır

⁵ Ey Muhyî! Günahkârım diye rahmetten ümidini kesme. Bizim Hz. Muhammed Mustafa gibi bir şefaât kaynağımız vardır.

SONUÇ

Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda 10715 arşiv numarasıyla kayıtlı olan Mecmua-i İlahiyât isimli çalışmamız, farklı yüzyıllarda yaşayan pek çok şairin kaside, gazel, murabba koşma ve muhammes nazım şekilleriyle yazmış olduğu, makamlara göre tasnif edilmiş ilâhilerden oluşmaktadır. Çalışmamız mecmuadaki şiirlerin transkribe metni ve nesre çevirisini teşkil etmektedir. Bunun yanında şiirleri, şekil ve muhteva yönünden de inceledik.

İnceleme bölümünün Mecmuada Yer Alan Şiirlerde Ayrıntılı Muhteva İncelemesi başlığı altında şiirlerde geçen kavramları açıklayıp şiirlerden örnekler vererek dönemin sosyal ve kültürel hayatı hakkında bilgi verme gayretinde bulduk. Mecmuanın mürettibi hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Yalnızca şiirlerin başlıklarından yola çıkarak Neccâr-zâde Rızâ'nın olabileceği tahmininde bulduk. Ayrıca mecmuanın yazılma tarihi ile ilgili de kesin bir bilgi yoktur, sadece zahriye kısmında bulunan beyitten mürettibin şiirleri Muharrem ayında yazmaya başladığı anlaşılmaktadır. Mecmua, toplamda 135 varaktan oluşmaktadır. Şiirlerin bazıları yan yazılmış olsa da genellikle sayfa düzenine uygun yazılmışlardır. Bazı sayfalarda bir şiir bulunurken bazı sayfalarda birkaç şiir bulunmaktadır. Şiirlerin dili genellikle Türkçe'dir. Bununla birlikte az da olsa Arapça ve Farsça şiirler de vardır. Farsça şiirler Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî ve Nahîfî'ye aittir. Arapça şiirlerin şairleri ise tespit edilememiştir.

Çalışmamızda 62 şaire ait 198 şiir bulunmaktadır. Mecmuada şiiri bulunan fakat çeşitli sebeplerden dolayı kimliği kesin olarak tespit edilemeyen 14 şair bulunmaktadır. Mahlas veya şaire ait bir işaret olmayan 6 şiirin de şairi tespit edilememiştir. Hayatı hakkında kesin bilgi bulunan 48 şair bulunmaktadır. Bu şairler ve yaşadıkları yüzyıllar şöyledir: XIII/XIV: Yûnus Emre, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî. XV: Hacı Bayrâm-ı Veli, Eşrefoğlu Rûmî, Cemâl-i Halvetî. XVI: Vâlî, Üftâde, Şemsî, Sünbülî, Seyyid Nizamoğlu, Muhyî, Muhibbî, Merkezî, Hatâyî, Azîzî. XVII: Zâkirî, Ümmî Sinan, Niyâzî-i Mısırî, Yahyâ Nazîm, Nasûhî, Nakşî Ali Akkirmânî, Mahvî, Lâ-Mekânî, Kenzî, İlyas Kuloğlu, İtrî Efendi, Hakîkî Ağa-Zâde Mehmet Dede, Gafûrî, Fuâdî, Fazlî, Derviş Himmet, Derviş Abdullah, Bahtî, Aziz

Mahmûd Hüdâyî, Ali Kul Nesîmî, Abdülehad Nûrî-i Sivâsî. XVIII: Şekûrî, Seyyîd Şeref, Sahfî, Ra'ûfî, Neccâr-zâde Rızâ, Nahîfî, İzzeddin Ahmed Efendi, İsmail Hakkı Bursevî, İhyâ, Hoca Süleyman Neş'et, Hasan Sezâyî, Derviş Mûsâ. Mecmuada en çok şiiri yer alan şairler şöyledir: Neccâr-zâde Rızâ (26), Niyâzî-i Mısırî (16), Yûnus Emre (25) İsmail Hakkı Bursevî (9), Aziz Mahmud Hüdâyî (8). Diğer şairlerin şiir sayıları 1-7 arasında değişmektedir. Mecmuada yer alan bazı şiirler iki kez yazılmıştır. Bunlar, Hüdâyî'ye ait olan 77. ve 165. şiirler ve Nesîb'e ait olan 141. ve 191. şiirlerdir. Hüdâyî'ye ait olan şiirlerde bend sayısı ve sıralamasında farklılıklar vardır. Mecmuada bulunan 198 şiirden 37'sinde bestekâr adı bulunmaktadır. 161 şiirde ise bestekâr adı bulunmamaktadır. Mecmuadaki şiirlerde adı geçen 13 bestekâr tespit edilmiştir. Bu bestekârların isimleri şunlardır: Bakkal Muhammed, Çâlâk-zâde, Dede Efendi, Gafûri Efendi, Hüdâyî Şeyhi Şihâb Efendi, III. Selim, İsmâil Dede, Kalbûrî-zâde, Nâyî Osman Dede, Niznâm Yûsuf, Sâdık Efendi, Şikârî-zâde, Zâkir Hatib. Bunlardan 4'ü dışında 9 bestekârın hayatlarıyla ilgili bilgilere ulaşılmıştır.

Mecmuadaki şiirler hem aruz hem hece ölçüsü ile yazılmıştır. Aruz vezninden en çok Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbı ve hece ölçüsünden en çok 7'li hece ölçüsü tercih edilmiştir. Mecmuadaki şiirler kaside, gazel, murabba, koşma ve muhammes nazım şekilleri ile yazılmıştır. En çok kullanılan nazım şekli gazeldir.

Mecmuadaki ilahiler makamlara göre tasnif edilmiştir. Fihrist kısmında (1b, 2a) makam adları ve mecmuadaki sayfa numaraları bulunmaktadır. Bazı makamlarla ilgili şiirler yazılmamıştır, sayfa boş bırakılmıştır veya makam adının üzerinde sadece makamla ilgili bir beyit yazılmıştır. Mecmuada toplam 55 makam bulunmaktadır ve bu makamlardan 10'uyla ilgili şiir bulunmamaktadır. Yani mecmuada 45 makamla ilgili 198 şiir yer almaktadır.

Mecmuadaki şiirler ilahi, naat, münacat, tevhid, methiye, mersiye, mi'raciye ve mevlid nazım türlerinde yazılmıştır. En çok ilahi nazım türünde şiirler bulunmaktadır. Son kısım olan metin ve çeviri kısmında metin ve çevirinin yanı sıra metin aktarılırken izlenen yöntem ve metnin düzeniyle ilgili hususlara değinilmiştir.

Bu çalışmamızın henüz bilinmeyen şairlerin ve hayatı hakkında çok fazla bilgi bulunmayan şairlerin tespiti ile dönemin sosyal, kültürel ve edebî zevkine ışık tutması bakımından Klasik Türk edebiyatı sahasına, edebiyat tarihine, dinî-tasavvufî Türk edebiyatına ve ilahiyat alanına katkı sağlamasını ümit etmekteyiz.

KAYNAKÇA

AÇIL, Berat, (2015). **Klasik Türk Şiirinde Estetik Bir Unsur Olarak Çiçekler**, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi 5, 1-28.

AKKAYA, Hüseyin (2020). Şemsî, Şemseddîn Sivasî. **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/semsi-semseddin-sivasi>, (Erişim tarihi: 10.05.2023).

AKSOY, Hasan (2003). Mehmed Sâdık Efendi, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 28, s. 522.

AKSOYAK, İsmail Hakkı (2020a). HİMMET/ABDÎ, Şeyh Himmet Efendi. **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/himmet-abdi-seyh-himmet-efendi>, (Erişim tarihi: 28.04.2023).

AKSOYAK, İsmail Hakkı, (2020b). Gafûrî, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/gafuri-seyh-mahmud-gafuri-efendi>, (Erişim Tarihi: 28.05.2023).

AKSOYAK, İsmail Hakkı, (2020c). İzzettin Ahmet Efendi, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/izzi-esrefzade-izzeddin-ahmed-efendi>, (Erişim Tarihi: 10.05.2023).

AKSOYAK, İsmail Hakkı, (2020d). Şeyh Musa Merkezî, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/merkezi-seyh-musa-merkez-muslihiddin>, (Erişim Tarihi: 05.05.2023).

AKSOYAK, İsmail Hakkı (2020e). Sezâyî, Şeyh Hasan Sezâyî Efendi. **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sezayi-seyh-hasan-sezayi-efendi>, (Erişim Tarihi: 28.04.2023).

ARI, Ramazan, (2019). **Eşyadan Sanata: Klasik Türk Şiirinde Eşya, “Şiir Kuran Nesnelere”** (Ed. Ahmet Cüneyt İssı-Mehmet Özger), Ankara, Hece Yayınları.

ATALAY, Buse, (2017). **Klasik Türk Edebiyatında “Tatar”**, Kesit Akademi Dergisi, Y.3, S.9, 413,425.

ATİK, Hikmet (2003). **Nakşî Ali Akkirmânî Divanı (İnceleme-Metin)**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi.

AYPAY, İrfan, (1992). **Nahîfî Süleyman Efendi (Hayatı-Eserleri ve Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni)**. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi.

AYVERDİ, İlhan, (2011). **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, İstanbul, Kubbealtı Yayınları.

BAKİ, Zeynep Safiye, (2020). Mehmed Efendi Nasûhî, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nasuhi-mehmed-efendi>, (Erişim Tarihi: 09.05.2023).

BAZ, İbrahim, (2005). **Abdülehad Nûrî-i Sivâsî'nin Hayatı-Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri AnaBilim Dalı, Doktora Tezi.

BİLGİN, A. Azmi, (2017). **Ümmî Sinan Dîvânı**. E-kitap Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55913,ummi-sinan-divanipdf.pdf?0>, (Erişim Tarihi: 10.05.2023).

BİLGİNER, M. Sadettin (1976). **Edebî ve Tasavvufî Mısırî Niyâzî Dîvânı Şerhi**. İstanbul: Esmâ Yay.

BİRGÖREN, Hamdi, (2020). İsa Mahvî, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/isa-mahvi-sukukizade-seyh-isa-mahvi>, (Erişim Tarihi: 10.04.2023).

CANIM, Rıdvan (2016). **Divan Edebiyatında Türler**, Ankara: Grafiker Yayınları.

CARAN, Mümtaz, (2003). **Divan şiirinde kozmik unsurlar: 15, 16, 17 ve 18. yüzyıl şairlerinden Ahmet Paşa, Necati Bey, Fuzuli, Baki, Nef'i, Na'ili, Nedim ve Şeyh Galib'in kasidelerinde kozmik unsurlara bakış ve kozmik unsurları kullanım tarzlarının karşılaştırılması**, Yüksek Lisans Tezi.

ÇAKIR, Emine, (2014). **Azîzî, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/azizi>. (Erişim Tarihi:05.04.2023).

ÇAKIR, Mustafa Sefa, (2018). **Yahyâ Nazîm Divânı (İnceleme-Tenkitli Metin)**. Doktora Tezi, Sivas.

ÇELİK, Nilüfer, (1999). **Abdulahad Nûri ve Divanının Tenkitli Metni**. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yüksek Lisans Tezi.

ÇUKURLU, Talip, (2017). **Dîvân Şâirinin Gülistân/Gülzâr/Gülşen Mefhumu**, Journal of Turkish Language and Literature, C.3 S.2, 69-85.

DEMİR, Zehra Sema (2015). Kenzî, Ayaşlı Kenzî, Kenzî-i Rumî, Hasan. **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kenzi-ayasli-kenzi-kenzii-rumi>, (Erişim tarihi: 15.04.2023).

DEVELLİOĞLU, Ferit, (2014). **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük**, Ankara, Aydın Kitabevi.

DİLÇİN, Cem (2013). **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

DURMAZ, Gülay, (2005). **Divân Şiirinde Rind**, Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.6, S.8, 57-76.

DURMAZ, Gülay, (2021). Muhıbbî, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/muhıbbi>, (Erişim Tarihi: 12.05.2023).

DURU, Necip Fazıl, (2021). Ağa-Zâde Mehmed Hakikî, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hakiki-agazade-mehmed-dede>, (Erişim Tarihi: 21.05.2023).

EKE, Nagehan, (2020). Bursalı İbrahim Hakkı, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hakki-bursali-ismail-hakki-bursevi>, (Erişim Tarihi: 07.05.2023).

ERDOĞAN, Mehtap, (2020). Safhî, Şeyh Mehmed Efendi, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/safhi-seyh-mehmed-efendi>, (Erişim Tarihi: 08.05.2023).

EREN, Hulusi, (2020). Aziz Mahmûd Hüdâyî, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hudayi-aziz-mahmud>, (Erişim Tarihi: 24.05.2023).

ERGUNER, Süleyman, (2007). Nâyî Osman Dede, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 33, s. 461-462.

ERZEN, Mehmet Halil, (2012). **İhyâ Dîvânı ve Tahlîli (İnceleme- Tahlîl-Tenkitli Metin)**,. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi.

FAYDA, Mustafa, (1998). Hulefâ-yı Râşidin Maddesi, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, **Türkiye Diyanet Vakfı Yay.** C. 18, s. 324-338.

FAYDA, Mustafa, (2020). Hz. Muhammed Maddesi **TDV İslâm Ansiklopedisi**, , Ankara, **Türkiye Diyanet Vakfı Yay.** C. 30, s. 406-421.

FIĞLALI, Ethem Ruhi, (1997). Hz. Hasan Maddesi, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, **Türkiye Diyanet Vakfı Yay.** C. 16, s. 282-285.

FIĞLALI, Ethem Ruhi, (1998). Hz. Hüseyin Maddesi, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, **Türkiye Diyanet Vakfı Yay.** C. 18, s. 521-524.

GENÇ, İlhan, (2020). Süleyman Neş'et Efendi, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/neset-hoca-suleyman-neset-efendi>, (Erişim Tarihi: 14.05.2023).

GÖNEL, Hüseyin (2020). Muhyî veya Mehmed, Bezci-zâde/Vahyî-zâde Şeyh Mehmed Muhyî Efendi. **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/muhyi-veya-mehmed-bezcizade-vahyizade>, (Erişim tarihi: 10.01.2023).

GÜLTEKİN, Menekşe, (2009). **Divân-ı Şekûrî (İnceleme-Metin-Dizin)**., Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

GÜNEŞ, Mustafa (1994). **Eşrefoğlu Rûmî ve Dîvânı**, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi.

GÜRBÜZ, Mehmet (2012). **Şiir Mecdûmaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi**, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII: Mecdûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, Haz.: Hatice Aynur vd., İstanbul: Turkuaz Yayınları, s. 97-113.

GÜRBÜZ, Mehmet (2013). **Şiir Mecdûmalarının Kaynakları Üzerine**, Turkish Studies, Ankara, Volume 8/1, Winter, s. 315-322.

GÜVEN, Hikmet Feridun, (2020). Derviş İsa Pîrî, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/piri-dervis-isa>, (Erişim Tarihi: 09.05.2023).

HARMAN, Ömer Faruk, (2020). Hz. Mûsâ Maddesi, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 31 s. 207-213.

İLHAN, Derda, (2020). **Üftâde Dîvânı**, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

İSEN, Mustafa, Osman Horata, Muhsin Macit, Filiz Kılıç ve İ. Hakkı Aksoyak (2016). **Eski Türk Edebiyatı El Kitabı**, Ankara: Grafiker Yayınları.

KARACA, Murat (2020). Mehmed Muhyiddin Üftâde, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/uftade-mehmed-muhyiddin>, (Erişim Tarihi: 12.05.2023).

KARAMAN, Gülay, (2012). **Perîşân Çiçek Sünbül ve Klasik Türk Şiirinde İşlenişi**, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi II, 288-319.

KAVAKLIYAZI, Ahmet, **Divân Şiirinde Mazmun Olarak Millet Adları**, The 1 st International Conference on Studies in Turkology (ICOSTURK'2016). October, 14–16, 2016, Barcelona-SPAIN

KAVRUK, Hasan, (2020). Niyâzî-î Mısırî, **Türk edebiyatı İsimleri Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/niyazii-misri>, Erişim Tarihi: 27.05.2023).

KAYAALP, İsa, (2019). **Bahfî Divanı**, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi- 613.

KESİK, Beyhan, (2020a). Şeyh Seyyid Ra'ûfî Ahmed Efendi, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/raufi-seyh-seyyid-raufi-ahmed-efendi>, (Erişim Tarihi: 11.05.2023).

KESİK, Beyhan, (2020b). Seyyid Şeref, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/seyyid-seref-serefeddin-esrefzade>, (Erişim Tarihi: 10.05.2023).

KÖKSAL, Mehmet Fatih, (2020). Vâlî, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/vali>, (Erişim Tarihi: 28.05.2023).

KURT, Aynur, (2015). **Türk Edebiyatında Çehâr-Yâr-I Güzîn: Abdî'nin Fezâil-İ Hulefâ-İ Râşidîn Ve Haşâil-İ Çehâr-Yâr-İ Güzîn Adlı Mesnevisi Üzerine Bir İnceleme**, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.3, 107-126

LEVEND, A. Sırrı, (1998). **Türk Edebiyatı Tarihi Giriş**. Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

MACİT, Muhsin, (2020). Şah İsmail Hatâyî, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sah-ismail-hatayi>, (Erişim Tarihi: 17.05.2023).

MUTLU, Hafsa (2008). **Bezcizâde Mehmed Muhyiddin Efendi ve Dîvânı**. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlâhiyat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

NALÇAÇIĞİL Çopur, Esra, (2020). **Divan Şiirinde Savaş Aletleri: Hançer, Kılıç, Ok**, Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, Cilt 10 Sayı 1, 58-81.

ONAY, Ahmet Talat, (2018). **Açıklamalı Divân Şiiri Sözlüğü Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı** (Haz. Cemal Kurnaz), Ankara, Kurgan Yayınları.

ÖNDER, Ertap, (1996). **Divân Şiirinde Hayvan Motifi**, Yüksek Lisans Tezi.

ÖNGÖREN, Reşat, (2010). Şeyh, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C.39, s. 50-52.

ÖRDEK, Şerife (2020). Şeyh Yusuf Sünbül Sinan Efendi, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sunbul-seyh-yusuf-sunbul-sinan>. (Erişim Tarihi: 19.05.2023).

ÖZCAN, Nuri, (1988). Himmetzâde Abdî, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 1, s.74.

ÖZCAN, Nuri, (1994). Derviş Musa, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 9, s. 194-195.

ÖZCAN, Nuri, (1999). İtrî Efendi Buhûrîzâde, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 19, s. 220-221.

ÖZCAN, Nuri, (2020). Çâlâk-zâde Mustafa Efendi, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 31, s. 296-297.

ÖZCAN, Nuri, (2001). Hamâmi-zâde İsmail Efendi, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 23, s. 93-95.

ÖZCAN, Nuri, (2019). Niznâm Yûsuf Çelebi, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 44, s. 9.

ÖZCAN, Nuri, (1989). Şikârî-zâde Ahmed Efendi, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 2, s. 61-62.

ÖZCAN, Nuri, (1997). Hatîb Zâkirî Hasan Efendi, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 16, s. 319.

ÖZCAN, Nuri, (2003). Kalbûrî-zâde Mehmed Efendi, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 28, s. 454.

ÖZCAN, Nuri, (2009). III. Selim, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 36, s. 425-426.

ÖZDEMİR, Canan, (1996). **Seyyid Nizamoğlu Divanı**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

ÖZDEMİR, Mehmet, (1999). **Neccâr-zâde Rızâ Divanının Edisyon Kritiği**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

ÖZKAN, Ahmet, (2013). **Eşrefoğlu Rûmî Hayatı, Tasavvufî Görüşleri ve Eşrefiyye Tarikatı**, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi.

ÖZTUNA, Yılmaz, (2000). **Türk Mûsikîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi**, Ankara, AKM Başkanlığı Yayınları.

ÖZUYGUN, Ali Rıza (1999). **Hasan Sezâyî'nin (Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Dîvânı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi)**. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi.

PARLATIR, İsmail, (2014). **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Ankara, Yargı Yayınları.

PEHLİVAN, Gürol, (2020). Ali Kul Nesîmî, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kul-nesimi-ali>, (Erişim Tarihi: 08.05.2023).

SARAÇ, M. A. Yekta (2017). **Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye**, İstanbul: Gökkuşbu Yayınları.

SARAL, Gizem, (2017). **16. Yüzyıl Divanlarında Mutfak Kültürü**, Yüksek Lisans Tezi.

SARIOĞLU, Leyla Alptekin- Konur Himmet, (2022)., Cemâlî Halvetî, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/cemali-halveti>, (Erişim Tarihi: 04.05.2023).

SEFERCİOĞLU, M. Nejat, (1999). **Dîvan Şiirinde Mûsikî ile İlgili Unsurların Kullanılışı**, Osmanlı Ansiklopedisi, C.9, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, s. 649-668.

SÖZER, Vural, (2012). **Müzik Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Remzi Yayınları.

SÜER, Fatih Ramazan (2015). **Şemseddîn Sivâsî Dîvânı**, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi.

ŞAHİN, Esmâ, (2017). **Klâsik Türk Edebiyatı Metinlerinde Nil Nehri**, Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, S.19, 275-312.

ŞAYİN, Esra, (2018). **Ra'ûfî Şeyh Seyyid Ahmed Divanı**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla ve Ahmet Kartal, (2014). **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, Dergâh Yayınları,

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla, (1996). **Sûfî Yahut Zahid Hakkında**, İstanbul, Enderun Yayınları.

TAŞ, Bünyamin, (2020). İlyas Kuloğlu, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kuloglu-ilyas>, (Erişim Tarihi: 21.05.2023).

TATCI Mustafa ve Yıldız Musa (2005). **Azîz Mahmûd Hüdâyî Dîvân-ı İlâhîyât**. Üsküdar Araştırmaları Merkezi, Üsküdar.

- TATCI, Mustafa** (2005). **Âşık Yûnus Külliyyâtı**. İstanbul: M.E.B. Yayınları.
- TATCI, Mustafa** (2005). **Yûnus Emre Divânı**. İstanbul: M.E.B. Yayınları.
- TATCI, Mustafa**, (2013). Yûnus Emre, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 43, s. 600-606.
- TUĞLUK, İbrahim Halil**, (2022). Hüseyin Lâmekânî, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/lamekani-huseyin>, (Erişim Tarihi: 27.05.2023).
- TURAN, Ahsen Fatma**, (2020). Hacı Bayram-ı Veli, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/haci-bayrami-veli>, (Erişim Tarihi: 07.05.2023).
- UZUN, Mustafa İsmet** (2003). Mecmûa, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 29, s. 265-268.
- ÜNAL, Mehmet**, (2020). Bîçâre, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/bicare>, (Erişim Tarihi: 05.05.2023).
- YAVUZ, Kemal ve Orhan Yavuz** (2016). **Muhibbî Dîvânı**, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- YAZAR, İlyas**, (2020). Ömer Fuâdî, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/fuadi-omer>, (Erişim Tarihi: 07.05.2023).
- YETKİN, Yasemin** (2016). **Bolulu Şeyh Himmet ve Dîvânçesi**, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- YILDIRIM, Arzu**, (2020). **17. Yüzyıl Dîvân Şiirinde Zaman (Hâletî [Ö. 1631] - Nef'î [Ö. 1635] - Nâ'ilî [Ö. 1666] - Neşâtî [Ö. 1674] - Nâbî [Ö. 1712])**, Doktora Tezi.
- YILMAZ, Mehmet** (1992). **Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözcükler**, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- YÜKSEL, Yahya**, (2019). **Divan Şiirinde Para Birimlerinin Gerçek Anlamı Dışında Kullanımı**, Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, C.3 S.1, 75-95.
- ZAVOTÇU, Gencay**, (2020). Fazlî, **Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/fazli>, (Erişim Tarihi: 19.05.2023).

Elektronik Kaynaklar

<https://islamansiklopedisi.org.tr/>

<https://ekitap.ktb.gov.tr/>

<http://teis.yesevi.edu.tr/anasayfa>

<https://sozluk.gov.tr/>

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>